

Světlo géniů

KVĚTOSLAV
MINAŘÍK

CANOPUS

Vydavatelská řada PŘÍMÁ STEZKA
svazek 4

Květoslav Minařík

Světlo gěníů

Canopus
Praha 2011

ISBN: 80-85202-10-7
© Květoslav Minařík

Obsah

PŘEDMLUVA	6
KAPITOLA I.	10
POJEM MYSTIKA.	10
KAPITOLA II.	35
KARMA	35
KAPITOLA III	51
MRAVNÍ PŘEDPOKLADY MYSTICKÉHO VÝVOJE.	51
KAPITOLA IV	66
SOUSTŘEDĚNÍ.	66
KAPITOLA V.	94
SOUSTŘEDĚNÍ S KVALITAMI	94
KAPITOLA VI	115
MYSTICKÉ STAVY.	115
KAPITOLA VII.	139
PROČ BÝT JÓGINEM.	139

PŘEDMLUVA

V následujících statích popisuji cestu jak dospět k poznání sebe sama pomocí psychických postojů a metod. Tuto knihu lze tedy považovat za učebnici mystiky. Věda dosud nemá přístroje, jež by odhalovaly objektivní zákonitost vládnoucí psychické přirozenosti, aby mohla vyhodnotit všechny psychické procesy. Při formulaci poznatků uvedených v dalších statích se proto střetávám s obtížemi, i když svou nauku budu na správné psychologické bázi. Ačkoli vím, že při poznávání sebe sama musím sám pozorovatel objektivně zkoumat a hodnotit všechny děje ve své bytosti, musím setrvat na přechodu od nauky k vědě. Jinak by toto dílo pozbylo smyslu. Na cestě poznávání sebe sama v nejširším smyslu toho slova totiž vůbec nejde o to dokazovat zákonitost dějového mechanismu, který souvisí s organickou soustavou bytostí. Poznávání sebe sama vede k tomu, aby pozorovatel odhaloval východiska uplatňování mravních hodnot a přímé následky uplatňování těchto hodnot ve kvalitě svého prožívání. Proto jsem se nemohl vyhnout tomu, abych vytvořil dílo zdánlivě okultní. Jako okultní se však může jevit, jen dokud čtenář nepochopí, že ho poznávání sebe sama vede k psychologickému a fyziologickému rozboru jeho vlastní bytnosti, resp. bytosti.

Mnoho vědců vychází z názoru, že je všechno životní dění jen mechanické. Kdybych chtěl vytvořit dílo ryze vědecké podle jejich vzoru, musel bych jen řadit vedle sebe fakta laboratorně prokázaná v bytostném dějovém mechanismu. Nakonec bych se ztratil v začarovaném kruhu odkazů na vzájemné vztahy spontánně vystupujících a zdánlivě kvalitativně odlišných, ale přece jen organických dějů. Musel bych pak také přijmout mechanický životní názor a tím jen podporovat ty, kdo díky tomuto názoru putují k mravnímu úpadku a k mravnímu znehodnocení lidské přirozenosti. Já však toužím ukázat cestu těm, kdo pozorují své vlastní prožívání a postoupili už tak daleko, že začínají chápat, jak mocně psychické projevy ovlivňují pocity lidí. A pociťováním se vlastně utvářejí životní a mravní názory každého člověka; ty zase vytvářejí životní podmínky pro společenské soužití. Ti, kdo tomu porozuměli, snadno pochopí, že jejich touha po lepších životních podmínkách je splnitelná. Podmínkou je, aby pomocí své vůle čelili psychickým stavům, které se jich zmocňují, když vůle nepoužívají a zůstávají k nim pasivní.

A tu je samozřejmé, že se musím odchýlit od pochybné cesty okultistů, kteří postrádají hluboký postřeh a často vidí něco okultního a nadmyslového v zcela přirozených pochodech. Kdo si zachová postoj pocitově neovlivnitelného pozorovatele všech stavů a proměn, jež se chtějí zmocnit jeho vědomí a mysli, když procházejí jeho nitrem, nemusí v nich opravdu nacházet nic okultního.

Proto nevyhovím těm, kdo by v tomto díle chtěli hledat fantastickou tajuplnost a přísliby pochybné mystiky a jógy jako podporu pro různé nedomyšlené teorie, vydávané za okultní, mystické nebo dokonce za fakta jógické praxe. Nesmyslné teorie blouznivých snů bohužel postavily psychologicky nezávadné nauky mystické a jógické do tak špatného světla, že seriózní vědec nad nimi mávne rukou. Tak jedno zlo podporuje druhé. Jen málokdo pochopí, že vina není v nauce, ale v těch, kdo prohlašují, že ji znají nebo že ji uskutečnili. Jak jóga, tak i mystika se stala doménou lidí, kteří si ve své přecitlivělosti libují v „tajemstvích“, jaká napomáhají k dalšímu rozvoji jejich fantastických domněnek a vizí. Pak vytvářejí nesmyslné teorie o vnitřním životě a své fantazie a vize prohlašují za různé stupně cesty k realizaci Boha v člověku. Takoví lidé rozumnému člověku snadno dokážou, že i božský svět je spíš světem fantazie než světem, v němž může průměrně pociťující a vnímající bytost reálně žít.

Nechme však stranou všechny jevy, které ukazují mystiku i jógu v nesprávném světle. Nemáme přístroje, jimiž bychom mohli vniknout až do základu vlastní bytosti, kde můžeme najít pravé příčiny neutěšeného života na zemi. Uvěřme, že cesta k poznání pravých příčin utrpení a k jeho odstranění pomocí psychických postojů a orientace není založena na absolutní lži. Tam, kde nauka staví na psychologické realitě, stává se spíš vědou, protože se neopírá o nekritickou víru zbožných vyznavačů nepochopitelných idejí. Málo obvyklé prostředky používané v nauce nejsou útokem na člověka, aby začal věřit; je to jen trochu neobvyklý postup. Záměrné využívání psychických postojů k vědomému mentálnímu pronikání do bytosti a všech procesů, jež se v ní odehrávají, pak pro nás může znamenat spíš získávání zkušeností než bravurní odvalu, která by po různých dobrodružstvích mohla skončit šílenstvím.

Pokud je mystická, resp. jógická nauka pochopena ve svém původním smyslu, bude nám skutečně ukazovat cestu k sebepoznání prostřednictvím psychologických poznatků. To by bylo velmi snadno pochopitelné, kdyby bylo obecně známo, že soustředění ve smyslu usebrání vědomí až k jednobodovosti je cestou k vědění a že roztržitá pozornost naopak způsobuje, že se vědění a poznání nemůže dostavit. Mnozí však v obavě před tlaky vyvolávanými soustředěním dospěli k bludnému přesvědčení, že i pouhý pokus usměrnit pozornost způsobí

v člověku nadlouho jakousi organickou revoluci, které bude musit každý čelit právě tak jako chaotickému stavu vědomí a mysli. Skutečnost však je jiná. Tomu, kdo těmto tlakům odolá, přinese soustředěná pozornost tak hluboké reálné postřehy, že časem prohlédne celou svou bytost. Poznává její přirozené, protože samovolné tendence, a také osudy bytí, které se žitím přetvářejí. To bude stačit. Neboť všechny snahy celého lidstva nemají jiný účel než poznat zákony, na jejichž základě je lidstvo nuceno buď snášet utrpení, nebo žít v radostech a harmonii. Ale tím stejně ještě všechno nekončí. Zatímco člověk poznává sebe sama, poznává i příčiny, jež způsobily, že se objevuje stvoření, které musí zase zmizet; v tom je nutno vidět vývoj člověka k absolutnímu vědění.

Absolutní vědění je cena, která opravdu stojí za námahu, již člověk józe věnuje. Nebo snad chceme čekat na další objevy vědy, které by měly náš život obohatit? A v očekávání těchto objevů žít ve stále se prohlubujícím mravním úpadku, který je primární příčinou utrpení a zla, jež nám jsou tak nemilé? To musí rozhodnout mravní odpovědnost člověka, který zlu, jež se lidstva zmocňuje pro jeho zvrácené mravní názory, čelí svými skutky.

Není třeba se pozastavovat nad tím, že hovořím o psychologických poznatcích jako o prostředcích k poznání sebe sama. Psychická přirozenost je v jistém smyslu potenciál, který je při duševním soustředění ve formě emanací vrhán do pozorovaného materiálu; jeho kvality jsou tak vysoké, že pozorovaným materiálem prostupuje. Když je pozorovaným objektem celá bytost, pak pronikavá energie pozorování prostupuje strukturu bytosti, jež následkem toho vydává tajemství zákonů své soudržnosti, svých osudů atd.

Bytost jako celek můžeme považovat za souhrn rozličných sil a napětí, přičemž jejich gravitační moment je obsažen v prosté sugestivní jistotě o zachování tohoto stavu. Toto sugestivní přesvědčení nepodmiňuje pouze soudržnost materiálu bytnosti, ale má také nejdůležitější vliv na názorové ustrnutí. Když se člověk zbaví dosavadních názorů na povahu skutečnosti existujících jevů, které přijal buď od církve, nebo od dosud se rozvíjejícího vědeckého poznání, a opírá se pouze o fakta bytí a dění, je již dosti schopný pronikat prostým a na sobě vynuceným psychickým postojem do tajemství zákonitosti života zcela sám a bez laboratorních vědeckých pomůcek. Neovlivněn přijatými názory stane se psychicky tak učeněným, že snadno pronikne do zdánlivě ustrnulé skladby smyslových skutečností. To, co mu až dosud bylo skladbou jakoby mrtvých složek, náhle pozná jako zákonitý proces probíhající podle mravních předpokladů, jejichž stopy jsou viditelné i na povrchu věcí. A objeví, že povrchový stav věcí bezprostředně působí na jeho osud, jestliže na tento stav reaguje.

Užití psychického postoje k poznávání přírody a všech dějů v ní nebudiž tedy považováno za postup nesprávný nebo selhávající. Nabádám-li někoho, aby záměrným řízením vědomé pozornosti sebral všechny své duševní síly a vrhl je usměrněnou myslí do skladby lidské bytosti, nenabádám ho přece, aby se vzdal kritického postoje, jímž se může bránit před nebezpečím pádu do neovladatelných stavů fantazie. Právě při soustředěném pozorování věcí je nutno, aby každý sledoval sebe sama psychicky i fyzicky, neboť jen tímto způsobem se doví něco o reakcích, které jinak každému člověku uniknou za hranici vědomých postřehů. Z těchto reakcí se poučí o povaze skutečnosti a dějů, které se mu ukáží v nejvyšším ostrém světle. Jakmile se to stane, našel již cestu, na jejímž konci prohlédne všechno, co je bytím a co existenci bytí podmiňuje. To znamená, že již nebude musit věřit jakémukoli tvrzení, nýbrž prohlédáním skutečnosti získá vlastní vědění.

To, co rozděluje lidskou společnost na dva tábory názorově tak rozdílné, že jeden chápe původ stvoření teisticky a druhý ateisticky, resp. materialisticky, není nic jiného než nedostatek vlastních postřehů a poznatků. A právě tato teistická nebo ateistická víra nás nepřiblíží k pravdě ani o krok. Dává jen podněty k nesmyslným přímím o povaze skutečnosti. Teisté i ateisté z ní vlastně chápou jenom povrchové dění, ten odporný mechanismus, který může každého člověka strhnout do těžké mravní bídy a s ní spojeného zla. Je třeba proniknout až k základům přirozenosti jevů a poznat z nich, že mnohotvárná existence bytí má proto tak rozdílnou podobu, že vznikla z rozdílných mravních předpokladů. Z toho je zřejmé, že je nutno přihlížet jen k morálním postojům, jež je nutno udělit psychické přirozenosti. Takto bude nauka přijata nejen jako nositelka poznání, ale i jako zlepšovatelka životních podmínek a všech osudů, postihujících lidstvo na jeho nekonečně dlouhé pouti inkarnacemi.

Květoslav Minařík

KAPITOLA I

POJEM MYSTIKA

Základním předpokladem pro pochopení mystiky, její praxe a jejího cíle, je překonání běžného chybného názoru, že existence každé jednotlivé bytosti je vnitřně úplně nezávislá. Právě z přesvědčení o domnělé nezávislosti jedinců vzniká sobectví a všechna bída, jež provází život lidských bytostí. Tísňen touto bídou se člověk domnívá, že musí zápasit o zachování své existence. Bojuje o ni se svými bližními a nepomyslí na to, že jeho čas i život jsou osudem přesně vyměřeny a že je žádným způsobem nelze prodloužit ani o hodinu. Hledané zevní štěstí však může pocházet jen z vnitřní skladby jeho vlastní bytosti, z niterné harmonie, která zlepšuje podmínky soužití všech lidských bytostí. Ale k tomu je třeba, aby člověk svůj životní názor přetvořil; pak pochopí sounáležitost všeho živého a bude účasten dobra, které z toho plyne.

Takové názory mají vzejít z praktického mystického školení. Mystická nauka proto musí vést k hluboké proměně jednání, uvažování, myšlení, pocítování a nazírání u všech svých stoupců; k hluboké mravní proměně, k níž lze jinými cestami sotva dospět. Mystické školení by proto měl každý člověk chápat jako praktické studium, jež ho má dovést ke změně všech jeho osobních projevů, i když je původně chápal spíše jako studium abstraktní nebo okultní. Musí se také zbavit materialistického názoru, že mystika nemůže kladně ovlivnit reálný život.

Ještě více však vynikne praktický význam mystického studia a úsilí, když budeme správně uvažovat o morálce, již se praktičtí mystikové musí držet, a o vlivu této morálky na život a soužití lidí. Přitom je morálka jenom základní odnoží celé praktické mystiky. V dalších stupních poskytne mystika člověku hlubokou prozíravost, takže bude moci odhalit všechny původce životních tragédií v pravé jejich tvářnosti. Bude-li dále dbát základních příkazů náboženské mravnosti, kterou má jakožto mystik přijmout bezvýhradně, vyvede ho to z jeho vnitřní disharmonie a ze všech jejích následků; tím dosáhne stavu velké vnitřní rovnováhy.

Při mravním vývoji podle příkazů mystické nauky se člověk nesmí stále držet jenom jevů světa hrubých smyslů. Upevněním mravnosti i mimo oblast zevních činů, totiž v myslí, pocítování, uvažování a vůbec v celém duševním životě, zmocní se jeho přirozenosti nové tendence a vibrace, které jsou obecně známé

jen z doslechu o mocném pocitu štěstí lidí milujících Boha. Nevlídná mysl se totiž oprádně stále se zvyšující zarputilostí, která nakonec vyústí v hlubokou nespokojenost a ve sklony k zlosti a ubližování. To nepřispívá k rozvinutí pocitů štěstí ani v případě, kdy někdo společensky vlivný má příležitost používat svého vlivu, své nespokojenosti a sklonu ke zlu k zajišťování vnějších výhod, které mu osud poskytl a o nichž se domnívá, že jsou výsledkem jeho kvalitních, správných a realistických snah.

Jestliže tak zdánlivě nepatrná příčina jako životní názor lidí je s to přivést na svět zlo tak skutečné jako všechna násilná opatření mocných, aby ochránili své zdánlivé zevní dobro, pak jistě ze stejných příčin, tj. z jiného životního názoru, může vzejít také skutečné dobro. V tomto světě jsme chráněni náplní myslí víc, než si dovedeme představit. Kladné a dobré stavy mysli a pociťování se promění v pocity štěstí. Když tyto pocity pronikly celou bytostí, stávají se její mocnou ochranou. Kdo myslí v dobru a má od počátku takového chování i víru, že nikdy nebude postižen zlem, bude tímto postojem chráněn do té míry, že sotva někoho napadne myšlenka, aby mu ublížil. V tom, kdo by mu chtěl ublížit, je tato tendence potlačována dobrými stavy mysli a přesvědčením mystika, jenž je v sobě nechává neustále vystupovat. Proto v sobě mystická praxe tají jak klíč ke štěstí, tak i ke zlomení vlády zla, i když se neutrálnímu pozorovateli může někdy zdát, že je to právě on, kdo ve svých rukou drží účinné prostředky proti čemukoli.

V této souvislosti bude dobře čtenáři připomenout, že i žáka mystiky může postihnout zlo. To často budí dojem, že ho mystika nijak nechrání. Ale to je jen zevní zdání. Zkušený mystik, aby dodržel příkaz pokoje, často uvolní cestu zlu, takže ho postihne. Nebo také pochopí, že zlo, které na něho má dolehnout, ho zbaví mravních nedostatků, jež často nelze odstranit jinak než právě tím, že ho zlo potká prostřednictvím cizích rukou. Mystik nesmí uvažovat jako běžní lidé, které jejich duchovní růst vůbec nezajímá a kteří se snaží uchránit před zlem všemi prostředky. Přitom vůbec nehledí na to, zda je tato sebeochrana morálně nezkazí nebo se neprojeví jako brzda jejich duchovního růstu. Mystik však ví, že vyhne-li se zlu, může to pro něho znamenat, že se upevní jeho duchovní nečistoty a tím se stane méně odolným proti překážkám na cestě k dosažení duchovní a mystické dokonalosti. Proto připustí, aby na něho dolehlo zlo, jež se často ukáže jako akce zla, které samo sebe zničí, a on dospěje k vnitřní svobodě, k poznání a k osvětlení.

Abyste však člověk na cestách mystiky nebloudil a neupadl později do chybných názorů, musí teoreticky dokonale ovládnout předmět svého studia, mystickou

nauku, než přistoupí k praxi. Rozhodně nesmí v mystické snaze vidět prostředek k vyvolávání a dosahování senzačních projevů neviditelného světa. Má v ní právě naopak hledat možnost zušlechtit se na přirozené základně svého života. Tzv. vyšší nebo mystické hodnoty pocházejí z reálného, ale mravností zušlechtěného života, a dobré mystické stavy musí pramenit ze správného vnitřního postoje k světu a duchovnu.

Duchovní život si nesmíme představovat jako životní styl, který není ve vztahu k prostému způsobu života. Naopak ho musíme chápat jako proměněný prostý běžný život. Pouze prostě žitý běžný život musí být živnou půdou života vyššího. Ale plod tohoto vyššího života vzejde jenom tehdy, když zasejeme jeho semeno – ušlechtilou mravnost. Proto musí každý, kdo touží po vyšším nebo mystickém životě, usilovat o přetvoření vlastní přirozenosti změnou její dosavadní mravní náplně v náplň vysoce mravní. Pak všechny buňky bytosti začnou pomalu jevit známky zbožštění, které se vystupňuje až k záři plného uvědomění sebe jako nositele samého Boha. Je to uvědomění skutečně věčné, jako je pro nás věčným vědomí naprosté bezmocnosti našeho nepovzneseného bytí. Usilující člověk dospívá k tomu, že pociťuje, jak se v něm hýbe Bůh, jak vniká do jeho vědomí a jednání a podílí se na jeho již vyvstávajícím pocitu časového neohraničení. To je první reálný výsledek pravého úsilí o dokonalé uskutečnění nejvyšší mystické mety.

Když již člověk začne v sobě nosit Boha, nemusí ještě být náboženským ztřeštěncem. Bůh v mystikovi představuje kvalitu náplně mysli a vědomí. Tato náplň není v žádném rozporu s možností logicky myslet, cítit, uvažovat a jednat, stejně jako s nimi není v rozporu náplň vytvářená hmotnými vztahy a skutečností. Ale jakýsi rozdíl je zde přece. Jestliže jsou jedinou náplní vědomí vjemy hmotné přírody, pokrývá se vědomí jakousi temnotou, nepoznáním. V takovém případě se pozorování stává více a více závislým na smyslových postřezích, což přivodí ztrátu správných inspirací a intuice. Nakonec se ve vědomí usídí lhostejnost k vyššímu způsobu života a tím de facto i ke stavu, který se vyznačuje bezstarostností a samovolně vystupujícími radostmi. Potom zbude zájem pouze o hmotné věci a to člověka zatíží psychicky tak, že se stane nevrlym, sobeckým a nevlídným. Tyto duševní stavy v něm pak vzbudí sklony k ubližování. Ubližování zase tvoří zlou osobní karmu a vůbec je semenem všeho zla na světě. – Naproti tomu člověk, který se mystickým úsilím propracoval tak dalece, že náplní jeho vědomí je kvalita, kterou jsem nazval Bohem, stane se radostnějším a později dokonce šťastným. To je zase předpoklad ke konání dobra a k vytváření dobré karmy, což se pak odráží více nebo méně nejen v osudech jedince, nýbrž i v osudech celého světa.

Mystika je praktická nauka zaměřená především k rozmnožování dobra ve světě, jak je může chápat obecný člověk. Proto by ji měli lidé poznat a studovat. Jejím cílem nikdy není hledání a vytváření nějakého dobra posmrtného, jak se to domnívá člověk špatně informovaný. Naopak. Na prvním místě vychovává člověka k tomu, aby si dokázal uspořádat věci a projevy běžného života tak, aby mu z toho vzešla dobrá karma. Toho ovšem nedosáhne jinak, než když rozvine dobré myšlení, cítění a když také bude konat dobro. Platí to dokonce, i když bude dobro konat s předpokladem, že mu jeho činy přinesou dobré výsledky ve smyslovém a hmotném životě. Nejprve tedy bude žák mystiky myslit v dobro a vylučovat z mysli a z pocitů všechno, co jej ladí nepřátelsky k ostatním lidem. Bude také ze své mysli a ze svého srdce vylučovat to, co v něm vyvolává pocity a stavy utrpení. Bude se prostě snažit o to, aby konal jen takové skutky, jimiž rozmnožuje dobro. Tímto způsobem se duševně vyvine, povznese a získá velikou duševní sílu, která vytváří podmínky k tomu, aby se soustředil; soustředění vždy člověka uvede na cestu duchovního zrání.

Z toho, co jsem právě řekl, si každý může dovodit, že cílem mystiky není především rozvoj kouzelných sil a schopnosti vstupovat vědomě do neviditelného světa, kde lze žít uprostřed různých úkazů, zázraků a tajemství. Kdyby na mystické cestě byly právě takové věci prvořadé, musel by se člověk co nejprísneji a nadměrně zušlechtit a odosobnit, aby ho citový život nevedl do strastí, jež by působil sobě nebo jiným. Musel by se povznést nad sféru reakcí, jež postihují běžně cítící tvory a lidi. Svět zázraků a život v jeho sféře jsou totiž výsledkem vysokého mystického úspěchu; prudké změny vzniklé citovými reakcemi se na jeho úrovni mohou projevit jako bouře strhávající člověka do nepříjemných a nebezpečných duševních a jiných vnitřních stavů. K tomu je nutno dodat: člověk hledající vnitřní nebo neviditelný svět a život v něm najde vždycky pouze to, co do něho dříve vnesl svou vlastní psychickou náplní. Člověk, usilující o mystické zdokonalení rozvojem kouzelných sil, se ve vnitřním nebo neviditelném životě setkává pouze s jevy nebo útvary svých myšlenek, pocitů a stavů své psychické přirozenosti; stejně se zlý člověk na světě setkává se zlými situacemi, které svým počínáním připravil a které ho samy vždy přinutí k boji. Na úrovni vnitřního nebo neviditelného, tj. nejzjistitelného života, stejně jako zde na zemi přivodí vyhraněné jáství, projevující se sobeckým (zlým) myšlením, vždy jen boj a zlo. A v mystice jde o to, aby zlo bylo odstraněno. Nemá být prodlužována a posilována jeho existence, dokonce nemá být vůbec rozmnožováno. To má mít vždycky každý na paměti, jestliže myslí na mystický vývoj ve vztahu k rozvíjení kouzelných sil.

Proto se praktické mystické úsilí a mystický cíl mohou světskému člověku zdát nepřijatelné kvůli mravním požadavkům a zdánlivě abstraktnímu zaměření. Neslibují mu nic z toho, co se mu jako tvorů závislému na smyslech zdá reálným. Zároveň na něho klade těžké mravní požadavky, jejichž smysl a účel nemůže pochopit, neboť se mu rozplývá v nezřetelných nebo nepochopitelných metách. Přitom ho tzv. skutečný život nutí, aby velmi spěchal za světským dobrem bezprostředním úsilím, které mu má přinést žádoucí výsledky okamžitě. Od mystiky očekává pouze to, aby na své cestě za hledanými dobrými výsledky nepotkával vážné překážky, jak tomu běžně bývá. Toto pojetí povšechných osobních snah jej uvádí do zmatku a z něho se opět vyvíjí snaha vynucovat si na svých bližních to, co si přeje, jako běžní svěští lidé. Jenže zraky osudu ho střeží. Jeho bližní bývají zpravidla inspirováni stavy svého nitra, takže tomuto násilí odporují tím, že dobro, po němž on touží a jež si na nich chce vynutit, znehodnotí něčím nedobrym. To je přirozená reakce na duševní tlaky chtivých lidí na jiné. K tomu, aby obecná prospěšnost skutků byla co největší, zde zpravidla chybí shoda v dobré myšlence, shoda v lásce k žádoucím skutkům, z nichž má vzejít dobro, a též společná touha všech. To vše splňuje pouze mystikou požadovaná mravnost.

Mravnost je to, co má naplňovat mystikovy snahy a vůbec všechno jeho počínání. Zaujímá totiž v praktické mystice nej přednější místo, protože tvoří podmínky pro vznik niterného a osudového štěstí a vnitřní harmonii. Ta pak sílí a mohutní v projevech dobra, které vrůstá do vnitřního života, jenž se pak může zbožštit a prosvětlit do té míry, že člověk najednou pozná zákon činů a jejich následků. Poznáním tohoto zákona činnosti je vyřešen problém životních osudů. Neboť jakmile člověk zákon odměny za skutky pozná, nepůjde již cestou „trhání karmických plodů zásluh“, cestou zla, ale začne se ubírat cestou dobra, aby dobra dosáhl. Na své cestě dobrem bude pak utvrzen poznáním, že nikdy není možné dočkat se dobra konáním zla.

Z toho, co jsem právě řekl, je zřejmé, že otázka povahy konání je v mystice prvořadá. Teprve na druhém místě se věnuje pozornost pracím, jež mají člověka uschopnit k tomu, aby mohl vniknout do neviditelného světa, do vnitřního života. Pak může pochopit a poznat podmínky vzniku jednotlivých jevů života a bytí, závisících na působení karmy. To však neznamená, že niterný život v mystice odsunují na druhé místo jenom proto, abych „udržel krok s dobou“. Psychický (nebo v mystické terminologii vnitřní) život tvoří s vnějším životem jediný celek a jeho růst je nutno podnítit právě způsobem vnějšího života, v němž člověk žije především a cele. Vnitřní život je pouze pokračováním života

vnějšího – nebo jinými slovy: jeden život je ve druhý vetkán, je vlastně životem jedním. Proto rozlišování vnitřního a vnějšího života na dva životy vzniká jen z nepochopení celé této problematiky a především pak z toho, že se jejich kvality zdají rozdílné a zdánlivě na sobě nezávislé. Běžnému člověku se zpravidla zdá důležitějším život skutkový. Nechává se tím zmást, neboť má na základě životních zkušeností pocit, že ať myslí nebo cítí, jak chce, přece se směr jeho vnějšího života nemění. Tento názor však mohou překonat jeho zkušenosti plynoucí z mystické výchovy a dlouhodobé pozorování účinků psychických stavů v běžně žitém životě. Potom mystik pozná, že všechny osudy jedinců i celého lidstva pramení odtud.

Vzhledem k jednotě psychického (vnitřního) a zevního života vede mystika člověka k tomu, aby právě způsobem svého mystického úsilí prohlédl a poznal celý život. I když při pokračování tohoto úsilí slouží koncentrace mysli k objektivnímu pozorování života srovnatelnému s vědeckým, přece jenom nejde s vědou ruku v ruce. Zatím co věda zůstává stále na povrchu jevů a dění a chce poznat životní projevy tzv. objektivním pozorováním, mystika si již těchto povrchových jevů nevěnuje, leda jen s ohledem na to, aby nevedly k rozmnožování zla na světě. Jinak však vede člověka k tomu, aby svým pozorováním sestoupil do oblasti příčin, kde se jednou musí seznámit s projevy a vytvářejícími se personifikacemi tvůrčích sil, jinak vyjádřených psychickým potenciálem bytí. Objektivním pozorováním těchto závislostí zjišťuje mystik pravý původ bytí a tím se již ocitá i na poli kosmických tvůrčích procesů, které je skutečně dějištěm zázraků, tak neuznávaných nebo i opovrhovaných materialisticky založenými lidmi.

Svět příčin však nelze zavrhnout a odstranit ze skutečnosti pouhým neuznáváním. To už ví věda, ale vědí to i mystikové, a proto na něj upozorňují. Seznamují nás se světem příčin a poučují nás, jak si máme počínat, abychom do něho zasévali semeno povšechného dobra. Jestliže člověk dbá na tyto poučky, a proto se ocitne uprostřed zázraků a tajemství, neznamená to ještě, že dospěl k pravému cíli mystické nauky. Mystická nauka stále stojí na reálném základu, zkoumá dění a činy; mystické zázraky a tajemství jsou pro ni jenom skutečnostmi, jež dobře tkví v půdě nám známé zákonitosti. Podle mystické nauky mohou být zázraky a tajemství výsledkem zdánlivě nezvyklých vztahů mezi příčinami a následky. To ovšem platí pouze pro běžné (smyslové) zjišťování, jež dříve nic takového zaznamenat nemohlo.

Přírodověda se opírá jen o smyslové pozorování a v tomto bodě se definitivně rozchází s mystikou, neboť nezná její postupy. To však, jak jsem již řekl, neznamená, že se mystika vzdálila reálnému životu. Odhaluje pravé, skutečné

příčiny událostí; stojí tedy na půdě reality, i když se již pohybuje v oblastech běžným lidem nezasnazených, a proto neznámých a abstraktních.

Poznání pravých příčin jevů odhaluje nejmocnější činitele v našem životě. Se zřetelem na ně mystika stanoví přesné předpisy pro jednání, myšlení, cítění a vůbec pro všechny náš život. Účelem těchto předpisů je především přivodit harmonii v subjektivním i objektivním smyslu. I když až dosud žádný z našich mystiků veřejnosti známých nepodrobil důkladnému rozboru zákon o příčině a následku, nedokazuje to, že mystika je nauka blouznících lidí. Mystika má v našem světě velmi obtížné postavení, jelikož jsou za mystiky považováni především blouznivci a také proto, že mnozí blouznivci se za ně vydávají. Toho se chápou zastánci materialismu, aby mohli zdánlivě lépe odůvodnit své zamítavé stanovisko k mystice. A jelikož se většina lidí pro svůj způsob života kloní právě k materialismu a naturalismu, stalo se stanovisko zastánců materialismu oficiálním, třebaže mu toto místo nepřísluší. Jenže mystika je tímto stavem věcí vysunuta ze skupiny uznávaných nauk nebo učení, takže se stává tzv. tajnou naukou, ačkoliv by její výsledky a objevy mohly vyplnit mnohé, ne-li dokonce všechny vědecké mezery při poznávání zákonů života.

Pro falešné názory a přesvědčení lidí však ani mystiku ani vědu nemůžeme odsuzovat. Blouznivci, kteří použili některé články praktické mystiky a roznítili tak svou vnímavost pro bezobsažné vize do té míry, že postřehují zformované výrony životních sil svého bytí a vydávají pak tyto postřehy za vysoké výsledky mystické snahy, nemohou skutečný význam mystiky ovlivnit. Právě tak nemůže materialisticky smýšlející a mravně pokažený člověk ovlivnit objektivní výsledky vědeckého poznání, když porušil mravnost a zneužil jich ve svém životě. Nadto pak mystika pracuje stejně jako věda v oblasti obecně vlastně neznámé a těžce přístupné člověku nezasvěcenému. – V laboratořích se pro vědce znalé věci zázraky nedějí. Vědec tu pracuje plánovitě a v mezích přírodních zákonů, které mu umožní konat takové věci, že v nich nezasvěcený člověk může vidět zázraky. Stejně je tomu v mystice. Mystik zvýšením postřehovací schopnosti vniká do vnitřního života, objevuje v něm hlubší podmínky dění a jevů a s pomocí rozumu může poznat jejich významný vliv na osudy celého světa. A to je počátek jeho dlouhé cesty k předpodstatnění podle směrnic pravé praktické mystiky.

Když mystik pozná konání dobra jako zřídlo vytváření nebo rozvoje jistých kvalit a vytváření těchto kvalit jako východisko svých vlastních budoucích osudů a když je dosti nesobecký, aby přemohl sklony získávat dobro v nejkratším čase a jenom pro sebe sama, vstoupí jistě na cestu přetváření svého charakteru. Položí základy k dobrým osudům a ke skutkům, jež ve svém

zpětném působení přinesou jenom dobro. Podle hloubky poznání zákona zpětného působení skutků může dospět až k pochopení, že je správné, aby úplně zavrhl snahy o získání okamžitého zevního dobra pro sebe. Bude mu už zřejmé, že choroba disharmonie v soužití bytostí je tak pokročilá, že je nutno ji léčit přetvářením sklonů vlastní povahy. Může dospět k názoru, že úsilí získat okamžité osudové výhody je v jádru pochybené, protože každé malé osudové dobro, které člověk takto získá, budí závist druhých. A ze závisti druhých vzniká boj o udržení takového dobra. Proto se mu už dobré dobrým nejeví. Chápe jen, že je nutno nejdříve odstranit sobectví a teprve potom že mu snad bude dobro přijatelným.

Ovlivněn takovým poznáním bude jistě přetvářet svůj charakter, aniž bude dbát na to, že je ve své snaze tak osamělý. Na této pouti za mravním sebezdokonalením nemusí být osamocení dokladem mystikova nepochopení správných lidských snah. Vždyť ani celek nemá dost rozumu, když jeden druhého zabíjí a lidé žijí v nenávisti, sobectví, vzájemném potírání a ve zlu.

Proto je přirozené, když člověk, jenž se oddá mystickému úsilí, bude utajovat jak své mystické snahy, tak i jejich výsledky. Stejně jako materialisticky založený člověk, tak i mystik tají své subjektivní snahy, protože se oba obávají následků, když tyto snahy prozradí. Avšak obavy tak rozdílných lidí se netýkají téže věci. Materialisticky založený člověk tají své plány na získávání různých světských výhod proto, aby druhé lidi překvapil nebo i podvedl, ale mystik se obává toho, že by byl zraňován ve svých posvátných citech. Když lidé poznají, že se mystik snaží zlepšit svou vlastní povahu, začnou ho často pronásledovat a posmívat se mu. To se ho může hluboce dotýkat a právě to ho vede k tomu, aby se více a více uzavíral vůči všem.

Nemůže-li mystik odhalovat světu své ušlechtilé snahy, jež se projevují v prostém úsilí o zlepšování vlastní povahy, jak by se mohl odvážit s kýmkoli mluvit o svých dalších niterných zkušenostech? Každá snaha i její výsledky vyžadují pro jejich případné sdělení vhodné podmínky. Pokud tyto podmínky chybí, může se to vše stát více či méně skrytou naukou, která může pomáhat především jednotlivcům. Jestliže se tedy takové snahy přetvoří v nauku s objektivními znaky, může se z ní v první fázi stát jenom tajná nauka. A z toho ovšem vzniká nebezpečí, že méně spolehlivé povahy této nauky použijí k honbě za senzácemi, aby získaly rozličné žádoucí zevní výhody.

Ale mystika je nauka obecně velmi prospěšná. Když nabádá k tomu, aby její stoupenci přetvořili svůj charakter, sleduje tak především cestu k vytváření předpokladů pro harmonii v soužití a tím i k radostnějšímu životu na zemi.

Jestliže mimo to poskytne hledajícím ještě poznání zákona o zpětném působení skutků, je pro lidi ještě větším dobrodiním. Jen vyžaduje rozumné stoupence. Takové, kteří bez předsudků a neukázněně myslí zkoumají její teorii a praxi a oboje uplatňují ve svém vlastním životě, aby především oni sami získali důkazy o jejích hodnotách a významu v běžném praktickém životě.

Jestliže je v mystice něco tajemného, nemusí to nikoho strašit. Pramenem této tajemnosti je částečně její terminologie. Když však někdo vnikne do mystické praxe, rozplývá se mu všechna její tajemnost a objeví se zákonitost, působící v životě lidí, i když to lidé nevědí. Pak se pro něho mystika stane naukou veskrze reálnou. Vidí, že zvyšuje a posiluje jeho intelekt i spásnou mravnost, která příznivě působí zpětně do praktického života. Kromě toho vidí, že v duchovním smyslu harmonizuje nitro každého člověka a tím ho uzpůsobuje k získání nejvyššího poznání. Její předpisy pro duchovní cvičení připravují půdu k věčnému poznávání skutečnosti.

Psychický postoj, který praktická mystika ukládá jako duchovní cvičení, má skutečně reálný význam. Má člověka naučit tomu, aby dobře porozuměl smyslově postřehovaným jevům a aby úsudky o nich neovlivňoval svými subjektivními stavy, pocity, názory, zřeteli a přesvědčeními. Ty totiž zpravidla výsledky pozorování zkreslují. Jestliže mystika naučí člověka pozorovat tak, že přitom není ovlivňován předsudky, dovede ho k objektivnímu poznání vnitřního i zevního světa. Toto poznání je zřídlem většího dobra, než si můžeme myslit. Budí porozumění a tím i odpouštění, kterým se zlo zažehnává spíš než odsuzováním a odporem.

Vzhledem k tomu má mystika veliký výchovný význam. Lidé ji však ne-smějí chápat jako nauku, jež rozněcuje citovost a obrazotvornost, až by dospěli k ryze subjektivním zážitkům, jaké není možno s nikým sdílet. Mystika vychází z mravnosti a vede proto k reálnému dobru. V další fázi pak člověka seznamuje s vnitřním životem a jeho zákony a tím mu poskytne mnohé výhody i v tomto směru. Jestliže tedy vyrůstá z těchto kořenů, nikdy ho nezavede do fantazií o zevním světě ani o vnitřním životě.

Ze zevního hlediska se vnitřní život týká především pocitové bytnosti. Pociťová přirozenost se rozpíná až do zvláštních subjektivních stavů – zvláště u lidí citových – přesto však z hlediska karmy vládne v pociťovém životě přísná zákonitost. Právě tato zákonitost umožňuje člověku, aby mohl pochopit pravé a skutečné příčiny všeho dění.

Jakým způsobem vniká mystik do sféry citové přirozenosti? Nikoli rozvíjením pociťování, nýbrž jeho pozorováním. Mystik má pozorovat své pociťování a tím se seznámit s jeho stavy; to je ostatně způsob, jak dnes poznáváme všechny mechanické projevy bytostného života.

Když mystik pozorováním citění poznává všechno, co citění podmiňuje, pochopí bezbytnost nebo nereálnost pocitového žití. A právě z toho důvodu se snaží poznat zákony pocitového žití. Poznáním těchto zákonů mystik dospěje k realistic-kému pojetí pocitového života a jeho vyřešením odstraní velikou trýzeň strasti.

Abychom to pochopili, uvědomme si, že i největší racionalista jedná pouze ve shodě s pocity, které se ho zmocňují. Pocity v něm budí strasti a obavy, z nich vznikají projevy pudu sebezáchovy a ty ho činí zlým a sobeckým. Vyvrátí-li někdo pocitování i s kořeny, odstraní tím všechnu strast.

Dosáhneme-li poznání pocitové přirozenosti a tím ji ovládneme, vstoupíme vlastně do říše příčin všeho dění. Neboť právě v říši příčin tkví skutečnosti jak objektivní, tak subjektivní. Objektivními skutečnostmi míníme to, co nazýváme bytím a prožíváním, subjektivními činnost mysli, představy a domněnky. Prožívání je podmíněno psychickými stavy při konání. Budíme-li v sobě nedobré psychické stavy konáním se sobeckými úmysly, budíme podmínky pro opětné vyvstání nedobrych psychických stavů. Z nedobrych psychických stavů vzniká nevládnost a z ní zase odpor, který zhoršuje zevní životní podmínky člověka i světa. Proto se prožívání týká reality a náprava je možná toliko v reálném životě.

Ve sféře představ je však tomu poněkud jinak: stačí mít obavy a člověk si vykouzlí neblahé vidiny, které ho pak mohou pronásledovat a uvádět do zlých stavů. Tomuto ryze psychologickému zlu však lze čelit kázní v představitosti. Mystika učí, aby se člověk v každém okamžiku držel skutečnosti a aby tak ovládl svou psychickou činnost ve sféře představ. A protože mystika zná zákon reakcí, doporučuje, aby člověk vyplnil mezeru vzniklou potlačováním představ chtěnými dobrými pocity.

Udrží-li člověk chtěný pocit libovolně dlouho, dosáhl kázně, jež velmi příznivě působí na rozvoj duševní odolnosti a pocitové neovlivnitelnosti. Člověk se ocitá na prahu vlády nade vším subjektivním prožíváním. Tak se může stát silnou osobností. To je další reálný výsledek mystického školení.

Ale ani zde se mystický vývoj nezastavuje. Jakmile se cvičící stal objektivním pozorovatelem veškerých psychických procesů při soustředění ducha a při ničení nechtěných pocitů, jimiž se vyhraněné jáství vybavuje ve vědomí, rozvíjí se jeho pozorování dál až k netušeným možnostem. Jakmile je totiž pozorování zbaveno příměšků z osobního pocitování a uvědomování charakterizovaného existencí vyhraněného jáství, stává se pozorování tak ostrým, že proniká až za hranice běžných smyslových postřehů. Člověk může vnímat i nejjemnější projevy pocitů, myšlenek a pohnutek jiných lidí a tím odhalovat pravý původ,

příčinu a tvářnost karmicky vnučovaného prožívání. To mu pak ukáže novou cestu k řešení životních problémů.

Toto řešení začíná zřikáním se světa na úrovni vjemů a dotyků. Odvrátí-li se člověk od smyslových věcí, uvědomí si své osobní osamocení a tento pocit se rozvine. To znamená, že v jeho vědomí nic neodráží svou existenci, čili že se v něm rozhostila prázdnota. Proto v něm také nevznikají vjemy, které zkrusují představu já následkem dojmů z vjemů. Tím se jeho vlastní bytí může v jeho vědomí odrážet jako energie, jeví se tu jako chtění nebo popudy, tu jako pohnutky atd. Tak obrácení pozornosti od těchto projevů vlastního bytí a její očištění od pojmu já zničí pojem vlastního bytí jako bytí s konečným trváním. Ale to neznamená konečné zničení existence člověka, nýbrž jen zničení existence vědomí vyhraněného já. Zničením tohoto já se rozšíří uvědomování až za hranice vlastního těla a člověk později sebe identifikuje jako vědomí jsoucnosti veškerenstva.

Soustředění analyzující pozornosti tak přináší poznání skutečnosti i bytí a příčin jejich vzniku. Spolu s ním vzejde i poznání příčin jejich trvání a zániku. Poznáním toho všeho je prohlédnuta bezobsažnost všeho časného života, proto se začnou jevit i vlastní útrapy a bolesti jako prelud. Tento prelud může trvat jen do té doby, pokud trvá nepoznání, z něhož vzchází domněnka, že bytí je vlastní a konečnou existencí člověka.

Řekl jsem, že nás mystická praxe dovede ke zničení pojmu vyhraněného já. To může v člověku vyvolat obavy. Ovšem pouze tehdy, když neuvažuje podle skutečnosti. Zdánlivá realita individuality je u průměrného člověka tak vratká, že se o ní snad ani nemusí mluvit. To, co lidé považují za trvalé já, se podle okolností stále mění. Člověk si často může všimnout, že např. jeho sebevědomí mizí pod každým nápoem nebezpečí a špatných předzvěstí. Může vidět, že je schopen upouštět od představy vlastní ceny, jestliže za tuto cenu získá lepší podmínky svého zevního života. Vzhledem k tomu jsou lidé individualitami méně, než se domníváme. Jsou to spíš animální mátohy, bezduché stroje, jež vnější svět modeluje podle okamžitého stavu. Každá situace však jedinci dovoluje zaznamenávat pojem jáství, a proto se domníváme, že jsme individualitami. Příčiny jsou v mysli. Její tvárlivost je tak veliká, že dovoluje zachytit se právě ničeným vědomím v nové formě sebeuvědomování nebo sebevědomí; to také může budit dojem, že jsme trvalejší niternou jsoucností, než tomu skutečně je.

Sebevědomí běžného člověka je jediný subjektivní pojem, jež v tomto světě relativních skutečností každý pokládá za opravdovou skutečnost. Proto je mu nade všechno drahé. Ale pokud sebevědomí nebylo podrobno zkoušeno cesty

k pravému poznání, není dost hodnotné, abychom si ho mohli nade všechno vážit. Sebevědomí světského člověka je spojeno s jástvím, které se zažehuje na materiálu té bytnosti, která již zítra nemusí existovat. Je to sebevědomí, jež je opřeno o dočasné fyzické bytí a jako takové v sobě zahrnuje jenom rozkladné prvky.

Mystická nauka sleduje cestu ke zničení a obnově tohoto bezduchého a pomíjivého sebevědomí. Zničením podle přesných mystických pouček bude obrozeno a povstane znovu v nové, lepší formě. Ztotožní-li se člověk s tímto druhem sebevědomování, projde stavy umírání, protože se vždy musí rozpadnout to, co se pokládá za individualitu a co je ve skutečnosti tak bezduché. Z toho však vyplývá, že čím hlouběji se člověk ztotožňuje s touto pomíjivou individualitou, tím reálněji bude žít pocity umírání, třebaže jde o umírání mystické.

Rozpadem sebevědomí se člověku rozpadá to nejosobitější, vlastně člověk sám. Ale mystika přesto není vrahem člověka. Naukou o správném řízení mysli (pozornosti) zachytí se „ens“ jeho bytnosti, něco, co je jeho podstatou, ale obsáhlejší, než jeho zdánlivá a pomíjivá individualita. Resorpcí tohoto „ens“ se pak člověk obrodí na vyšší úrovni vědomí.

Mystik, jenž se upíná vědomou pozorností na skutečnost širší a obsáhlejší, než je jeho vyhraněná osobnost, na tuto osobnost často tak zapomene, že jí odejme oživující energii; pak zmírá jeho vyhraněná osobnost na nedostatek duchovních živin. Potom se mystik jako sebe si vědomá bytost obrodí na úrovni svého uvědomění v širší a obsáhlejší struktuře skutečnosti. To též vede k rozšíření schopnosti vnímání. V já se totiž může absorbovat jenom to, co vědomí zaznamená. Je-li tím, co člověk zaznamenal, kvalita nadosobního vědomí, předpodstatní se v ně analogicky jeho osobní vědomí. Nositel nadosobního vědomí se tím ocitne na úrovni nadosobního, kosmického vědomí. Považujeme-li dále za nadosobní vědomí souhrnné vědomí všech bytostí, je samozřejmé, že pojme-li je člověk jako předmět pozornosti, je uveden na cestu k nalezení sebe v nadvědomí a k žití v jeho sféře.

Studiem forem a stavů vědomí se ocitáme v oblasti zvláštního skutečna, i když vědomí musíme považovat za základní složku reálného světa. Proto je třeba při zkoumání forem a stavů vědomí zaujmout postoj toho, kdo studuje neznámé projevy skutečnosti, a nezamítat tuto otázku jako těžce řešitelný problém. To bych rád předeslal jako upozornění tomu, kdo by rád dále sledoval mystickou nauku.

Souhrnné bytostné vědomí obsahuje v sobě jakoby v jasném světle všechny projevy života a bytí. Proto jestliže se někomu podaří obrodit se v tomto druhu vědomí, odkryl nevyčerpatelnou studnici vysokého sebevědomění. Pak záleží

jenom na něm, zda se mu podaří uvést v soulad protikladné působení činností, jež poznal, převést své zkušenosti na úroveň prostého lidského vědomí a vytvořit z nich poučky pro život a mravní korektiv. Takové poučky a směrnice mohou být obecně velmi prospěšné a užitečné, jelikož celek jakožto veliká jednotka je nejspolehlivějším korektorem chyb a nedostatků – větším a lepším, než může být kterýkoli jednotlivec.

Na celek může totiž každý čin působit jinak, než působí na jednotlivce. Není snad činu, který by se z hlediska celku jevil jako absolutně dobrý nebo zlý, kdežto z hlediska jednotlivce to lze spíše pozorovat. Proto má jiné měřítko pro posuzování povahy činů ten, kdo se ocitl na úrovni souhrnného bytostného vědomí, a jiné ten, kdo obrací pozornost jenom k úzce osobitému vlastnímu já. Proto nemůžeme mystice upřít její dobrý výchovný smysl ani zde. Nejenže nekazí mravy, nýbrž naopak je zlepšuje, i když za současné situace nepřináší studujícímu jenom radosti ze vztahů k jiným lidem. Je totiž nesnadné kráčet cestou přesouvání těžiště osobního vědomí do vědomí, které jsem nazval kosmickým. Nadto není snadné vyznat se v touze všebytostného vědomí po dobru, poněvadž i toto dobro je jen relativní pojem.

Jestliže tedy člověk přesunul své osobní vědomí do vědomí nadosobního, dospěl k prameni moudrosti. Ačkoli v nadosobním vědomí tkví moc nad skutečnými osudy, nemá každý mystik povahu, jaká dovede ihned používat tuto moc ve skutcích, tj. ovlivňovat svůj osud podle svého přání. Může však těžit mnohé dobro alespoň z moudrosti. Poznává totiž bytostný život v celém jeho rozsahu a čerpá z toho pro sebe alespoň tolik, že se ho nezúčastňuje, pokud by to škodilo jeho dalšímu vývoji. Tím brání rozmnožování zlé a zotročující karmy, jednou úzce osobní, jindy však na úrovni veškerenstva.

V takovémto pojetí bytostných osudů je moudrý mystik pasivní. Z jiného hlediska je dosti aktivní, jestliže tlakem své vůle zamezuje rozmnožování zlé karmy. Mezi mystiky však jsou i silní jedinci, schopní veliké aktivity. Ti ve svém nitru stupňují energetické napětí a tím rozněcují vibrace, které se v dalším stadiu projeví jako hnací síla v konání dobra, mnohdy pro velkou část lidské společnosti. Taková aktivita slibuje, že mystik vyvolá v celospolečenském měřítku vlny dobra, jež pak na psychické úrovni všech lidí potlačují nebo přemáhají tendence ke zlu. Tyto tendence opravdu mohou zavřít všechny vstupní brány zlu, jako teď zlo uzavírá vstupní brány dobru. V osobním pojetí vibrace s tendencí k dobru převádějí ducha nebo vědomí člověka do sféry spontánního rozvoje dobra v povaze usilujícího, a to ještě před vyčerpáním jeho zlé karmy. To nazýváme pozitivním překonáváním zla.

Domnívá-li se člověk, že může potírat zlo nevšímavostí nebo netečností, aniž v sobě vyhladil sklony k přirozenému sobectví a lidské sklony vůbec, mylí se. Dokud se člověk ve svém jednání projevuje přirozenými lidskými sklony, pak může považovat za dobré jen to, když vykonává skutky lásky navzdory všem podnětům, jež vystupují z jeho nitra. Skutky lásky musí konat pomocí vůle a chtění. Potom bude překonávat zlo pozitivně a to je jediná možná cesta k dosažení dobra pro lidi, kteří se až dosud nevymanili z přirozených sklonů a tendencí.

Všichni lidé touží po dobru a harmonii, ale nedosahují jich, protože neuvíjí správných prostředků a nepostupují správně. Domnívají se, že se situace může zlepšit, když násilně potlačí zlo u běžných lidí. Ale to se nemůže podařit. Pokud je zlo potlačováno např. policejní mocí, skrývá se třeba pod povrchem duševnosti, ale vystupuje znovu a znovu, jestliže se toto zlo stane pro vnější moc neúchopným. To je skutečnost, která je velmi patrná. Jenže lidé se přesto domnívají, že je to nejschůdnější cesta k dobru. Nechtějí ničit kořeny zla tím, že by jak sobě, tak jiným vštěpovali správné morální zásady, protože to od každého žádá skutečné umravňování. Tento požadavek se jim jeví jako překážka na cestě k vlastnímu prospěchu, již chtějí obejít tím, že dobré konání na svých bližních násilně vynucují.

Zlo může být vymýceno pouze tím, když je každý z nás vymýtí ze sebe sama, ze svého života i vědomí. To však předpokládá, aby se také každý sám omezoval, ale je přece mnohem snadnější útočit na každého, kdo se podle našich představ nechová správně.

Kdo však jsi, člověče, že od jiných lidí požaduješ to, co sám nečiníš? Vytrhej kořeny zla z vlastního bytí a teprve potom ti bude moci vzejít jistota, že jsi odstranil něco zla ze světa. A máš-li ve světě silnější vliv, uč stejné metodě i jiné. Když jsi zlo zahnal do defenzívy, nikdy jsi je neodstranil. Jen se skrylo a čeká na novou příležitost. Životní zkušenost tě může dovést k poznání, o němž mluvil i Buddha, že totiž zlo plodí zase jen zlo až do nekonečna.

Mystiku svěští lidé pokládají za nauku, která se netýká konkrétních skutečností. Jestliže nás však učí jediné cestě, která vede k odstranění zla, tkví jistě dosti pevně v konkrétním světě. Chce to jen uskutečňovat mystiku v praxi. Když nám slibuje, že nás seznámí se zákony vnitřního života, nemůžeme ji odmítat, dokud jsme se nepřesvědčili, že mluví pravdu. A kdyby se někomu podařilo logickými důvody vyvrátit její poučky, jakým způsobem lze odstranit zlo ze života, mohli bychom i zbytek mystické nauky prohlásit za pochybený. Jsem přesvědčen, že se to nikomu nepodaří; naopak prostá logika musí každého dovést k uznání jejích morálních pouček.

Zlepšujeme přece svět mečem a důtkami již po celá staletí (nebo tisíciletí?) a zla neubývá ani harmonie nepřibývá. Pokořený člověk neovládající své smyslové touhy se v příhodné době opět zvedá, odplácí zase mečem a tím jen tvoří předpoklady k další touze po odplatě. Tak se svět potácí v křeči vzájemného vraždění a násilí, jelikož nikdo nechce začít u sebe. Snad to musí jít tak daleko, aby se splnilo ponuré Buddhovo proroctví, v němž se praví (cituji volně): „Mravním úpadkem a tím vzniklou mravní bezcenností lidí se bude zkracovat délka lidského života až na deset let. A zatímco duševně bezcenní lidé budou lnout pouze ke zlu, budou se zhoršovat i jejich životní podmínky na zemi, takže nepoznají chuti soli, medu a másla; jejich nejlepším pokrmem bude mouka ze zdivočelého obilí. Lidé se budou tak nenávidět, že až člověk potká člověka, vzkřikne: ‚Ejhle... zvíře!‘ a vrhne se na něho.“ Pak teprve podle téhož proroctví svitne některým lidem poznání, kam až je dovedly jejich mravní zvrácenosti. Proto se někteří uchýlí do vyschlých řečišť, na opuštěná místa, na stromy a do pustých údolí a začnou žít ve spásné mravnosti, aby její pomocí vytvořili dobrou karmu, která jim opět přinese vzájemnou úctu a harmonii v soužití...“

To je velmi smutné proroctví. Mravně zkažený člověk se snad nad tím pousměje, protože nevidí psychologické příčiny zla na světě a věří katu, meči a policii. Ale ti nemohou lidskou společnost zachránit. Cožpak nejsme svědky toho, že tzv. kultivované lidstvo si počíná stejně barbarsky jako lidé středověku nebo dávnověku? Nevládne lidem úzkoprsé hmotářství, ten strašný světový názor, který za jistých podmínek nechává zanikat lidskost, ale rozvíjet se zvířecost krutých šelem? Nebo co jiného chce lidstvo očekávat od tohoto strašného pokrytectví, které ukládá jedinci, aby se choval „slušně“, ale neupozorní ho přitom na zákon karmy, podle něhož špatně myslící lidi vede jejich myšlení ke špatným skutkům a špatným konáním do boje se všemi lidmi? Podle názoru světských lidí jsou jóga i mystika hluboký blud, jaký může přesvědčit jen lidi s méněcennou myslivou schopností. A přece právě mravní úsilí, jež člověku nedovoluje ponechávat v psychické bytnosti temné kouty se skrývaným zlem, pomáhá k rozvoji dobra víc než smrtící zbraně. Ty už nad lidstvem nabyly takové moci, že se dnes považuje za symbol zdravého rozumu a vrcholné inteligence jenom víra v ně. – Ale skákej jen, člověče, který se nedržíš spásné mravnosti... však doskáčeš! Přirozený následek tvých činů ti vrátí to, co jsi zasel – před zlem tě nezachrání žádná chytrost ani rozum chytrého dravce. Nebo tu nevyvstaly kruté totalitní režimy, děti tvých materialistických hledisek, názorů a jednání? A dávicí tygr v nich dříme dále, i když se zatím těšíš ze zdánlivé, ale už skomírající demokracie! Měl bys slyšet, jak mlčky jeden druhému hrozí, protože nebyl poučen, že „dědici svých činů jsme, dětmi svých činů, činy jsou

lůnem, z něhož se rodíme a osudem, který prožíváme“, jak to řekl Buddha. A to je pro tebe výstraha, již ti předkládá mystika, která to s tebou myslí dobře.

Mluvil jsem o mystice. Ta v další fázi skutečně ukazuje cestu nad sféru zevních skutečností. To znamená, že kromě mravní výchovy vede své žáky za zástěnu smyslového vnímání, do světa pro smysly neprojeveného, aby ho poznali a mohli prozkoumat. Jeho poznáním a prozkoumáním poznají zákon vzniku a trvání všeho světa. Z toho potom vzcházejí opodstatněné naděje, že se žáci mystiky mohou dočkat lepších možností a osudů ve svých životech, procházejících četnými inkarnacemi.

Co jsou to ty světy, jež se nezjevují smyslům? Jsou to světy smyslově neviditelného bytí a jsou v úzkém vztahu k našim psychickým kvalitám, náplním a stavům. Z objektivního hlediska jsou tyto světy prostředím, kde se naše psychické stavy uskutečňují nebo personifikují. Tvoří tak vhodné sídlo pro naše vědomí, až bude velikými krizemi nebo smrtí vypuzeno z těla. Jinými slovy: jestliže někdo přesune své vědomí do určitého psychického stavu, přesune je též do některé ze sfér vnějšího světa a příp. do nějaké personifikující se emanace, čímž si vlastně utvoří podmínky pro vyzáření se do ní po fyzické smrti, tedy pro reinkarnaci v ní.

Pravým poznáním významu emocí dospíváme k poznatku, že se žití projevuje toliko prožíváním jistých stavů, tu více a tu zase méně ovlivňovaných zevními skutečnostmi. Proto mohou být pro člověka primární skutečností jenom duševní stavy. Na ně se upoutává jeho vědomí i jeho zájem a jenom ve vztahu k nim poznává jen subjektivně existující přehrady mezi obvyklými a neobvyklými stavy a tím i mezi konkrétními a abstraktními světy. Z toho důvodu jsou to jenom duševní stavy, co tvoří uzávěru oddělující svět subjektu od světa objektivního. Je marné, domnívá-li se člověk, který lne jenom k jistým duševním stavům, že objektivně vidí tu konkrétní, tu zase abstraktní svět. Zlí lidé myslí a cítí stále ve zlu, i když jsou kolem nich i jednotlivci, kteří milují dobro a snaží se v dobro žít. A stejně je tomu se šťastnými a nešťastnými lidmi. Každý se poutá na svou subjektivní pocitovou sféru, i když tu není žádných viditelných nebo hmatatelných přehrad.

Mezi sférami tedy existují přehrady, jež se subjektivně promítají do rozdílné povahy prožitků, objektivně do rozdílnosti kvalit těl a životních podmínek bytostí. Tyto přehrady se mystikovi vizuálně jeví tím, že je může identifikovat většinou jen za rozdílných stavů vědomí, tedy jen kvalitativně, ale nikoli prostorově rozdělené. Ale tím se ještě mystikovo poznání nezastavilo. Poznává dále, že tyto sféry sice existují pouze v jediné dimenzi zvané prostor, ale jsou si

vzdáleny kvalitativně; jejich kvality pak způsobují, že bytosti v nich podléhají jen určité povaze prožívání. To proto, že každá bytost je schopna vnímat jen kvalitativně jí blízké stavy, struktury a formy. Z tohoto hlediska je kvalita forem bytí v nejvyšším souladu s pocitovými stavy bytostí tzv. vnitřního kosmu. Blíže vysvětleno: z hlediska možností nebo schopností vnímání, jímž jsou bytosti vybaveny, existují ve vizuálním prostoru mystiků též jemnější a zářivější formy, jež žijí v dobrých pocitových stavech. Mimo ně pak existují též formy temné, mátožné a stínové; ty žijí v pocitech neutěšených. Člověk s běžnými postřehovacími možnostmi vnímá jen ty formy, které odpovídají jeho karmickému a tím i psychickému uzpůsobení. To také odpovídá vibračním hodnotám jejich těl, tj. jeho vlastní karmě.

To jsou ony mnohé příbytky duší, o nichž mluvil Ježíš a jež už opustily těla smrtí. Tyto příbytky jsou prostory s kvalitami, do nichž se vyzaruje člověk, kterého považujeme za zemřelého a který se právě ze sebe sama vyzaruje tlením svého těla. Neboť právě v těle je psychický náboj, který za života bytosti kvalifikujeme jako životnost a směr účinné vůle. Náboj, který se hlubokým poklesem životnosti jeví již jenom jako tendence vitální energie, jako předpoklad určitého vyústění nebo v jiném pojetí jako nová budoucí objektivace pomocí reinkarnace.

Vyzařování životních sil zemřelých však nikdy nebývá kvalitativně jednoznačné. Vyzářované životní síly vyjadřují všechno, co člověk dříve jako žijící bytost představoval. A právě proto, že jednou byl více a jindy méně dobrý a dokonce naopak byl někdy méně a jindy více zlý, je toto vyzařování téměř vždy různobarevné. Zpravidla vyjadřuje všechny tendence a kvality, s nimiž se vůbec můžeme setkat v našem, tj. v postřehnutelném, važitelném a vůbec jakkoli zjištělném vesmíru. Proto se může každá jednotlivá bytost v okamžiku smrti rozpadnout ve větší počet kvant energií, čekajících na novou reinkarnaci, neboť v okamžiku smrti každý již pozbývá vůle jakožto moci usměrňující duševní síly více či méně jednoznačné povahy.

Zanikající vědomí se však chce opět zažehnout. Na materiálu těla porušeného smrtí, těla, jež ještě včera bylo uceleným bytostným organismem, se však jako osobní vědomí už nemůže zažehnout. Proto si na základě gravitačních vztahů a podmínek hledá organismus nový. Ten pak musí odpovídat svým niterným učleněním osudovým předpokladům, jež dosud žijící člověk vytvořil náplní svého dosavadního bytostného vědomí z činů, náklonností, mravních názorů apod. Tak dochází k reinkarnacím nebo k objektivacím, jež odpovídají dříve žijícímu člověku a jeho působení na tomto světě.

Někdo mi snad může vytknout, že toto vysvětlení zavání příliš naukou o stěhování duší, která není vědecky prokázána a odpadá proto jako předmět úvah. Přesto je přežarování různých potenciálů tlejících látek skutečnost, již lze velmi dobře sledovat zostřenou pozorovací schopností, jakou lze vyvinout praktickým mystickým úsilím, ale snad i jinak. Jde jen o to, aby pozorující člověk dovedl dobře vše pozorovat a pozorované si ověřovat, zvláště chce-li odhalit existenci latentního vědomí v každém jevu a síle. Chce-li sledovat dál jeho rozvoj, když se již toto vědomí jako výkonná síla uchytí v nějakém organismu a pak se tu pomalu, tu zase rychleji sama stává esencí orgánu, jenž svou existenci sdílí s vědomím přirozeným, čili denním.

Mluvím o subjektivním, mystickém poznání. Povrchové přenosy vědomí lze pozorovat ve výchově, v sugestivním působení některých našich skutkových projevů na druhé lidi i v dědičnosti. Jejich vliv je v takovýchto případech patrný v tom, že u jiných často vytváří životní názor. Ten se pak odráží v jejich počínech, ba i v jejich osobních projevech. Přitom vůbec nerozhoduje to, že si ten, kdo takto psychologicky působí, není vědom svého vlivu. Vědomí se totiž může rozdělovat jako např. živá buňka. Když už se rozdělí, každá jeho část se vnímá jako vědomí celé. Jenom kdyby člověk pomocí jógy dokázal učinit své bytostné vědomí předmětem svého pozorování, mohl by sledovat, jak se jeho vědomí rozdvouje. Za vhodných podmínek by dokonce zjišťoval, do jakých poměrů se v novém prostředí dostává, kde se ve své odlučující části ocitlo. Ostatně se tento jev vyskytuje i u lidí v józe neškolených a psychologie něco z těchto tzv. přenosů vědomí zná.

Uvažujme tedy tak, že všechno existující čerpá z jednoho pramene energetických sil, které se personifikačními procesy stávají těly bytostí. To je zákon lidem málo známý, neboť lidstvo ještě nepokročilo na vyšší úroveň poznání silových projevů. Zvláště vědomí je jevem těžko zkoumatelným, neboť vzdoruje všem technickým pomůckám pro objektivní zkoumání. Ale indická forma mystiky, zvaná jóga, dovede vědomí učinit předmětem pozorování. Činí to metodickým upevňováním mysli na vhodném fiktivním předmětu a rovněž tím, že ji člověk současně zbavuje sklonu vymezovat pojmy a tvary a dělat závěry. Tím se totiž vědomí očistí od nánosu mnohosti a setře se i jeho vliv na zakončení vjemového aktu nějakým závěrem. Když se to všechno odstraní, pak se vědomí takto si počínajícího člověka přesune z oblasti kvalit jednoho druhu do druhého, předpodstatní se a vymaní se dokonce z hranic těla a bytosti, kde až dosud přebývá. Pak je již snadné pozorovat, jak vznikají uvědomovací akty a jak vědomí ulpívá. Kromě toho je již v počátcích mystické praxe nezbytné provádět alespoň do jisté

míry jeho úplný přenos do nových *zvolených* forem. Tím bude poznán reinkarnační zákon. Člověk cvičící jógu zjistí, že právě ulpívání na nějakém stavu je předpokladem pro reinkarnaci ve tvaru, kde vzniká nejvyšší pravděpodobnost, že bude reinkarnovaná bytost moci nejhluběji prožít žádoucí stav. Jestliže člověk dospěje k reinkarnačnímu procesu právě v okamžiku smrti, může vidoucí mystik zjistit, že všechny životní síly přetvélujícího se člověka jsou v takový tvar usměrňovány natolik energicky, aby se mohlo předpokládat, že dochází k dokonalé reinkarnaci v tomto tvaru.

Pokud vědomí sídlí pevně v těle získaném zrozením, nevede zaměření mysli na určitý duševní stav k úplnému přenosu vědomí do tvaru, který by odpovídal žádoucím okolnostem a podmínkám toužícího člověka. Podle kvalit temperamentu může člověk více nebo méně toužený stav zažívat nanejvýš v pocitech. Při rozpadu těla (bytosti) smrtí však tyto překážky z uceleného organismu neexistují. Proto vůle a přání usměrní vždy všechny síly bytí k existenci, která svými životními podmínkami odpovídá naladění zmírajícího člověka.

Zmírající člověk tedy nemizí, nýbrž se uvolněním organismu od permanentního tlaku vůle a tlení mění v záření, které je podkladem života nových žijících forem. To je také dokázáno tím, že se kvantum hmoty na zemi nezvětšuje, ačkoli by k tomu mělo dojít, když se tolik těl zemřelých bytostí a tvorů na zemi stále rozpadá. A tak, jako je povaha ovlivňována druhem požívané potravy, tak je také ovlivňována kvalitou dynamického působení našich předků. Jejich působení bylo obměněno dřívějším jejich konáním, když se jejich těla právě rozpadala smrtí.

Pokud budeme toto vyzářování dynamizovat usměrňováním vůle podle mravních a cvičebních směrnic jógy nebo mystiky jen k jednomu druhu činů, dobrým, pak budou ještě více ovlivněni dobrem ti, kdo tyto charakteristické energie přijmou jako dědictví činů svých předků. Na tom je založena mravní odpovědnost, již nám jóga ukládá, odpovědnost za osudy našich budoucích generací. Každý cvičící člověk, který tyto závislosti zná a má na mysli dobro našich potomků, pak začne skutečně dbát na to, aby svým jednáním, myšlením a cítěním vytvořil energetické napětí a tím i podmínky jen pro dobré osudy na zemi pro bytosti, které po něm přijdou.

Vraťme se však ke sférám. Podle toho, co jsem řekl, považujeme sféry za skupenství obyvatel, jež se fyzicky mohou kvalitativně tak lišit, že jedny druhé nemohou postřehnout. Povahově, citově, schopnostmi svého smyslového vnímání a prožíváním však tvoří skupiny oddělené od sebe vlastně jen pomyslně. A všechny tyto bytosti lze z jistého hlediska považovat za personifikace nálad, mravních kvalit, cítění a jednání bytostí již fyzicky vyvrážděných nebo zaniklých.

Vzhledem k tomu bývají bytosti neviditelných sfér často pokládány za typy, jež mohou přijímat smrtí uvolněnou energii bytostí z tzv. skutečných světů a hostit je jako dočasně v nich inkarnované jedince různých světů. Jinými slovy: neviditelný svět je pro všechny druhy světů, jejichž obyvatelé se vidí, vlastně jen světem zrajících forem nebo typů, do nichž se obyvatelé určitého světa přenosem životní síly převtělí. Pak se jim určitý dosud neviditelný svět stane skutečným, kdežto ostatní světy jim zůstanou světem sfér neviditelných.

Na tomto základě je vybudována základní idea jógy (mystiky), že má člověk žít tak, aby systematickým úsilím dospěl k probuzení a přirozenému rozvoji žádoucích sklonů. Takových, které vyústí v bytí, jehož charakteristickými vlastnostmi jsou buď nadpomyslitelně dobré psychické stavy, nebo moudrost, štěstí či možnost ztotožnit se s psychickou přirozeností univerza. Tím bude zachována tendence k nadpomyslitelnému dobru. Pak člověk při vyzáření ze svého dosavadního těla dosáhne jako přirozeného výsledku zrození (nebo se převtělí) v podmínkách, které jsem prve charakterizoval.

To platí, i když nevěříme, že v uvedených podmínkách žije a existuje objektivní bytí, protože ho smyslově nevnímáme, a i když tím klademe subjektivní překážky eventuálnímu předpodstatnění se v ně. Když budeme zachovávat dobro v myšlení, pocítování atd., způsobíme, že tendence našeho nitra přetrvávají na tomto světě jako vibrace, které se v něm jednou musí uplatnit jako hnací síla k dobru, resp. ke štěstí. Tyto kladné tendence ve formě vibrací okamžitě působí na vytváření dobrých podmínek pro soužití na zemi: když velký počet lidí začne jednat podle mravních směrnic praktické mystiky, objeví se na světě v poměrně brzké době tyto podmínky dobrého soužití tak zřetelně, že budou tlumit vliv sil bránících šťastnému a míruplnému životu na zemi. To proto, že žádná mobilní energie nemůže zůstat bez účinku, i když je obsažena v prostoru a neváže se na žádnou určitou právě žijící bytost. Takováto energie se jeví jako podněcující moment, jako působící inspirace, již člověk bezpodmínečně poslouchá. Je tomu tak proto, že dokud se nestal úspěšným jóginem, je jenom poslušným vykonavatelem hnacích sil, které působí na jeho psychickou bytnost.

Sféry existují. Tak jako není fyzický život vyčerpán tím, co je smyslově postřehnutelné a je skryto i v drobnohledných formách, není též vyčerpán kvalitami, jež nám před očima kouzlí viditelný svět. V kvalitách ve formě sil a jevů jsou obsaženy objektivní podmínky k prožití jednoho každého sklonu podle subjektivní psychické výzbroje útvaru nebo bytosti. Jak zlý, tak i dobrý člověk najdou ve vesmíru společenství bytostí, kde se jejich sklony reálně projeví, a pravděpodobně najdou v příslušném společenství i možnost svého úplného

uplatnění. A k tomu právě přihlíží praktická mystika. Učí nás jednat tak, abychom vytvořili podmínky pro přenos životní energie do stavů co nejlepších a na vyšších stupních dokonce do stavů nadpomyslitelně dobrého prožívání. Když se tomu naučíme, objevíme se tam pravděpodobně jako živé bytosti, tj. ve tvaru, a setkáme se tam s jinými bytostmi, jež budou žít tak, že nás odmění za to, co jsme konali, jakým způsobem jsme mysli a cítili. To je odměna za námahu, již člověk vynakládá na žádoucí umravňení.

Z hlediska mystiky jsou sféry, o nichž jsem právě mluvil, světy bytostí, jež za jistých podmínek mohou dožít k tak vysokému stupni fyzickosti, že se pak již budou moci objevit na světě a jejich život se projeví na zemi. Sféra jemných tvarů, jak jsem již řekl, je světem příčinným, jenž se jednou musí projevit na úrovni vnímání našimi smysly, byť to trvalo jakkoli dlouho. I když právě nyní na zemi nejsou podmínky, aby vyvstal a objevil se určitý druh charakterů a následkem toho ani určité životní podmínky, tyto charaktery existují a zůstávají ve stavu neprojeveném pro naši smyslovou výzbroj. Jsou však stále zde a čekají na vhodné podmínky, aby se mohly projevit. Až do doby, kdy se budou moci reálně projevit, mohou pro nás být snad jenom sférami skutečností duchových, resp. duchů, jež lze vnímat jenom výjimečně a dovedou to jen jisté senzitivní povahy.

Mystická nauka nám však může poskytnout klíče k tomu, abychom je mohli přimět k projevu na úrovni našeho denního vědomí, čili k jejich převodu na tuto úroveň. Tím nám také poskytuje možnost žít stavy, jaké nemůže prožívat člověk, jehož vědomí je zcela upoutáno v rozsahu jím viděného světa.

Mystika nám tedy umožňuje poznat stavy, světy a sféry běžně nepoznávané a tím také obohacuje náš život. Neboť co jiného se nám zdá být předmětným v našem prožívání než to, co subjektivně vnímáme a pociťujeme? Každý člověk, byť jakkoli materialisticky založený, hodnotí jako objektivní skutečnost jenom to, co subjektivně cítěním schvaluje, a neuzná nikdy za skutečnost to všechno, co mu jako skutečné ukazuje věda na podkladě výzkumu. Všude vládne mocný subjektivismus. Tím se vyvrací tvrzení, že na všechno nazírá objektivně jen ten, kdo tvrdí, že uznává jenom skutečnosti světa hmotného.

Fyzika jde podobnými cestami poznávání skutečného světa jako mystika a jóga. V jeho poznání pokročila tak dalece, že již odhaluje i jsoucnost univerzální prázdnoty jako čehosi, bez jehož existence by nebylo divadla, které považujeme za reálný svět. Přesto se však lidé, kteří se údajně opírají jen o vědecké poznatky, ani o zdání nepropracovali k názoru, že všechno život a dění je pouhá iluze. Tak jsou závislí na smyslových postřezích a pociťových sklonech. Aby se chránili před poznáním bezduchosti všeho, uchylují se k materialismu a tak

chtějí setřít hroznou skutečnost, tj. bezobsažnost všeho jsoucího. Ale tento útek od pravého stavu věcí opravdu problém skutečnosti neřeší. Materialistickým názorem na životní dění se bezduchost všeho živého kvalitativně nepřetvoří z neměnné nicotnosti pomíjějícína v jevy plné ducha. Všechno nadále zůstane jenom stínohrou a my ji můžeme naplnit kvalitou větší harmonie nebo tragičnosti, která zpětně ovlivňuje všechno naše soužití.

Přicházíme do života a odcházíme z něho a nikdo neví odkud a kam. Prostá odpověď, že odcházíme ze života do nicoty, není dobré a obecně platné vysvětlení. Když ne my, tak alespoň naše působení zde vždycky zůstává a ovlivňuje naše potomky. Vždy jim připravujeme určité osudy tím, že jim vštěpujeme naše životní názory a z nich vyplývající počínání. Proto odcházíme jednak do neznáma, jednak i do života těch, kdo zde po nás zůstali. Naše těla se rozpadají a stanou se živnou půdou fyzickému bytí jiných budoucích tvorů, kdežto naše duševní kvality ve formě působící energie trvají na tomto světě mezi lidmi jako moc, která nepozbyla vlivu. A tím je jasné, že nikdy do té míry nezanikáme, aby se mohlo tvrdit, že již nejsme.

Chceš tedy, člověče, sít semeno zla? Myslíš, že jen někdo jiný je povinen vyvolávat na světě dobro a ty že máš právo jenom trhat jeho plody? Pomni, že naši předkové z velké většiny mysli jako ty a že jenom proto ty jako část jejich zapadlé existence sklízíš, co oni zasili: nesnáze, odpor a utrpení. Půjdeš-li dál pochybnou cestou svých předků, nikdy se nedočkáš lepších poměrů na světě, nýbrž stále horších. Proto přijmi mravní zásady mystiky a jejich uskutečňováním zasej sémě dobra, aby se jeho ovoce objevilo na zemi. Mysli na to, že zůstává-li energie těl, zničených smrtí, v tomto světě dále – a ona se nemůže ztratit – a obsahuje-li pouze touhu po nejvyšším možném dobru, nemůže najít šťastné životní podmínky na zemi jenom proto, že je to jen touha. To znamená, že je to jenom sklon dobrého se zmocňovat, ale nevytvářet je. Ale kdybyste ty a všichni ostatní soustavně pracovali na vytváření dobra tím, čemu se říká spásná mravnost, našel bys na zemi tyto podmínky. Proto hledej pouze spásnou mravnost a pak jistě budeš mystikem podle svého konání, svých mravních hodnot i podle nejlepších představ samé nauky.

Na prvních stupních mystické cesty se tedy nežádá více – ale rovněž ne méně – než abychom tvořili podmínky pro šťastný a spásný život na zemi. Tím také podle pouček ezoterické části této nauky připravujeme v bytí jiné podmínky pro dobré vyústění všech jeho psychických emanací, pro svou vlastní inkarnaci. Nezáleží na tom, zda se toho v životě dočkáme či nikoli. Jsme až příliš jednotlivý celek a jako takoví nikdy nezahyneme; proto se jistě dočkáme výsledků svého konání. To je deviza mystického učení. Neodděluje jednotlivce od celku, nýbrž

ho v celek vetkává, jak to vpravdě má být. A tím se stává zřejmou i odpovědnost jednoho každého z nás jak vůči sobě jako subjektu, tak vůči celku jako jisté formě jednotlivce. Proto se mystika jeví jako vznešené učení s vysokým mravním posláním, které nemůže dobře odmítnout nikdo, kdo pochopí vysoké poznání vědy o souvztažnostech mezi jednotlivcem a celkem.

Mystická nauka by byla snáz pochopitelná, kdyby se vžilo nazírání na všechno živé jako na jeden celek. Není to nazírání zvrácené, protože odpovídá skutečnosti a novějším poznatkům. Při jednoduchém pohledu na bytosti je dobře patrné, že jsou složené ze stejnorodého materiálu; je u nich shoda v pocítování, funkcích a duševních schopnostech. Kromě toho je z hlediska mystiky mezi vším živým hluboká vnitřní příbuznost, již mystik může prožívat při svém mentálním sestupu do nitra své bytosti. Např. indický světec a mudrc Rámakršna žil tuto příbuznost tak hluboce, že když kdosi dupl na zemi, chytil se za srdce, protože měl pocit, že mu dupl na ně. Jindy se mu zase objevily zjevné stopy po ranách, kterými se podělili dva sváříci se lidé. Totéž zažili i někteří jeho žáci.

Tito lidé žili pocit příbuznosti mezi sebou a vším ostatním, co existuje. Ostatní se k tomu dosud nepropracovali. To však neznamená, že mohou tuto příbuznost odmítat, i když se ve své mravní nevypěstlosti cítí v každé době na nejvyšším stupni vývoje mezi všemi. Zítřky totiž mohou opravit jejich falešné domněnky o vlastní dokonalosti. Ale i tak si nové poznatky jenom těžce razí cestu k uznání. Domněnka, že jsme na nejvyšším stupni dokonalosti v současném stavu a době, brání pronikání nových poznatků do naší mysli. Kdyby tento závadný postoj opravdu platil, musel by se zastavit všechen vývoj na zemi pro všechny budoucí časy.

Studium mystiky je oblast obecně skoro neznámá. Skoro každý běžný člověk se domnívá, že jde o studium neskutečných problémů, a proto je k ní zdrženlivý. Přesto však mystika věcně studuje pocitový život, postřehovací schopnosti, kvality rozumu, vůle, myšlení a vědomí. Je to studium dobře vybudované, metodické a logické a jako takové nemá soupeře ani v psychologii; ta se více zabývá jevy než jejich původci a příčinami, užším výsekem z celé skutečnosti. Mystika stejně jako věda připouští i postoj nejvyšší kritický a rozumový, i když se zdánlivě zabývá věcmi „abstraktními“. Místo faktů smyslově zjevných mystika studuje a pozoruje skutečnosti života vnitřního, jež ve svých důsledcích utvářejí životní podmínky bytostí žijících na zemi.

Blouznění tedy není mystika. Blouznění vzniká z toho, že člověk podléhá neintelektualizovanému citění. Pak není člověk pozorovatelem, nýbrž požitkářem. Požitkářství se v mystice považuje za vážnou překážku v postupech k vrcholnému poznávání. To proto, že požitkářství znamená vysoký stupeň úpadku do

smyslovosti, která dokumentuje neschopnost člověka vysoce se umravnit, jak to mystika vyžaduje.

Proto se nebojme studovat praktickou mystiku. Přístupme k tomuto studiu se stejnou kritičností jako k vědeckému studiu tzv. objektivních skutečností a jistě poznáme, že tato kritičnost vůbec nepřekáží v dosažení výsledku jejího praktického studia. O metodách si povíme v dalších statích. Nyní je třeba vytvořit správné předpoklady pro úspěch v mystice tím, že odstraníme zaujatost a nesprávné názory na ni. Ty totiž nedovolí vytvořit potřebné podmínky pro nestranné a bystré pozorování dějů a jejich pravých účinků. Duch zaujatého člověka se stává otupělým a propadá malátnosti, ale k pozorování a analyzování účinnosti psychických postojů, duševního napětí a funkce vědomí je nezbytná čilost a něco jako láska k věci nebo ke studiu. K tomu jsme dokonce zavázáni. Každý z nás se cítí oprávněn vštěpovat své názory druhým a chce dokonce vždy vidět, jak se uskutečňují v životě světa. To ho zavazuje poznat skutečnost a seznamovat s ní jiné.

Kdekdo se cítí oprávněn vnucovat ostatním své mínění. Ale za tím se vždy skrývá velká míra sebepřečehování a neodpovědnosti. Člověk, který své názory vnucuje jiným, se zpravidla opírá o názory založené na domnělých představách a potřebách, vzniklých z jeho žádostivosti nebo pudu. Pud je ovšem nenasyta, který se v chtění nikdy nezastaví. Uspokojilo by jej – snad – kdyby získal víc než všechno, co je na světě. A pak by stejně v člověku zůstala stravující obava před zánikem jeho vlastní existence. Tuto obavu totiž může odstranit toliko poznání, že jsme částí celku, který nikdy nezaniká, pokud vesmír připouští existenci nějakého bytí. Ale toto poznání vzejde až po přemožení pudů, vyvěrajících z neukázněného cítění a chtění.

Žádný člověk, jenž dosud zcela podléhá pudům, nemá vnitřní předpoklady, aby poznal souvztažnosti mezi jednotlivcem a celkem. Je odkázán setrvávat ve svém malém já, které se v každém okamžiku děsí svého zániku. Ve strachu před zánikem se snaží činit opatření, jež ho zaplétají do sítě nenasytlosti a neblahého pocitu osamocení, který hrozí vyústit v děsu z nicoty. To ochromuje jeho sílu a znemožňuje mu poznávat. Proto je třeba se snažit o zničení této úzkoprsosti. Pak vzejde schopnost pronikat do celé oblasti studia mystiky. Ale to je otázka, již musí zodpovědět každý sám sobě. Aby ji správně zodpověděl, i k tomu potřebuje velikou mravní sílu. Sílu se však domnívá mít i každý úzkoprsý člověk. Proto necht' ji použije k dosažení poznání.

Člověk mravně více vyvinutý se může snáze propracovat k mystickým zkušenostem. Je vnitřně více otevřen pro dobro a světlo, a je proto uzpůsoben

vnímat emanace vyšších sfér. To napomáhá k poznání zákona, podle něhož dobro rozmnožuje dobro a zlo zase zlo. Jestliže takový člověk dbá nadále na morálku, koná dobro, myslí v dobro a cítí jako vše odpouštějící bytost, najde pro své vědomí místo ve stavu, který sám znamená mystický postup a vývoj.

Při mystickém postupu a vývoji, podmíněném správnou morálkou a pocíťováním, se člověk uvědomí v lepších sférách, kde jsou příznivější podmínky pro rozvoj v dobro, než je tomu na zemi. Tak začne postupovat k poznání dalších sfér, známých u náboženských nauk jako sféry rajske, nebeské či božské podle toho, jak vysoce se rozvine v dobro.

Schopnost postřehovat a chápat pouze v mezích smyslových možností není tedy neměnná. Je možné se z tohoto stavu vymanit a postupovat dále, rozvíjet se a poznávat další skutečnosti, jež existují v tomto vesmíru. Právě k tomu nás vede mystická nauka, již popisují v následujících statích. Rád bych již jen předeslal, že je to cesta rozvoje subjektu, ale její výsledky musí odpovídat – a také odpovídají – teorii poznávání přírody. Tím je každému člověku poskytnuto vodítko, aby nezabloudil, nýbrž šel po správné cestě. To buď příslibem, který každému dovoluje bez obav studovat život pomocí praktické mystiky.

KAPITOLA II

KARMA

Obecně o karmě

Od okultistů často slyšíme slovo karma. Ale co je to? Někdo si zlomí nohu a světský člověk řekne: neštěstí, neopatrnost nebo něco jiného. Ale mnohý jiný člověk si za podobných okolností nohu nezlomil. Neštěstí však je slovo, které nic neříká a nevysvětluje pravou příčinu oné události.

Někdy k neštěstí přijde okultista a řekne: „Byla to jeho karma.“ Co však je karma? Průměrný okultista poučený z orientálních pramenů tvrdí, že je to zákon, který působí mezi příčinami a následky. Většinou však nedovede vysvětlit jak, neboť karma je pro něho spíš věcí víry než poznání. Proto zůstává otázka existence karmy nezodpověděná a nejasná. A přitom se právem můžeme domnívat, že bystrý pozorovatel ji může vystopovat a logicky odůvodnit její existenci, protože karmu lze často zřetelně stopovat od samé příčiny až k následku.

Karmu, neboli zákon odplaty, považujeme v jedné její fázi za napětí, které činitel vytváří na psychické úrovni prostřednictvím dojmů, jež vyvolávají jeho skutky. Tyto skutky jsou vlastně realizovanými stavy jeho mysli a citu. Abychom mohli stopovat působnost karmického zákona až do světa příčin, musíme původ napětí v psychické bytnosti hledat až v těchto stavech. Ale ani potom, když jsme našli samo napětí v bytnosti i jeho příčiny, neříkejme, že jsme karmu již vystopovali. Povaha citů a myšlení, jež nás inspirují ke konání, je totiž též výsledkem působení karmického zákona. Ale to je karma psychické úrovně a jako takovou ji nesmíme směšovat s karmou oblasti skutkové nebo dějové, abychom při vysvětlování existence karmy neupadli do zmatků a omylů.

Můžeme se domnívat, že prožívání se všemi jeho okolnostmi je výsledek karmy ve formě zpětného působení činů, myšlenek, pocitů a duševních hnutí, resp. psychického napětí. Cestu ke každému prožívání si však musí člověk prorážet náplní své mysli a povahou svého citění. Tím se stává myšlení a citění primárním činitelem v postřehnutelné oblasti skutečna. Tam také může karmu ovládat a měnit každý člověk, i když třeba nemá schopnost pozorovat logické zřetězení všeho dění. Stačí, když uvěří poučkám o působení karmy od jejího vzniku, kdy se stává karmou příčinnou, ke karmickým následkům, které tyto

poučky vysvětlují v souladu s logickým myšlením a uvažováním. Takový člověk si totiž musí pomáhat vírou, poněvadž nemá schopnost vnikat svým myšlením do všech nuancí působnosti karmy. Do nuancí, jež snad nikdy nelze zevrubně popsát, i když je vysvětlujícímu člověku zákon karmy velmi dobře znám.

Řekl jsem, že je karma v jisté fázi napětím v psychické přirozenosti, jež je vyvoláno skutky, myšlenkami a pocity, čili vlastně činným žitím v přítomnosti. To se doufám stane srozumitelným pro každého, kdo bude bedlivě pozorovat následky svého cítění a přemýšlení. Zjistí totiž, že když o něčem přemýšlí, bývá jeho myšlení tou věcí víc a více vázáno. Jestliže je to zrovna předmět žádosti, může se tím rozvíjet i žádostivost do neovladatelných forem. Není-li tato žádost splněna, bývá tím ovlivněno i myšlení. To všechno se pak přenáší na náladu, která může podstatně ovlivnit psychickou přirozenost a všechn duševní život často až do konce současné fyzické existence a někdy i na dobu delší. Nálady působí zpětně na myšlení a myšlení spolu s citem ovlivňuje příslušné životní dění a tím i různé osudy, vázané na některé jeho momenty tu s větší, tu zase s menší pravděpodobností. To však je třeba bedlivě sledovat. Lidé žijící v přibližně stejných životních okolnostech myslí přibližně stejně. Z toho vyplývá, že právě myšlení nás může zavést do společnosti lidí žijících v určitých životních podmínkách. Přitom však nesmíme zapomínat, že celá lidská společnost, rozdělená do různých hospodářských skupin a celků, je ve svých částech a skupinách ovlivňována skupinami jinými. Proto se všude mohou vyskytnout určité osudové nahodilosti, i když jsou tam předpoklady pro ně jenom nepatrné.

Při sledování lidských osudů nutně dospějeme k poznání, že ačkoli jiné osudy mívá chudšas a jiné bohatec, přece jsou to z vyššího hlediska jen lidské osudy, jež se mohou podobat zvířecím jen podmíněně. Společné znaky lidských a zvířecích osudů pak vizme pouze jako znaky bytostí tzv. hmotné úrovně. Ty se asi budou lišit od osudů bytostí nám neviditelných – pokud můžeme předpokládat, že existují – právě pro rozdílnost materiálních kvalit, z nichž jsou utvořena jejich těla.

Zůstaňme však na zemi a sledujme karmu jejích bytostí. Řekl jsem, že obírá-li se někdo předmětem žádosti, může se žádost vystupňovat do neovladatelných forem. Předpokládáme-li, že neovladatelná žádost nakonec člověka strhne k nějakému neuváženému činu, můžeme si dovodit, že to může podstatně ovlivnit jeho budoucí osudy. Jinými slovy: kdyby člověk svou žádost přemohl nebo zavrhl, byly by jiné i jeho osudy. Víme však, že je u člověka moc nad sebou samým omezena. Nezbyvá mu tedy nic jiného, než aby dával pozor na všechny své city, které jeho myšlení ovlivňují; jeho prostřednictvím se připravují situace, jež ho

vedou k nechtěným osudovým změnám. To znamená, že člověk ovládnutím svých citů působí přímo i na karmu, třebaže toto působení nebývá výrazné, jako se např. může stát výrazným následek krádeže.

Abychom mohli sledovat karmu, uvedl jsem názorný příklad, který může vyjadřovat zkušenost téměř každého člověka. Ukazuje, že myšlenka, pocit, vjem nebo duševní stav mohou být počátkem duševního napětí, jehož již člověk není pánem, nýbrž ono je pánem jeho. To může být zjevné i povrchnímu pozorovateli. Stav lidského bytí (a bytí vůbec) však vždy znamená podobné napětí, jež bytosti jím postižené již nevnímají. Zdědily je buď po svých rodičích, nebo podle okultních nauk po sobě samých ze svého dřívějšího vtělení. Takové napětí se ovšem velmi snadno vžije, čímž se pak tento stav plus stav současného psychického napětí stává jejich přirozeným stavem. Jiní lidé mohou u druhých toto napětí často dobře pozorovat právě na jejich náklonnostech, které si neuvědomují. Prostřednictvím podnětů k jistému konání nebo počínání, na něž svět reaguje svým způsobem, pak náklonnosti a stav napětí vedou všechny bytosti k jejich osudům.

Ale i proti náklonnostem je člověk tak slabý, že je poslouchá téměř bez výhrad. Přitom náklonnosti nejsou nic jiného než napětí, které jsme zdědili nebo vytvořili a pak na ně zapomněli. Karmu je proto možné poznávat i jako napětí ze zapomenutých myšlenek, pocitů, počitků atd. Přitom je její působení nezlomné, plně účinné. Proto je nutné, abychom se pozorovali v co nejširším rozsahu, jestliže se chceme stát pány své karmy. Zdůrazňuji: právě myšlení, cítění, vnímání a duševní hnutí v nás vytvářejí jisté napětí a to se pak vybíjí v tom kterém činu nebo láme naši sílu vůbec a tím nás uvádí do závislosti na jiných lidech, procesech a osudech.

Nenechme se mýlit tím, že máme nad sebou lidi mocnější, kteří mohou podstatně ovlivňovat naše osudy. I oni jsou hnáni „větrem karmy“, čili napětím, které vyvolali svým přemýšlením, pocitováním a počínáním vůbec. My ostatní jsme se stali jejich obětí, jelikož jsme nemyslili a necítili stejně jako oni; dokonce jsme jim svým chováním umožnili, aby nad námi získali moc. Proto jsme stejně my jako oni otroky té karmy, která se nám vymkla z moci. Karmy, která je pro nás nyní neúchopná, protože jsme se bytostně nepřetvořili správným duševním usměrněním nebo potlačováním cítění, myšlení atd.

Klíč ke svým osudům má tedy každý sám a použije-li ho nesprávně, bude výsledkem utrpení. Člověk sice touží po dobru, ale jedná tak, aby ho nikdy nedosáhl. Chová v sobě žádosti po ovoci konání jiných a nadto se ho chce často zmocnit i násilím. Aby měl sílu k takovým činům, musí v sobě pěstovat

sobectví, zlé pocity a myšlenky, které se rozmnožují tak, až celkové psychické uzpůsobení takového člověka obsahuje pouze hnací síly ke zlu, násilí apod. A v této své zaslepenosti zlem si ani neuvědomuje, že když si jeho bližní i další a další lidé začnou počínat stejně, musí se na celém světě soužití všech lidí vyvinout ve vzájemné ubližování jednoho člověka druhému ve všech možných formách.

Stojíme před úděsnou skutečností, že ve světě již nelze najít dobro, které by se projevilo v možnostech lepšího všeobecného soužití. A lidé si stále neuvědomují, odkud pramení zlo, jímž trpí. Jsou hluší a slepí, neschopní hlubšího pohledu na vztahy příčin k následkům a svalují vinu za tento stav na státní moc ve společenské, finanční nebo politické sféře. Ty však jsou méně rozhodující. I státní moc pochází z lidí. Jejich zdánlivé zneužívání výkonné moci pochází z pochybných mravních názorů, na jejichž základě lidé ztratili schopnost správně rozeznávat a hodnotit povahy a tím umožnili nehodným lidem získat moc. Prvotní příčinou je tedy ve společenském životě povrchní pozorování a posuzování příčin společenských jevů. Jenže tento způsob nazírání byl všeobecně přijat a uplatnil se postupně jako oficiální stanovisko k všeobecné mravnosti.

Oficiální mravní hledisko se tedy opírá o převládající názory všech lidí. Tyto názory vzešly z povrchního úsudku, že právě ti, kdo nabádali k morálce, se sami podle těchto návodů nechovali. Vzniklo dokonce podezření, že učitelé mravnosti měli ze svého učení bezprostřední zisk věcí, po nichž touží každý smyslově neukázněný člověk. Ale jako jsou nyní nehodní političtí vůdci, tak byli dříve nehodní kněží, kteří nabádali věřící k tomu, aby se nedopouštěli toho nebo onoho a tím se vyhnuli trestajícím rukám boží spravedlnosti. Věřící přitom viděli, že týchž zavrhaných skutků se sami kněží vždy neobávali, začali proto učení o morálce pokládat za podvod. Domnívali se, že měli být oklešťováni ve svých smyslových touhách a chtících pouze proto, aby se učitelé mravnosti mohli snáze zmocnit potěšujících věcí. A že ti učitelé snad mysleli jen na to, aby zlomili případný odpor lidí, jež vážali morálními názory, které jim sami vnukli. – Zdá se, že období politiky vyměnilo úlohu kněží s civilisty. Tady se však jedná bez pozlátka „moci z boží milosti“, někdy po způsobu dravých šelem. Lid úpí pod novým jařmem a předkládá se mu k věření, že „toto je skutečně správné“, protože je to opřeno o rozum a nikoli o víru...

Ať se tedy jeví jako pravdivé, že mocnější člověk vykořisťuje slabšího, nebo nikoli, přece je to pravda v užším smyslu toho slova. Pokud se ve světě i bezohledná snaha vytěžit z druhých co nejvíce, ovšem v jakýchsi mezích slušnosti, pokládá za morální, pak tu meze slušnosti ještě budou a již se bude musit konstatovat – a já bych řekl, že již konstatovat musíme – že mravní zásada „kdo

s koho“ zachvátí svět jako temný požár vášní. Bude – a je to již – boj, v němž bude bez slitování obětován méně lstivý člověk člověku silnějšímu a lstivějšímu, jemuž se nezachvěje srdce, když zjistí, že ubožák se právě stal jeho obětí nebo obětí jeho chtivosti. A když ani v tomto stadiu zla lidská společnost nepochopí, že musí zabránit dalšímu pokračování tohoto mravního rozkladu učením o naprosto závazné povinnosti každého jedince nechat především žít druhého, musí nutně počítat s tím, že se na zemi vyvine nelítostný boj všech se všemi o holý život. To je totiž vybíjení se karmy, čili zpětného působení našich činů.

Nyní si však představme soužití, v němž je pro každého povinnost nechat žít především druhého naprosto závazná. Slabý a dravé životní soutěže neschopný člověk nebude jinými lidmi vykořisťován, nýbrž bude jimi podpořen, aby našel vhodné zaměstnání a aby se v něm udržel. Ztratí obavy před strádáním své rodiny a před nebezpečím, jemuž je dnes vystaven, že se někdo jiný zmocní jeho zaměstnání, protože se mu zdá výhodnější nebo výnosnější. Proto nikdy nebude moci mít nejprve pocit, že se mu křivdí, a potom nenávisť k těm, kdo podle jeho mínění žijí v ochraně štěstěny. Časem pak duševně zesílí, vzroste i jeho sebevědomí a postupně se vyvine v rovnocenného člena duševně vyspělé lidské společnosti. Z jeho povahy vymizí kazy, a proto bude schopen také jiným přát dobro, jež sám požívá. Nebude ze strachu šetřit, shromažďovat a snažit se, aby v nekalé soutěži o vlivné světské postavení vyhrával za každou cenu. Jako takový bude prvním představitelem snesitelného společenského života.

Takové jsou tedy souvislosti, závislé na moci, již nazýváme karma. Jenom v ní můžeme vidět účinnou moc, která působí na vztahy mezi příčinami a následky. A vzhledem k tomu ji nemůžeme pokládat za fantasticky smyšlený „zákon“. Je to slepá síla, s níž musíme počítat. Když s ní nepočítáme, jsme jako lidé, jimž se zdá moudré očekávat, že se neuhodí kladivem, i když si ho pustili z výšky na prst.

Nesmíme se tedy dobrovolně zaslepotovat, ale uvědomit si, že spravedlivý člověk nás nikdy neoloupí a sobec, jehož nejvyšším ideálem je být nejbohatší, nejmocnější, nejvlivnější atd., nám nebude nosit své zlaťáky do domu. Pak budeme též vidět, že vzájemná nenávisť je jenom výsledek znemravnění, jež je živnou půdou všeho zlého na světě.

Nyní může být každému čtenáři zřejmé, že vnější skutečnosti jsou projevem mravního, myšlenkového a pocitového, resp. citového života. Avšak vzhledem k tomu, jak se k nim lidé chovají, stávají se vnější skutečnosti skutečnostmi o sobě a vládnou svému původci, člověku, jenž je uvedl v život neuvědomělým nebo nedomyšleným jednáním proti zákonu dobra a osvětlení. Hlubší pozorovatel potom pochopí, že i vláda karmy nad člověkem, jenž ji vytvořil, je absolutní

jen dočasně, resp. jen do té doby, než ji člověk začne přemáhat jednáním protichůdným té které povaze karmy. Čtenáři se ujasní, že např. mocný chtíč, jenž je vlastně bytostnou akcí, uvádějící v pohyb veškeré síly fyzikálního prostoru, se ve svém zpětném působení vždy zmocní svého původce, jestliže původce tohoto pohybu jenom chtěl a přitom neuvažoval, zda se má ve chtění omezovat či nikoli. Při nekontrolovaném nitru vystupuje chtění co chvíli. Ten, kdo jedná v tomto ohledu neodpovědně, se podobá člověku, jenž z nerozumu podkopává hráze mocné vodní nádrže a neuvažuje o tom, zda bude moci postavit zábrany jinde. Zda bude s to tak předejít možné katastrofální záplavě, již lze přirovnat k zpětnému působení chtěním vyzářovaných sil psychické bytnosti.

Působení karmy

Když sledujeme působení karmy ve vztahu k soužití lidských bytostí na světě, můžeme pozorovat, že zlo nebo dobro na světě stoupá v přesném poměru k lidské morálnosti nebo nemorálnosti. Dověšení dobra nebo zla vyplývá z toho, jak dalece se „obecně“ vžije nekontrolované podléhání tužbám a žádostem nebo jejich kontrolované omezování. Neboť ani člověk, který není schopen předpokládat u někoho zlo a zle jednat, nemusí ještě přispívat k rozmnožování dobré karmy, jestliže se stává snadnou obětí těch, kdo na něm páchají zlo. Vždycky je nutno umět zlu čelit a prvním krokem k tomu je právě sebekontrola.

Čelit zlu tím, že mu člověk neodporuje ani vhodnými prostředky, je z hlediska mravnosti dovoleno jen v době, kdy se zlo tak mocně neprojevuje. Ve světě, kde se zlo projevuje velmi naléhavě, vzniká pro mravně vyspělého člověka otázka, zda nepodporuje zlo právě tím, že mu neodporuje. Kdo chce rozvinout moc dobra, nemůže přece jako jehně sklonit hlavu před prvním člověkem, který na něho míří smrtící palicí. V tom případě je správné odporovat, aniž člověk takovému nepříteli konkrétně ublíží. Všechno záleží na tom, jak pochopíme otázku pravého dobra. Nikdy se nemá použít smrtících zbraní nebo existenčního útlatku. V obou případech se v srdci pokořeného zvedá zášť a touha po pomstě.

Chceme-li tedy vidět působení karmy v celém rozsahu, musíme si ji definovat. V tomto smyslu platí: *činná karma* je existence tvarů i jejich skutkové projevy; *latentní karma* je napětí, jež po sobě zanechává akce buď ryze duševní, nebo skutková. Tato karma se stává činnou, když osobní akce přinesou výsledek na duševní nebo hmotné úrovni. To znamená, že následek se může stát novým podnětem a tím se stává novou příčinou. Tak začíná nikdy nekončící hra, ona

hrůzná sansára, o níž říká Buddha „...bezpočátečná je strast bytostí, spoutaných nevědomostí, chtíči a vášněmi...“

Tím má být řečeno, že bytosti, jež daly volný průchod svému chtění, jako by na sebe nahrnuly zatemňující vibrace. Pak již jsou nekontrolovaně hnány dynamismem své organické soustavy k následkům své činnosti, neboť bytí je vlastně výslednou, a proto prakticky statickou karmou. Bytosti poutané dynamismem své organické soustavy mají vědomí upoutáno napětím nekonečného koloběhu „stávání se“. Proto teprve tehdy, když se vědomí od dynamismu své organické soustavy odpoutá, může jej poznat jako základnu dějové a skutkové karmy. A tento dynamismus, jak je každému bystrému pozorovateli zřejmé, se stává opět a opět nějakým účinným chtíčem, tužbou apod. Dynamismus bytí se tak stává účinnou silou, která v organismu vytváří tendenci k přijetí výsledků činnosti. Člověk pak následkem svého subjektivního pojetí dění, světa a stavu uvědomování přijímá to, co chce, jako dobré, jež rozmnožuje radost. Přitom vůbec nezáleží na tom, jestli to, co chce, jiným škodí nebo prospívá. Chťené se po názorovém zúžení vždycky jeví jako potěšující. Člověk se ocitá v nezrušitelném zajetí představ, vytvářejících subjektivistickou morálku. Ta se může do té míry lišit od obecně chápané dobré morálky, že subjektivnímu názoru podléhající člověk může mít o sobě nejlepší mínění, i když je obecně pokládán za zloducha nebo parazita lidské společnosti.

Z toho všeho vyplývá, že i životní názor člověka je projevem kvality jeho karmy. Avšak on sám jakožto bytnost nebo bytost je též karmou ve strnulém stavu a v jejím víru je poutáno a vězněno jeho vědomí. Proto se jen s velkými obtížemi může dovídat více než to, co „ví“ v rámci kvality své karmy, projevené jeho bytím. Když nadto svým uvědomováním setrvává jen u smyslově postřehovaných jevů jako u nejvyšších skutečností, zaklel se už úplně do začarovaného kruhu subjektivismu a tím je jeho osud zpečetěn.

Vždy počítejme se svým bytím jako s pevně uzavřeným prostorem pro vědomí, zjišťování, rozum, citovou kvalifikaci zevních jevů atd. Pak se nám ujasní, v jaké to jsme bídě závislosti na nespolehlivých zevních faktech, jimž jsme se podrobili. Pozorujme své osudy, jak silně jsou opřeny o osobní stanovisko, které je zase ovlivňováno našimi mravními kvalitami. Pak jistě poznáme, že je náš stav neutěšený a že je žádoucí a nutné jej změnit.

Lpění je to, co začarovalo naše vědomí a psychickou bytnost do příkře vyznačeného osobního hlediska. Proto jen odosobněním můžeme zbořit zdi tohoto úzkého okruhu a dostat se na pozici bedlivého pozorovatele, jenž se dění nezúčastňuje, a proto je může objektivně hodnotit. Potom, když odosobnění

vyvrcholí, se všechno dobré ukáže jako dobré a zlé jako zlé a ukážou se též jejich příčiny. Příčiny, které se tak snadno skryjí povrchnímu pozorovateli.

Činy mají své následky a sotva kdo jim může uniknout. Vytvářejí v bytosti napětí, jež by měl člověk vnímat jako zrušení stavu vnitřní harmonie, která může vládnout nitru, jen pokud se dění neúčastní. Ale on napětí považuje za přirozený stav svého bytí, a proto se jako sebe sama si vědomá bytost ztotožňuje s napětím, které vlastně v sobě sám vytvořil svým konáním, myšlením, touhami apod. Protože svou činnost provází vědomím, že on sám je konatelem všech svých činů, ocitá se ve stálém napětí, které se mu stává přirozeným, nebo tím, že je stále ztotožňuje se sebou samým, se mu stává celkem dobře snesitelným. Stav bez napětí je mu pak ovšem neznámý, proto nepoznává blaženost, pocházející z dokonalé vnitřní svobody. Taková blaženost provází život člověka, který se vnitřně odpoutal od země (smyslového dění) a nyní hledí pouze k potěšující volnosti nebes. Tak se skutky nebo činnosti ruší stav blaženosti a volnosti. Když se tento stav jednou stane chorobnou náklonností k činnosti, uvádí člověka do stavu, v němž už nezná klid. Dříve nebo později se tento neklid stane pekelným vnitřním stavem jako u stále štvané zvěře.

Jsme však lidé ve světě lidí a vzájemné povinnosti jedince ke společnosti nás nutí pracovat. To zdánlivě znamená, že je pro nás vyloučeno žít v blaženosti pocházející z vnitřní volnosti, o které jsem se zmínil. Ale není tomu tak. Člověk má vždycky možnost, aby vzhlízel k volnosti nebes, zatím co vykonává svou práci nebo denní povinnosti. Avšak aby se mu to podařilo, nesmí na ničem světském lpět ani se znát k svým tzv. fyzickým potřebám. O svých fyzických potřebách si člověče můžeš myslet, že karma vyplývající z tvé dosavadní činnosti vykonávané s úmyslem získat něco konkrétního pro vlastní osobu, tě bude sama chránit a přinese ti to, co toužíš mít jako podmínky pro možnost žít. S tímto vědomím skonči svou práci a činnost, již až dosud provázíš sobeckým zaměřením, a začni pracovat tak, jako by sis hrál a nestaral se o výsledky své práce. Tím odstraníš karmické napětí, o němž jsem se zmínil, a pak už budeš moci uvolněně vdechnout a poznat, že ani tobě není blaženost duchovní volnosti navždy odepřena.

Máme pracovat jako svobodní lidé, kteří se nesnižují k tomu, aby chtěli mít ze své práce zisk. Pak náš duševní život nikdy nebude moci zahalit temnota a nepříznivé napětí, jež z činnosti pocházejí, a budeme moci zůstat duševně svobodní navždy. Naše skutky se nám budou jevit jenom jako exploze kouřové bomby, již jsme přivedli k výbuchu pro zábavu. Kal touhy po vděku, uznání a výsledcích se nás netkne. Až skončí naše práce pro fyzickou zralost (stáří), budeme si proto moci blaženě odpočinout a dokonale se duševně uvolnit.

Každá zevní činnost halí našeho ducha do pomalejších frekvencí energetického napětí, jež pak jako temnota zatemňují naše vědomí. Je to proto, že vždy do jisté míry myslíme na výsledky své práce a svým vědomím se tak dotýkáme temné substance všeživota, totiž hmoty. Ta působí na naše vědomí jako kalný element, zastírající světlo naší duchovní přirozenosti. Ale činnosti se vyhnout nemůžeme. My nebo naši rodiče a předkové jsme žili a jednali tak, že jsme se nenarodili jako pravověrní muslimové v ráji Alláhově. Tato úvaha v nás musí pohřbít každou myšlenku na nečinnost. Můžeme však své vlastní činnosti zabránit, aby nás dále zaplétala do temných a vybuchujících stavů činností ducha, jenž je dosud spoután lnutím ke hmotě. A vlastně si tak počínat musíme, jestliže chceme žít v pocitech šťastného uvolnění. Nebudeme očekávat osvobození od samé činnosti, ale od toho, že činnost opustíme volnými akcemi sebeuvědomování. Pak zůstaneme lidmi činnými a přitom svobodnými – a to je ideální představa o zbožštělém lidství.

„Kdybych přestal být činný jenom na okamžik, vesmír by upadl do zmatku, všechny bytosti by byly zničeny...“, praví Kršna v Bhagavadgítě. Týž Kršna si však nepočíná jako obecný člověk, který pracuje (nebo je činný) a současně se snaží být si dobře vědom toho, že mu jeho práce má přinést nějaký zisk nebo v Kršnově případě, že pro nás pracuje a chce nás mít na světě, aby vůbec mohl zůstat bohem. Myslí pouze na činnost jako na protiklad nečinnosti: na činnost, jíž se vyvažuje účinek blaženosti božského osvětlení, klidu a blaženosti vůbec. Činnost, na jejíž existenci v tomto pojetí závisí jsoucnost individuálního žití.

Individuální žití by bylo totiž nemožné, kdyby se nemohlo projevit jako reakce na blaženost božského klidu a osvětlení. Kdyby individualizovaný život neměl proti sobě božský element, totiž blaženost božského klidu, zůstal by pouhou tvůrčí substancí s utajenou vibrací. Postrádal by vědomí, jež se nám tu jeví jako základní pojítko mezi tvarem jako složeninou funkčních momentů a božskou rovnováhou, nebo také jako sattvické dění proti klidu tamasu.

Skutky nebo činnost tedy opravdu zatemňují ducha. Duch však nemusí upadnout v zatemnění, když člověk svým vědomím nezakotví v touze po výsledcích své činnosti, ale setrvává v klidu blažeností provázené niterné rovnováhy. Působení karmy však je z nejvyššího hlediska omezené, a proto vyvěrá z ohně činnosti jenom jako kouř z hořícího materiálu a dokáže zakalit zrak každému, kdo se dívá pouze do tohoto ohně a kouře. A to je pro nás radostné poselství. Nemusíme se obávat, že pro svou činnost zůstaneme navždy v kouři nevědění. Víme, že se nad námi vždy rozprostírá sluncem ozářená modrá obloha duševní volnosti a jasu, postřehnutelná tomu, kdo na ničem neulpí. Slepá vibrující síla

naší činnosti nám bude opatřovat těla, pokrm a pokušení znovu upadat do zatemnění skrze náš eventuální zájem o vlastní konání, ale pokud si budeme počínat správně, nikdy nás nebude moci svrhnout do temnoty. Mocí svého neulpívání do ní neupadneme, protože víme, že to není vhodná oblast nebo sídlo pro naše vědomí. Zatím co se budeme stále držet nad kouřem zahalenou oblastí skutků, více a více námi bude pronikat radostná volnost nekonečného prostoru. A jednou v této volnosti najdeme sebe nejen jako své vlastní vědomí, nýbrž jako všechny složky od vědomí až po hmotné tělo.

Prostou činností v oblasti skutků této volnosti nedosáhneme. Ne-li déle, tedy alespoň po čas konání se naše vědomí upoutává na dění a dění není volnost. Proto je nezbytné hlídat své vlastní vědomí, aby neulpívalo na hmotných substancích. Z toho vzejde osvobozující karma, již každý z nás hledá, ale nenalézá, protože nezná toto tajemství.

Svět a život si musíme představovat jako neustávající vibrace nebo činnosti a jejich existenci si bez nich nemůžeme představit. Ale vibrace nejsou ničím jiným než karmou, ať se jeví jako dobré, zlé nebo neutrální. Tyto vibrace jsou vyvolány bytím, a proto bytí není jen výsledkem karmy, jak se lidstvo domnívá. Kvalita vibrací je podmíněna kvalitou vědomím provázené činnosti. Tato kvalita se pak odráží v tom, co utváří bytí, nebo co bychom též mohli nazvat tvůrčí silou bytí. Obecně není nic známo o tom, že my sami vyvoláváme nebo povoláváme k životu tvůrčí sílu, která všechno utváří. Tím méně víme o tom, že jsme ji obdařili i kvalitou. Je to proto, že nikdo nenachází čas k bedlivému pozorování dění a bytí, jež v sobě tají tvůrčí sílu tkvící ve chvění.

Chceme a chtěním v sobě budíme rozvlnění, jež se pak jeví jako moc s takovou účinností, že jí nic nezabrání, aby vyvolala nebo přinesla výsledek. Tak se chtěním tvoří víry účinné energie a tyto víry čekají ve světě latentních jevů na vhodný okamžik, aby pak na jeviště světa vyvolaly nové skutečnosti. Jejich projevu, věřte, nemůže zabránit žádný člověk, Bůh, světec, anděl nebo démon. Vzhledem k tomu se ve svém životě setkáváme jenom s výsledky vlastního žití a počínání, ať nám jsou milé a příjemné, nebo nemilé a nepříjemné. O zákonu souvztažnosti mezi příčinou a následkem panuje nejhlubší nevědomost. Jenom proto mohou lidé své chtění tak neodpovědně nechávat vzejít. Ostatně je pro ně snazší nechat se strhnout tím, co vidí, a žádat si to než žádosti popřít a tvořit si své radosti cvičením se ve spokojenosti. Došlo to již tak daleko, že úsilí o popření chtičů se považuje za výsledek pesimistického názoru na život, který podle nevědomých lidí odporuje všem zásadám nebo „zákonům“ správné životosprávy a zdravotní. Zákon o příčině a následku však působí. Tzv. správná

životospráva nebo zdravotvěda proniká jen nedokonale do příčin všech existujících jevů. Dobro, které mělo vzejít ze snížení odporu proti žádostivosti, zmizelo v hrozných následcích roznícené chtivosti, již nic nedovede ukojit. Chtivý člověk onemocní z neukojitelných tužeb na těle i na duchu, zeslábne mravně, stává se zlým a zasévá zlo kolem sebe.

Stůj co stůj musíme ke všemu zachovat objektivní postoj. Musíme mít na zřeteli správnou životosprávu, která přímo přikazuje, abychom hledali „štěstí“ ve spokojenosti se současným stavem věcí a nikoli rozvíjeli „zdravou“ ctižádost, jejíž konce jsou vždycky stejné – roznícení neukojitelné žádostivosti a strasti. V neukojitelné žádostivosti je pravá příčina nebo pravý původ všeho zlého. A jestliže to budeme schopni správným pozorováním zjišťovat, pak uvidíme karmu okultistů v její celé síle.

Všechno je tak prosté. Není ničeho třetího, co by nám vnutilo trest za prohřešení proti pomyslné představě božího majestátu. Jsme to jen my sami, kdo vkládáme ruce do ohně a od ohně se spálíme, protože oheň nic jiného nedovede než nás spálit. My však očekáváme něco jiného, protože chceme mít skutečnost jinou, než je. Podobáme se tím dětem a věru nejsme se svým rozumem, tak vynášeným a uctívaným, příliš vzdáleni africkému divochu. Jen nadutější jsme.

Vraťme se však ke karmě. Pochopili jsme již, že vztah mezi příčinou a následkem existuje, ale dosud jsme nedošli k poznání, že výsledkem karmy je i to, čím jako bytosti jsme. Ať ta která psychická bytnost vězí v těle člověka nebo zvířete, hmyzu nebo ptáka, vše je to jen výsledek předcházející karmy. Jak je to možné? Psychická bytnost je vyšší oktávou napětí než bytnost fyzická; její vyšší substancí je rozum. Nejvyšší vyvinutý rozum chápe, že je třeba umrtvovat vášně, a odhalí též dobro jako princip, který díky své kvalitě převládá nad pudovým a chtivým životem. Rozum je esence, jež je obsažena v každé materii nebo v těle. Je to však esence tím čistší a lepší, čím výš se bytost povznesla nad chtíče a pud, který tak mocně zastírá jas vědomí u nižších živočichů. Každý živočich však má organismus vhodně uzpůsobený k ukájení příslušných smyslových žádostí v menším nebo větším měřítku. Tak se jeví chtíč jako vůle, která utváří takto uzpůsobený organismus. Strhává s sebou i rozum, který je pak ve svých mnohých funkcích omezen, ale určitě se může jevit jako rozum pudový. Tvůrcem našeho těla a těl jiných je tedy vehementní chtíč ve svém konečném výsledku. A protože při používání vůle provázejí tento chtíč i vyšší složky, působí vždy fyzické složky na složky psychické a opačně. Jsou-li však v životě bytosti rozhodující složky fyzické, zastírají esenci – vědomí – a jeho nejbližší emanaci – rozum. To způsobuje duševní zatemnělost bytosti podléhající nižším složkám svého bytí.

Musíme vždy přihlížet k tomu, zda je bytost v područí animálních sklonů či nikoli. Pokud je, pak vyšší složka bytosti, totiž rozum, je zahalována temnotou nepoznání a nevědomosti. Potom všechny síly bytosti směřují k většímu zhutnění a k zelementárnění vědomí a rozumu. V dlouhém sledu této dekadence můžeme u takové bytosti pozorovat klesání v řádu bytostí. Člověk se víc a více blíží ke stavu zvířete, až se v ně jednou v rámci reinkarnačního postupu přepodstatní i organicky.

Samočinná karma

Mluvil jsem o těžkých karmických následcích, jež mohou postihnout – a také postihují – člověka, jenž zapřáhá všechnu svou psychickou potenci do káry chtění toho, co požaduje jeho nižší bytost, totiž tělo a pocitování. Neuvažoval jsem přitom o opačném proudu, jež jógická filosofie zná pod termínem samočinná karma, čili dharma. Její působení je třeba si představit jako přirozené se rozvíjející niterné úsilí bytostí a tvorů o dosažení poznání a vědění nebo prostě jakéhosi „světla rozumu“. Je to karma poznatelná v psychickém uzpůsobení bytostí. Tyto bytosti na úrovni svého vědomí nacházejí vyšší skutečnosti než rozkládající se hmotné tělo. Také ničící vlivy přírody nutí bytosti používat rozumu, který je u nižších organismů až neznatelný. Používání rozumu je předpoklad duševního vývoje, který se opírá o hodnoty nadfyzické a vede bytost k postupu od stavu tvora nejelementárnějšího až ke tvoru nejvyšší inteligentnímu a později duchovnímu.

Jestliže tento niterný vývoj nepřibrzdíme utápěním rozumu a vědomí ve hmotě a naopak úctou k vyšším bytostným složkám zabráníme nižším složkám, aby ovlivňovaly naše vědomí, začneme stoupat. Úcta (pozornost) k vyšším složkám totiž způsobí, že se urychlí jejich realizace ve vědomí. V dlouhém sledu těchto realizací budeme pozorovat, že se tím fyzická přirozenost zjemňuje, až se jednou bude moci mluvit o přepodstatnění, čili až se celá bytost stane více duchovní než fyzickou podle měřítek daných rozsahem našich smyslových postřehů.

Čtenáři se snad toto tvrzení bude zdát až nepravděpodobné. Avšak jen potud, pokud nebude schopen sledovat procesy vyvolávané účinnou energií jeho duševní činnosti, založené na psychickém napětí. Při poznávání jejich tendencí odhalí její odhmotňující nebo zhutňující vliv, který je v přímé spojitosti s náplní vědomí. Poznává, že nezdolná kázeň udržující vědomí oproštěné od jevů z oblasti fyzických skutečností mění jeho názor na fyzickou bytnost. Ta na to reaguje tím, že do vědomí vysílá popudy jemnější nebo nehmotnější a mravně čistší. A sleduje-li někdo ještě dál tato vzájemná ovlivňování těla vědomím a vědomí

tělem, vzniká logický předpoklad, že nakonec celá jeho bytost může být tímto způsobem odhmotněna.

Pozorovatel naproti tomu pozná přímo v procesu prožívání, že ponechá-li vědomí pouze ve sféře skutečností smyslově fyzických, bude stále více zahalováno těmito kvalitami. Bude-li sledovat tuto cestu až do konce, pozná prožitím, že by se mu nadfyzické skutečno časem mohlo stát pojmem neznámým. A nakonec uvidí, že se jeho vědomí může stát trvalým věznem země a jako její vězeň dospět do stavu dokonalého zahalení. Potom je už jasné, že vědomí jako prvek, jenž činí hmotu životnou, může měnit svůj základní charakter až k nepoznání. Jinak řečeno: nepovznáší-li člověk vědomí nad zemi, k níž jej poutají sklony hmotného těla a jeho vůle zachraňovat svou existenci, je toto vědomí více a více zahalováno. V řádu bytostí může člověk na základě toho klesat od bytosti duševně vyspělejší k bytosti méně vyspělé nebo striktně posuzováno může klesat od bytosti lidské k bytosti zvířecí a dále snad až do mrtvé hmoty. Neboť hmota je substance, která v řádu životních jevů existuje až na periferii zhmotňujících se emanací absolutního (vesmírného) vědomí nebo jáství.

Nezáleží na tom, že lidé během jedné nebo několika existencí takováto vyústění nepozorují. Celkové proměny bytostné struktury jsou tak pomalé, že její vzestupy nebo úpadky unikají lokálním postřehům. Ale bystrý pozorovatel je vystopuje. Poučí se z psychických reakcí a jejich následků: jeho psychické reakce jeví potemnění, jakmile se upíná na hmotu, a naopak zase setrvávají v jasě, když se vědomí upíná k faktorům nadfyzickým. Právě z toho se může dedukovat, že trvající potemnění a jeho další průvodní jevy vedou k bytostnému sestupu, kdežto prosvětlení k vzestupu. Přitom je zřejmé, že jsou tyto jevy zcela zákonité, a proto lze z těchto předpokladů s matematickou přesností vyvodit konečné vyústění veškerého počínání v celkovém rámci osudů.

Nepozastavujme se nad tím, že se zde mluví o předpokladech jako o neklamných předzvěstech jistých následků. I věda na cestě za objevy vycházela z předpokladů, jež se vždy ukázaly jako správné, když byly pojaty v úvahu všechny reálné podklady. Zda byly správné, se snadno pozná z toho, že se dostávají dílčí reálné výsledky podle daných předpokladů, jež se nevyšinuly z rámce logického myšlení a uvažování. Za těchto okolností není možné cíl minout.

Shrnutí

Shrneme-li tedy vše, co jsem řekl, pochopíme, že zpětné působení našeho žití a počínání jednak podněcuje povahové kvality, jednak utváří bytost. Povahové

kvality vždy určují jak přísně osobní osudy, tak i výsledné napětí, které se projevuje životními podmínkami celé lidské společnosti. Tím, že utváří bytosti, se zpětné působení stává výsledkem našeho konání na nejzazším konci výsledků činů. Proto můžeme bytnost považovat za ustrnulou strukturu, již lze rozrušit toliko vytrvalým působením proti názoru, platnému v tomto stavu. To znamená, že své tělo můžeme rozrušit a přepodstatnit trvalým povznášením ducha (mysli a vědomí) ke skutečnostem nadfyzickým, neboť jen tak v ně vneseme vibrace, jež jeho strukturu ruší. Ta se musí podle vytvořených podmínek tak přetvořit, že to bude nakonec odpovídat vyšším skutečností, jaké v našem vesmíru postřehuje povznesený nebo extatický duch, mysl a vědomí.

Naše fyzická jsoucnost není bytnost utvořená vnějšími příčinami jako něco neměnného a skutečného pro všechny budoucí časy. Je to struktura, která udržuje svůj tvar díky pevným sugestivním představám, jež vyplývají z trvalého pobytu vědomí v jistých drahách. Z toho musíme vyjít, jestliže chceme dospět k poznání zákonů, podle nichž se utvářejí skutečnosti. Když je poznáme, obdržíme klíče ke zničení otroctví, jemuž jsme díky svým názorům propadli.

Nezastírejme si veliké těžkosti, jež nás mohou potkat na cestě k poznání podmíněnosti „skutečností“. Sama bytnost a bytnost každého z nás bude nás chtít stále utvrzovat v přesvědčení, že útvar „člověk“ nebo bytnost je konečně platný, a bude to stále dokládat příslušnými životními zkušenostmi. Ale nenechme se tím přesvědčit. I to zdánlivě neměnitelné je pouze skladba, která se jeví ustrnulejší, protože nám již dříve přestala být pouhou myšlenkovou nebo citovou vlnou. Vězte, že je to skladba rozrušitelná naším vědomým povznesením ke skutečností nadtělesným, které jsou silou nebo vibrací, jež nikdy neustrne. A když povzneseme ducha (vědomí) ke skutečnostem nadtělesným a díky tomu námi začne pronikat blaženost volnosti stavu označeného jako nekonečný prostor, dospějeme až k prapůvodu bytí a stvoření. Zde končí jak vibrující moc utvářecí, totiž karma, tak ty všechny „skutečností“ a dění, jež jsme vynesli na úroveň životnosti mechanickým působením přesvědčení na představy a které nám pak působily bolesti, když se vše existující ukázalo jako pomíjivé.

Mluvil jsem již o zjemnění fyzické bytnosti až do stavu duchovosti, jestliže člověk uctívá vyšší složky bytí, totiž rozum a čiré vědomí. To ovšem znamená, že duchové existence jsou pokračováním vývojového procesu na cestě k vysokým stupňům zjemnění bytnosti, již nyní chápeme a poznáváme jako bytnost tělesnou. Duchové existence představují vyšší oktávu fyzikálních vibrací, v níž nám bytnosti jako živoucí fyzická tvorová mizí ve stavech neprojevených. Jak se to vše může stát? Od mrtvé materie až k nejvyšším fyzikálním kvalitám působí na útvary vždy dva

protiklady, totiž blaženost bezmezného prostoru a nehybnost mrtvé hmoty. Oba mají gravitační potenci a snaží se vtáhnout do sebe vlastně jen svůj nebo sobě příbuzný materiál. Toto dvojí působení podvědomě cítí každá bytost, ale bohužel se jím nechává ovládat. Proto jednou zcela podléháme fyzickým a smyslovým věcem, jindy zase jim toužíme uniknout do volnosti, jakou pro nás představuje snad nejlépe příroda nebo hvězdné prostory v klidném večeru.

Tento prostor se svými činnými složkami rozrušuje i pevnou hmotu nejnižších projevů bytí. Právě kvality prostoru unikající smyslovým postřehům tímto způsobem potlačují přirozené tendence hmoty k úplnému zmrtnění a jaksi ji tím povyšují v řádu stvoření. V této linii se neústrojná hmota stává ústrojnou a v ní se již složky tohoto prostoru mohou projevit jako psychická bytnost. Psychická bytnost každého útvaru nebo bytosti může vsát hmotu fyzické bytnosti a přetvořit ji v ústrojnost tak vysokou, že ji naše smysly již nemohou zjistit nebo zaznamenat. A to je postup, jež zařazujeme do kompetence samočinné karmy. V jejím působení můžeme vidět, že se vesmír nebo vesmírná bytnost chová stejně jako bytost lidská, která se z vlastní vůle dala cestou k postupnému zjemnění veškeré své fyzické podstaty. Tím se nám dostala před oči grandiózní souhra činností, které by mohly spět rychle a lineárně ke svému nejvyššímu určení, totiž k proměně v kosmické Vědomí, jež nemá těla ani základních hrubých složek, z nichž se těla tvoří. K proměně v něco, co je nepojmenovatelné a nepochopitelné, ale jistě jsoucí, protože v jeho světle je vše existující utajeno.

Lidská bytost je tedy duchovně embryem bytostí duchových nebo duchovních. Jako taková má uvědomělou vůli, jíž může užívat k vědomému uchopování skutečností fyzických nebo nadfyzických (v duchovním smyslu). Proto vytvoříme-li předpoklady pro stálé působení toho, co jsem nazval složky prostoru, dostaneme se do okruhu působnosti samočinné karmy, která může rozrušovat strukturu zděděné fyzickosti, jíž jsou vázáni nerozumní tvorové. A na této cestě může člověk dospět až do kritického bodu obratu ve fyzickém projevu a stát se bytostí více duchovní než fyzickou. Vzhledem k dnešnímu svému stavu a smyslové postřehovací schopnosti se může člověk i každá nižší bytost stát duchem, ale v podmínkách, v nichž právě bude žít jako „duch“, zůstane vlastně bytostí stejně reálnou jako ve fyzické bytnosti, protože bude mít nové smyslové schopnosti. To, co nazýváme bytostmi s hmotnými těly a naproti tomu zase duchy nebo duchovními bytostmi, je proto vždy v jedné vývojové linii od neživé hmoty až k vlastnostem, které nelze vymezit. Rozdíl je jen ve vibracích. Vibrace smyslově projevené skutečnosti mají určitý rozsah a to, co je mimo tento rozsah, jsou skutečnosti sice jsoucí, ale nepostřehnutelné.

Pokud není působení zmíněných již složek prostoru ničeno nebo zeslabováno vědomou vůlí bytostí, jeví se v konečné fázi vždy jen v trvalém vývoji bytostí (nebo hmoty) v řádu bytí. Tuto vědomou vůli nepoužívají, jak se zdá, tvorové ve sférách pod lidskou úrovní ani nad ní. Proto se tam neprojevuje brzdění vývoje, ale také se tam nedají zjistit konflikty, jimiž trpí bytosti lidské úrovně. Člověk jako bytost na rozhraní duchovnosti a přírodnosti často zpomaluje nebo i brzdí svůj duchovní vývoj nesprávným užíváním vědomé vůle, a proto trpí mravními a jinými konflikty. Tzv. vyšší a nižší principy se v něm utkávají a mnohdy se stává, že jedno nebo druhé opravdu zvítězí. Zvítězí-li vyšší princip, vstoupí člověk vždy na cestu produchovnění své fyzické bytnosti. Jestliže však zvítězí nižší principy, jistě jednou upadne do sféry bytostí, jež nejsou vybaveny vědomou vůlí. Tam se jeho vliv na vlastní vývoj již neprojeví a osudem vnucenými životními zkušenostmi dospěje k poznání, že jenom láska a dobrota jsou klíčem ke štěstí, jež stále hledá.

KAPITOLA III

MRAVNÍ PŘEDPOKLADY MYSTICKÉHO VÝVOJE

Působení mravních kvalit na vývoj

V mystice snad až dosud nejsou specifikovány mravní požadavky, kterými se má mystický vývoj podpořit. Sledujeme-li postup křesťanských světců, kteří se stali mystiky, pak vidíme, že své mystické úsilí založili na mravních snahách, jak je osobně pochopili. Proto lze jen těžko posoudit, jak dalece jejich mravní úsilí ovlivnilo jejich mystický vývoj. Zdálo by se, že se mystický vývoj zpravidla opírá o náhodné vystižení podmínek a dispozice k němu tkví ve vrozených sklonech k umravnělému životu založenému na výjimečném úsilí výjimečných povah.

Ze životopisů křesťanských světců víme, že je od běžných lidí dělila hluboká mravní propast. Běžný člověk ji jen těžko může překlenout, neboť jeho životní podmínky jsou zpravidla velmi odlišné od životních podmínek těch, kdo se stali světci.

Mystický vývoj však není podmíněn jen úsilím, jaké je obvyklé u většiny křesťanských světců. Zdá se, že příroda chce zůstat i k běžným lidem vlídná a ponechat jim otevřené dveře k urychlenému vnitřnímu zrání. Leč tyto cesty nejsou dosti známé, a proto jsou prázdné.

Když ponecháme stranou mystické úsilí řeholníků – protože chceme pomoci člověku občanskému – uvidíme, jak občanský člověk, mystik, se často velmi neobratně snaží překlenout propast, která ho dělí od mystické stezky vedoucí ke spáse. Téměř vždy se pokouší uvést v soulad protiklady, tj. život občanský a život podporující mystický vývoj. Velká většina takových snaživců žije prostě občansky a s požadavky mystiky se snaží vypořádat prostým soustředováním, ačkoli by měli vědět, že soustředování je jen jedním údem celé mystiky. Jenom proto nemohou mít úspěch, i když se dosti snaží.

Aby bylo jasno, mluvím takto, i když jsem si vědom toho, že i soustředěním mohou tito snaživci dosáhnout tzv. mystických stavů, jež pokládají za podstatné mystické výsledky, na nichž je mystický vývoj závislý. Já sám nepovažuji žádný mystický stav za hodnotný pro duchovní vývoj, pokud ve vědomí nezanechá

trvalou stopu: nějaký hodnotný poznatek, který změní životní názor nebo přinese zkušenost z procesu mystické proměny našeho bytí. Toho se však zpravidla dosahuje celkovým postupem, totiž spojeným soustředovacím a mravním úsilím. Za mystický stav nelze pokládat takový, který člověka ponechá ve stavu původního uvažování, usuzování a postřehování.

Mravní hodnoty, jež svěťci povyšovali svým mravním úsilím, se jim vrývaly do vědomí a tím postupně vedly k přemodelování jejich povahy až do základu. Tzv. mystické stavy laiků však většinou – jak jsem se mohl mnohokrát přesvědčit – žádnou takovou stopu nezanechávají. Mnozí mystikové nakonec postřehli, že zde asi není něco v pořádku, a to je tu a tam přimělo korigovat svůj názor na mystické úsilí i na tyto mystické stavy. Ale mnozí jiní, hluboce ovlivnění falešným mystickým učením, setrvávají ve falešném přesvědčení, že tyto stavy jsou důkazem jejich mystického postupu. Proto snadno propadají následkům svého mínění, totiž zjevné nebo skryté pýše, jíž si sami škodí a uzavírají další cestu.

To, co nás upevňuje na stupni dosaženém mystickou prací, je právě mravní zkvalitnění a uzrání. Upevněním mravní dokonalosti toho kterého druhu se upevňujeme ve stavu, kterého jsme dosáhli jinou částí mystické praxe, totiž soustředováním. Soustředění představuje nosnou sílu vědomí, ale nikoli vždy mravní kvalitu, která člověka upevňuje na dosaženém stupni.

I kdyby totiž člověk nekonal žádná mystická cvičení a upevňoval se jen ve spásné morálce, stačilo by to k tomu, aby postupoval sférami lepších životních podmínek až k sféram nebeským. To proto, že povaha prožívání i jsoucnost bytostí a sfér jsou založeny na skutkové a mravní podstatě, nikoli na bezduchých duchovních snahách, jaké se opírají o subjektivní prožívání skutečnosti.

Z objektivního hlediska je náš svět neskutečný. Ale subjektivně je to svět s takovými osudy, jaké jsou podmíněny skutky bytostí. Nejen povahu osudů, ale též všechny fyzické skutečnosti našeho světa tedy vytvořila činnost. Psychické úsilí na cestách mystického vývoje proto znamená snahu násilím zdolat překážky, jež chrání stavy a sféry vysokých mravních hodnot a nadpomyslně dobrého prožívání. Upevnit se v nich můžeme jen tehdy, když přijmeme a uskutečňujeme mravní zásady, jaké odpovídají mravním kvalitám té které sféry.

Kdyby nebylo třeba upevňovat se v té které sféře, znamenalo by to, že sféry nejsou od sebe nijak odděleny; nebe by se mohlo co chvíli změnit v peklo a zase naopak peklo v nebe. Avšak nebe může stejně trvat na prahu pekel nebo je i prolínat. Peklo zase může trvat na prahu nebe nebo je také prolínat, aniž se oba tyto světy smísí na úrovni své osudové náplně, stejně jako oheň nesdílí svou přirozenost s vodou, i když hořící předmět spadne do vodní tůně.

Mravní kvality jsou tedy přirozenou ochranou před vlivy jiných sfér a před působením jiných povahových kvalit. Mystik, jenž svým vědomím pronikl do nebeských sfér ještě v době, kdy jeho vědomí pobývá v těle, a proto nutně přijímá vlivy tzv. přirozeného lidského žití, setrvává v nebeských sférách jen za předpokladu, že žije podle mravních zásad nebešťanů.

Víme-li, že je to nutné, pochopíme smysl askeze a úsilí, jimiž se chtěli svatí lidé zalíbit Bohu. Tito lidé totiž také nějak pronikli do nebeských sfér. Když okusili něco z života v nich, snažili se jednat a usilovat tak, aby se v těchto sférách udrželi nebo se do nich mohli vrátit, když je z nějaké příčiny musili opustit.

Není však snadné zachovávat mravní zásady, jež člověku pomáhají udržet se na duchovní výši nebo ve sféře vysokých a čistých nebi. I sama snaha stát se mravným podle zásad praktické mystiky je však již umravněním, které má na mystické cestě vysokou hodnotu. Je to zápas, který svědčí o existenci mravních kvalit, jaké za jiných okolností jsou již čtnostmi. Proto je nutno chválit každé úsilí o umravnění, i když není člověk dosti silný, aby již mravně neklesal. Psychická odolnost proti pokušením roste s úsilím o dokonalé umravnění. To by každému mohlo vlévat naději, že jeho boj nikdy není ztracen, jestliže nezemdlí docela.

Mravnost sama o sobě je jistě pojem abstraktní, byť v ní mystická nauka hledá věcnou oporu na cestě mystického a duchovního zdokonalování. A také jenom jako abstraktní pojem ji může každý člověk vidět. Nesmí však přitom zapomínat, že mravnost může život na tomto světě ulehčit a usnadnit harmonii v soužití, protože především představuje ovládnání nižších sklonů, které se v jednání projevují sobectvím. Mravnost je moc, která přemáhá zlo a jako taková provází mystika na celé jeho mystické cestě. Ačkoli zpočátku omezuje člověka v náklonnostech k určitému jednání, na vyšším stupni mystické snahy se stává mocí, jež ničí pocity zosobnění. Tím se tvoří předpoklady k neosobnímu a nadosobnímu životu, tj. k možnosti uvědomit si sebe ve všem, co je, a to je skutečný prožitek neexistence smrti.

Z mystického hlediska každý mravně nezávadný člověk duchovně roste k vyšším a lepším stavům bytí a prožívání. Kromě toho svou mravní nezávadností vytváří kolem sebe jakousi auru vyzařující kladné kvality a ta jej v jeho duchovním růstu chrání. Tím je pro něho odstraněno nebezpečí duchovního pádu, jemuž je vystaven každý, kdo právě takto chráněn není.

Kdo pomocí mravního sebezpřetváření dospěje tak daleko, že už v něm nevzniká žádný podnět ke lnutí na světě ani myšlenka zlá nebo nevládná, která ho utvrzuje v pocitu vymezeného jáství, pro toho přestává existovat pokušení, jež by ho uvedlo do opětné závislosti na smyslovém světě. Takový člověk se již může

bez překážek rozvíjet v pociťování vyšších vlivů, jež se jeví jako pocity blaženosti, a dále pak může dokonce dospět k tzv. vnitřním dotykům božských sfér.

Mravní základna mystiky a jógy

Mravní základna mystiky je poněkud jiná než mravní základna jógy. Jóga předpokládá, že její žáci nemusí hledat poměr k tvrzení o cílech nauky, protože věří ve jsoucnost božského bytí, které je v józe známo. Tato víra je upevňuje jedním pólem jejich bytosti v božském světě a to je okolnost natolik významná, že dovoluje uskutečňovat mravní požadavky nezávisle na všem ostatním. K snazšímu pochopení chci doložit, že každý uskutečňovaný mravní požadavek obměňuje naše bytostné působení a to se nesmí přehlédnout. Žijeme totiž ve světě s jistou mravní náplní, která prakticky dobře vyrovnává vzájemné působení lidí na sebe. Jestliže některý jedinec začne usilovat o vyšší umravnění, změní se jeho působení na jiné lidi. Světští a na svět připoutaní lidé reagují na jeho snahy jako na nepřátelské počínání, i když to na obou stranách je záležitost vnitřní. Teoreticky by to nemělo mít vliv na jejich zevní projev, ale přesto jsou tyto ozvy na jeho snahu často velmi silné. Mystik na ně může reagovat jako na pokušení, které ho může přivést k duchovnímu pádu. Jinými slovy: jestliže mravní úroveň jedince souhlasí s průměrnou mravností celku, nevyvolává vzájemné ovlivňování jeho samého a celku žádné konflikty. Takového jednotlivce ostatní lidé dobře snášejí, a proto ho nenapadají. Ale začne-li usilovat, aby se vymanil z průměrnosti, byť jen mravní, musí počítat s tím, že bude jinými napadán. Před možnými následky se musí chránit vírou v božské bytí a prohlubujícím se vztahem k němu, jako to činí žák jógy, nebo obecně neobvyklým pojetím Boha, jak to činí mystik.

Pro mystika tedy nemá být mravnost seznamem nějakých běžných činů. Požadavkem tu je, aby člověk jednal tak, že tím zlikviduje pojem svého vyhraněného jáství. Kdyby jeho jednání nevedlo k tomuto cíli, všechna jeho mystická snaha by byla neúčinná, pokud by nebyla důkazem úmyslného porušování mystické mravnosti. Neboť chce-li někdo být mystikem za každou cenu, pak i nevědomé porušování mystických předpisů, především mravních, se jeví jako porušování úmyslné. Vůlí k mystice usilující vyjadřuje, že zná prostředky a cíle mystické nauky, a proto vědomě a dobrovolně přijímá všechny závazky mystické mravnosti, ať známé, nebo neznámé. Tato vůle totiž znamená čin, který musí přinést své ovoce. Jestliže nebyly splněny všechny podmínky, pak bude ovoce hořké.

Mystik má žít a jednat tak, aby necítil potřebu toho, co se z nižšího stanoviska považuje za dobro, ale co vytváří jeho připoutanost na svět. Tím, co on

osobně pokládá za dobré pro sebe, je ovšem postihován mnohostranně, jelikož i „dobrých“ věcí je na světě mnoho. Zmenšit jejich počet a zjednodušit situaci však může tím, že se začne vzdávat všeho, co by ho mohlo zdánlivě oblažít. Má se toho vzdávat ve prospěch druhých. Zpočátku však nikoli ve skutečnosti, tedy např. rozdávat majetek, nýbrž vzdávat se jen toho, čeho se cítí být majitelem. Všechno, co jej potěšuje, má v duchu odevzdávat svým bližním tak dokonale, že mu nezbude nic dobrého k pociťování. Nadto je ještě třeba potlačit všechna přání po potěšujících věcech, jichž ještě nedosáhl a jež mu zatím osud neuštědřil. Tím se dosáhne nežádostivosti, a proto zmizí i nepokoj, který se jindy zvyšuje až k činům plným sobeckých choutek.

Nežádostivost je však až na konci umravňovací snahy. Zatím co se člověk vzdává potěšujících věcí na povrchu, stávají se jeho žádosti vnitřnějšími a mohou dál rušit jeho niterný klid. Ideálem proto je, aby vystupňoval odmítavý postoj k chtěnému tak, že své smyslové bytosti neposkytne nic. Tím se ovšem bytosti vezme všechnen pokoj. Ale když i za těchto okolností vytrvá člověk ve snaze nic jí neposkytovat ze světských a smyslových věcí, obrátí se konečně i celá jeho bytost se svými tužbami k božským věcem. To proto, že její podstatou je chtíč a ten se obrátí k věcem božským, když nemůže směřovat k věcem smyslovým. Projeví-li se u bytosti konečně chtíč po božských věcech a jiné věci již její chtíč nebudí, znamená to, že mystik učinil první významný krok k celkovému předpodstatnění na úrovni všech složek své bytosti, nikoli jenom touhami snící duše.

Snění není mystika. Snění člověka pouze připraví na to, aby se mystikem mohl stát. Když tedy snění splní svůj účel, musí nastoupit činy. Prvním činem má být, že usilující vyruší z klidu to nenasytné zvíře – svou nepřepodstatněnou citovou přirozenost, resp. bytost. Když ji již vyrušil, pak zbývá, aby jí nadále neposkytoval nic pozemského, co vlastně u něho přivedilo tísnící jej nevědomost. Potom bude již málo chybět k tomu, aby tatáž bytost, dříve citová a smyslová, začala toužit po nejvyšším uskutečnění, uskutečnění Boha v člověku. Neboť kdyby taková citová a smyslová bytost nemohla dosáhnout nejvyššího uskutečnění, pak by byly všechny mystické snahy bezpředmětné a mystika by byla jenom zbožným toužením a vzdycháním, za nímž by v plné síle číhala světská, zcela neumravenělá bytost.

Mystická mravnost, o níž jsem právě mluvil, musí tedy zabít nižší část bytosti, to je vlastně nepřepodstatněnou citovou bytost. Ji opravdu není třeba litovat. Právě ona nám svým chtěním a svou neukojitelností připravuje všechno trápení. Skrývá sobecká chtění a ruší jimi náš případný zájem o potřeby druhých lidí. Ale tento zájem je čin, jenž tvoří žádanou dobrou karmu, stejně jako sobectví tvoří

karmu zlou. A nejen to. Aby se vytvořilo ještě více zlé karmy, má nižší citová bytost tak veliké požadavky, že bychom si museli podmanit celý svět, aby v ní vůbec mohl vzejít jen stín nebo jen slabý dojem ukojení chtíčů. Proto v sobě tají pekelné horko, jímž může kdykoli rušit klid, jaký může vzejít jen po ukojení všech tužeb nebo po jejich zničení. Je zde však jedna závažná překážka. Lidstvo kleslo mravně tak hluboko, že snaha po vyhlazení nezdravé citové bytnosti budí obavy před zničením celé vlastní existence. K nabytí spokojenosti však často stačí vytrvalé odmítání zbytečných požadavků. Uvědomí-li si to člověk, pak snadno zjistí, že již tím dospívá k zániku vlastní citové bytnosti a že tento její zánik vlastně jen umožňuje šťastnější život. To proto, že spokojenost přišla z nitra a nikoli z domněnky, že již dosti věcí bylo nahromaděno kolem ega.

Rozum v mystice

Mystik má jednat podle mravních zásad, jejichž nehlavnějším cílem je zánik jeho nižší pocitové přirozenosti. To je třeba mít v patrnosti, aby nedošlo k omylu, že má zánik postihnout také bytí rozumové. Jestliže má mystik poznat celou vlastní bytost, má být rozum zachován. To mnohým laickým mystikům nebylo jasné. Proto odmítali užívat rozumu, jenž jim mohl být dobrým vodítkem po ztemnělých a zarostlých cestách praktické mystiky. Tak došlo k tomu, že nesprávně hodnotili různé jevy, často pouze domněle mystické, jež se u nich dostavovaly. Zamítáním rozumu se nadto vystavovali nebezpečí, že zcela nesprávně zhodnotí citovou přirozenost především proto, že jí připisovali duchovní hodnoty, jaké opravdu nikdy nemá. K omylu zde dochází, zejména když se citová přirozenost rozvíjí niterným zanícením pro to, co je dobré a duchovní, a projevuje svou vitalitu v okouzlujících stavech, které pomíjejí současně s podmínkami pro jejich možný projev. Cvičící člověk se pak snadno vrací do svého dřívějšího elementárního stavu a okouzlující (mystické) stavy zapadají jako zanedbávané požitky. Povahám, které se víc opírají o cit než o rozum, mohou domněle dobré mystické stavy způsobit další oslabování rozumu. U lidí duchovně méně vyvinutých se tak může rozvinout pověřivost a závislost na niterných podnětech, jejichž původ je v mírně nebo i více porušené psychické rovnováze.

Ze znehodnocování rozumu vzniká pro jógu veliké nebezpečí. Citová bytost je ponechávána ve fantastickém světě tvárlivých psychických emanací, jejichž dočasné formy člověk pokládá za poslední důkaz reálnosti světa těchto jevů. Svět citem formovaných psychických emanací obsahuje nespočítatelné jevy různé kvality, a proto nesmí zastupovat svět skutečností rozumových. Svými vlivy by

život jen komplikoval, protože by mohl vytvářet nesčetná mravní měřítka. Tím by se stala vratkou i mravní základna hodnot skutečného světa. To proto, že citovost průměrného člověka není intelektualizovaná a vychází ze subjektivních hledisek. Jako nejvyšší skutečnosti hodnotí jenom ty, které mohou nějak ukájet žádostivost citového člověka.

První emanací prabytí je pravědomí, druhou rozum. Vzhledem k této své kvalitě je rozum duševní síla začleněná do rámce složek, které jsou jednou z realit lidského bytí. Je to složka, jež dovede rozčlenit a zhodnotit povahu emanací té části bytosti, která se projevuje silami vnějšího působení. Umožňuje rozhodovat se pro to nebo pro ono a nadto doložit správně to, co nestačila vyjádřit slova.

V mystice je rozum přijímán pro vlastnost vymezovací. Soustřeďující se mystik nemůže dbát jen na upínání své pozornosti, nýbrž musí zjišťovat i reakce na soustředění své mysli (pozornosti) a svého vědomí. Pomocí soustředění, jehož jedním z důležitých aspektů je intenzivní a usměrňované pozorování, musí mystik napjatě sledovat dění ve svém bytí. To, co zjistil, pak rozum rozčlení a jako dílčí skutečnosti zavede do paměti, kde se zjištěné usídlí. Později se to může opět vybavit ve formě životních zkušeností, použitelných k vlastnímu prospěchu při opětovných mystických snahách, nebo i k prospěchu jiných lidí. Kromě toho mystika rozum uznává jako esenci bytnosti, která je kvalitativně nad fyzickou úroveň, nad úroveň pudové psýchy a dokonce i nad úroveň smyslovou. Rozum je zářivá vnitřní bytnost, projevující se jako mravnost a moudrost. Na jeho úrovni sídlí personifikace vysokých mravních kvalit a to vše právě na cestě psychického zrání k duchovní dokonalosti. Je jen třeba, abychom si čistý rozum nepletli s rozumem pudovým, který např. vede k opatrnosti a obezřelosti, když člověk něco krade. To je skutečně jenom pudový rozum, jenž se vyvinul ze zkušenosti, že krádeže mají za následek tresty. A tento rozum je v úzkém spojení s pudem sebezáchovy.

K bytostné (duchovní) dokonalosti tedy nemůžeme růst mimo rozum. To nám může být jasné, když uvážíme, že toto zrání postupuje od stavu bytosti nerozumné ke stavu bytosti rozumnější. Na vrcholu dokonalosti je to právě rozum, kdo rozhoduje o udržování stavu dokonalosti, neboť pokud žijeme v těle, potud jsme vystaveni uchopovacím snahám. Ty zmůže jen rozvážnost rozumné bytosti. Jestliže pak považujeme duchovní růst za postupující zvnitřnění, pak se rozumová bytnost jeví jako vnitřnější, a proto kvalitativně vyšší složka bytí.

Každý, kdo rozum paušálně odmítá, podlehl zvrácenému názoru. Zpravidla ho můžeme podezřívat z toho, že rozumu užívat neumí. Vždyť rozum je jediným spolehlivým kontrolorem a hodnotitelem zkušeností, získávaných mystickým postupem. Vzdát se ho znamená vzdát se největší opory na cestě.

Zmínil jsem se však již o jednom druhu rozumu, který vyspělí mystikové skutečně odmítají používat. Je to rozum, který za nejvyšší a jediné platné uznává jenom zkušenosti smyslově identifikovatelné, ale jinak odmítá všechno ostatní. Tento rozum je závislý na činných pudech. Hodnotí vše podle možnosti ukájet chtíče a všechno ostatní mu je neskutečné. Je to rozum nevyvinutý, zvířecí; jeho původ a rozvoj souvisí se zdrženlivostí, k níž okolí nutí bytost, která sleduje osobní prospěch.

Jestliže totiž zvíře nebo animálně žijící člověk sahá po věci, jíž chce ukojit svůj chtíč, může se přitom dostat do konfliktů buď s těmi, kdo se jí také chtějí zmocnit, nebo s těmi, komu patří. To ho naučí ovládat se a s pomocí sebevlády se té věci zmocnit jako úskokem. Právě tímto sebeovládáním se pud zčásti promění v pudový rozum. A vzhledem k jeho původu je samozřejmé, že dovede hodnotit skutečnosti jenom podle možnosti ukájet tělesné chtíče.

Tento druh rozumu ve sféře lidských bytostí obecně převládá. Není téměř člověka, jenž by věci nebo názory neposuzoval podle užítka pro fyzickou bytost. Fyzické potřeby jsou každému člověku zpravidla mezníkem, který nedovede překročit. Přesto však tentýž rozum může být užitečný i na mystické cestě. Stačí dát mu nový směr. Když bude týž rozum používán k rozšíření moci nad všemi projevy vlastní psychické přirozenosti a s pomocí vůle je potlačí, pomůže člověku na mystické cestě k dosažení vyššího duchovního stavu. Když dále bude hodnotit prchavé stavy, jež se dostávají na mystické cestě, jako stavy prchavé a nebude činit závěry o světě a dění v něm jenom na základě těchto stavů, bude týž rozum ukazovat směr, zajišťující maximální bezpečnost v mystickém vývoji.

Používat na mystické cestě rozumu tedy není nemravnost bezbožného člověka, jak se často domnívají nerozumní mystikové. Je to psychická schopnost vyšší než cit, a proto musí být rozvíjena a kvalitativně zušlechťována. Ale i používání rozumu někdy může být pramenem nebezpečí: když se ho užívá k odmítání všeho, co ještě člověk nezná nebo neprožil. Je nutné si připomínat, že je mnohé, co jsme poznali, ale též mnohé, co jsme dosud nepoznali, ačkoli to skutečně existuje. To nám potvrdí i prosté skutečnosti. Až příliš mnohé uznáváme jen proto, že jsou to prostá smyslová fakta. Nemohli bychom je však uznat, kdybychom se nad nimi zamyslili a chtěli si je ověřit třeba svými technickými znalostmi. Např. v poměru k rozumovému uvažování divochů, kteří se dosud neseťkali s civilizací, se takový automobil musí jevit jen jako kouzlo. Kdyby divoši stáli pevně na svých domorodých zkušenostech a znalostech, pak by z rozumových důvodů nemohli nikdy uznat, že se vozidlo může pohybovat bez dobytčího potahu.

Nejinak je tomu se skutečnostmi mystiky. I zde se nám vtírají nová fakta, která nemůžeme pochopit, a proto je nechceme uznat. Když však pochopíme bytí v celém jeho rozsahu v každé jednotlivé existenci, přestávají pro nás nesku- tečnosti a ocitáme se na poli nových pochopitelných skutečností.

Ctnosti

Aby rozum neměl nižší vlastnosti, musíme v sobě vzbudit ctnost pokory. To znamená, že nesmíme nechat rozum mluvit do věcí, jež mu jsou neznámé, a mu- síme oddalovat každý rozumový závěr, jenž by byl podmíněn nižším (osobitým) postojem nebo pociťováním. Teprve potom se každá věc odrazí v rozumovém principu rozlišování nezkrleslé a jistě projeví svou skutečnou hodnotu. Ji- nými slovy: z nedostatku ctnosti skutečné pokory vznikají zkrleslé názory a přibližují se názorům animálních bytostí. Tyto názory strhávají vědomí do stavu omezování faktoru já, čímž se toto já ocitá na úrovni pomíjivých stavů, tedy v oblasti smrti.

Proto je chybné, jestliže člověk příliš rychle vytváří závěry a nenechává dění, aby samo jednou ukázalo svou povahu. Nejsme-li zatíženi hlubokými zájmy o vzni- kání, trvání a zanikání věcí mimo nás, ocitáme se na stupni, v němž jsme nositeli harmonie, která obšťastňuje. A obracíme-li se k této harmonii, která je více božská než lidská, jsme dosti pokorní, abychom směli kráčet po božských cestách.

Pyšný člověk se cítí oprávněn soudit kdeco. Jelikož o sobě neuvažuje a nepo- suzuje se, setrvává v bludném názoru, že může posuzovat počínání jiných jako právoplatný soudce. A přece právě nabubřelé mravní sebepovyšování může být pařeňštěm mravně nevhodných sklonů. Mystik má být zahleděn do sebe, má být objektivním pozorovatelem svých vnitřních sklonů a veškerého počínání. Tak postupně pozná, že není prost slabostí, které ho zavádějí do podřízenosti pudů. Toto poznání působí velmi příznivě na rozvoj jeho mravnosti, jelikož v něm nechá zaniknout tu a tam vystupující posuzovačnost.

To však mluvím o prvních stupních zrání v mravnosti. Na vyšších stupních přestává mystik soudit sebe i jiné, neboť tímto způsobem vyloučí z vědomí všechnu svou nižší bytost. Když dosáhne vnitřního vykoupení, je mu jeho smrtelná schránka toliko příbytkem, o němž ví, že ho opustí a zanechá v něm jeho morálně závadné sklony. Než však dozraje tak dalece, musí být aktivní v uskutečňování ctností.

Ctnostný život, zejména takový, jaký vede ke spáse, nemusí vždy odpovídat ctnostnému životu podle obecných měřítek. Kdyby totiž usiloval o umravnění

někdo, kdo neporozuměl otázce sebevědomí ve smyslu osobitosti nebo lépe individualizace, sotva by mohl být mravný podle ryze duchovních představ. Sebevědomí, jež má povahu jáství, musí být udržováno ve vztahu k já jiných, aby se člověk mohl poznat ve tvaru vše-já. Tento stav totiž odpovídá tomu, že jsme všichni jednou bytostí spíš na psychické úrovni než na úrovni hmotné. Psychická přirozenost bytostí je totiž utkána z látky tak tvárné, pružné a vibrující, že nelze zjistit, že by docházelo k její ryzí individualizaci, když se upoutá na jednotlivce. Ne nepodobna vzduchu přijímá díky své přítomnosti v prostoru tvary, jakmile ji bytostné vědomí poutá na vyhraněnou formu (tělo); okamžitě se však stane prostou formy, není-li této podmínky.

Uvědomíme-li si, že jsme všichni bytostí, která může být každým já, upevníme se ve ctnosti zneosobnění konáním skutků ctnosti v tomto pojetí sebe. Kdybychom však pod vlivem obecného pojetí morálky začali v sobě přemáhat bytostné sklony k neřestem proto, abychom se stali lepšími, nedospěli bychom vysoko. Ovšem jen tehdy, kdybychom chápali sebe jako absolutně nezávislou bytost. V tom případě bychom totiž v sobě přemáhali pouze pomyslné neřesti a usilovali bychom jen o pomyslné ctnosti. Protože bytost jako jedinec je existence tak přechodná, není vůbec významné, stane-li se „lepší“ nebo „horší“. Nadto se člověk snahou stát se lepším podle obecných představ o morálce vystavuje jen nebezpečí, že zpyšní, podaří-li se mu překonat několik pokušení v neřesti. Zpravidla o sobě potom nabývá přesvědčení, že je mravně silný, duchovně kvalitní apod. Toto přesvědčení zpychlého ducha ovšem nevede ze stavu, v němž se vymezuje jako já, do stavu, v němž se uvědomí jako všebytná jsoucnost. Naopak jej vede ještě hlouběji do stavu vědomí o sobě samém jako o bytosti úplně nezávislé, ačkoli zatížené strachem a strastmi.

Mravnost

Morálka musí být účelná. Kdo zjistí, že má nějaké mravní nedostatky, a dospívá k názoru, že je třeba je odstranit, musí si být vědom sebe jako jednotky, která je svými vztahy vším, co je. V tomto pojetí sebe musí jednat tak, aby jiné nezraňoval, nepřál jim zlo a nesmí též závidět a nenávidět. Naopak se musí snažit počínat si tak, aby jiné obšťastňoval skutky, přál jim dlouhý život plný štěstí a radoval se upřímně z jejich štěstí. Tím vytvoří karmu, která mu bude pomáhat k dosažení harmonie, jíž je nezbytně třeba na cestě k mystickému osvobození.

Je-li každý z nás v jistém smyslu vším, co žije, bude sotva někomu škodit, protože ví, že by jednal ke své škodě. Tak pochopení jednoty bytí vede k síle, již

člověk potřebuje ke konání skutků ctnosti. Nezbyvá proto, než se propracovat k pojmu všejednoty toho, co existuje jakožto bytí. Pojí se k tomu tolik dobra, že nelze přehlížet výchovný význam tohoto pochopení. Kromě toho takový člověk nesejde z cest pravdy. Jsme přece všichni na sobě natolik zevně závislí, že skutek jednoho každého z nás se dotýká všech ostatních. Vnitřně pak je si naše myšlení, usuzování, vnímání atd. též velmi blízké. Dokonce je možno říci, že vzhledem k celku psychická bytnost jednotlivce nevybíhá z okruhu myšlenek, pocitů a tužeb ostatních lidí. Když toto sledujeme, nemůže nám být lhostejná touha poznat jednotu všeho, co žije v lidské formě.

Z hlediska karmy, to jest z hlediska vibračního účinku našeho konání, lze též lépe chápat sebe jako podmíněně existující jednotku vše-bytí. Subjektivně má totiž velký význam, jestli někdo, kdo žije v činnosti, chápe sebe jako bytnost, jejíž existence je vyměřována jeho fyzickou postavou, nebo se chápe jako část vše-bytí. Kdo chápe sebe jako jednotku, jejíž účinná síla je omezena jeho fyzickou jsoucností, je jako malá kaluž proti moři, k němuž lze přirovnat toho, kdo nepocituje svou fyzickou bytnost jako ohraničenou a závislou na vnější postavě. Přirovnání se vztahuje na dva povahové rysy. Existují lidé, kteří zahleděni ve své malé bytí a v já chřadnou jako květina v přítmí. Ale jsou také povahy, které si z karmických důvodů uvědomují pocity rozpínání svého vlastního denního vědomí a tím vnímají jakoby v radosti prostor naplněný případně zářením slunce. Tyto psychologické momenty ovlivňují člověka i fyzicky. Takoví lidé jsou totiž většinou zdraví.

Když někdo s duchem takto rozepjatým k jednotě koná skutky ctnosti, znamená je velikou silou, která budí v „moři energií“ vysoké rozvlnění. Čím mocnější vibrace člověk vyvolá, tím rychleji se propracovává k poznání zákona činnosti a jejích následků a tím i k poznání cesty ke spáse. Neboť činnost představuje vyšší stupeň osobního projevu než nečinnost. Jenom z činnosti nejvyšší vystupňované vzejde klid plný jasu, kdežto z nečinnosti nanejvýš duševní uvolnění lenocha, jenž upadá psychicky i duchovně. Je to proto, že zatím co jeho duch není zaměstnán činností, sprádá plány požívačnosti.

Tento vesmír vyjadřuje své bytí třemi kvalitami: myslivou, živnou a hybnou. Sledujeme-li toto pořadí zdola, představuje živná kvalita pud, lenost a zvířecí lhostejnost. Tím tvoří podklad pro vyšší vibrace. Vetkává se však v hybnou kvalitu právě tím, že ji osud modeluje jako kvalitu poddajnou karmě a tvárnou pod mocí nepokoje vyšších kvalit. Jimi znepokojeována se pomalu přetváří a přechází ve kvalitu hybnou, jejíž osudy se už vyznačují akcemi a reakcemi. Tím se její vývoj urychluje až ke kvalitě myslivé jako ke kvalitě nejvyšší.

Hybná kvalita svou přirozeností přetváří osudové momenty a přitom se sráží s kvalitami vyššími, k ní protikladnými. To vyvolává potřebu intelektu. Prostá potřeba intelektu uvádí hybnou kvalitu do kontaktu s kvalitou myslivou, která stále více všechnu činnost intelektualizuje, čili převádí na úroveň vyšších hodnot projeveného světa.

Silou intelektu však vždy každá činnost ztrácí materiální kvality utajené ve kvalitě hybné a živné. To je postupné vibrační zduchovňování bytí. Ale mystika postupuje dále: připomíná, že je nezbytné dospět k dalšímu intelektualizování činnosti. Ukazuje tím člověku cestu k vysokému stupni odmaterializování v myšlení, cítění a uvažování, aniž člověk na úrovni svého vědomí pozbývá schopnost pojímat skutečno realisticky. Intelektualizování znamená přirychlování vibrací na úrovni vědomé duševní činnosti intenzitou myšlení a analýzou jevů, resp. dějů ve vlastní psychické přirozenosti. Toto přirychlování člověka niterně osvobozuje, jelikož ho jako vyšší forma činnosti prosvětluje (produchovňuje) a zbavuje jeho denní vědomí materiálního založení.

Snaží-li se člověk žít ve správné mravnosti v takovémto stavu ducha (vědomí), pak se jeho mravní úsilí projeví jako prosté zmohutnění působnosti duchovní čistoty a toto mohutné působení zvýší také sílu reakcí stejné povahy. Člověk se ocitá v prudkém spádu psychického a případně i duchovního prosvětlování, jež se nakonec projeví jako prozření v jasu a záři. Jinými slovy a mysticky: člověk se ocitne v prudkém spádu očišťování, jež vede k záři vysokého osvětlení a zrození moudrosti.

Ale mystika vidí cíl mravnosti ještě dále. Jestliže člověk již našel cestu k osvícení a poznává velký význam toho, když po ní jde, snaží se již z vlastní vůle všemožně urychlit tento vývoj. Snaží se jej urychlit především trvalým zaměřením analyzující pozornosti na procesy a jevy ve své psychické přirozenosti. To je velmi dobré, ale vždycky to nestačí. Tento postoj totiž nezaručuje, že tendence psychického napětí bude směřovat ke stavu, v němž se trvale vytváří karma vládnoucí nejvyšším vesmírným úrovním. Neboť analyzující pozorování zaměřené na procesy a jevy v psychické přirozenosti zprostředkuje poznání, jež nevyklučuje možnost, aby se v člověku zvedl had pýchy. Pokud ovšem nebyl předem potřen rozvinutím mravnosti, která usměrňuje vědomé vnímání tak, že člověk neztratí pocit, že stále náleží k lidskému rodu.

Vědomí, že jsme prostí lidé, je totiž samo ochranou před nezdravými dojmy z jáství, které je přesvědčeno, že se ocitlo v nadlidském stavu. Když je člověk u vědomí svého prostého lidství s to přirychlit duševní činnost a bdělost vědomí až ke stupni, kdy prohlédá všechno dění, prokázal skutky jednak vysoký stupeň

umravnění, jednak to, že má sílu dosahovat na cestě mystického zdokonalování stále víc a v bezpečí.

Oddanost

Na nejvyšší míru se mysticky spásné umravňování stupňuje oddaností do boží vůle. To však neznamena, že se člověk musí stát jakýmsi hlupáčkem s méněcennou myslivou schopností a chabým rozumem. Oddanost lze totiž skutečně sloučit s nejvyšší rozumností. Existovali mudrci, kteří ani nepomyslili na to, že jsou nadmíru rozumní, i když byli uznáváni jako filozofové. Zato omezení bývají na svůj rozum často velmi pyšní. Všude a každému jej dovedou předvádět, i když se jim ho dostává poskrovnu. Proto jako triumf vítězství nad omezení musíme slyšet Sokratova slova: „Vím, že nic nevím.“ Čím víc totiž člověk poznává, tím víc si uvědomuje, jak mnoho nepoznaného je před ním, a proto – souhlasí se Sokratem.

Oddanost Bohu prokazuje člověk především pokorou, která ho vede k tomu, aby se zdržoval úsudků o povaze konání jiných lidí a aby se snažil konat jen to, co se jiných lidí příznivě dotýká. Musí si být vědom toho, že se musí zdržovat všech úsudků, protože je odkázán na omezené schopnosti své vyhraněné osobnosti. Proto je vyloučeno, že by mohl být nestranným soudcem nade vším. Kromě toho – a to se nedá snadno zjistit – osobní hledisko, vyplývající z existence vyhraněného jáství, zkresluje vůbec každý názor. Úsudky mohou být jenom příliš osobní. Kdo je vytváří, odvažuje se soudit, aniž má pro to předpoklady. To mystik musí chápat a vyvodit z toho, že je nezbytné, aby v sobě beze zbytku potlačil každý sklon k posuzování. Ale jak to má nejlépe učinit? Jestliže bude bojovat o to, aby neposuzoval, a přece si bude všimát konání jiných lidí, vnímat je, bude se jen potácet na rozhraní posuzování a ovládní. A jestliže si nebude chtít ničeho všimát, může v sobě vypěstovat tupou netečnost a to je zatmění jiného druhu. Proto chce-li se udržet v psychické svěžesti a zlomit tendenci svého vědomí zaujímat nějaké vyhraněné stanovisko k dění, musí se snažit o to, aby zcela obrátil všechnu svou pozornost k předpokládané vyšší vůli. A musí si pomáhat tím, že bude předpokládat, že vůle celku představuje jednotku, která podle průměrných představ o Bohu může znamenat moc opravdu univerzální. Sečte-li se totiž kvalita a síla vůle všech lidí, má člověk před svými očima moc neodolatelnou a obsahující všechno dobré i zlé, neboť obsahuje všechno.

Vůle všech bytostí toužících po dobru je opravdu vůlí boží. Neodolá jí nic. Proč se jí tedy neoddát? Nic nám nebrání vidět v této univerzální bytostné vůli jen

vůli k dobru, čímž vyloučíme její opačnou tendenci, která je v ní též obsažena. Pak jistě vydobudeme z lidského světa Boha s dobrými přívlasky, Boha s vůlí k dobru. Jemu se můžeme oddat bez obav, poněvadž hledaný prototyp nebo kvalita působí zpětně jen tím, co v nich předpokládáme.

Jestliže ve svých představách vytvoříme ze všeho jsoucího jednotku, již budeme vidět jako bytnost ne fyzickou, avšak existující v nekonečném prostoru, nacházíme vlastně Boha v úhrnu duší všech bytostí. Ve vnitřním smyslu totiž lidstvo jako jednotka představuje duchovní moc, která obsahuje všechno vědění a všechnu účinnou sílu života. Kdyby někdo správným postojem dovedl převést tuto účinnou sílu v určitý abstraktní pojem nebo tvar a kdyby tento tvar dovedl vidět jako živý, měl by před sebou všemohoucího Boha, který je uznáván křesťany. A jestliže mohu tvrdit, že tato akce je velice povznášející, proč by člověk nemohl použít této možnosti a pomoci si tak?

Z vnitřního hlediska znamená úhrn všech bytostí boží vůle, vševědění a všemohoucnost a vůbec všechny atributy připisované Bohu Otci. Ale to neznamená, že vzhledem k povaze tohoto úhrnu musí mystik v tomto Bohu vidět mrtvolnost. Sám živý, může si to vše představit jako živé bytí a může tomu přičíst i nejvyšší rozum; tím mu vznikne živý Bůh, Bůh všemohoucí, vševedoucí, všudepřítomný a nesmrtelný, jako je úhrn všech bytostí. Tomuto živému Bohu a Bohu, který stráží každé jednání jemu se oddávajícího mystika – i když se vyloučí představa, že Bůh zaujímá k jednání bytostí osobitý postoj – se pak oddává jako elementu nadosobnímu. A to je začátek cesty k velikému přepodstatnění, jež začíná zánikem osobní vůle mystika, zánikem jeho uzoučkých názorů, jeho vymezeného vědění a vůbec všeho, co je u oddávajícího se mystika možno považovat za osobní a omezené.

V hodnocení postojů, akcí a konání mějme vždy na paměti zpětné účinky psychického napětí. Obírá-li se člověk pozorováním svého zevnějšku, tedy souhrnu chtíčů a zevních potřeb, může sotva rozšířit svůj duševní obzor. Leda by s ním vnější osudy příliš smýkaly a tak ho poučovaly, že vůbec není pánem svých osudů. Rozšíří-li však svůj zájem na větší celky a osudy, otevírá se novým poznatkům, jež se projevují jako moudrost. Bůh, kterého jsem objasnil nahoře, není pro malého člověka ničím jiným než absolutním bytím. Proto tím více může zpětně zapůsobit neobsáhnutelným poznáním, ne-li vůbec vše-poznáním, neboť je podle své povahy obsahuje. Z toho důvodu se Bůh může stát studnicí vědění a mnohého dobra pro každého, kdo hledá na cestě mystiky.

Oddanost je vpravdě nejvyšší ctnost. Člověk, jenž žije v oddanosti, pomíjí všechny své přednosti a nedostatky a žije, jako by byl nástrojem té vůle k dobru,

kteřá je cizí veškerému osobnímu zaujetí. A žije-li tak stále, ubije jistě své malé osobní já a obrodí se v já nadosobním (všebytoštném), jež netrpí strachem před vlastním zánikem ani před jinými nedokonalostmi, jestliže je ovšem člověk uskuteční jako božské bytí ve stupni k tomu úměrném.

Lidé, jimž se nedostává božího ducha ani v nejmenší míře, podléhají představě, že zbožní lidé mohou mít jenom méněcenného ducha. Zbožní lidé však ulpívají na bytnosti nadosobní. Ale ti, kdo pochybnou morálkou dospěli ke ztrátě božské náplně, a proto se vymanili z tohoto druhu ulpění, lpí zpravidla na skutečnostech méně hodnotných, pomíjivých a nicotných. Než dozraje jejich karma zrady božského ducha, mohou žít jako dravý živel, který věčně něco chce ze smyslového světa, trpí, když se mu toho nedostane, a v jeho nitru se zvedá vlna zla. Takoví lidé setřásli víru v Boha jako představitele volnosti a dobra a nepropracovali se tím k ničemu lepšímu, naopak jen k horšímu. Ale to soudit nebudeme. Bez ohledu na to si můžeme vysvětlovat vesmír jako prvek, který odráží všechny naše akce, a uvědomit si, že žijeme z představ, které jsme přijali jako dar karmy od druhých lidí nebo které vzešly z vrozených vloh a srážejí se nám před očima tu jako skutečnosti dobré a tu jako zlé.

Ve výsledcích je tomu jinak. Zlé představy a činy se chovají jako nositelé nového zla, které nás postihuje jako protiakce zvenčí. Proto až příliš záleží na tom, čím naplňujeme svou vlastní duševní přirozenost. Když ani já, ani ty, ani nikdo jiný nebude zasévat pokoj, nebude nikoho, kdo by nám toužený pokoj udělil. Proto záleží jenom na nás. Musíme v sobě odkrýt pramen dobrých činů a pak se bude rozmnožovat dobro, jako se nyní rozmnožuje zlo, jelikož se odkrývá jenom pramen činů zlých. A to nám buď vodítkem v našich mravních snahách.

Povinností mystika tedy je myslit v dobřu, jednat v dobřu a pociťovat v dobřu. Kromě toho má zničit osobnost oddáním se do nadosobní vůle, která v sobě tají nejvyšší schopnosti, dobro a vědění. Když je již dosti proniknut tímto kladným duchem, může přehlédnout deprimující vliv jiných mystických snah a tak se přeorientovat a uskutečnit plnou oddanost. Ta je obsažena v tom, že se člověk ztotožní s osvobozeným (nezávislým) Duchem kladného bytí a jako tento Duch také vnímá tuto nezávislost. Potom se mu opět začne vracet radost vznikající z prostého potírání jáství, zatíženého strastmi omezeného žití a bytí. Až to vše uskuteční ve vysokém stupni, projde člověk čtyřmi vyššími buddhistickými vnory, čili vědomě zažije to, co se nazývá nekonečnost prostoru, nekonečnost vědomí, říše docela ničeho a rozhraní možného vnímání.

Tak tedy mravní kázeň dovede člověka do nadpomyslitelných stupňů bytí zcela přirozeně.

KAPITOLA IV

SOUSTŘEDĚNÍ

Soustředění v józe a v mystice

Z ryze duchovního hlediska můžeme soustředění považovat za podstatné mystické úsilí, podporující vnitřní, tj. mystický a duchovní vývoj. Čekatel mystické dokonalosti se jeho pomocí chápe podstatných energií bytí a fyzikálních energií vůbec a jejich usměrňováním se může bezprostředně uvádět do žádoucího energetického stavu. Pokud se správně soustřeďuje, je nezávislý na dalším úsilí, které rozhoduje o duchovním růstu mimo stav soustředění, totiž na úsilí mravním. To však neznamená, že smí a může morální snahy podceňovat a opírat se výhradně o soustředění; musí naopak morální úsilí položit do popředí svých mystických snah. Prožívání, jež je pro život nejvýznamnější, se totiž opírá výhradně o karmické hodnoty a kvality a zabírá v celém životě vždy delší dobu než soustřeďování. Kromě toho se prožívání opírá o skutky, a proto se vždy subjektivně jeví jako reálnější. V poměru k němu se soustřeďováním dosahované prožitky zdají abstraktnější, i když přímo podmiňují vzrůst vůle, rozvoj inteligence, chápavosti, bystrosti atd.

Obecná vzdělanost, která pochází z dlouhodobého společenského soužití lidí – to znamená z duševní kázně vynucované okolnostmi – je vlastně také soustřeďovací snaha, ovšem nepřímá. Jak můžeme vidět, toto soustředění až dosud nemělo kladný vliv na mravnost, nýbrž podporovalo pouze etiku. A tak přes všechnu vzdělanost a rozum zůstává většina lidí názorově na úrovni pralidí, pokud chceme a smíme předpokládat, že pralidé dovedli hodnotit život, bytí a veškeré jevy jenom podle jejich hmotného a smyslového použití. Právě proto by se i jógin nebo mystik, který by se chtěl vyšplhat na vrchol mystického vývoje pouze soustřeďováním, mohl přesvědčit, že tím stupňuje jenom své intelektuální schopnosti. Jeho mravnost by tím zůstávala nedotčena. Blaženost, o níž se v józe zpravidla především usiluje, však závisí pouze na rozvoji mravnosti. Proto chceli jógin použít soustředění, aby urychlil duchovní a mystický vývoj, nezbytně musí přihlížet k prvnímu pilíři mystické nauky, k mravnosti jako k výkonné síle, schopné proměnit strukturu jeho bytnosti, již obdržel svým zrozením.

Soustředění buď tedy pouze jedním ze dvou pilířů vstupní brány jógy, přičemž se nesmí nikdy pomíjet její první pilíř, totiž mravnost. Nechť jenom umravnění

a soustředění jsou hledajícímu člověku symboly úplného mystického snažení a jenom v jejich spolupůsobení nechť hledá klíč k mystickým úspěchům, ať je hledající vzdělaný a inteligentní, nebo vzdělanost a inteligenci postrádá. A pokud je pro něho umravnění, jaké má na mysli jóga, tak těžké, že se je snaží pomíjet a spíš se míní věnovat soustředění, měl by si uvědomit, že je v pokušení přijmout falešné mystické učení. Takové úsilí nevede k mystickému vzestupu, ale k rozvoji poruch psychické citlivosti a vnímavosti, u nichž sám nerozezná, kdy a kde se promění v nějaký druh psychózy. Jakmile se mravnost s psychickým napětím, jímž je soustředění, dostávají do rozporu, stává se jak mystika, tak i jóga cestou k ještě neutěšenějším stavům, než z jakých se hledající člověk chtěl svým mystickým úsilím vymanit.

Jóga i mystika věnují pozornost především prožívání, protože je pro ně nejdůležitější; nikoli potěšující vzruchy vyvolané soustředováním. Co však je prožívání? Je to bytostné zpracování vjemů, které vnikly do vědomí a jež prožívající bytost pocitově hodnotí. Průměrný člověk je velmi závislý na fyzickém světě, proto mají pro jeho prožívání význam pouze smyslové vjemy, které ho citově vzrušují tak dalece, že se ve formě chvění přenášejí až do jeho těla. Proto je třeba, aby i jóga poskytla hluboké a reálné prožitky, jež by vyrovnaly mocný vliv bezprostředních a tím i skutečných prožitků smyslového světa.

Prožívání můžeme pokládat za energetické vibrace působící na úrovni pocitové přirozenosti. V celkovém rozsahu vibrací tohoto druhu se obecnému člověku zdají být reálné jen vibrace kvalitativně podřadné, jež lze povyšovat a obměňovat pouze hrubšími prostředky, než je soustředění. Těmito hrubšími prostředky jsou právě vibrace vyvolávané mravními snahami. Mravní snahy to jsou, co vytváří skutečný široce založený a mocný tlak proti všem negativním sklonům bytnosti, která se obecně vždy kloní spíš k hmotnému tělu než k jasu a klidu duševní pohody a povahové rovnováhy. To znamená, že se mravními snahami zavádějí do bytnosti poněkud pomalejší proměňující vibrace, než jaké vznikají ze soustředění; vibrace, které jsou harmonické a jež musí obecný člověk v konečné fázi kvalifikovat jako reálné prožívání.

Umravnění znamená především citové zněžnění a dobrotu srdce. Z toho můžeme vyvodit, že se tato dobrota bude umravněním jen zvyšovat. A pak si již domyslíme, že rozvojem mravnosti vytvoříme dobro v sobě i kolem sebe. Až se tato situace upevní, pak z dosahu naší bytnosti zmizí zlo, které se pro všeobecný mravní úpadek projevuje dnes již téměř všude a ve všem.

Soustředění se ve svých účincích podstatně liší od účinků snah umravňovacích. Jeho vibrace jsou na úrovni vysokofrekvenčního chvění. To se z hlediska

obecného hodnocení účinných sil a působení na prožívání vznáší nad dobrem i zlem, jež se mohou člověka dotýkat. Proto ovšem také jeho účinky nemohou být významné u člověka mravně nepovzneseného, jaký vždy touží jen po prožitkových vzrušeních. Z univerzálního hlediska však vysokofrekvenční povaha soustředění nic neubírá z jeho vlivu, jenž vyvolává reakce v rámci celkového, tj. kosmo-lidského bytí. Vysoké vibrace soustředovacího úsilí se vlastně dotýkají té části bytosti v nás, které se snad běžný život nedotýká vůbec nebo jen docela nepatrně. Proto i jeho účinky zůstávají skryty člověku s nezjemněným vnímáním. Z téhož důvodu je nezbytné poučit každého člověka o povaze reakcí na tuto účinnou psychickou snahu. Z hlediska jógy můžeme na tuto otázku paušálně odpovědět takto: reakce na soustředění budou dobré a povznášející, jestliže v psychické přirozenosti soustřeďujícího se člověka budou zřetelné tendence k dobru; reakce budou zlé a ničící, jestliže v jeho psychické přirozenosti budou zřetelnější tendence ke zlu. Přitom je nutno vědět, že si na otázku tendencí své psychické přirozenosti člověk nemůže tak snadno odpovědět. Ze svého osobního hlediska každý může důvodně tvrdit, že lne k dobru. Jenže toto „dobro“ může u jednoho člověka znamenat přání, aby se všichni lidé měli dobře a mohli žít šťastně, u jiného aby se měl dobře on sám. Podle toho může povahu reakcí na soustředění vypočítat zcela nesprávně. Může se snadno stát, že ten, kdo se chtěl dočkat dobrého, se dočká pouze zlého.

Kdo si tedy uvědomí, že může hodnotit své niterné tendence spíš špatně než dobře, nechť nešplhá po žebříku snah soustředovacích, nýbrž pouze po žebříku snah umravňovacích. Umravňovacími snahami dospěje k reálné proměně karmické náplně své vlastní bytosti a tato náplň ho bude bezpečně povznášet sférami bytí až ke trůnu Stvořitele.

Vydá-li se průměrný člověk na cestu k duchovní dokonalosti podnícen inspiracemi z populárně psaných mystických spisů, mylně se domnívá, že hned od začátku půjde cestou potěšujících a příjemných prožitků. Představuje si, že cíl i cesta mystiky jsou spíš harmonický a šťastný život než klid a psychické umrtvení, jež je nad všemi vibracemi a protiklady jevů. A tak si představuje, že dokonalost znamená jemně a krásně organizovaný život. Takový život však z hlediska jógina, jenž citově a pudově vyhasl, znamená bytí založené vlastně pouze na karmickém chvění, jež pochází ze skutků ctnosti. Z téhož hlediska to tedy je bytí dosažitelné pouze důsledným zaváděním dobrých karmických vibrací, jež jsou kvalitativně zcela odlišné od vibrací nejvyšších světů, postřehnutelných smysly soustřeďujícího se člověka. Proto takový člověk musí volit prostředky, jimiž se dá realizovat jeho vlastní ideál, a nikoli takové, jaké jej

nad jeho ideál povznášejí. Logickou úvahou si můžeme dovodit, že neprožije-li člověk to, co se před jeho očima vznáší jako jeho nejvyšší ideál, může to v něm zanechat stopu nespokojenosti. Ta však nikdy nesmí kalit ducha (vědomí) toho, kdo se povznáší nad světy, existující na skutkové karmě.

V buddhistickém trilóka (trojsvětí), rozděleném na osm sfér, jsou založeny právě tři spodní sféry na skutkové karmě. Nejvyšší z těchto tří sfér je sféra Brahmy, v křesťanském pojetí Boha Stvořitele. Člověk, který ve své bytosti zavádí chvění dobré povahy skutky, myšlenkami, pociťováním a duševními stavy, se může povznést až do sféry Boha Stvořitele. Když bude setrávat v dobrých duševních stavech a bude naplněn dobrem v pociťování a myšlení v nejširším smyslu toho slova, bude moci mít jako ideál i soustředění, jehož pomocí by mohl rozvinout schopnost postřehnout i světy nad světem Brahmy. A dobrá karma ho bude chránit, proto nikdy neztratí dojem, že se vznáší nepřiměřeně vysoko nad pevnou půdou reálného světa. Světy, které brahmickému předcházejí, jsou založeny na karmě a karma je pro bytosti, lpící na svém stavu, jsoucností reálnou. Světy nad světem Brahmy jsou též na cestě k nejvyšší metě jógy. Proto až ve shodě s niternou zralostí půjde člověk cestami správného soustředování, bude jimi muset též projít, jestliže bude trvat na uskutečnění nejvyššího ideálu jógina, jenž pochopil nejvyšší ideu jógy.

Svět Brahmy je tedy nejvyšší mezi těmi, které existují na vibračním podkladě a které proto mohou být zjišťovány smysly. Svět Brahmy kvalitativně odpovídá vibracím, jež pocházejí z psychického naladění v dobrou; zevně se jeví jako dobro pozitivní jak v myšlení a pociťování, tak v oblasti skutků. Odpovídá dobrou tak intenzivně vyzářovanému, že to již nepřipouští tendence k zosobňování obtíženému nevědomostí, ale udržuje bytost právě nad hranicí tohoto zosobňování a jeho zlých důsledků.

K bližšímu vysvětlení: z nejširšího hlediska je třeba dobro na úrovni jednání pokládat za činy, které již nejsou poznamenány ani nejslabší stopou lpění na věcech smyslové bytosti nejmilejších. Uvažováno do všech důsledků jde o chování a počínání odosobňující. Neboť právě na rozhraní úplného rozplývání fyzické bytnosti v uvědomování a vnímání – což je výsledek nesobecké činnosti – stojí třetí svět, počítaje od spodního, totiž svět Brahmy. Pod tímto světem jsou tzv. šťastné sféry *smyslových žádostí*, které náleží do sfér nebeských a rajských. To znamená, že jsou i tyto světy jako prostředí jistého prožívání založeny na skutkovém dobru (z činů, myšlení a citění), ale zosobňování je v nich určitější a tvary se projevují vyšším stupněm hmotnosti. Pod těmito světy jsou pak světy smíšené karmy až karmy zlé. Počítáno od nejhořejšího je pod nebeskými a rajskými světy nejprve svět

děvů, pak lidí, potom zvířat a nešťastných duchů a nakonec svět pekel, čili sféra nejvyššího stupně zatemnění rozumu a vědomí, sféra utrpení, sobectví a zla.

Jestliže člověk nejde pevným krokem po cestě vytváření dobrých vibrací, tj. dobré karmy, ve své psychické přirozenosti – a tyto poruchy mohou vyplývat třeba jen z určitého stupně zosobňování, které je nejjemnějším projevem sobectví – může sotva doufat, že v sobě vyvolá napětí, jež by ho mohlo povznést až na úroveň, kde jeho smysly nebudou postihovány omezením. Jinými slovy: bude muset setrvávat hodně hluboko pod světem Brahmy. Z toho plyne, že psychicky je běžný člověk vždy příliš hrubý, než aby mohl doufat, že i pro něho jsou určeny práce, jejichž pomocí se lze povznést nad sféru sil, utvářejících skutečnosti zjevné smyslům. To znamená, že je přímo stavem věcí nabádán k tomu, aby cestu ke svému produchovníání hledal jen v hrubších snahách, totiž v mravních. Ve snahách, které jsou vlastně cestou proměňování skutkové a reálně smyslové karmy, jež jej v nejprvnější fázi přivádí k bytostnému uspokojení rozzechvíváním smyslů. Jakmile bude tímto způsobem bytostně uspokojen, nenajde již ve světech hrubší karmy nic nového, co by mohlo vzbudit jeho zvědavost a touhu po prožitcích. Později přejde k vyšším snahám, aby se jejich pomocí s jasným pohledem vznášel k vyšším světům, které již nerozechvívají smysly průměrně učeněných lidských bytostí.

Soustředovacím úsilím ve vědomí zmohutní ty energetické potenciály, jejichž pomocí svými smysly vnikáme do oblastí nad světem Boha Stvořitele, resp. za něj. To znamená, že soustředění je psychická akce tak vysokého rázu, že v bytosti zasahuje esence bytnosti a nikoli stavy, jejichž ozvy zjišťujeme pomocí vrozené schopnosti uvědomování. Mluvím ovšem o pravém jógickém soustředění. A jelikož je soustředění činnost, které si musíme být vědomi ve všech jeho stupních, může se stát, že se jeho pomocí i jako lidé dosud zatížení smyslovými žádostmi octneme tam, kde si vlastně nepřejeme být: v oblastech bytí, jehož prožívání již nenáleží do karmy a podmínek nám ještě pochopitelných nebo známých. Zkušenosti jóginové počítají s tím, že to může vyhovovat pouze lidem, kteří již odumřeli lidským žádostem a ctižádostem. Jenom pro ně může být tato sféra světem žádoucích životních podmínek, kdežto pro jiné lidi bývá světem nicoty. Nevznikají v něm totiž dojmy dotýkající se jejich těla a smyslů a to je pro běžného člověka důvod, aby v něm nebyl spokojen. Vzhledem k tomu i jógin potřebuje čas k tomu, aby se ve sféře tak subtilního působení orientoval. Teprve potom se mu ujasní, že prosvětlovací moc karmy z dobra vykonaného v nižší sféře zachovává svou zjemňovací tendenci. Ta se uplatňuje v jeho bytosti, i když se tohoto zjemňování na prvních stupních jógy dosahuje spíše morálními prostředky, jež jsou ovšem provázeny skutkovou karmou.

I v tomto sledu postupného zjemňování může člověk svým vědomím projít (a při dobrém vnitřním usměrnění také projde) čtyřmi proměnami, jež buddhisté nazývají rúpadžhána, čili vhléd, při němž bdělý, sebe a své činnosti si vědomý člověk chápe pojmově, čili ve tvaru. Každý stav těchto čtyř proměn vědomí, směřujícího k úplnému zamezení proměn (nirvána), odpovídá jisté nebeské sféře. Ve čtvrté sféře, tedy v nejvyšší, dospívá jógin k nevzrušitelnosti, k indiferentismu, čili k naprosté lhostejnosti ke smyslovému světu. To znamená, že na tomto stupni je již vyčerpána chtivost mít něco ve tvaru. Niterná blaženost se již stala bohatým zdrojem zažívaného dobra, které převyšuje všechno dobro, jež může být zprostředkováno smyslovými dotyky. Tím buď řečeno, že na tomto stupni člověk buď skutečně, nebo pomyslně zažil vše, co může *lidstvo* zažít jako výsledek svého celkového světského snažení. Ale on zažil i všechno to, co může lidstvo zažít jako své vnitřní (psychické) stavy a dochází právě k poznání, že ta pro obecného člověka nadpomyšlná rovnováha bytosti, která již všechno prožila, je ještě lepší.

Na tomto stupni může „mystik vnitřních světů“ již velmi snadno upnout svou pozornost na stále vyšší a vyšší kvality své vlastní vnitřní přirozenosti. Nejsou to ani kvality sansárových stavů ani kvality spojené se silovými jevy. Kvality, na něž upírá pozornost, se mu jeví jako projevy nejvyšších nadtvůrčích sfér, jež nemají žádný vztah k jejich konečnému, tj. perifernímu vyjádření, tedy k tomu, co je ve vesmíru smyslově patrné. Stejnými prostředky – jako v prvním čtyřjevném duševním úsilí pronikat vědomím do vnitřního světa – vnikne mystik do těchto sfér pomocí soustředěné a vědomé pozornosti, přičemž zbavuje své osobité vědomí sklonu chápat a vnímat pojmově. Tím dosáhne soustředění nepojmového s nevymezujícím se vědomím, soustředění nazývaného arúpadžhána. Zatím co setrvává v tomto soustředění a cvičí se v něm, projde též čtyřmi proměnami nepojmového uvědomování. V první proměně zmizí pojem prostoru. V druhé jsou zničeny hranice uvědomování, čímž se uvědomování stává zcela nepojmovým. Ve třetí se promění veškeré skutečnosti zevního světa v Jediné, jež je bezmezná. Ve čtvrté proměně vzejde zkušenost a poznání, že všechno je ničím a nic je vším a dostaví se i reakce na to, totiž zánik vnímání, netečnost ke všemu, apatie spokojeného.

Když člověk za soustředovací snahy úmyslně nebo neúmyslně nezachová vědomí možnost, aby stále poskytovalo rozplývajícím se skutečností tvary – tj. nevrací-li vědomí na jeho přirozenou lidskou základnu, což znamená pojmově vymezovat to, co člověk vnímá – dochází ke ztotožnění jeho dosud osobního vědomí s Vědomím kosmickým nebo prostorovým. Tím vlastně zaniká jeho bytost a to je předpoklad pro jeho přepodstatnění v nevtělující se kosmickou Inteligenci.

Neděs se, čtenáři, následků této metody bádání v bytostném životě. Toužíš-li totiž po energičtějším prožitcích dobra, a proto jsi vstoupil na cestu okultních metod, jsi již na cestě k tomu všemu, co jsem právě uvedl. Věz však pro svou útěchu, že i poslední nebo nejvyšší stupně na této cestě připouštějí možnost, aby člověk zakládající si na smyslových vjemech opět sestoupil do svého milovaného smyslového prožívání. Nestane-li se mu ovšem zatím ideálem toto právě uvedené ukončení jeho existence, ideálem, který by dokonce rád co nejdříve uskutečnil. Neboť kdo postupuje k hluboce se vrývajícím prožitkům vědomí sídlícího v nadpomyslných sférách, poznává zostřeným pozorováním, jak beznadějně je úsilí lidstva dospět k hledanému štěstí. Tu pozorovateli snadno napadá myšlenka mudrce: „Ať se jakkoli každý domnívá, že spěchá po cestě vedoucí k snadnému a možnému dosažení štěstí, přece běhá po cestách, na nichž se bude více a více zaplétat do osidel strašlivých útrap.“ Proč? Protože cesta, po níž lidstvo kráčí k životním zkušenostem, směřuje právě na opačnou stranu, od štěstí; to může vzejít pouze z dobrého konání a nikoli z touhy po něčem, co se zdá být dobré.

Tento náčrt rozvíjecího se zvnitřnění není omezován církevním názorem na účel stvoření, povolání k bytí Tvůrcem. Člověk omezovaný církevními názory je však většinou neschopný se povznést do všech právě popisovaných světů, v jiném smyslu stavů vědomí. Je třeba, aby měl odvahu vědce, který se beze všech názorových skrupulí snaží vniknout do tajů všech stavů vědomí, tj. světů samých o sobě jak ve směru od člověka inteligentního k lidooopu, tak od člověka obecného až k nadpomyslně zbožštělému bytí. Musí-li však při tomto zkoumání přece jenom řešit otázku rouhání se Stvořiteli, nechť si připomene, že se to týká církevního svědomí a že církevní názory prošly pod silou vědeckých objevů převratnými změnami. Dříve by se byl každý ortodoxně věřící člověk neodpustitelně rouhal, kdyby přijal dnes již běžné životní a školní názory. Mnohé z článků víry nebyly založeny na dokonalém poznání skutečnosti, nýbrž jen na osobních názorech a dedukcích ze smyslových postřehů těch církevních představitelů, kteří měli moc. Ti kdysi sami formulovali tzv. vědecké názory, jež církev uznávala a vnucovala všemu občanstvu. Nad hlubším poznáním často vítězila moc a moc sama nemůže být posledním argumentem při určování charakteru skutečnosti. To je nutné mít na mysli vždy, když vzniká kolize mezi novým životním názorem, který bychom rádi přijali, protože je logický a důvěryhodný, a více či méně církevním svědomím.

Člověk, který se nedovede zamyslet nad všemi projevy života a pomocí hlubokého vhledu je objektivně poznat, zpravidla přijímá vnucovaný názor na život, pokud ovšem vyhovuje jeho citovým sklonům a zaměřením. Proto vždy může upadat do

extrémů. Podle svého vnitřního založení chápe život buď idealisticky, nebo materialisticky. Upadne-li do nedomyšleného idealismu, musí se zpravidla opřít o jakousi absolutní zosobnělou moc; vyplývá to z nevysvětlitelnosti nesčetných jevů a z poznání nedokonalosti nebo prchavosti vlastní bytostné existence. Když posléze podlehne přirozenému a logickému poznávání, že životní procesy mají povahu mechanických procesů, nesprávně „odhalí“, že jeho idealistický názor byl nesprávný. Proto upadá do názoru materialistického, který zpravidla vyplývá z povrchního chápání některých závěrů přírodní vědy, usilující o další objevy a poznatky. Nedomyšlí však, že se tato věda nezajímá o zákon příčiny a následku, působící na úrovni výsledných stavů fyzikálního napětí. Pouze srovnává zjištěná fakta a na tomto základě vytváří hypotézy budící důvěru jen proto, že vystihují mechanismus dějů.

Snad se však i v tomto ohledu jednou situace změní a přece jen se přijde na to, že ve skutečnosti jsou nejdůležitější právě stavy vědomí. Přísně vzato vzešlo degenerací vědomí vůbec všechno, co existuje, ať to jsou skutečnosti hmotné, nebo všechno vůbec. Doufejme, že se přijde na to, že stavy vědomí jsou vlastně stavy bytí. Tyto stavy bytí, chápány subjektivně, mají ve vesmírném prostoru jakýsi odraz a ten působí zpětně skrze smysly. Tím vyvolává k existenci objektivní skutečnosti, jež se jeví tu jako svět lidský, tu jako svět božský a jinde jako svět pekelný. Neboť každá skutečnost, ať jakkoli materialisticky dokazatelná, je pouze pomyslná a vznikla rozdělením celého fyzikálního potenciálu kosmu. Jen dílčí projevy této relativní skutečnosti jsou po stránce kvalitativní velmi rozdílné. Jako taková se pak odráží ve vědomí jedinců podle jejich mravních hodnot.

Aby tedy mohl člověk úspěšně projít celým kursem soustředování, musí se zbavit všech svých názorů, které přijal výchovou, zvyky, zrozením ve stavu člověka atd. Tím odstraní předsudky, jež mu brání, aby mohl děje a stavy, dotýkající se jeho vědomí, pozorovat jako objektivní pozorovatel. Takto jednou pozná vědomí jako nejdůležitější subjektivní moc utvářecí, která však znemožňuje nabytí poznání, jestliže je zakrýváno neměnným, definitivním názorem na skutečnost. Soustředování proto vyžaduje jakousi průpravu v psychickém postoji ke všemu, co nás obklopuje, aby přirozený sklon vztahovat všechno k subjektu, k jeho pocitovému a fyzickému ukájení, byl zcela odstraněn a aby tím již nevznikalo nebezpečí, že tato úzkoprsost bude vnesena i do soustředování. V tom případě by totiž soustředování pozbylo smyslu. Především by nemohlo vést k poznání zvyšováním postřehovací schopnosti. Dále by se jenom zvětšilo nebezpečí, že soustřeďující se člověk upadne do omylu a bude chápat soustředění jako upínání vědomé pozornosti na představu nebo na něco jiného s vylučováním uvědomování si sebe sama a kvalit předmětu pro soustředění. Takové soustředění by ovšem

vůbec nemohlo zvyšovat postřehovací schopnost. Naopak by vedlo ke zužování denního vědomí se všemi příslušnými následky a kromě toho by zesilovalo nepřipustnou otupělost vnímání v období soustředování. K tomuto nežádoucímu stavu však vždy dospívá ten, kdo si dosah svého soustředovacího úsilí nedovede ujasnit a přece jen se domnívá, že se pro něho soustředění jistě dobře hodí.

Když se usilující mystik dopracuje tak daleko, že se zbaví všech svých dosa-
vadních názorů, pak od soustředování může očekávat, že zostří jeho postřehovací
schopnost do té míry, že bude schopen svými smysly identifikovat i vibrace, jaké
běžný obecný člověk zjišťovat nemůže. Tím se může, obecně posuzováno, dostat
k zázrakům, aniž se uchýlí od přirozených cest, na nichž se začal zdokonalovat,
a posléze se na nich i zdokonalí. Ale to je jenom začátek. Soustředování pozor-
nosti provázené analytickým vhladem nechá vstoupit do jeho vědomí všechny
příčiny podmiňující dění. Nakonec pozná všechno, co se jako neproniknutelné
tajemství života staví před duševní zrak každého, kdo nedovede užít tak jedno-
duché pomůcky, jakou je právě soustředění.

Co je soustředění?

Na nejvyšším stupni to je v první řadě nepřerušované uvědomování si jedné jediné
věci; ve druhé řadě z toho vyplývá nepřerušované sjednocení duševních sil a schop-
ností, jež díky tomu mohou zaměřit pozornost k jednomu předmětu nebo stavu bez
nejmenšího přerušování nebo odchýlení. To znamená, že se člověk vymaní ze stavu,
který ho nutí vnímat reflexivně. Bez ohledu na následky toho pak dokáže upínat
svou pozornost, provázenou hlubokým a bdělým uvědomováním, k jedinému
předmětu, který chce vnímat jak objektivně (jako tvar), tak subjektivně (jako zdroj
rozličných dojmů). Při soustředění se ovšem člověk nesmí nechat ovlivnit dojmy
z toho, co právě pozoruje. Toho docílí tím, že dobře sleduje i své pocitování, kterého
se vnímání předmětu nejspíše dotýká. Kromě toho musí sledovat i to, jak se chová
jeho vědomí, které se stává čistým a průzračným nebo temnějším a zúženějším
podle toho, zda člověk neulpívá nebo ulpívá na pozorovaném předmětu.

Když ten, kdo cvičí soustředování, dosáhne tohoto stavu, setká se s dalšími
problémy. Uvědomí si náhle, že nemůže zamezit, aby u něho vznikaly dojmy,
a proto bude musit věnovat všechnu pozornost jejich vyhlazování. Teprve když
v této snaze bude mít úspěch, dosáhne čistého nazírání na imaginární skuteč-
nost, již si zvolil jako pomůcku pro soustředování. A zatím co bude usilovat
o vyhlazení dojmů, proměňujících se v duševní stavy, bude muset zápasit i o to,
aby neupadl do duševní malátnosti, která snižuje ostrost obrysů pozorovaných

předmětů. – Když se mu podaří vítězně projít touto zkouškou důvtipu a inteligence, rozvine schopnost udržovat předmět pozornosti ve vědomí bez toho, že by přitom ztrácel jasné sebeuvědomění. Tím se mu soustředění stane pomůckou k rozvinutí poznání všeho toho, co bude pozorovat.

Při snaze o dosažení účinného soustředění je člověk vždycky vystaven nebezpečí, že skončí v tupém upnutí nazíravého soustředění na zvolený předmět nebo místo, nebo v civění do nicotné prázdnoty. Proto si musí uvědomovat, že při soustředění nejde pouze o intenzitu, nýbrž i o extenzitu. Tento problém vyřeší tím, že se v úsilí o soustředění jednak bude snažit udržet předmět soustředění ve stavu bdělého uvědomění, jednak si vůbec bude vědom své činnosti a sebe sama. To ovšem znamená, že nemůže považovat za dokonalé ani toto soustředění ani uvědomění si sama sebe. Ale uvědomování si sebe sama a svého soustředění se člověku stane kontrolou samého soustředění a to je okolnost, která vždycky vyváží ztráty z nedokonalého stavu soustředění i uchýlení se od pravé cesty; to je jev, jenž provází každé upadání do extrémů na cestě jógy.

Mluvil jsem o soustředění jako o problému samém o sobě. Z mystického hlediska má však být soustřeďování účelné. To se může stát pouze tím, když mu mystik udělí kvalitu. Zkušený mystikové to činí tak, že si pro soustředění stanoví určité místo v těle, nebo stav své mysli a vědomí, nebo i cit, intenzitu nebo extenzitu soustředění. Kdyby neznali jejich význam pro soustředění, nemohli by na cestě duchovního vývoje pomoci ani sobě ani těm, jimž eventuálně radí. Jednoduché pojetí soustředění vede totiž k tomu, že se stupňuje schopnost myslet na jednu věc, což ovšem z mystického hlediska může být zcela bezúčelné. Jde přece o to, aby se člověk duševně víc a více otevíral transcendentnu. Soustřeďování chápané jako schopnost myslet na jednu věc vede k duševnímu zúžení.

Místní soustředění

Místní soustředění chápeme jako navazování kontaktů zkoumajícího ducha a bdělého uvědomování se středisky, jež poutají životodárný potenciál vitálních a v jiném smyslu fyzikálních sil a kvalit. Tento potenciál však je vyčerpateľný, proto nesmíme zapomínat, že tato místní soustředění mohou být pouze pomocná a jen dočasně účinná. Kromě toho je účinnost životodárného potenciálu těchto center jako místně pojatých opor pro soustředění mocnější nebo slabší podle karmických kvalit soustřeďujícího se člověka. Proto lidem, kteří nejsou latentně duchovně velmi zralí, nelze doporučovat, aby se snažili dospět k tomuto druhu soustředění i pomocí vyšších druhů intenzivních soustředění.

O těchto soustředěních však budeme mluvit později jako o „soustředěních samých o sobě“. Nyní věnujeme pozornost soustředěním místním.

Z duchovního hlediska představuje lidská bytost ve směru vertikálním miniaturní vesmír se všemi jeho sférami; nejvyšší sféry souvisí s psychickými nervovými středisky v hlavě, nejnižší se středisky v nohou. Ve fyzikálním pojetí představuje vědomí oblast transcendentní; prostředí kvalitativně blízké jóginově myslí bytnost psychickou; periferií jeho myslí je hmota jeho těla. Proto může hledající člověk průzkumem vlastní bytnosti různými druhy soustředění poznat vše, co ho může učinit osvíceným. Tento průzkum je závislý na různých modifikacích soustředovacího úsilí. Nejdůležitější modifikace jsou různé poměry intenzity a extenzity soustředění i stavů vědomí a nálad. Pomáhají totiž obměňovat kvalitativní napětí vůle a odtud pak i energie zmíněných středisek, jejichž duchovní energetický potenciál je omezený. Proto ten, kdo by chtěl dosáhnout duchovní dokonalosti a používal by k tomu pouze prosté upínání pozornosti nebo myslí do těchto středisek, mohl by dosáhnout pouze toho, že by potenciální energii těchto středisek vyzářil. Sice by to mohlo být bezprostředně provázeno tzv. mystickými stavy a jinými mystickými úkazy – ale až by v nich utajenou energii vyzářil, octl by se svým vědomím v říši pusté temnoty, již mystikové nazývali „dobou suchosti“. To znamená, že ten, kdo použije správných obměn soustředění a především správných náladových prostředků, neprojde „dobou suchosti“. Vyhnout se této době je tedy mystickým uměním, jemuž se má čtenář naučit právě použitím pokynů uvedených v této kapitole.

Chodidla:

soustředění na formu, na představu, bezpředmětné

Za nejnižší a základní středisko duchovnosti vůbec se považují chodidla. Objektivně sice odpovídají pekelné říši, ale z univerzálního hlediska je v nich obsažena nejjemnější esence duchovnosti. Tu je však třeba prosvětlit a rozkmitat do vysokých oktáv pomocí niterného pozvednutí k Bohu ve šťastné a radostné náladě, ovšem s permanentním uvědomováním si chodidel. Jejich kvalitativní náplň odpovídá vlivům planety Neptun a právě to mají na paměti mistři mystiky, když doporučují svým žákům místní koncentraci myslí.

Ale již zde se užívalo a užívá trojího druhu soustředění. Podle toho, zda mistr chce dosáhnout reakcí brzy nebo později, resp. hlubokého prostého soustředění, nebo síly či rozeznávání vzbuzovaných vibrací, nebo nevědomého vstupu na vnitřní či mystickou cestu. Volba závisí na potřebě poskytnout soustřeďujícímu

se člověku, čeho se mu nedostává. Tuto otázku zde však řešit nemůžeme. Je to otázka speciální a týká se vždy pouze určitého jedince. Povíme si tedy jenom všeobecně o tomto trojím způsobu soustředování a o reakcích chodidel jako střediska obsahujícího duchovní potenciál na mysl cvičícího.

Prvním soustředěním na chodidla je *soustředění na jejich formu*. Je to zpřítomnění si chodidel ve vědomí tak, jak je můžeme vnímat, když se na ně díváme. To znamená, že se musíme snažit si je vybavit v představě podle skutečnosti a současně je jakoby ohmatávat uvědomělým cítěním, čili si je zpřítomnit ve vědomí pomocí schopnosti vidět a pociťovat. Při tomto soustředění se tedy nemáme starat o nic jiného než o to, abychom vnímali jejich tvar a vyvolali duchovně smyslový dotyk této části těla.

Toto soustředění vede k pomalému zvnitřnění, aniž se ztlumí síla ducha a činnost; naopak je prostředkem k vystupňování pozorovací schopnosti.

Soustředění s představou. Při druhém způsobu soustředění se člověk chápe představy jako pomyslného nástroje, jenž podle svých přirozených kvalit znamená sílu o sobě, a promítá ji do chodidel. Používá se tu představy svíčky, písmen, světla, vzdušné náplně chodidel atd. Rovněž myšlení na chodidla za modlitby náleží do této kategorie soustředění.

Od tohoto způsobu soustředování se očekává, že se vnímání přesune do mystické sféry skutečna, aby tím hledající získal přesvědčující poznatky o existenci a působivosti psychického světa. Tyto důkazy jsou však subjektivní a kdo k nim dospívá, neměl by je považovat za projevy mystického růstu a postupu. Dokonce nejsou směrodatné ani pro to, aby ten, kdo tuto koncentraci cvičí, mohl být považován za mystika. I když jich dosáhne, nezaručují mu ještě, že setrvá na této cestě, kterou si případně sám zvolil.

Prosté soustředění. Třetím druhem soustředění je prosté a bezmyslenkovité spočinutí vědomí v chodidlech, přičemž ovšem má být člověk bdělý, jasně si sebe a své činnosti vědomý; též si má být vědom toho, že se vlastně upíná na „nic“ v chodidlech. Přitom je žádoucí, aby byl zachován „optimistický stav ducha nebo vědomí“, aby se toto tzv. bezpředmětné soustředění nestalo bezcenným a případně nezavádělo člověka do stavu tuposti a všeobecné pasivity.

Toto je základní cvičení duchovní povahy. Vede k vnitřnímu (mystickému) vývoji, i když člověk jeho účinek na prvních krocích mystické cesty nedovede zjištit, protože nepřekonal orientaci k zevnímu světu a dosavadní duševní neklid, znemožňující hlubší a dokonalejší postřehování.

Středisko chodidla můžeme vcelku považovat za středisko nejhluběji skryté pravé duchovnosti, která po svém probuzení bude rozrušovat materialistické

zaměření člověka, aniž přitom způsobí větší a náhlejší převrat v jeho názorech. Vzhledem k tomuto jeho působení je pro mistry mystiky toto středisko nositelem empirické duchovnosti, která přivodí mírný a jen v podvědomí probíhající duchovní vývoj. Proto se tento druh soustředění doporučuje vždycky, když jde o člověka duchovně se právě probouzejícího. Kromě toho se přihlíží i k tomu, že soustředováním do chodidel prochází člověk soustředěnou pozorností celou svou bytost, čímž „myšlenka přijímá na hloubce“, jak se tvrdí, čili povaha se pomalu prohlubuje. Vždy se však uvažuje i o tom, že tímto druhem soustředění začíná velmi dlouhý duchovní vývoj, který má člověku přinést duchovní osvícení a spásu. Každý člověk však nemůže být extrémistou, jenž si krátí cestu intenzivnějšími snahami.

Popsaný trojí druh soustředění může směřovat ke všem střediskům v těle a z psychologického hlediska záleží velmi mnoho na tom, jaký objekt a jaké kvality poutají vědomí člověka. Při *prostém zpřítomnění těla ve vědomí* jako objektu pro soustředění nebudeme činit nic jiného, než že se budeme snažit duševně ustálit pomocí zaměření na jisté místo v těle a zpočátku nebudeme hledět k obsahu vědomí a myslí. Také nás nesmí zajímat, zda dosáhneme či nedosáhneme vyšších vjemů. Zajímáme se jen o to, abychom dosáhli základny pro psychické ustálení, a nesnažíme se přímo úmyslně měnit náplň vědomí. K tomu má dojít na základě správné psychologické diagnózy hledajícího člověka a správné terapie často zdánlivě bezvýznamných mystických a psychických stavů.

Používá-li cvičící člověk *představ*, jež z vlastní vůle umísťuje do některých částí svého těla, musí si být vědom, že používá něčeho, co je pomyslné a cizí strukturu jeho bytí. Představy musí účinkovat tak, aby jako cizí pomocné prostředky vyrovnávaly případné neovladatelné projevy psychických komplexů, jež za běžných podmínek strhují vědomí člověka do trvalých nežádoucích stavů. Pomyslný objekt musí být pro bytost přijatelný a musí svými kvalitami působit jako semeno, z něhož v ní vzejde nová psychická náplň jeho bytí. Tato náplň musí prorůst jeho dosavadním bytím zralým k zániku a udusit jeho nežádoucí obsah, jako některá kulturní rostlina, zasazená do správně připravené půdy, udusí nežádoucí býlí.

Používání představ v mystice znamená užítí nových vnějších prostředků, jejichž pomocí mají být překonány a odstraněny psychické a duchovní poruchy.

Bezpředmětné soustředění znamená spočinutí vědomí v nějakém místě v těle bez představ; v jiném smyslu jde o zastavení duševní činnosti z moci vůle. V tomto stavu si člověk vyhledá určité místo v těle, jež si zvolí jako oporu při tlumení a změnách dosavadních tendencí ve vědomí. Z psychologického hlediska může být toto soustředění mysticky významné jen tehdy, když je hledající

chápe jako pomocný prostředek nebo oporu, aby si nerušen blouděním myslí a nestálostí vědomí pomohl k žádoucí psychické orientaci: ke stavu, v němž může nechat vystupovat jenom jeden žádoucí duševní stav.

Je-li bezpředmětného soustředění užito zcela správně, budou běžně neevidované změny v pocitech, v duševních stavech, v myslí a ve vědomí patrné. Tím se toto soustředění stává spolehlivou oporou pro žádoucí a radikální úpravu na psychické úrovni. Kromě toho – a o to konečně jde vždycky u pomocných soustředění, z nichž právě jedno popisuji – může člověk pomocí bezpředmětného soustředění energicky dobývat hledané kvality z center, kam je usměřováno. Předepisuje se těm, kdo dovedou vyrovnávat psychické změny, jež evidují. U lidí psychicky tupějších může bezpředmětné soustředění vést k mediumitě, k pasivitě nebo přinejmenším k zatemnění vědomí, k jeho zúžení nebo ke snění.

Po tomto odbočení, v němž jsem chtěl vysvětlit trojí povahu soustředění, se vraťme k významu soustředění, usměrněného k dalším důležitým psychickým nervovým centrům našeho těla.

Střed lýtek

Druhým psychicky důležitým střediskem našeho těla je střed lýtek, jenž svou povahou odpovídá vlivům planety Uran. Toto středisko působí podobně jako předchozí, třebaže psychicky trochu životněji. Malá diference v jeho působení může mít význam jenom pro toho, kdo zná každou stopu na mystické cestě. Z toho důvodu je pomímám.

Kolena

Přecházím tedy ke kolenům, k tzv. středisku Saturnovu. Je to středisko v mystice velmi významné svými zpevňujícími vlivy, jež také prohlubují povahu. Proto může být užito jako koncentrační opora u osobitějších povah, jež chápou fyzické nebo duševní skutečno poněkud extrémněji. A jelikož jde o středisko povahově zpevňující, musí se dbát na to, aby při soustředění do tohoto místa nebyl vylučován duchovní vliv výše uvedených nižších středisek. Toho se dosahuje sekundárním pojetím i lýtek a chodidel za soustředění na kolena. To se však má dít jen podle potřeby. Neboť není-li zrušen vliv nižších středisek a působí-li zcela samovolně, stačí upnout pozornost jenom na kolena.

Při soustředění do kolen je též nutno dbát na užití kvalit. Užívá se soustředění pomyslně hmatového (na tvar), silového, jež provádíme promítáním představ

do kolen, i ryze duchovního, při němž jsou kolena oporou pro soustředění bezpředmětné. Je-li např. třeba potlačit duševní roztržitost (těkavost), užije se jako významného prostředku právě soustředění, jež se vyznačuje pomyslým ohmatáváním kolen. K většímu urychlení mystického růstu a k prudšímu vniknutí do psychické oblasti s ohledem na to, aby byl udržen větší odstup od obou výsledků, se užije soustředění mysli s představou přímo do kolenních kloubů. Je-li třeba dosáhnout reálnější opory při přenosu vědomí do psychické bytnosti a tím i větší pevnosti v průběhu duševních a mystických stavů, má být zastavena duševní činnost při opoře vědomí v kolenou. Je-li však potřeba promísit vliv soustředění do kolen s vlivem chodidel, je nezbytné pojmout do vědomí nohy od chodidel ke kolenům.

Z hlediska celkového mystického vývoje je psychické středisko v kolenou velmi kvalitní mystický opěrný bod. Jeho rozvíjením mohou být navázány vztahy se sférami, jež jsou v bytosti zastoupeny psychickou přirozeností a které se v okultních naukách označují za sféry astrální. Kromě toho lze z mystického stanoviska považovat kolena za střed nohou a je možno od nich jako od opěrného bodu pro soustředění rozvíjet extenzitu soustředění rozšiřováním tohoto bodu jako oblasti jak směrem dolů k chodidlům, tak nahoru ke kyčlím. Touto extenzitou lze vyrovnávat psychické zcitlivění, které se někdy tak snadno zvyšuje, když se člověk soustřeďuje na malé oblasti. Za soustředění do nohou se středem v kolenou se vědomí uzpůsobuje k dvojstrannému vnímání, totiž k vnímání jak zevního světa, tak psychických změn ve vlastní bytosti cvičícího. Přitom vědomí neopouští základnu hrubších vibrací, zejména když soustřeďující bude dbát na to, aby si byl dobře vědom nohou jako symbolu hmotné skutečnosti, když se jeho vědomí bude klonit k zaměření na prázdnotu, která je symbolem duchovního světa.

Správným soustředěním do kolen budou zachovány i zjemňující vibrace, jež mají být soustřeďováním vždycky vyvolávány. Vzhledem k přirozenosti nohou bude účinek těchto vibrací pomalejší a stálejší a to je dobrá a závažná okolnost pro povahu, které si zrodem v lidském těle nepřinesly latentní duchovní, bytostné a karmické vyzrání. Soustředění na nohy s opěrným bodem v kolenou dokonce může čekatelé jógy dostačit k tomu, aby se jeho bytost vysoce rozechvěla a aby tím došlo k jejímu duchovnímu vývoji, jelikož zjemňovací vibrace kolenního psychického nervového centra jsou hutnější. Při dobrém manévrování se stavy koncentrace vnikají tyto vibrace do celého těla, jež rozechvívají a pomalu proměňují. Záleží jen na intenzitě, extenzitě a jemnosti tohoto druhu soustředění.

Nejspodnější část trupu

Následujícím střediskem, jestliže nebudeme uvažovat o stehenním, jež kvalitativně odpovídá vlivům planety Jupiter, je nejspodnější část trupu, oblast pohlavní se střediskem pod pudenda a scrotum. Je to základní středisko jógického školení založeného na radikálních prostředcích. Středisko martovské, sídlo rozmnožovacího pudu; středisko, které se může projevit ve vyšším aspektu jen při správném postupu. Podle jóginů je podmínkou k jeho probuzení – s čímž je nutno souhlasit – zaujetí správné tělesné polohy a správný duchovní stav toho, kdo se soustřeďuje. Za správnou tělesnou polohu můžeme považovat jednoduchou orientální pozici a za správný duševní stav radostnou náladu, duševní pozvednutí a odpoutání mysli od světa ve všech jeho projevech. Jsou-li tyto podmínky splněny, může být užito radikálních soustředovacích postupů, soustředování intenzivního. Kdo to myslí s jógou vážně, může upnout pozornost do míst při pánevním východu s největším duševním napětím, přičemž mu pro nezávadný návrat do obvyklého stavu denního vědomí budiž orientační pomůckou trvalé podružné, ale výrazné uvědomování si celých zkřížených nohou až ke kyčlím, především jejich masité části.

Je-li užito soustředění na ohnisko psychického nervového centra múládháru, tj. na svítící nebo jen opěrný bod, musí člověk dbát vždy na to, aby neztrácel z patrnosti své tělo, ovšem vždy jenom jako skutečnost v soustředění podružnou. Jinak by se potenciální energie tohoto střediska tlakem soustředění vyzářila a unikala by vědomí člověka, který je právě zaujat předmětem koncentrace. Výsledky toho nebývají dobré. Proto se užívá soustředění se zmírňujícími účinky: cvičící si zpřítomní ve vědomí celý spodek těla, tj. zkřížené nohy a část trupu až nad pudenda a v této oblasti umísťuje opěrný bod pro soustředění, podle potřeby větší a méně zářivý, až nepatrný a prudce zářící. Slovy „podle potřeby“ se myslí psychologické podmínky nebo stavy vhodné k pronikání do psychického světa. Povšechně to znamená, že vhodnými podmínkami jsou hluboký duševní klid s relativní náklonností k radosti a k pocitu štěstí, spojený s touhou po nejvyšším poznání, kdežto vzrušení nebo skleslost a tělesný chtíč jsou závažnou indispozicí.

V bytostně kosmickém, čili monistickém pojetí, odpovídá toto středisko sféře, v níž žijí bytosti duchovně nevyvinuté, pudům podléhající, jež však už mají vyvinuté osobní vědomí. Proto se toto středisko považuje pro jóginy za výchozí. Jeho přirozené působení je nutno kvalitativně povýšit pomocí příslušných stavů vědomí, přenášených do něho soustředěním, neboť se tím vytvoří předpoklady k bytostnému – nikoli tedy k vědomému nebo psychickému – předpodstatnění. To znamená, že správnou mentální manipulací se stavy ducha a promítáním

správných duševních stavů do tohoto střediska pomocí soustředění dospívá člověk k podstatným životním zkušenostem, jež ho osvobodí od lpění na světě. Za běžných okolností je naproti tomu toto středisko zřídlem pokušení, jehož vliv nezdolá pouze toho, kdo je očištěn touhou po nejvyšším uskutečnění, tj. stavy bhakti. To znamená, že touha po nejvyšším uskutečnění, bhakti, převažuje-li relativně nad sklony vlastnit pozemské věci (tj. ženu, muže, světskou čest, peníze apod.), může být podle příslušného stupně účinnou hrází proti nebezpečí, jež člověku hrozí pádem ve zkoušce odolnosti vůči světskosti.

Oblast pupeční

Dalším střediskem pro soustředění je oblast pupeční jako centrum živelnějších psychických vibrací. Z mystického hlediska koresponduje na jedné straně s projeveným světem, na druhé straně s Bohem Otcem. Vzhledem k těmto nesourodým vztahům mohou si ti, kdo zvolí pupek za opěrný bod pro soustředění, přivodit zdravotní poruchy, a to především funkční. Nebo mohou dospět ke zdvojení vědomí, což podle momentálních dispozic může vést až k hmatatelnému projevu božství nebo božského světa. Všechno záleží na psychických tendencích a kvalitách soustřeďujícího. Jestliže je dosud plně ovládán tzv. přirozenými lidskými sklony a pudy, sotva se dočká lepších výsledků, než je nepříjemný tlak nebo pocit v břišní krajině. Kdežto ten, kdo již ze sebe vykořenil lidské touhy a vášně a dlí svým vědomím u Boha, pocítí v sobě brzy jeho zrod, nebo alespoň bude mít božské vize a dotyky. Může se také upamatovat na své předchozí vtělení. Je třeba dbát jenom na to, aby soustřeďování bylo opravdu správné, totiž prováděné v úplné bdělosti, a aby je provázela analytická pozornost.

Přítom je nutné, aby byl ve vědomí zachován vztah mezi prázdnotou a tělem či jeho orgány; jinak při soustředění dochází přesunem vědomí do bezdeché prázdnoty ke ztrátě reálných vztahů. Kdyby se však soustředění upínalo pouze na hmotné opory, jimiž jsou orgány a hmotné tělo vůbec, mohly by se podle okolností dostavit velmi neblahé pocity nebo nemoci. Vzhledem k tomu je nejlepší, když se upíná pozornost na imaginovaný bod v břišní oblasti. Přítom se musí dávat pozor na to, aby si byl člověk vždy dobře vědom sebe jak fyzicky, tak i pocitově; za těchto okolností musí nechat tento bod se samočinně pomalu přemísťovat. Zároveň se musí cvičící varovat toho, aby nechal rozvinout jakoukoli vzpomínku na tělo, jeho pocity a jakýkoli duševní vznět, který vystupuje následkem přežívajících náklonností k světu. To znamená, že si nesmí vzpomenout na břicho, protože má hlad, na pohlaví, protože se v něm právě rozvinul pohlavní

puď, nebo na předměty jiných žádostí, jež si připomíná na základě vzdouvání tužeb. Jinými slovy má žít ve stavu permanentní sebekontroly připraven neustále zasahovat do vzduť v duševní přirozenosti tak, aby zachoval dokonalou vnitřní rovnováhu. A opěrný bod má přemísťovat proto, že to přispívá k zachování bdělosti, což jinak souvisí též s životností a bádáním v oblastech vnitřní přirozenosti. Reakcí na to může ovšem být pouze poznávání.

V souvislosti se zaměřením pozornosti do trupu je nutno připomenout, že je to úsek vyžadující mystickou kázeň, přičemž se doporučuje nejvyšší opatrnost. Bytost můžeme vertikálně rozdělit na tři oblasti: nejnižší – nohy, střední – trup a nejvyšší – hlava. Oblast zastupovaná nohama odpovídá světu nevyhraněných jsočnosti, resp. substancí, jakýchsi to prototypů duchovního bytí; trup je oblast jevů vyhraněných, tím však duchovně nižších. Proto může soustředění, které směřuje do trupu, podle odpovídajících podmínek vyvolat i jiné spontánní tendence než právě ty, které vedou k duchovnímu vývoji. Právě trup je oblast, kde sídlí vášně, pudy, živočišnost a jiné nižší psychologické vrstvy. Při soustředění do trupu je proto nutná součinnost odporu vůle a vědomí proti spontánním psychickým jevům, které se soustředěním posilují. Jinak bude toto soustředění vypadat, jako bychom nechali rozjet vůz z kopce a neměli dobré brzdy.

Mystickým úsilím vyvoláváme reakce, které nemusí zasahovat do vědomí, ale přesto působí *de facto*. Proto ti, kdo se soustřeďují do trupu a nevytvářejí přitom předpoklady pro vyrovnávající duchovní momenty, mohou místo k žádoucí harmonii dospět k rozpoutání pudů, vášní nebo citů podle místa, do něhož se soustřeďují. Tyto předpoklady jsou v nekompromisním udržování vyšších zřetelů.

Centrum srdeční

Po pupečním centru následuje centrum srdeční. Je to centrum vyšších pocitů, s ohledem na lidské pocity vlastně pocitů božských. Proto je zejména křesťanští mystikové pokládají za centrum v bytosti nejvyšší nebo nejdůležitější. To ovšem není správné, leda když za nejdůležitější v životě považujeme smyslové jevy a skutečnosti. V menším měřítku to platí pro případ, když zdůrazňujeme význam pomyslných skutečností, jež jsou pouhým odleskem smyslového světa. Takové skutečnosti jsou významné pro ty, kdo vidí původ všeho existujícího u Boha a nepronikli svým evidujícím smyslem až do sféry vědomí samého o sobě, která je původní sférou bytí.

Klasifikace jevů na skutečné a abstraktní se všeobecně zakládá na důvěře ve smyslové postřehy. Běžní lidé považují za pouhou fantazii nebo bezduché

prázdnost, co uniká jejich postřehovacím schopnostem, i když to může být i podle fyzikálních měřitek skutečné.

V této síti názorové omezenosti však nezůstává pouze světský člověk. Zapadají do ní i mystikové a svěťci, kteří daleko pokročili na cestě svatosti nebo dokonce dosáhli dobrých kontaktů s Bohem. Ani mystikové a svěťci nejsou totiž vždy prosti lidských slabostí, které je vedou k tomu, aby si stanovili určitou subtilní hranici pro skutečnosti na cestě pronikání k absolutnu. Jakmile se opírají o vymezující pojetí, jež aplikují i na nejvyšší božské světy, mohou je chápat jen jako nejvyšší konečnost ve světě konečných věcí a sfér. Proto jsou přesvědčeni o vymezitelnosti božství nebo Boha a domnívají se, že nejvyšší realizace může být splýváním nebo sjednocováním jejich osobního vědomí s osobním vědomím obsaženým v nejvyšších učených složeninách, jež se před zraky vizionáře mohou jevit jako sám Bůh.

Nerozdrolí-li jógin svět smyslových skutečností poznáním, že je to jenom dění, které se odehrává v kosmické Prázdnosti, je jeho úsilí o dosažení dokonalosti poznamenáno snahou o realizaci vyšších vymezených skutečností, tj. nebeských. To mu znemožňuje realizovat vyšší stavy, než je třeba vytržení čili extáze. Přesto však srdeční centrum umožňuje realizaci božského pocítování opakovat a povyšovat, až jógin dospěje k jeho nejvyšším formám. Vylučuje se pak již jen možnost, že by mohl člověk omezený těmito názory proniknout vědomím nad oblast stvoření, do něhož je vlastně nutno zařadit i Boha, jak jej může chápat jako křesťan.

Za dobrých předpokladů je soustředění do srdečního centra stupňováním a zjemňováním citovosti i smyslové vnímavosti až do stavu, v němž je možné zjišťovat i to nejvyšší z oblasti stvořeného nebo utvářeného světa. Jelikož však srdeční centrum obsahuje božské city utajené v lidství, může soustředění do tohoto centra člověka přesvědčit, že kromě Boha Stvořitele neexistuje v oblasti stvoření nic vyššího. Bez nebezpečí zavádějícího bludu může tímto úskalím projít jen mystik s názorem, že každý, ať jakkoli vysoký a božský vjem náleží do sféry pocitů a vjemů lidských. Kdo dosáhne převahy nad dojmy, jež vyvstávají ze smyslových vjemů, dosáhne potom vhledu, tj. nazíravého a osvěcujícího vnímání, jehož pomocí lze proniknout světem skutečností až za jejich poslední mez.

Z hlediska jógy soustředění do prsou pomáhá získávat dobré důkazy o existenci tzv. vyššího nebo též mystického světa. Jako odezva soustředění do srdečního centra se může tento vyšší nebo mystický svět v prvním stadiu ohlásit tu a tam až nadsvětskými pocity, stavy a zvuky, jež z objektivního hlediska individua nebyly podmíněny jeho vztahy k zevním skutečnostem. Pochopí-li člověk usilující o jógu tyto jevy jako jevy svého druhu, dosáhl účelu tohoto

druhu místního soustředění, i když tyto pocity, stavy a zvuky přijal jako posílení a osvěžení své víry v hodnotu mystického úsilí. Rozumově slabší člověk by však mohl tyto jevy pochopit a přijmout jako dobrý výsledek v mystickém úsilí a tím by se ovšem zastavil jeho postup k dalším, vyšším stupňům praktické mystiky nebo jógy. Proto se nedoporučuje, aby toto cvičení prováděly slabší povahy, především ne ze svého vlastního rozhodnutí a vůle.

V mystickém smyslu je prsní centrum kvalitativně analogické s makrokosmickým božským světem, světem jemně a harmonicky utvářeným, jehož obyvatelé nejsou vystavováni konfliktům vznikajícím z karmy vytvářené hrubou připoutaností k světu. Proto ti, kdo stavy soustředění pronikli do této oblasti s příslušným stupněm sebeuvědomění, mohou konstatovat, že se u nich rozvíjejí pocity duševního uvolnění a blaženosti z mravní očisty; to po čase působí i v oblasti fyzické. Hluboké a vědomé ponoření se myslí do prsou ve stavu nadšení a radosti s vědomou analyzující pozorností, opírající se o imaginovaný zářivý bod, zvýší postřehovací sílu smyslů člověka tak dalece, že pronikne za hranici obvyklých smyslových vjemů. A když bude soustřeďující se člověk klást při tomto soustřeďování větší důraz na radostnou náladu, již v sobě vyvolá mocí své vůle, dosáhne zdvojení svého vědomí. Bude moci udržet božské i lidské vědomí a pocity současně, tj. jaksi v jednom stavu sebeuvědomění a dosáhne tím prožitků, jaké světský člověk nezná. Neboť právě zdvojováním a opětným sjednocováním vědomí dochází k přenosu božského prožívání a božských stavů do těla. Jeho kvalita se prožitky tohoto druhu zlepšuje a tělo se uzpůsobuje k tomu, aby prostřednictvím podvědomých fondů příznivě ovlivnilo obecné denní vědomí člověka.

V srdečním centru je rozhraní mezi dvěma kvalitativně nebo zásadně rozdílnými oblastmi, čili jakýsi mezník v mikrokosmu. Relativní převaha tendencí vyvolávaných složkami pod srdečním centrem vede bytost k sestupu do nešťastných oblastí. Naproti tomu relativní převaha tendencí vyvolávaných složkami nad srdečním centrem ji vede cestou vzestupnou, do šťastných sfér. Tyto tendence jsou patrné ze sklonů a z povahy cvičícího. To znamená, že čím výraznější náklonnosti k Bohu nebo božskému zřídлу provázejí soustředění do prsou, tím spíše dochází k božským „dotykům“. Nejsou-li tyto náklonnosti patrné, může se vliv tendencí k nižšímu světu paralyzovat tím, že člověk bude soustředění do prsou provázet nadšením a radostnou náladou.

Kdyby však dokonale uvědomělé soustředění do tohoto střediska nebylo provázeno žádnou výraznou náladou na úrovni denního vědomí, nýbrž jen citovým indiferentismem, pak by zažehnutí rozněcujících vibrací v tomto středisku vedlo i k otevření nitra vůči vyšším, nadsansárovým světům. To by mohlo

vést k poznání zákona o vzniku harmonie. Její konkrétní vyjádření je ve světě, jaký může existovat na samém prahu světů bytí ovládaného city, z nichž některé jsou šťastné, jiné nešťastné. Citový indiferentismus je však nejčastěji provázen mentální tupostí a tím i zatemnělostí vědomí. Proto ti, kdo se snaží duševně povznést nad city, musí vyřešit problém bdělosti, která není zesilována přemírou zevních vjemů. Tito lidé musí být bystří a živého temperamentu, ale tento stav je nesmí přimět k větší světskosti. Potom budou schopni proniknout soustředěním prostoupeným bdělostí, jež je povznáší nad citovou sféru, do oblasti myšlení, uvažování a čiré koncentrace vůbec. Vzhledem k tomu, co jsem právě řekl, můžeme prsní středisko považovat za pravé sídlo božství – když ne v pojetí univerzálním, tedy alespoň mikrokosmickém.

Jóginové však nepovažují prsní (srdeční) centrum za nejvyšší. Vyplývá to z toho, že v něm nejsou předpoklady k odstranění pojmu duality. Proto obracejí pozornost na střediska ještě vyšší, na ta, kde zaniká soustředěním rozvíjený pocit a vědomí duality, která tak čistě a jemně působí v srdečním centru. O tom však později. Nejdříve si připomeňme, že právě proto, co bylo o tomto centru již řečeno, mistři jógy doporučují soustředění do srdečního centra těm, kdo jsou nakloněni uvěřit v nadosobního Boha a v božské moci nebo v mystické síly. Soustředění do tohoto centra se nedoporučuje lidem, kteří nemají rozum vysoce vyvinutý a postrádají schopnost rozeznávací, jestliže chceme, aby dospěli k vyššímu mystickému cíli. Víme-li však, že by se takový člověk nedopracoval tak daleko, aby byl schopen pochopit a poznat bytí jako dění, pak mu můžeme doporučit, aby tohoto cvičení užil, neboť ho to uschopní zakotvit v oblasti „Pána stvoření“. V této oblasti a ve shodě s vlivy, v nichž se nachází mocí jejího Pána, dosáhne tak vysokého stupně umravnění, že ani nevědomě již nebude překračovat zákon o oprošťující a zdokonalující činnosti. Její karma ho povede v blažených stavech a pocitech k dovršení jógy, ovšem v rámci duchovního vývoje Boha Otce, resp. Boha Stvořitele.

Přál bych si, aby se čtenář nebouřil nad mým domnělým rouháním. Nemluvíť totiž o bytí, protože ho mohu chápat vždy pouze jako dění. Z tohoto hlediska všechno projevené, složené, domyslitelné a lidsky pochopitelné je jenom dočasné. Vyjmout se z toho může jenom jediné, co pro nás může být přirozené: princip, jenž je v bytostech schopen odrážet složené skutečnosti a dění i to, na čem se dění a skutečnost mohou promítnout. Za tentýž princip odrážející dění ve formě bytí je považováno vědomí a za projekční desku ono prázdno, na jehož zdech nám vír elektronů kouzlí všechny skutečnosti smyslového světa. Vzhledem k tomu není kromě projekční desky ve vesmíru nic věčného, ať již uvažujeme o přírodních

útvarech, o lidech, o bozích, i o bozích nejvyšších, z nichž jedním je sám Bůh Stvořitel.

Prázdnota je tedy jediná vesmírná skutečnost a všechno ostatní je pouhý stín, který snad již zítra zmizí. Ale pro útěchu: i prázdnota je dvojího druhu. Jednak existuje bezduchá prázdnota netečnosti, která může být zrušena napětím přírodních sil, a potom Prázdnota jako princip, který absorbuje všechno dění. Prázdnota, která je božstvem zvaným Mahákála, Velký Čas, jenž všechno dění překonává. Je to kosmická Prázdnota, z níž všechno jsoucí vzešlo, ale v níž také zanikne. A tuto Prázdnotu může jógin považovat za kosmické Vědomí.

Centrum hrdelní

Nad srdečním centrem je centrum hrdelní. Je to sféra mystické moci, poznávání a konkrétní znalosti cest k vykoupení. Je centrem Slova, jež jako činná síla znamená prvopočátek viditelného stvoření. Kdo rozvine toto středisko, stává se bytostí mocnou jako Bůh, neboť setrvává na prahu velikého (kosmického) utváření.

Rozvoj tohoto střediska má však být samovolný, resp. podmíněný rozvojem víry, niterného povznesení, psychické kázně a uctívání božství. Přitom je nejméně vhodné snažit se je rozvíjet zkusmo; síla slova, která souvisí s jeho rozvinutím, může působit nepříjemnosti, jež si člověk sám přivodí.

Hrdelní centrum je mikrokosmickou analogií sídla Boha Stvořitele, jenž tím, že vyřkl SLOVO, vyvolal vibraci zvuku a fyzikálních částic, jejichž kombinací byl vlastně stvořen všechen svět. Proto člověk, jenž chce setrvat na úrovni působivých manter, nezbytně musí být mravně čist, aby se božská, a proto zdrcující síla, nezmocnila jeho těla a nezničila je. Na tomto stupni může být člověk pouze modlitbou (působivou silou manter), která směřuje k vyššímu centru, jež je mezi obočím.

Ve vesmírném smyslu odpovídá hrdelní středisko oblasti rúpadhátu, oblasti forem duchovního bytí. Nohy představují naraka (pekla), střediska při pudendech sansárové oblasti šťastně utvářené, pupeční středisko oblasti bytostí právě probuzených. Srdeční centrum odpovídá oblastem bytostí schopných užívat své vůle podle svého přání a hrdelní centrum oblastem bytostí na rozhraní světa působící karmy a světa klidu, který zase odpovídá čelnímu středisku.

Čelní centrum

O čelním centru se praví: „Tam bude zničeno vědomí“. Myslí se však vědomí osobní. Nestane se to prostým soustředěním do čelního střediska, ale tak, že

člověk dlouhodobým mystickým úsilím vytváří ve své bytosti vyšší vibrace nebo napětí; z nich se v jeho psychicko-fyziologické bytosti vytvoří další, nová duchovní bytost. Ta jako jemná náplň psychicko-fyziologické bytosti dosáhne čelního centra a pronikne je. Vzhledem k tomu je ovšem naprosto jasné, že prosté soustředění do čelního centra nemůže mít stejný význam.

V této části nauky o soustředění popisují hrubé reakce na hrubé soustředění: soustředění do čelního centra má člověka učinit duševně pevným. Potom jeho soustředování vyváží zvyšující se napětí niternou pevností, čímž se předejde nenasadno odstranitelným názorovým poruchám vznikajícím z toho, že se jinými druhy soustředění ocitl na vlnícím se moři pocitů. Výtky, že by se mělo dbát na to, aby usilující neupadl do bezedného moře často ničivých pocitů, když již postupuje na mystické cestě, je opravdu bezpředmětná. Jóga začíná v přirozeném stavu pocítování lidí duchovně nevyvinutých a vede je oblastmi citových projekcí a projekcí duševních stavů k oblastem božských mocí a personifikací. Teprve na jejím vrcholu člověk dospívá k úplnému vyhlazení příčin ke vzniku vznětů pocitových, myšlenkových a ke vzniku vznětů vědomí. Jako poslední skutečnost v mystickém úsilí z toho vzejde duševní nepohyblivost a prázdnota vědomí, jehož kvalitativní sídlo je také v božských oblastech, kde vyhasne ukončením bytostné existence. Toto vyhasnutí vědomí je předpokladem pro jeho proměny ve Vědomí kosmické, v relativní projev toho Prázdna, v němž vír elektromagnetických nábojů tvoří zdánlivé skutečnosti pro lidskou bytost tak pevné a opravdové.

Niterné upevnění bytosti, jež pochází ze soustředění do čelního centra, je kvalitativně božské. Neboť zatím co se člověk takto niterně upevňuje, může vždy konstatovat, že v něm vystupují blaženosti. Ty však jsou významné a účelné pouze tehdy, když usilující je již schopen tak ostrého postřehování, že rozezná povahu stavů, jež mají původ v citových vzduších jeho psychické bytnosti. Není-li tomu tak, má soustředění do čelního centra zbavit jógina bázně, která může postihovat člověka vždycky, když analytickým soustředováním podvědomě vniká do stavů nezušlechtěného pocítování.

Pokud je někdo hrubšího povahového založení a není tedy schopen vnímat nebo svým jednáním vyvolávat oblažující stavy, hrozí mu, že uvidí jevy vytvořené emanací své vlastní bytnosti, s nimiž by se mohl utkat a tím by ještě více citově zhrubl. Na obranu by měl užít soustředění mezi obočí s oporou o představu kuličky barvy kosti. Tímto soustředěním vyvolá v sobě sílu, která mu poskytne jistotu a nebojácnost. Kdyby však dosáhl uklidnění vzdouvajícího se pocítování, může s tímto soustředováním přestat. Neboť i přemíra jistoty je škodlivá tomu, kdo chce dosáhnout nejvyššího cíle v józe.

Citově prudký a psychicky citlivý člověk se nesmí vystavovat nestálosti a rozplývání vznikajícím ze síly citu, jenž se sráží v jevy; ty se mu jednou zdají jako bezduché obrazy živé fantazie, jindy třeba jako děsivé preludy. Proto může užít soustředění mezi obočí beze všech představ nebo na tvar kuličky, jak jsem řekl nahoře, a tímto druhem soustředění dosáhnout síly k vyrovnání všech niterných reakcí. Jakmile jsou tyto reakce vyrovnány, může užít dvojitého soustředění: jednak mezi obočí a jednak do srdce, ovšem pouze v dobrém citovém nalaďení. Tím vytvoří podmínky k snadnému vstupu vědomí do niterného světa jako silná a sebevědomá bytost. Získá-li však tuto možnost, musí zkoumat, zda je zde předpoklad, aby se stal mystikem: člověkem, který v dobrotě srdce potlačí všechna vzduť citu, který souvisí s psychickými jevy. Nebo zda bude umět veškeré city přetvořit v božskou (blaženostní) prázdnotu. Jinak by tento výsledek mohl vyvolat nedobré ovlivnění povahy a jeho důsledky nelze nikdy předem odhadnout.

Čelní oblast odpovídá přirozenosti átmana, kosmického Ducha (božího) v člověku, Ducha jako jevu právě na rozhraní utvářených a neutvářených skutečností. Je to oblast esencí, jež se při určité tendenci vědomí již nikdy nepřetvoří ve smyslově postřehnutelný tvar. To znamená, že se tyto esence jeví jako nejvyšší a nejčistší skutečnost tohoto vesmíru. Proto ti, kdo by si tuto esenci dovedli zpřítomnit ve vědomí a udržet ji v něm třeba jen z vlastní vůle, dosahovali by následkem toho stále vyšších realizací božského života v sobě. Za vyvrcholení těchto realizací je nutno považovat to, že se člověk najde ve stavu nadpomyšlitelných blažeností, jejichž bezprostřední a samovolný vliv na bytí se projevuje jako akt postupně proměňující bytnost až do stavu dokonalé změny jejich kvalit. Jinými slovy: nejvyšší realizací se rozumí všeobecný vstup bytnosti do stavu, který uniká zjišťovacím možnostem běžného člověka. Ale na cestě soustředování, již právě popisuji, se nesleduje stav, zvaný „Nejvyšší Uskutečnění“. Jeho dosah je omezený, neboť se předepisuje lidem, kteří nemají předpoklady ke zdolání zrádných překážek na mystické cestě, jež s jistotou může úspěšně zdat jenom člověk, který nepostrádá nadlidský intelekt. Počítá se tedy s lidmi normálních duševních schopností; zde uvedená soustředění do čela je tedy nezbytno zařadit mezi soustředění pomocná, a proto také dočasná.

Obrácený postup

Zbývá doložit, že místní soustředování, jehož tendence je od nejnižších do nejvyšších, se někdy mění v tendenci opačnou, již někteří mystikové doporučují

nejraději. V tom případě se jako soustředění základního užívá upnutí pozornosti mezi obočí. Od něho se očekává vyvolání dobrých a povzbuzujících pocitů, v jejichž vlivu cvičící člověk sestupuje svým soustředěním k nižším a nižším střediskům. Takto se zavedou vyšší (božské) vlivy do středisek sil a vlivů nebožských, které se tím likvidují nebo proměňují. To znamená, že cílem takového postupu je zbožštění kvalitativně dosud těžké nebožské bytnosti v bytnost božskou nebo duchovní. Proto tomuto postupu nemůžeme nic vytýkat, jestliže není uváděn jako jedině správný. U některých povah je vhodné postupovat zdola, aby tím byly dotčeny nižšími silami bytí a tak se očistily od nejhrubších strusek (hříchů) a lpění bolestnějšími životními zkušenostmi a poznáním. Jde-li však o povahy čisté, jejichž bezprostřední potřebou je nebeské prožívání, jež jako nebeské lze poznávat i objektivně, pak postupu od nejvyššího střediska k nejnižšímu nelze vůbec nic vytknout. Naopak je ho možno považovat za veskrze dobrý. Může se jím totiž velmi urychlit postup k nabytí nejvyššího poznání a tuto okolnost musíme vždy mít na zřeteli především. Při něm je ovšem nutno přihlížet k tomu, aby usilující člověk názorově neustrnul v pojetí skutečností jako bytí, místo jako dění. Kdyby se to stalo, musili bychom celý smysl mystického úsilí vidět v tom, že hledající má prostřednictvím prožívání a vývojem příslušných stavů dospět k zjištění, že existuje božství, aniž může mít naději na rozvinutí intelektu. Má to být prožívání, jež má platit výhradně pro něho samého, pro jeho vlastní potřebnou zkušenost, jejíž pomocí rozdrolí stavbu stvoření a která uděluje vědomí jeho bytosti sugescí, že za stvořením (utvářením) není již žádná věcná skutečnost.

Při zkoumání pravé podstaty jevů prostým pozorováním, které je jedinou pomůckou jóginů, ocitá se člověk jógou neškolený v začarovaném kruhu poznávání jevů, ale nepoznává jejich pravou podstatu. Kdo však vstoupil na cestu jógy s úmyslem, aby na této cestě dosáhl nejvyššího cíle, musí správným pozorováním jako nazíravým soustředěním pronikat zevní tvářností hmoty. Poznat ji jako vibraci, za níž je skryt klid, jež je nejvyšším cílem každému víření (útvary), byť tento útvar (bytnost) žije dosud v domněnání, že právě víření je účelem života. Musí prohlédnout a pochopit, že se každá vibrace časem unavuje a sama přechází do klidu. Klid má však dvojí povahu a kvalitativně se liší podle toho, zda vzešel z vyčerpání podnětů k činnosti, nebo z přemožení tendencí k dalšímu chvění. Klid vzniklý z přemožení tendencí k dalšímu chvění je stavem tak prudkých vibrací, že již v prvním stupni tyto vibrace nenáleží vesmíru jakkoli dokazatelnému našimi pozorovacími pomůckami. Ve druhém stupni jsou již vibrace kvalitativně tak vysoké, že soudržnost bytnostných složek fyzických přechází do vibračního stavu

a tím do stavu ne-bytí, jež je za veškerým bytím ve stavu utvářených složek. A to je stav, jež může zjistit pouze živý intelekt, který neustrnul na vnitřních stavech člověku úplně nových, a proto více poutavých. S jejich účinky je totiž nutno vždy počítat, když se uchylujeme k soustředěním, jež je vyvolávají, zejména dospěje-li k nim člověk, jehož intelekt je na nižším stupni vývoje.

Při postupu od nejvyššího (hlavového) střediska k nejnižšímu je též nutno počítat s ovlivněním vědomí z nižších středisek, když do nich později vstupuje. Nejvíce nás však musejí zajímat vlivy střediska břišního a střediska při východu pánevním. Za předpokladu, že bylo začato se soustředěním mezi obočí tak, jak bylo řečeno nahoře, může dotyk pozornosti vědomě soustřeďované do břišního střediska vyvolat nepříjemné vize, jež mohou vzbudit různé obavy. Delší trvání těchto obav může způsobit duchovní úpadek a likvidovat všechny psychické tendence do božského světa. Člověk může opět zapadnout do světských náklonností. Aby se tomu předešlo a zabránilo, musí hledající člověk intenzivně a stále v sobě budovat radostnost a dobrou náladu.

Dotkne-li se takto soustředěná pozornost střediska při východu pánevním, probudí se často vášnivost. Ta se podle stupně lnutí lidského vědomí k čistým a nadlidským, resp. božským stavům, i pomyslně diferencovaným, může projevit jako vystupňování citové přichylnosti k lidem druhého pohlaví nebo i k věcem, ale rovněž jako pudové vzbouření a vzbouření pohlavnosti. Tento vliv může paralyzovat jen nejprudší zbožnost, která má vždy provázet zaměřování pozornosti do tohoto střediska. Nepříjemné zkušenosti z těchto soustředění nepovažují za prospěšné na cestě vedoucí k nejvyššímu mystickému cíli, i když mnozí lidé vidí v nepříjemnostech předchůdce šťastnějších okolností. Přísně vzato jsou tyto zkušenosti spíše neodpovědným vyvoláváním pokušení, která velmi snadno mohou cvičícího strhnout z cesty za vyšším cílem jógy.

Shrnutí

Všechna soustředění, jež jsem až dosud popsal, patří do kategorie soustředění pomocných. Zpravidla se při nich nepřihlíží k nezbytnosti mentální a citové úpravy za účelem přímé identifikace vyšších kvalit. Nabádá se jen k prostému upnutí pozornosti do stanovených míst, a to s větší nebo menší intenzitou nebo extenzitou. Jenom od toho se očekávají přirozené reakce mystických středisek v těle, které mají cvičícího člověka posílit na jeho další cestě za duchovním zdokonalením, případně mu poskytnout důkazy o existenci nadmyslových nebo mimosmyslových činitelů, které na člověka jógou nevychovaného působí toliko nepozorovaně. Od těchto

soustředění se však nic víc ani nesmí očekávat, jinak by mohlo dojít k velikému zklamání. To proto, že psychická střediska jsou omezenou zásobárnou latentní dobré karmy. Její vybití bez jakékoli naděje, že usilující člověk bude ve své bytosti znovu ukládat novou dobrou skutky získanou karmu, je neklamnou předzvěstí neodpovědného vyčerpávání i posledního zbytku úspor dobré karmy, která ho až dosud nenechala upadnout pod úroveň lidských existencí.

Psychické a karmické dispozice bytostí jsou majetek, s nímž se musí hospodařit úsporně a opatrně. Na světě nežijeme proto, abychom ukájeli pocity nebo zvědavost, zda psychické školení je tak efektivní a příjemné, jak se o tom odpovědně nebo i neodpovědně píše. Žijeme zde spíše proto, abychom mohli získat důkazy o existenci vyšších stavů života. Důkazy, které by naši víru posílily a znovu probudily, jestliže jsme již hluboko upadli ve víře v božské bytí jako protiklad bytí lidského. – Víra v božskost jakožto stav člověkem prožitelný je totiž akt, jímž se každý může božskosti zmocnit, zejména jde-li o víru tak silnou, že relativně potlačuje všechny instinktivní pohnutky, aby se člověk zmocnil světských věcí jako prostředků k ukájení smyslových chťičů. Právě s ohledem na potřebu víry na cestě duchovního vývoje duchovní mistři nabádají lidi toužící po poznání a po odstranění strasti k tzv. nižším soustředěním. Ta nevytrhují vědomí z jeho přirozeného stavu až někam do transcendentna, ale poskytují člověku poznatky, jejichž vlivem může být jeho vědomí povzneseno. Proto je žádoucí, aby nikdo nezaměňoval účel soustředovacích cvičení s cílem jógy. Vedlo by to k tomu, že by nebyl schopen povznést se nad duševní stav, v němž svou cestu za poznáním, očištěním a osvobozením nastoupil.

Ve vztahu k soustředěním, jež jsem až dosud osvětlil, je třeba lidskou bytost považovat za fyzikální jev. Jeho jednotlivá centra – odpovídající do jisté míry nervovým gangliím – vážou určité množství mystické síly, tj. jiné formy záslužné karmy, jež se zevně projevuje stavem energie, vědění, inteligence a životnosti. Proto může cvičební soustava, která na tato centra působí, člověka tak či onak vzpružit. To však neznamená, že lze na to hřešit a věnovat se prostě jenom cvičením jednoduchým, která jsou prostá, a proto hrubá. Musí se přihlížet i k tomu, aby mystická síla, tj. jiná forma záslužné karmy, byla rozmnožována tzv. soustředěním s kvalitami. Jinak člověk nevyhladí světskost a tím ovšem ani utrpení. Tělo by po úplném cvičebním kursu vydalo všechny své esenciální fondy. Jejich vyčerpání bývá okamžikem zvratu, jehož dovede správně využít jenom nanejvýš zkušený mistr jógy.

Dívejme se tedy na tělo jako na soustavu center psychicko-fyzikálních napětí nebo vibrací; tato soustava nemůže pouze ze sebe samé vydat stav nazývaný

se vykoupení, nýbrž jenom určité množství mystických zkušeností. Vykoupení je totiž závěrečný stav ztotožnění individua s univerzem a k tomu je třeba, aby člověk na duchovní úrovni stále vytvářel kontakty s nejvyššími vesmírnými stavy a kvalitami. Tyto kvality a stavy odpovídají nejvyšším substancím, jež jsou v bytosti v latentním stavu. Nikdy ovšem nejsou potenciálně tak silné, aby mohly vyvolat nejvyšší žádoucí proměnu. To znamená, že cvičební metoda, zaměřená jen na tělo a jeho psychicko-mystické fondy, je soustavou v nejlepším případě magicko-mystickou. Mystika směřuje ke stavu dokonalosti absorpcí nebo resorpcí vlastního těla usilujícího člověka s vesmírem na úrovni jeho nejvyšších kvalit.

KAPITOLA V

SOUSTŘEDĚNÍ S KVALITAMI

Soustředění s kvalitami je úsilí o sloučení kvalit mysli, vědomí a citu s tělem. Tyto kvality se získávají stavem nálady, vyššími zřeteli nebo formálním uctíváním božství, jehož pomocí člověk do svého vědomí strhává božské kvality. Při tomto soustředování se mystik nesmí spokojit s psychickým stavem a postojem, jaký vzešel z jeho momentálních osobních dispozic. Má se především naladit tak, jak dovede nejlépe: např. přáním všeho dobrého všem bytostem, vírou v Boha, nadšením a bezstarostností atd. Neboť je-li jeho vědomí prostoupeno kladnými prvky, bude soustředění do těla ovlivňovat i tělo. To je pravá podmínka duchovního a mystického růstu.

Člověk se může sebevíc namáhat o zlepšení duchovně fyzikálních kvalit své bytosti prostým soustředěním na určitá místa svého těla, a přece mu to nepomůže k dosažení vyšších mystických stupňů. Prosté soustředění totiž může být provázeno i negativní náladou, která může být v současném okamžiku přirozeným stavem soustřeďujícího se člověka. Přirozený stav jeho nálady může být pro žádoucí duchovní nebo mystický růst velmi nevhodný, aniž by to bylo jakkoli nápadné, protože je to stav obvyklý. Proto by měl hledající člověk především budit dobré duševní stavy, vzcházející z „pozdvížení mysli a srdce“ k Bohu. Zpřítomňování si svého těla nebo celé bytnosti ve vědomí by měl pokládat teprve za druhotné, neboť to jsou objekty určené k proměně.

Duševním pozdvížením (dobrou náladou) a zpřítomněním vlastní bytnosti ve vědomí začíná jóga. Proto v ní má úspěch ten, kdo tato dvě úsilí dovede dobře slučovat. Jiní lidé se vlastně ani nemusí dovědět, co to jógické úsilí je. Ať se namáhají o soustředění mysli, jak chtějí, přece dospívají jen k nežádoucím výsledkům. Právě tímto svým úsilím totiž případně rozvíjejí jenom negativní vlastnosti, jestliže jsou jejich přirozeným bytostným stavem. Ale i lidé povahově dobře založení mystickým úsilím bez dosazování náladových kvalit často duševně upadnou, protože soustředění bez správných doprovodných činitelů zužuje vědomí a tlumí duševní čilost, která je nezbytná při rozvíjení osvčující sil.

Níže uvedená cvičení s kvalitami nejsou seřazena ani vzestupně ani sestupně. Uvedl jsem je v pořadí, jak mi vyvstala ve vzpomínkách.

Soustředění s dechem

Věnuj pozornost vdechování a vydechování, ale nenamáhej se dýchat násilně, nýbrž jen hluboce. Neustále pozoruj dech a snaž se jej stále upravovat tak, aby se stal klidným a rovnoměrným. Potom vzbud radostnou náladu a v této náladě se snaž zmocnit se dechu představou a vést ho myslí do nižších partií těla, především do kyčlí a nohou. Snaž se ho vést ve formě pocitu, který dech budí při vstupu do plic zejména při hlubokém vdechu.

Při tomto cvičení neztrať z patrnosti sebe sama jak tělesně, tak ve smyslu sebeuvědomění ve formě jáství. Zmocni se tak sebe fyzicky i psychicky (vědomí o sobě samém ve stavu soustředění) a ve smyslu oživovacím (vědomí o tom, že dýcháš). Zmocniš-li se tímto způsobem sebe sama, překonáš mnoho zlé karmy, která tě přemáhá prostřednictvím pocitů bezmocnosti, vnitřních potíží a jiného zla, jež pochází z osobních karmických dispozic. Když kromě toho poznáš, že k dosažení klidu vědomí potřebuješ upnout pozornost na pomyslný klid jako protiklad neklidného nebo i k lenosti nakloněného těla, neklidného dechu a chtivého jáství, našel jsi pravý opěrný bod pro vědomí. Neboť pomyslný klid za jmenovanými jeho protiklady souvisí s absolutním klidem (vesmírným), který může být realizován tím, že si ho člověk připomíná.

Zpravidla se však nedosahuje realizace vesmírného klidu tímto jedním cvičením nebo vůbec jediným, byť široce založeným soustředěním. Je více překážek, vyvěrajících z osobních sklonů, resp. z připoutanosti, a ty způsobují, že se každé mystické cvičení opotřebuje. Je-li mystické cvičení již neúčinné, propadá člověk zpravidla únavě a tím i neschopnosti dále těžit z jednoho cvičení. Proto je cvičení s kvalitami větší počet.

Druhé cvičení s dechem

Pozoruj především vdech a výdech, kdežto tělo jen podružně. Tato relativní převaha pozorování dechu znamená přenesení pozornosti na složku, která je vlastně bytosti jakožto souhrnu fyzických složek nadřazená. Fyzikální povaha dechu však může být vhodným nástrojem proměny bytostné struktury. Tělo dech potřebuje. A dech se v těle chová jako výživa, jež je z psychologického hlediska ve velmi úzkém vztahu k podněcování duševního života bytostí. Proto je soustředění na dech předpokladem vytvoření jakési duchovní nebo mystické bytnosti ve vlastním bytí; její rozvoj vlastně znamená znovuzrození z Ducha.

Dech se však musí směřovat s dosavadní bytností ve správném poměru. To se jeví v tom, že si člověk uvědomuje dýchání, jak mu proudí tělem. Když si

uvědomuje, jak dech v těle stoupá a klesá, znamená to, že si všímá hrubšího projevu psychického bytí. Pozorování dechu se samočinně změní ve zjišťování (pozorování) pocitů a tím postupně v pozorování všech duševních procesů.

Dech a psychická bytnost jsou kvalitativně totožné, i když je dech činitel vnější, kdežto psychická bytnost vnitřní. Jsou to dvě obměny téže látky. Proto pozornost, již věnujeme dechu, věnujeme nepřímou i své vlastní duševní přirozenosti, jejímu hrubšímu projevu, za nějž můžeme pokládat především myšlení. Tím se pozorování dechu stává soustředěním na hrubší část vnitřní přirozenosti, což přinese příslušné mystické výsledky. Konkrétně lze říci, že člověk, který pozoruje svůj dech, dospívá k zevrubnému pozorování mysli. Když dovede pozorovat mysl, bude brzy schopen pozorovat ostatní duševní vzdušnosti. Tak člověk pozorováním dechu dospívá k pozorování sebe sama vcelku a toto pozorování vrcholí v duševním sjednocení všech složek bytí. Proto je to vlastně soustředění, jež podmiňuje nejvyšší Uskutečnění. Pozorování dechu je tedy počátkem řetězu systematického duchovního (mystického) úsilí, jež vede na vrchol mystického vývoje.

Slučování sansárových a nirvánských prvků vlastního bytí

Toto cvičení se nejlépe provádí v orientální pozici. Nohy zkrříženy, trup vztyčen, páteř rovná, prsa vypjata. Když se zaujme tato poloha, je nezbytné se cele pozorovat a přitom vyčkávat, až se úplně uklidní tělo a dech, který se musí stát rovnoměrným. Potom má být stupňováno permanentní připomínání celých nohou až do kyčlí ve vědomí. Přitom je ovšem nezbytné chvílkami je intenzivně pozorovat. Když připomínání si nohou a jejich pozorování splynou, má člověk usilovat o to, aby vnímání povrchu nohou změnil v zevrubné vnímání. Nohy i spodek těla mají být pozorovány jako jeden masivní objekt, jehož náplň se má postupně měnit od nehybnosti hmoty k napětí, proudění sil, dechu, představě světla nebo ve zvolna se vlnící nebo chvějící napětí, čili v energii. Tyto kvality se mohou měnit podle toho, jak se zpřítomněním ve vědomí otupují. Celkem však buď toto cvičení prováděno každodenně a po dlouhou dobu.

Když se člověk dopracuje k tomu, že snadno udrží jak zvolenou představu, tak i spodní část těla – čili formu i obsah – nechť nechá objekty, jež vnímá, ve svém vědomí zjemňovat. Např. dech nechť ve svém vědomí promění ve světlo a v energii, schopnou konat příslušnou práci, jejímž výsledkem má být vyvolání blaženosti. Proudění nechť se promění v prudkou vibraci, která tím bude svou vlastní povahou odpovídat nadpomyslnému světu. Chvějící životnost nechť promění v prudké uctívání božství, kdežto představu světla v jas, v němž se

mohou obrážet nadpozemské nebo božské jevy. Tyto proměny se mají dostavit jako výsledek souhry imaginacní a pocitové činnosti a hlubokého zvroucnění, které vyvěrá z vysokého vypětí tužeb po božství. Jím se totiž dosahuje oproštění od všech světských tužeb a tím ovšem i od toho, co způsobuje žal a bol.

Dlouhodobým sjednocujícím úsilím, jež se týká těla a vyšších fyzikálních kvalit bytí, dospívá člověk k dobrým mystickým i životním zkušenostem. Zvláště když postoupí tak daleko, že přestane omezovat uvědomování a jeho reakce na přirozené nebo jsoucí kvality této oblasti. To se podaří především tím, že jógin překoná kvality této části těla, které se vnucují do vědomí, a upoutá pozornost na dech, jak proudí od chřípí až do spodku těla a do nohou. Nebo když intenzivním soustředěním do těchto míst jakožto do míst napětí a života zvýší vibrace v této části těla do té míry, že budou prorážet až do trupu jako chvějící se čistá životnost. Jakmile totiž čistá životnost, vzbuzená dobrým a intenzivním soustředěním, dosáhne tak vysokého vibračního stupně, že prorazí do trupu, projeví se jako sféra čirého a beztvareho bytí. Toto bytí začne působit na bytost jako vyrovnávající činitel nebo též jako sám vlastní vnitřní život člověka. Bude-li ten, kdo takto cvičí, schopen vnikat svým vědomím do této životnosti, tak čisté a neformující se v jevy, stane se mu tento jeho vnitřní život životem normálním. A to je předpoklad k tomu, aby mohl na jeho vibracích dosáhnout cíle všech mystických snah, totiž oproštění vědomí od těla, pocitů, duševních stavů atd.

Nezapomínejme však, že soustředění do této oblasti je soustředěním do sídla pohlavnosti a jiných nízkých sklonů nebo atavismů, jež vyvěrají z podvědomí. To samo nutí k opatření proti jejich rozvoji a zbuzení – k manipulaci s kvalitami. Nemusíme se však obávat reakcí, když při těchto soustředěních budeme uctívat Pána Boha třeba i jen jako nadpozemskou kvalitu s osobními nebo neosobními atributy. Tato kvalita, která nás vždy prostupuje, se pak uplatní v našem životě a jednání. To znamená, že budeme cvičit v neustávající a živé připomínce vlastní nadosobní lásky ke všem žijícím bytostem a impulsy ze spodních center přitom vždy změníme tak, že nás už jejich vliv nebude nutit k sobeckým činům a projevům, ale bude nám jen přidávat životní zkušenosti z utrpení a zla. Tyto zkušenosti, získávané v tomto stavu vlastně nepřímou, vzbudí za vhodných podmínek veliké přilnutí k Nejvyšší Skutečnosti, která může být realizována vždycky, jestliže se k ní upíná celé lidské nitro. Stejně se realizuje zášť, nepřejícnost, chtíč atd., když se člověk svým nitrem upíná jen ke světu.

Spojování, resp. slučování kvalit, jež na jedné straně představují tělo, pudy, živočišné sklony a světské náklonnosti a na druhé straně nadšení, radostnost,

důvěra v Boha a ve Světlo a čiré vědomí, je vždy nutné pokládat za nejdůležitější mystické cvičení nebo spíše úsilí. Neboť duchovní nebo mystický vývoj není vlastně nic jiného, než právě proměna kvalit, které ovládají vědomí. Tato změna nikdy nepřichází sama od sebe, ale vyplývá ze systematického úsilí. Křesťanští mystikové to nevědí, a proto předpokládají, že je ovocem boží milosti, již člověk vykupuje modlitbami a vírou v Boha. Z toho vznikají nedorozumění ve věci mystického vývoje. Ačkoli je tento vývoj zákonitý, čili založený na správném použití kvalit, přece jsou přesvědčeni, že je to záležitost Boha a tajemných transcendentálních oblastí.

Nechme však lidi stavět na domněnkách. Sami se nechme poučit, že záleží jen na samočinném výběru kvalit, ovlivněném náklonnostmi, mravní kázní nebo nekázní a vůbec na orientaci našeho vědomí. A jestliže jsme karmou z dávné minulosti obdrželi bytnost zatíženou spíš strastmi a bolestmi než vybavenou zásluhami a tím i štěstím, vezme, že klíč ke změně nežádoucí situace v žádoucí leží právě ve správném používání kvalit. Budme radostní, nadšení a plni optimismu, bohatí vírou v Boha a duševním povznášením nad světskost. Tím se jistě psychicky změním. Když si v těchto duševních stavech budeme dobře vědomi těla, proměníme jeho náplň. Místo strastných stavů dospějeme k prožívání stavů nebeských; po vyloučení světskosti z vědomí dosáhneme vnitřního oproštění od světa a tím osvobození.

Spojování prány s apánou

Cvičí se v orientální pozici jako předešle. V této pozici je třeba si uvědomit nohy od chodidel až ke kyčlím a též spodek těla (sedací část a pánevní oblast). Nohy a spodní část trupu se však nemají vnímat jako statický fyzický objekt, nýbrž jako stav, energie nebo napětí. Pak je třeba uvědomění nebo soustředění rozšiřovat výš a výš, až si člověk je posléze vědom celého těla od chodidel až do prsou.

Vědom si těchto kvalit svého těla od chodidel až do prsou, musí cvičící rozšířit zpřítomňující a uvědomělé soustředění i na kvality prsního střediska, totiž na nadšení, radostnost, víru a lásku, jež jako pocity slučuje s pocity předchozí oblasti. Neboť jak spodní část těla, tak i střed prsou musí chápat pouze jako složky bytí s určitým působením; uvědomování si těchto působení jako stavů vědomí je vlastně mentálním spojováním všech rozhodujících příslušných duchovních kvalit vlastního těla a tím i vytvářením žádoucího a realizovatelného mystického stavu.

V hathajógickém pojetí je spojování těchto dvou duchovně působivých kvalit vlastního těla ve vědomí velmi důležité. Vlastnosti nebo duchovní hodnoty spodních částí těla jsou vždycky identifikovány jako duchovní překážky na cestě k mystickému zjemnění celé bytnosti. Proto se tomuto cvičení věnuje tolik času. Jóginové si uvědomují spodní části těla co nejdokonaleji; pak jejich kvality – jednak pomocí zpřítomňující síly vědomí, tj. koncentrací, jednak i stahováním konečnicku při opatrném sezení v pozici – nutí vystupovat výše, aby se sloučily.

Když je konečně komplex působení a kvalit spodku těla zvednut až do středu prsou, musí tam proniknout i komplex povznášejících pocitů. Když se tyto dva druhy pocitů proniknou, dosahuje se psychické rovnováhy, čímž se začíná objevovat rytmus ve stoupání a klesání stavu mysli i dechu. Tento rytmus je vlastně pravou pránájámou. Její pomocí se mohou spojit rozdílné kvality bytnosti a tím se připraví možnost sjednotit osobní vědomí s Vědomím kosmickým, což v pojetí přirozené činnosti znamená systematický postup k mystické dokonalosti.

V józe nikdy nejde o uskutečňování tajemných psychických vztahů, nýbrž vždy pouze o spojování rozdílných kvalit bytí. Tyto kvality odpovídají příslušným kvalitám psychických a ovšem tím i fyzických nervových center, což pak vytváří mysticky vývojové situace. Člověk si zpřítomňuje své tělo ve vědomí v určité vhodné náladě a tím své tělo touto náladou ovlivní. Ve vyšším stadiu tohoto cvičebního kursu se přetvoří vědomí ve faktor s jemu odpovídajícími neměnnými kvalitami a tělo se pak dostředivými stahy do vědomí absorbuje, alespoň pomyslně. Tím se člověk subjektivně dostává nad běžný lidský stav. Absorpce těla ve vědomí – i když zdánlivě pouze fiktivní – je totiž v nejvyšší fázi mystickou dokonalostí. Při duchovním vývoji tedy jde o subjektivní proměny, které vyvrcholí v přechodu kvalit fyzické bytnosti do kvality vědomí, jež jako realizovatelný objekt a stav znamená transcendenci bytí.

Potlačování živočišných komplexů, aby nemohly působit na mysl

Je-li člověk toužící po duchovní dokonalosti očištěn mravností do té míry, že již ani občas hladinu jeho mysli nebouří vzdouvající se pudová přirozenost a znepokojování vědomí živočišnými pudy je překonatelné, může již použít tohoto cvičení. Provádí se takto. Vědomí se naplní výhradně kladnými náladovými vlastnostmi a sklony, které se musí postupně změnit ve stavy výrazně ovlivňující vědomí, takže s nimi jógin bude moci manipulovat a pocíťovat je kdekoli v těle.

Když toho dosáhne, věnuje pozornost středu prsou; když je jeho vědomí ještě nepříznivě ovlivňováno překonávanými stavy dřívějších nálad, musí věnovat pozornost hlavě.

To se cvičí tak dlouho, až ze skrytu podvědomí zcela přestanou vystupovat vlivy, které by činily náladu světskou a budily v člověku přichylnost k pozemským věcem. Když už se tyto vlivy neobjevují a člověk může setrvávat v příznivé náladě (duševním stavu) trvale, bude moci posouvat pozornost níž a níž do těla. Přitom musí neustále sledovat, aby žádný citový vzruch nebo pozemská náklonnost neovládly jeho mysl. To by se totiž rovnalo pronikání nežádoucích vlastností pomyslnou hradbou očištěného vědomí přímo do něho a tím by se jeho vědomí zakalilo a zúžilo.

Když nežádoucí vlastnosti do vědomí nepronikají, lze vědomí naplněné kladnými stavy, jako je bdění a jas, nechat pomocí pozornosti pronikat celým tělem a tím tělo vyčistit. Jinak řečeno: nejprve je nutno být si vědom pouze kladných vlastností, jako je bdělost, dobrot a vůbec kladné duševní stavy a hnutí. Potom se mají tyto kladné stavy přenést do pocitů do té míry, aby se dobré pocítování stalo přirozeným duševním stavem. Posléze nechť člověk nechá těmito dobrými pocity jakožto božskými kvalitami prostupovat celou svou bytost, především ovšem své tělo, a přitom vytlačuje a zatlačuje všechny jiné vzněty, jež lze označit jako obecné nebo světské chťiče a náklonnosti.

Bude-li se žák jógy udržovat dlouho ve stavu mysli, naplněné kladnými náklonnostmi a vztahy, upevní se v čistém stavu duševní nezávislosti jako v přirozeném stavu svého vědomí. Z toho vzchází jiný stav, který se nazývá „dotyk božství“. Neboť zatím co nutí nižší přirozenost stavy svého vědomí k tomu, aby „spala“, postupně se bytostná čistota rozvíjí až do té míry, že zničí životaschopnost nižší přirozenosti. Kromě toho se rozvíjením bytostné čistoty a čistoty vědomí vytvářejí podmínky k vyšším a vyšším realizacím, mystickým nebo duchovním. Sám cvičící člověk je může zničit jen tendencí k zosobňujícímu uvědomování si všeho toho, co může vnímat nebo co může poznávat jako svět i jako boží jsoucnost, která se ho dotkla nebo k němu sestoupila. Vzhledem k tomu se může toto cvičení považovat za účinné spíše na cestě k zbožštění než na cestě k „vyvanutí“, jež by mělo být jeho přirozenějším výsledkem. Osobité uvědomování přetváří i nejvyšší, nezosobňující se napětí a síly v jevy různých kategorií. To způsobí, že se i přímá cesta k nejvyššímu odosobnění odchýlí do stavů a světů, jež podle náplně vědomí mohou být buď nebeské, nebo až – přesně podle kvality osobitého uvědomování – pekelné. Kladné hodnoty, s nimiž se

v tomto cvičení začíná, zaručují však u těch, kdo se ještě nepovznegli nad tzv. určité vnímání, že dosáhnou božských světů v osobním smyslu.

Při tomto cvičení rozhoduje povaha vnímání, tj. tzv. určitého nebo bezmezného; proto se doporučuje každému, aby se zajímal pouze o kvalitativní řešení problému tohoto cvičení. Jiných výsledků, vyjma permanentních zásahů do vystupujících světských nebo pudových náklonností, nechť si nevšímá. Nechť setrvává v kladných náladách, nechť stále potlačuje samočinné myšlení, aby neskončil v planých úvahách o povaze skutečností nebo prožitků. Z takových úvah pramení vnitřní rozpory, pokud člověku není zcela jasno, že kvalita a tvar, energie a hmota jsou mnohdy sotva rozpoznatelné.

Rozněcování centrálního ohně

Centrálním ohněm se myslí hřející pocit v prsou, známý většině mystiků. Tento hřejivý pocit bývá vzbuzen soustředěním do středu prsou, soustředěním, které musí být provázeno nadšením nebo citem lásky a příchylnosti k vyšším stavům bytí, většinou však k Božství. Hřejivý pocit v prsou se však podle okolností obměňuje. Proto člověk, který centrální oheň probudil, může být někdy uchvácen četnými dobrými stavy a pocity, jindy pocity nadzemskými, pocity nejvyššími čistými a někdy i stavy duševního vytržení. To znamená, že centrální oheň v těchto obměnách nelze zažehovat pouhým prostým upínáním pozornosti do středu prsou. Prosté soustředění vyvolává zpravidla jen prostý pocit tepla. Podle toho prosté soustředění do středu prsou právě svým malým rozpětím kvalit a životnosti neumožňuje rozlíšit kvalitativně vysoký centrální oheň. Právě jen na základě příslušných kvalit je tento oheň semenem příslušného vnějšího božského života, který se projevuje buď ve tvarech jako jejich vnitřní náplň, nebo jako tvary samy. Vzhledem k tomu musí být centrální oheň rozněcován soustředěním, které je prostoupeno vroucí touhou po uskutečnění nejvyššího duchovního nebo nebeského ideálu za doprovodu radostných pocitů a myšlenek. Toto naladění musí být usměrňováno soustřeďující se myslí do středu prsou. Zakrátko tím bude vznícen centrální oheň.

Protože centrální oheň působí na vědomí, má měnit svou povahu. K tomu dochází vždy a děje se to zdánlivě samo sebou. Ve skutečnosti je tomu tak proto, že zatím co se člověk noří prostřednictvím vědomé pozornosti do středu prsou, vylučuje vždy v menší nebo větší míře z nálady špatné stavy. Díky tomu i při prostém soustředění dochází k postupnému pročišťování soustředění. Tak s pomocí času a vytrvalosti může člověk svým vědomím zasáhnout hoření hroty

náladových záchvěvů, které odpovídají prsnímu centru a jemu odpovídající sféře, která je na nejnižším stupni rajským světem, na nejvyšším božstvím, charakterizovatelným jako duch Boha Otce.

Soustředění, jehož pomocí má být roznícen centrální oheň, musí mít žádoucí kvality. Neudělí-li je člověk svému soustředění a upíná jen prostě pozornost do středu prsou, musí se soustřeďovat dlouhou dobu – a to za předpokladu, že v té době nebude vzrušen, zlobit se, mít starosti nebo trápení. Za těchto okolností se duševní klid sčítá a výsledkem je to, že za jistou dobu udělí člověk svému soustřeďování žádoucí kvalitu docela přirozeně. Potom se již soustředění může zdokonalovat, až při jeho provádění dosáhne cvičící toho, že ve svých prsou najde tzv. „prázdnost prostoru“, v níž jsou zřejmé tendence k blaženosti. Když za těchto okolností umístí do středu prsou představu plaménku nebo zářícího bodu, přijme jeho soustředění na intenzitě a jeho kvalita rozhodne o účinku.

Cvičení, jímž se má probudit centrální oheň, se doporučuje těm, kdo mají pasivní povahu a mdlejší temperament. Jejich životnost je nutné vystupňovat do té míry, jak tomu má být u lidí, kteří se snaží mocí svého temperamentu realizovat Boha nebo božské stavy. Proto se jim často doporučuje, aby vyhledávali stavy, jaké lze poznat při rozvíjení prsního střediska, i v jiných částech těla než v prsou. Tímto způsobem se bytost mnohem rychleji prozáří božskostí a cvičící dosáhne zbožštění své vlastní bytosti i povahy.

Výměna duševních kvalit vzýváním a manipulačním soustřeďováním

Tendence lidské bytosti se obvykle projevují lnutím ke smyslovým a hmotným věcem, touhami po pocitových vzrušeních, jež mají ukojit smyslové chtíce, po radostech, které rozechvívají tělo. Dále touhami po rozličných prožitcích a věcech, které jsou zprostředkovány stykem smyslů s předměty zevního světa. Pro tyto tendence je lidská bytost trvale připoutána ke světu a je vystavena všem následkům této připoutanosti, totiž zklamáním a bolestem jak citovým, tak fyzickým. Tento osudový stav budí u lidí karmicky zralejších pocit nelibosti a někdy až živelnou touhu uniknout tomu všemu do radostného oproštění, kterýžto stav dovedou již vycitovat, ale nikoli realizovat.

Z jógického hlediska nelze dospět k uniknutí ze strasti jen touhou po dokonalém oproštění. Musí se k ní připojit i zájem o vyšší cíl, především o poznání a teprve ve druhé řadě oproštění. Neboť chybí-li tyto vyšší cíle, pak je lépe,

aby byl člověk nadále vystaven bolestem a zklamáním z přilnutí ke smyslovým věcem. Jen ty jsou školou života, resp. životní výchovou, která lidské bytosti názorně přesvědčuje, kde mají hledat základ pro vyloučení každé možnosti, aby se zklamání opakovalo.

Někteří lidé by sice rádi jógicky usilovali, ale nemají dost silný popud prýstící z „potenciálu mravní a duchovní čistoty“, aby jejich vědomí mohlo co nejrychleji pronikat do oblastí božských kvalit, skutečností a jevů. Tito lidé mohou úspěšněji provádět jógu vzýváním a upevňováním toho, čeho se vzýváním dovolali, v mysli. V první fázi je to cvičení pomocné a teprve ve druhé fázi očištění. Když se již toto cvičení stane očištěním, otevírá vstup do oblasti božských sil a působení. Pak již záleží na usilujícím člověku, aby božské síly a vlivy v sobě rozvinul, upevnil a případně jimi nasýtil svou mysl a vědomí.

Vzývání je dychtivé očekávání oblažujících „proudů boží milosti“, jež mají působit z prostoru, jímž jsme obklopeni. Toužící člověk, plný víry, vroucnosti a radostného niterného povznesení, otevírá své nitro „proudům božské milosti“. Tím, že si je vědom těchto vysokých psychických vlastností a stavů asi tak, jako může vnímat vzduch, který přijímá dýcháním z okolního prostoru, mohou vnikat do jeho nitra. Mocná víra a vroucnost způsobují, že vjemy mají vysoké a čisté kvality. Tím vyšší a čistší, čím vyšší a čistší jsou božské stavy, jež člověk začal vnímat pročištěním osobních náklonností a zvroucňením. To znamená, že snaha po psychické čistotě odpoutáváním vědomí od všeho pozemského a jeho povznášením k oblastem nadtělesným, jmenovitě božským, přinese očistu i v „dispozicích pro vnímání“. To je pravá příprava vědomého vnímání vyšších stavů, které se stanou pro vědomí dosažitelné vroucí touhou po realizaci čistoty vědomí neupínajícího se k ničemu světskému.

Vědomí člověka je ovlivňováno vždycky tím, k čemu se člověk psychicky zcela a bezpodmínečně upíná. Proto ten, kdo se zajímá výhradně o smyslové objekty, propadá vlivům, které svou povahou zatemňují jeho vědomí. Smyslové jevy hmotného světa potom vytvářejí hradbu, již nelze překonat silou postřehování.

Kdo však silou oprošťující bezpředmětné radostnosti povznáší vědomé pozorování do nadsvětských oblastí a zachovává přitom náklonnost ke konkrétnímu vnímání, zvýší smyslové postřehování do té míry, že pronikne hradbou tvarů, jež obvykle jsou posledními mezníky vnímatelné skutečnosti. Neboť právě vyššími zřeteli se začne postřehovací schopnost zvyšovat a konkrétní pojetí postřehovaného prostoru způsobí, že se nebude snižovat postřehovací možnost. To znamená, že člověk takto dosáhne schopnosti postřehovat proudící energie,

povahy a jiné skutečnosti psychického světa. Jinými slovy: kázní v pozorování, jejímž účelem je povznést psychickou přirozenost – a především vědomí – nad úroveň smyslových skutečností, se odstraní duševní zatemnění, jež se v první fázi duchovního úpadku projevuje jako neschopnost pozorovat více než povrch, tj. tvary tvůrčího světa. V dalších fázích úpadku vzrůstá celková intelektuální otupělost a posléze se víc a víc prohlubuje duševní tupost a zaostalost.

Když si tedy člověk prostě připomíná božské kvality, jež podle jeho názoru naplňují fyzikální obsah prostoru, v němž bytostně je, zbožní jej. A když si kromě toho bude vědom toho, že toto zbožštělé prostředí bytostně vnímá právě dýcháním, našel tajemství dobrého sebeovlivňování, jež ho povede vzhůru, k zbožštění jeho života. Pak už záleží jen na tom, aby si uvědomoval, že božské kvality, naplňující prostor, jímž je obklopen, nevnikají vdechovaným vzduchem jenom do plic. Nezávisle na fyzickém dechu jako „dech“ pocitový pronikají jeho plícemi a vstupují do celého těla. Ve hmotném těle jej má již ponechat a nestarat se o další následky.

Kdo se naučí být si vědom toho, že dýchá božský vzduch, jímž je obklopen, že do něho tento božský vzduch dýcháním vstupuje a vniká dál do celé jeho bytosti, dospěl k působivému cvičení. Jeho pomocí lze velmi brzy vyměnit dosavadní náplň vědomí. Místo zničujícího vlivu postupně degenerujícího chvění životnosti a marasmu, který se ho zvolna zmocňuje, bude zjišťovat, jak se v něm rozvíjí životnost, která udrží jeho ducha čilého, jeho tělu bude poskytovat sílu a jeho povaze pozitivní temperament. Nadto bude správným postupem v tomto cvičení z mystického hlediska rychle dosahovat změny v subjektivním prožívání. Bude moci konstatovat, že se u něho snižuje pasivita k vlivům, jež si ho podrobují fyzicky i duševně; místo toho se u něho zvýší duševní aktivita.

Vzhledem k duševním tendencím, jež pocházejí z obracení pozornosti k nad-světským kvalitám okolního prostoru, se tato aktivita již nebude vyznačovat zvyšováním uchopovací síly, nýbrž zvýšením snahy uskutečnit nadsmyslovou radostnost, jež provází lidství oprostěné ode všech pozemských zřetelů. Lidství je životnost, která se přirozeně uplatňuje pouze ve sféře jevů ukájejících tělesné chtíče a ve sféře pocitů, jež souvisí výhradně s projevy hmatu a těla. Boho-lidství však je život, který si této „výživy“ nežádá a nepotřebuje ji. Jeho požadavky jsou ukájeny prožitky nadosobními nebo transcendentními. Božskost se v této linii uskutečňuje potlačením každé chtivosti. Když je chtivost potlačena v celém rozsahu, chvění životnosti se stane dostředivým. Toto chvění se postupně zklidní a zanikne v centru bytosti, které je vlastně čirým, nevíbrujícím světlem, jež koresponduje s kosmickým, tj. absolutním Prázdnem.

Nechť se čtenář nepozastavuje nad prostředky, jichž se v józe používá k skutečnění zamýšlené proměny lidského bytí v bytí božské. Názory, které si člověk tvoří během svého života, jsou jenom zastávky, z nichž v následujícím okamžiku zase vychází na další pouť světem. Nehledíme-li k těmto zastávkám, na lidi sugestivně působí všechno, co je obklopuje. Kdo se až dosud svou vůlí nezmocnil celé své psychické přirozenosti, aby ji usměrnil k odhalování povahy věcí, zastavuje se pod vlivem těchto sugescí právě u přesvědčení, že významné mohou být jenom skutečnosti smyslového světa, jimiž je obklopen. Kdežto ten, kdo správným soustředováním svou psychickou přirozenost ovládl, poznává pomíjivost všech věcí smyslového světa, a proto již zevním skutečnostem nepřikládá tolik moci nad sebou samým. A když někdo skutečnosti zcela proniká, poznává, že bytí je jenom děním. Proto přiznává moc pouze činitelům, na jejichž těle se dění proměňuje ve zdánlivé bytí. Tím postupně ztrácí všechn strach před zevnějškem v nejnižším smyslu podle Ježíšových slov: „Nebojte se těch, kdo zabíjejí těla, neboť ducha nemohou zabít.“

Bude snad dobře, když ještě dodám, že sugestivní vliv energetických vírů, poznávaných jako tvary, by mohl pozbyť moci i nad vědci, kteří buď fyzikálně, nebo ze zkušenosti poznali, že svět je neskutečný. Jestliže tohoto vlivu na ně nepozbyl, je to jen proto, že ke svému poznání nedospěli stupňováním ostrosti postřehu až ke stupni dokonalého prozření, nýbrž pouze logickými dedukcemi zákonů dějového mechanismu, jež znají. V takovém případě se dospívá k poznání, že bytí a dění je klam, ale nevyvozuje se z toho, že tudíž ani člověk není závislý na hmotě, leda relativně. Proto takoví vědci nemohou dosáhnout dokonalého oproštění vědomí ani šťastných pocitů, které oproštění provázejí. Z toho nutně vyplývá, že jenom poznání zprostředkované vlastními postřehy může člověka duševně osvobodit. A může-li k tomu všemu pomoci jóga, pak ji můžeme považovat za vyšší stupeň vědeckého bádání o pravé povaze skutečnosti.

Jóga proměny

Systematickým soustředováním má být dosaženo takového stupně duševního uklidnění, že se vědomí stává schopným obsáhnout celé tělo i jeho vnitřní náplň. To je především životnost, pak pociťování, uvědomování atd. Když toho bylo dosaženo, má se člověk snažit o to, aby se svým vědomím zmocnil sebe samého, své bytosti v celém rozsahu a aby v tomto stavu konečně ustálil své uvědomování v sobě samém, v celém svém těle. Má dbát na to, aby extenzita, tj. obsáhlost jeho soustředění, byla co největší, a nazírat na sebe sama ve fyzickém

i psychickém smyslu tak, aby mohl zároveň a bez přerušení ovlivňovat svou bytost blažeností a mírem, které vzešly z jeho soustředování. Povahu blaženosti a míru pak má dále stupňovat tím, že udržuje nepohnutelnost vědomí ve stavu úplné odpoutanosti od zevních věcí, pojmů, duševních stavů atd. Tím dosáhne úplného zastavení celé duševní činnosti až na nazírání v sebe sama, které v tomto případě bude plné míru (spokojenosti).

Toto soustředění by měl toužící člověk provádět stále, pronikat každý kout své bytosti, aby světelnou povahou tohoto soustředění vymýtil všechnu temnotu, již v sobě obvykle má a již může zjišťovat. Tímto způsobem totiž vnese do bytosti světlo; toto světlo začne později působit zpětně na vědomí, uděluje mu osvětlení a moudrost a dokonce i duchovní moc a sílu, jakou se vyznačují jen praví duchovní mudrci.

Při tomto soustředování jde vždy o vědomé udržování dvou pojmů ve vědomí, totiž těla a jeho duševní nebo přesněji fyzikální náplně. Ten, kdo cvičí, musí umět ve vědomí sdružit uvědomování kvalit těla a imaginované světelnosti. Pak musí uvědomovací manipulací ovlivňovat fyzické kvality svého bytí kvalitami pomyslnými tak dlouho, dokud nezruší přirozený vliv fyzických kvalit na vědomí, vliv, který se projevuje jako tíže a temnota.

Poznání povahy vědomí

Vědomé a systematické soustředování vede k rozpoznání kvalit toho, co člověk podrobil svému pozorování. Vede také k rozpoznávání všech složek bytosti nebo bytí jako sil nebo schopností, neovlivnitelných jeho běžnými osobními názory a postojem. To znamená, že vašeň poznává jako vašeň, cit jako cit, lnutí jako lnutí atd., všechno podle skutečnosti.

Kdo usměrňuje vědomou pozornost od živelných projevů bytí ke kvalitám sice pomyslným, ale duchovním, upevní se posléze ve kvalitě poznatelné jako vědomí. Takto svou netečností ke smyslovým skutečnostem dosáhne stavu, jež je možno označit za nepohnutelnost denního vědomí. Stane-li se denní vědomí nepohnutelným, poznává člověk, že za ním existuje schopnost bezprostředního pozorování jako schopnost uvědomovací. Tuto schopnost lze označit jménem Pozorovatel, tj. vědomí, které skutečnosti pouze zrcadlí, aniž podlehne změnám, jež se nazývají uvědomovacími akty. To znamená, že na tomto stupni usilující poznává vědomí jako sílu nebo schopnost se specifickou funkcí i kvalitou. Ale po delším pozorování stavů vědomí jako napětí s určitou přesně vymezenou kvalitou dospívá člověk k poznání, že i ostatní jevy smyslového světa jsou jenom

hrubším projevem této kvality, již můžeme v původním stavu vždy poznávat jako vědomí. Trvalým vštípením si nebo uvědoměním tohoto poznatku a současným psychologickým pozorováním sebe sama bude člověk pomalu moci realizovat poznání všech skutečností jako samého vědomí a přirozeně si je takto uvědomovat. To znamená, že se jóginovi všechny věci stanou vědomím, v němž bude moci nechat utonout i své jáství. Když se pak poznává a chápe jako samo vědomí, nastoupí vlastně všemi složkami svého bytí cestu k proměně své bytosti ve vědomí; jeho vědomí se stane pozorovatelným tím, co pokládám za nejvyšší skutečnost všeho poznatelného světa a co jsem nazval Pozorovatelem.

K bližšímu vysvětlení: vědomí a Pozorovatel jsou vlastně jen jeden kvalitativní prvek, totiž vědomí. Jenomže obecně je nutno chápat vědomí jako řadu uvědomovacích aktů, kdežto Pozorovatele jako sám uvědomovací proces neohraničený ani začátkem ani koncem, a proto též jako bezčasý vjem včetně jeho psychického pozadí, jež odráží jevy a dění. Ale Pozorovatel by byl nedokazatelný, kdyby nedocházelo k uvědomovacím aktům, rozčleňujícím vnímání a nevnímání. Proto je nezbytné objevit ho pomocí úplného uklidnění niterných stavů a procesů, jež strhují vědomí k uvědomovacím aktům. Tím vzniká ryzí nazíravé a usměrněné zírání; jeho pomocí se všechno, od sféry věcí mrtvé přírody až po samy uvědomovací akty, přesunuje do sféry procesů a dění. Před analytickým nazíráním vystane jako skutečné pouze jediné: to, co odráží veškeré jevy a dění, čili Pozorovatel, a ten může být též poznán jako kosmické Vědomí, jež je zčásti přítomno v každé bytosti a věci.

Uvážíme-li tedy, že vědomí je kvalita, čili síla a též pozorovatelná skutečnost, pak to, co stojí výše než vědomí, totiž Pozorovatel, musí být považováno za nejvyšší skutečnost, již je možno v tomto vesmíru nalézt a realizovat. A uvážíme-li dále, že vědomí je v poznatelném a dokazatelném světě nejvyšší skutečností nebo kvalitou, dovodíme si, že je tím jóginovi dána možnost, aby si prokrestil cestu nad všechen projevený svět nebo nad svět jakkoli dokazatelný. Stav, který jógin tímto způsobem uskuteční, je obecnému člověku zcela nepochopitelný, i když je to člověk nejvš vzdělaný. Vzhledem k rozsahu svého postřehování může chápat jako skutečnost jen svět věcí projevených, světlem a tíží dokazatelných. Proto nemůže dedukcemi vystihnout svět „nadskutečností“, svět, jenž se stává realizovatelným jóginovi, jenž metodickým zvyšováním postřehovací schopnosti objevil „nadskutečný“ svět jako vyšší oktávu světa „skutečného“.

Pojem „nadskutečný svět“ se vždy prostomyslnému člověku zdál být doménou božství. V toto božství se dříve věřilo jako ve ztělesnění nejvyšší dobroty, která ochraňuje živoucí stvoření a vede je cestami spasení. Dnes se však velmi často

stává, že se právě toto božství považuje za iluzi rozbujelé fantazie pověřivých lidí. A přece tento „nadsutečný svět“, jehož charakter snad nejsprávněji vystihneme, když jej pokládáme za oblast nediferencovaného světla, je dnes již fyzikálně zjišťován. Dokonce se stále víc vtírá do vědeckých poznatků, jež odhalují skutečnosti jako pouhé dění, které pro svůj projev potřebuje nezbytně „pole“, neboť by muselo zůstat pouhým „ničím“. Ví se již, že kdyby nebylo „pole“, na němž se dění odráží a může odrážet, nebylo by ani dění ani jevů, jelikož by to vše nemělo prostředí, aby se mohlo projevit. A přitom se přirozeně vynořují otázky: Co je to za pole? Jaké je povahy? Odpověď věda doposud nedala a snad dát nemohla. Až ji bude moci dát, je jisté, že bude ve shodě s odpovědí, již dávají jóginové: je oním NIC, jež právě pro svou povahu může být pouze Božským NIC. Pokud ono trvá, je zde i stvoření; kdyby ho nebylo, nebylo by zde ani stvoření, neboť by nemělo prostředí, v němž by se mohlo projevit.

Nesmíme zapomínat, že pochopí-li někdo skutečnost v pravém smyslu toho slova, ocitá se hned na vratké půdě relativity. Skutečnosti mu mizí a začínají se jevit jako síly. Síly jsou však z obecného hlediska toliko pojmem, a proto pouhou pomyslností. Pomyslnost a fantazie jsou jen jedno a to jedno je smyslově neskutečné. A to je mez poznání, na níž se člověk snadno začne potácet, jestliže se mu nepodařilo nalézt jistou zákonitost v celé té nesmyslnosti, kterou prostě chápající člověk pokládá za pevnou skutečnost. Když tuto nesmyslnost někdo našel, pak ať je jóginem, nebo vědcem, dospívá pomalu, ale zcela jistě k přesvědčení, že žití je iluze. Z toho pro sebe vždy vyvodí adekvátní důsledky podle svého životního názoru, jenž pramení z jeho bytostných náklonností a vrostl v jeho bytost. Není-li zrovna typem živočišným, odvrátí se jistě od běžného života, jenž se mu začne jevit jako biologické procesy, podmíněné nekompromisní vůlí k životu. Jejich smysl nachází v tom, aby reakčním vznětům bytostné esence, totiž vědomí, opatřily prostřednictvím těl zbytečně bolestné životní zkušenosti. Ale přitom nikdy není zaručeno, že tyto zkušenosti budou časem vystřídány lepšími a příjemnějšími.

Ano! Zdá se, že celý smysl života můžeme hledat v neustálé výměně reakcí mezi přírodou, zastoupenou tělem, a vědomím, které zastupuje nejvyšší vesmírnou esenci v tělech, ať již ústrojných, nebo neústrojných. Na tom nic nemění, hledá-li tu a tam někdo v životě vyšší smysl. Ostatně z toho, co bylo řečeno, je jasné, že smysl života je velmi vysoký. Vesmír nedovede nic jiného než vytvářet rozličné skladby tak nesourodých látek, jako jsou hmota a vědomí. Avšak např. člověk – tj. útvar, v němž se chemické, resp. biologické nebo, chcete-li, tedy fyzikální pochody ukázaly jako reakce, které mu samovolně přinášejí třeba

nežádané životní zkušenosti – dokáže dát životu vyšší smysl právě tím, že tyto pochody uspořádá tak, že mu nic zlého nepřinášejí. A když křesťan v této souvislosti myslí na teologické uspořádání stvoření, jež vždy stojí v prostoru nebo na zemi před tváří Boha? Mluvím-li o vesmíru jako o prostředí mechanického dění, opírám se přece o své lidské, avšak zcela nezaujaté hledisko. Vím totiž, že je nemožné klidně si vést spolehlivou dělící čáru mezi živým a neživým bytím. Z naprosto správného hlediska se mi zdá kámen stejně životný jako bytost. Z téhož hlediska se mi jeví živočichové, počítaje v to i lidské bytosti, jako stejně mechanický gravitační jev, jako jsou útvary mrtvé hmoty.

A tak lidská bytost, která pochopila, že život jsou reakce nesourodých prvků a dokázala z toho vyvodit, že tyto reakce musí uvést do pokojných vzájemných vztahů, žije vyšší smysl života. Vzhledem k těmto volným převodům reakcí na pokojné vzájemné vztahy ji už z mystického hlediska nemůžeme považovat za bytost – člověka – neboť ten se vždy podřizuje přírodním zákonům. Je to už bytost boho-lidská, neboť tyto zákony ovlivňuje, případně i řídí. A je-li nezbytným výsledkem převodu reakcí na pokojné vzájemné vztahy mezi vědomím a hmotou „vyvanutí“, nirvána, na tom již mnoho nezáleží. Snažíme se stále udržet individualitu nicotné vesmírné buňky, jíž jsme, a to vše konec konců bez výsledku. Bohové, kteří jsou nad námi, ve vesmíru, nabyli svého proti lidským bytostem výhodného postavení jen proto, že v harmonii s vesmírnými vztahy dali svému přirozenému vědomí možnost, aby se rozšířilo v prostoru, ve světle, v pravdě a ve všeobecném pojetí života a bytí jako samé spásy. Proto se nestarejme o to, zda život má nebo nemá i vyšší smysl. Žijeme v křečovitých stazích, které se dějí v naší bytnosti. Ve stazích, které povolí, jakmile si dovolíme svobodně dýchat. A dokud se nenaucíme takto řešit své životní problémy, nesmí nám záležet na tom, zda život má jakýsi jiný vyšší smysl, než jsem uvedl. Bylo již přece vymyšleno tolik teorií o existenci a neexistenci Boha, ale žádná z těchto teorií neobohatila lidský život o šťastnější momenty. Proč se tedy o to všechno zajímat? Stačí, když někdo odstraní strast tím, že celou svou bytost prosytí pocitem svobody. Když je strast odstraněna, dostaví se snazší chápání transcendentálních otázek. Jinak zůstává všechno bezcenné.

Cvičení oddanosti

Cvičení oddanosti má vést k rychlému zániku světských tendencí a vyhraněného jáství, čímž se umožní božským kvalitám, aby vnikly do nitra (vědomí) člověka. Dosažení božských pocitů v nitru bytosti je z jistého hlediska hlavním

cílem nižší formy jógy, proto je oddanost v jógické praxi tak důležitá. Avšak i oddanost musí být správně pochopena. Prchavá myšlenka na Boha a na to, že se mu někdo zcela odevzdává, nestačí. Takový člověk si nemůže myslet, že tím dostatečně projevil kladný postoj k Němu nebo k božskému životu. Pozitivní odevzdanost se stává významnou teprve tehdy, když myšlení na Boha zcela automaticky vylučuje jiný druh myšlení, totiž myšlení světské. Právě takto může člověk i nevědomě prokazovat relativně větší oddanost nadsvětskému elementu než světským věcem. A to je nejdůležitější průvodní jev oddanosti.

Rád bych zdůraznil, že se člověk nemá oddávat Bohu prostým vzpomínáním na něho. Vzpomínáním, které není provázeno činným odvracením se od všech světských věcí a zájmů. Neboť převládá-li v takovém případě cítění nad rozumem – jak tomu zpravidla bývá – snadno se oddanost zvrhne. Vyústí buď v nezdravou pasivitu, nebo ve fatalismus, který někdy může zcela podlomit energii a vůli ke konání. A zatím co je ničena psychická aktivita, aniž byl vykořeněn pud a vášeň, projevuje se v povaze zkaženost, neupřímnost, zlá vůle a jiné povahové kazy. Nelze spoléhat na to, že prostý souhlas s tvrzením, že existuje Bůh s jeho příslušnými přívlastky, nás přivede pod boží ochranu přede vším špatným a zlým. Vždy to jsou jen síly kvalit, jimž se můžeme otevírat tím, že si je připomínáme. Jejich skutečný vstup do bytosti je podmíněn relativním převládáním těchto kvalit ve vědomí prostřednictvím permanentních připomínek. Z toho hlediska je pro nás Bůh pouze abstraktním bytím s božskými povahovými kvalitami a toto bytí může do nás vtékat jenom tehdy, když se mu zcela otevřeme.

Neusuzuj, čtenáři, z mého tvrzení, že jsem tupý zakuklený ateista a materialista, jestliže chápu Boha jenom jako abstraktní bytí či sílu s božskými povahovými kvalitami. Při objektivním sebepozorování a zkoumání fyzickém, psychologickém a duchovním nikdy nenajdeš personifikace nebo síly, jež by sídlily mimo tebe a mohly ti podle své vůle vnucovat, co chtějí, jako rozhodující vlivy na tvé duševní stavy. Jistě však můžeš jako rozhodující najít něco jiného: podnětné mechanické síly, jimž se člověk nemůže ubránit, jestliže svým chtěním (žádostmi) a celkovým zaměřením připravil ve své bytosti podmínky, aby se mohly uplatnit.

Tyto mechanické síly mají různou povahu. Jako prosté síly nebo napětí podněcují bytost na fyziologické úrovni k uchopování, sobectví, projevům sebezáchovy, k světským chtěním a k jiným činům, jejichž prostřednictvím se bytost dostává do čistě smyslových vztahů. Tam, kde spolupůsobí imaginace, mohou být uvedeny v činnost i mechanické síly vyšší nebo lepší. V takovém případě

však člověk velmi často na základě psychických dispozic vymezuje každý pojem, ať je jakkoli abstraktní. To může způsobit, že tyto ryze mechanické síly získají značný konkrétní vliv na osobní život, takže se např. pomyslné dobro může zcela ztělesnit. Potom stačí malá nedomyšlenost, aby se člověk začal domnívat, že do jeho života zasáhl sám Bůh snad proto, aby zlepšil jeho zevní život a osudy.

Tak tedy tím, že člověk působením svého myšlení zhutní dobro, světlo, lásku, krásu atd., působí na něho zpětně jako uchvacující konkrétní nesvětské vibrace. Pokud není schopen vše správně pochopit, může je hned připisovat působení jakési konkrétní nadsvětské existence. Obecně by to však nemělo rozhodovat. Každý by měl považovat za rozhodující a důležité především to, že se dopracoval hmatatelného projevu božské povahy. Měl by toto dobro užívat a nepřít se o to, zda jej tímto dobrem zahrnul Bůh, ba ani o to, zda pochází z jeho vlastního úsilí a činnosti. Neboť úplně nepochopil povahu reakcí na činnost a pře se vždy jen o názory, k nimž dospěl tím, že spěchal, aby si utvořil konečný závěr, aniž se snažil pochopit mechanismus dění a jeho následků.

Názorové rozpory při střetávání tvrzení proti tvrzení vždy vedou ke ztrátě dobra, které člověk získal správným psychickým nebo mystickým úsilím. Proto chci tvrdit, že kdo se hádá o to, že Bůh existuje, zatemňuje své nitro mocí nesmyslného přesvědčování, jímž ho napadají druzí lidé. Kdežto ten, kdo je přesvědčen, že dobro, jehož je účasten, je výsledkem jeho vlastní činnosti, se vystavuje nebezpečí vzniku pýchy, která též získané dobro ničí a může je zničit docela.

Vraťme se však k problému oddanosti. Aby nedošlo k nezdravé pasivitě a nezdravému fatalismu při snaze uskutečnit oddanost, obětujeme Bohu jen dobro, lásku k bytostem, radostnost a vůbec nejlepší stavy vlastního cítění, jež v nás vyvstávají. Nedostává-li se nám jich, musíme je napřed vzbudit. Musíme zapomenout na všechny své těžkosti, nesnáze a útrapy, aby se v nás mohla vznítit radostnost. Přitom v sobě musíme nítit též nadšení, jaké cítí lidé duševně volní a šťastní. Teprve v takovém stavu se musíme nabízet Bohu jako lidé, kteří nemají nic než své nadšení, radostnost a čistotu. Avšak hodnotu oddanosti můžeme ještě dál zvyšovat ničením mechanického osobního uvědomování. Neboť čím méně myslíme na sebe a staráme se jen o to, abychom se dali Bohu v čistém zanícení pro božství v radostnosti a duševní čistotě tkvící v zapomnění na všechn svět, tím výše bude vypjat náš duch k vyšším principům a kvalitám. Víme-li pak, že se v duši (vědomí) na prvním místě realizuje to, čeho je duše (vědomí) plná, pak si dovodíme, že právě takto vysvětlovaná oddanost může být nejlepší metodou k uskutečnění božských stavů, zejména pro slabší povahy.

Za ctnost oddanosti nesmíme pokládat neschopnost probouzet v sobě sílu zachovávat neotřesitelný postoj duševně silných ke všemu tomu, co nás obklopuje. Mocná síla, která u člověka vytváří dispozice k energickým reakcím na všechno, co se kolem něho děje a co se ho též může dotýkat, je činorodá energie. Z hlediska energetického nebo vibračního napětí je mnohem blíže světlu nebo jasu božské přirozenosti než psychická pasivita. Ta člověka uzpůsobuje pouze k tomu, aby se hroutil do sebe, protože nemůže odolat tlakům zevního dění. Zatím co se pasivní člověk může stát kořistí nesčetných vlivů, dosahuje člověk nejvyšší energický jen prožitků chtěných. Po přemožení sebe v činnosti a pročištění své bytosti, jinak zcela zaměřené do světa, může nejvyšší energický člověk dosáhnout božských dotyků a případně i realizace božského prožívání, jestliže se bude umět oddat nadsvětelské boží kvalitě, plné lásky. Proto v sobě neničme energii, nýbrž jenom jáství a nezdravé sebevědomí. Pak vytvoříme podmínky pro správnou oddanost, v níž zapomeneme na své slabosti, a díky tomu budeme moci položit na oltář božího jasu jenom kvalitní vlastnosti, které se nám vrátí proto, že existuje zákon o zpětném působení činnosti.

Shrnutí

Uvedl jsem všechna základní soustředovací cvičení, jichž se používá k rychlému a metodickému pronikání do oblasti átmana, neboli Božského Ducha v člověku. Jejich účinnost se zvyšuje nebo snižuje vědomým nebo nevědomým pojetím vyšších kvalit bytosti. Tyto vyšší kvality bychom z nejnižšího hlediska mohli pokládat za vyšší kvality živlové, totiž za oheň a vzduch. Přitom záleží na hledajícím člověku samém, aby pochopil, že tyto kvality jsou hodnotnější a vyšší než kvality vody a země, jež mají povahu negativní, a aby měl zájem na tom, aby v jeho bytosti převládly. Konečně musí pochopit, že odraz kvalit toho, co vidí a co podněcuje lidské chtění, se nutně odráží v jeho vědomí. Jestliže dovolí, aby viděl jen smyslové a hmotné věci, odrazí se to v jeho vědomí jako síly a napětí, které jej vedou k rychlému úpadku, ke zmrtnění, zatemnělosti a úzkoprsosti. Tento úsudek jej může přivést ke snaze, aby ve všem viděl jenom hybnost, prudké vibrace, světlo nebo dokonce klid, který je za nejvyšším vypětím v činnosti. Tím způsobí, že právě tyto kvality se odrazí v jeho vědomí ve formě jasu, poznání a síly pronikavého vhledu do světa skutečností.

Jóga pokládá za pouhé dožívání, když se žijící bytosti ani nesnaží udržovat se ve stavu vysoké duševní pohotovosti a v aktivitě, ale spokojí se jen s prožíváním toho, co jim život nebo svět poskytuje k vegetačnímu procesu. Lidé jej nazývají

život, ale je to pouhé vyčerpávání životnosti, již bytosti získávají zrozením. Pro takové lidi je jógická snaha až nepochopitelná. Tyto bytosti již podlely moci přírody, která se projevuje tím, že zrozené začne umírat hned po svém zrození. Vzhledem k tomu se zdá, že žádná bytost ani tvor ani rostlina nežije za jiným účelem, než aby vydali plod a zanikli jako květina po odkvětu. Život se nám pak může jevit jako kapacita, jakou má akumulátor, jenž vybíjí svou energii, ale novou nepřijímá. To je velmi zlé znamení pro bytosti, v nichž nezanikly touhy být něčím víc než mýdlovými bublinami.

Názor jógy je vyjádřen v metodickém pozměňování vibračních tendencí, jež jsou na úrovni lidských zájmů a snah zaměřeny centrifugálně, v tendence centripetální. Nikoli hmotné vlivy, nýbrž právě tendence vibrací prostého bytostného zaměření mohou urychlovat nebo zpomalovat opotřebování těla a psychického potenciálu bytosti. Můžeme-li tedy konstatovat, že kromě hrubých smyslových požitků, na něž především reaguje tělo, vyjadřuje se žití toliko všeobecným bytostným zaměřením vně bytosti, pak si dovodíme, jak se asi zvýší životní potenciál, když své zájmy obrátíme k sobě samým. Ostatně z jógické zkušenosti víme, že pozorování sebe sama je neúčinnější prostředek ke změně tendencí bytostného vyzařování od vnějšku k sobě. A je také známo, že se důsledky této změny projevují nejen ve zvýšení životnosti těla, nýbrž i ve stupňování energetického napětí, které samo od sebe proměňuje kvalitu bytnosti, když životnost člověka dosáhla maxima. Proto je jóga a především její metoda psychické orientace pomocí soustředování metodickou naukou k jedinečnému fyzickému a duševnímu ozdravení bytosti.

Toužícímu člověku, jenž pochopil logickou stavbu jógy, mohou pak již překážet jenom odkazy na morálku, již pokládá za nejpřednější a nevyhnutelnou část jógického úsilí. Morální poukazy omezují nebo potlačují nezdravou touhu postupovat co nejrychleji k vyšším částem praxe. Jsou to požadavky člověku velice nepřijemné, jelikož jsou namířeny i proti tzv. přirozeným náklonnostem a vztahům. Jóga se proto může zdát nepřijatelnou nebo neobvyčejně těžce uskutečnitelnou. A k tomu bych ještě rád podal krátké vysvětlení.

Uvažujeme-li o soustředění jako o činnosti, musíme je hodnotit jako projev veliké psychické kázně. Ale soustředění neznamená jen upínání pozornosti na určitý předmět. Je to též pozorování samovolně vystupujících duševních stavů a manipulace s nimi nebo dokonce jejich potlačování. Z toho je zřejmé, že soustředění vyžaduje vysoký stupeň umravnění. Člověk, jenž úplně podléhá rozličným popudům vycházejícím z podvědomí nebo z fyzických žádostí, není schopen se duševně tak uklidnit, aby z toho vzešla duševní nepohnutelnost a tím

soustředění. Z toho tedy vyplývá požadavek, aby ten, kdo se chce soustřeďovat, potlačil touhu vidět, mít, zvídat a jiné bytostné sklony, jež ho vedou od jeho vlastní bytosti. Když tyto duševní tendence odstraní, je samozřejmé, že bude tak ukázněn, jak je třeba k hlubokému soustředění. Jinými slovy: čím víc se člověk umravní, tím větší intenzity a extenzity v soustředění dosáhne a díky tomu bude moci všechna uváděná soustředění snadno uskutečnit. Kromě toho objeví v linii uvedených soustředění ještě další podrobnosti, jež nelze v knihách uvádět, protože mají individuální charakter. A snad právě jejich pomocí bude moci vědomím proniknout za hranice smyslového světa a nabýt postupně vlastností a sil připisovaných jenom Bohu. Pak teprve pozná, že soustředěním provázeným správnými a vysokými mravními zřeteli dosahuje vrcholu životnosti v nejvyšším a nejširším smyslu toho slova. A zachová-li v mystickém úsilí správný postup a postoj i nadále, pozná shodně s Buddhou, že je nezbytné dosáhnout nirvány, nejvyššího a nejposlednějšího cíle všeho žití a bytí. V ní totiž může spočinout svým vědomím jako poutník unavený bezpočátečním putováním proměnami. Ty jsou ideálem všemu bytí zkušenostmi nezralému, jež z toho důvodu žije svým vědomím pouze ve sféře jevů. A tak na vrcholu rozvoje síly a vlivu musí člověk pochopit, že nejlepším vyústěním bytí a žití je rovnováha všech momentů napětí, což je vlastně klid a nikoli moc, síla lidství nebo síla dévická ani síla samého Boha Stvořitele. Neboť moc a síla mohou snad být vrcholným sansárovým stavem. Za ním však vždy číhá úpadek, který je podkladem strachu. Jen bytost, která dosáhla dokonalého oproštění a tím i osvobození, jím nemůže být postižena.

KAPITOLA VI

MYSTICKÉ STAVY

Zákonitosti vzniku a projevů mystických stavů

Jestliže analyzujeme bytí ze správného psychologického hlediska, poznáme, že jsou to jen rozličná napětí, která jsou v neustálém vzájemném vztahu. Tato napětí jsou podmíněna fyzikálními potenciály orgánů, jež na sebe vzájemně působí a jejichž působení se kříží. Ve styčných bodech pak vytvářejí situace, jež individuum vnímá jako prožitky. V podstatě to jsou spontánní pochody, alespoň vzhledem ke stavu denního vědomí a ke schopnostem momentálního používání vůle. Pocházejí z pochodů způsobovaných dřívějšími duševními akcemi, na něž člověk zapomněl, ale které svými duševními postoji učinil pro svou bytost neovladatelnými.

Žití je psychická pulsace. Člověk jako bytost, která je do jisté míry schopná vědomě volit předměty žádosti, se stává obětí psychických napětí, která sám vyvolal. A nejhorší přitom je, že se obvykle jako oběť vnitřních napětí nechápe. Zakládá si jen na pocitu jisté míry svobody, jež se projevuje v možnosti chtít to nebo ono. Zdánlivá svoboda ve chtění mu vnuká nepravdivé přesvědčení, že je svobodný a nezávislý. Ve skutečnosti však myšlení, cítění a jiné duševní stavy, nad nimiž se zdá být pánem, jsou formovány právě vnitřními napětími a ta jej v konečné fázi snadno přimějí k tomu či onomu rozhodnutí, názoru nebo přesvědčení. Z tohoto hlediska je bytí a žití doslova změt projevujících se stavů a ty ze života vytvářejí spíš mechanický pochod než soubor psychických momentů, jimž by mohl člověk vládnout.

Z hlediska účinnosti vůle k činu je bytostná struktura neschopná porušitelný svazek nebo soubor duševních sil a napětí. S touto situací člověk nebývá vždy spokojen, ale na základě dlouhodobé společenské životní zkušenosti ví, že se svým bytostným stavem nemůže snadno manipulovat. Z toho vzniká dekadentní filozofie: jako důsledek niterné nevzdělanosti zachvacuje celé lidstvo světový požár živočišného způsobu života. A tento nesprávný životní styl se někdy vysoko oceňuje jako způsob jak přirozeně odstranit napětí, které bývá příčinou bezprostředních duševních krizí i společensky závadných činů.

Příroda si však i v těchto situacích dovede pomoci. Proti mechanickému názoru na život stojí názor mravní, jenž brzdí nebo i mění přirozené tendence

živočišnosti. Nejvyšším konkrétním projevem mravního názoru je praktická mystika zaměřená na metodický rozvoj chtěných kvalit a vzhledem k tomu i na potlačování a zánik kvalit nechtěných. Avšak praktická mystika bývá vykládána různě. Nesprávný výklad někdy nabádá k bezprostředním a neuváženým zásahům do psychy, které pak vyvolávají disharmonické ozvy někdy obecné, jindy mystické. Jsou to psychické zásahy, které se pokoušejí o volní a mentální usměrnění. Žák mystiky je nabádán k tomu, aby upnul pozornost do svého nitra a setrval v něm, dokud tímto způsobem nevyvolá určité reakce, které se zpravidla v nižších formách mystiky nezkoumají, nýbrž prostě jen zařazují do mystických stavů.

Protože je psychická bytnost souhrnem psychických napětí, znamená soustředění, jež mystikové považují za nejpodstatnější část mystického úsilí, energetický zásah do těchto napětí. Podle podmínek, za nichž se člověk soustřeďuje, může být dobrý nebo špatný. Tyto zásahy většinou vyvolávají nepříznivé reakce, neboť psychické stavy obecných lidí takové reakce přímo předurčují. Lidé jsou totiž zpravidla vedeni chtěním, lnutím ke světu, světskými touhami a tendencemi. Jejich psychické uzpůsobení je proto takové, že jejich niterné reakce na mystickou snahu prostě nemohou být příznivé. Mystické úsilí vyjádřené soustředěním je jakýsi bezohledný zásah do vazeb vytvořených karmickými dispozicemi. Tak se člověk prostřednictvím soustředění může ocitnout ve víru vztahů mezi napětími, jež mu vykouzlí před očima podivné obrazce a v nitru rozličné stavy.

V mystické škole popularizované kdysi v naší zemi se těmto věcem přikládala velká důležitost, proto u nás převážně bývá názor na mystické stavy ještě stále chybný. K tomu je nutné dodat ještě toto: vzhledem k dispozicím, s nimiž se rodí každá bytnost, může mystické úsilí zaměřené jen na soustředování vést k dočasným prožitkům, jejichž vliv je povzbuzující a potěšující. Tyto výsledky však mají pochybnou cenu, neboť k nim dochází po diletantských zásazích do psychické bytnosti a z toho může vzejít mnohé zlo. Subtilní povaha psychického svazku zvaného vnitřní přirozenost je vystavena násilným roztržkám. Člověk, jenž je dosud hrubý, to zpočátku vnímá jako vzruchy příjemné, ale později se ukážou jako velmi nepříznivé, neboť porušují jak tělesné, tak duševní zdraví.

Zásahy do niterné struktury naší bytnosti musí být správné a přesně vypočítané. To však na počátku mystického snažení nebývá vždycky dost dobře možné. Proto se člověk musí držet univerzální poučky, že musíme působit na niternou strukturu konejšivě a nikoli rušivě. Musíme s mírnou myslí, v příjemném duševním naladění a za příjemných pocitů věnovat své bytnosti pozornost, již lze označit za soustředění; pak budou i reakce dobré a příznivé. Dokonce se doporučuje, abychom modlitbou vyvolali indukci. Modlitba a uctívání božství

vzbudí příznivé vlivy, které budou naši bytost přetvářet, aniž rušivě zasáhnou do psychické struktury naší bytnosti.

Obecně bývá soustředění pokládáno za účinný a snad i samospasitelný prostředek, podporující duchovní vývoj. Lidé proto začínají svůj duchovní vývoj soustředováním bez jakýchkoli předchozích mravních opatření, takže velmi hrubě zasahují do vztahů mezi rozličnými napětími, jimiž je naše bytost. Následkem toho se u nich dostavují prožitky, jež je možno označit za zvláštní, ale nikoli za mystické stavy. Svazky, jež mají velmi odlišnou psychickou povahu, na sebe působí formou výbojů; ty zprostředkují zkušenosti, na něž bývá mysticky usilující člověk hrdý a netuší, že vlastně rozleptává celou svou bytostnou strukturu. Je nadšen neobyčejnou povahou těchto prožitků, a myslí si, že se octl v mystické symbolice, která svědčí o jeho zvyšující se duchovní hodnotě. A přece tato hodnota přímo souvisí s jeho hodnotou mravní a intelektuální.

Z řečeného tedy vyplývá, že mystické dění je zpravidla nepořádek v bytnosti, který člověk vyvolal soustředěním. Právě soustředěním se vyvolávají bouřlivá vzduť životnosti nebo životní síly, která se podle své povahy a kvality přetvářejí v rozličné jevy, jež se zdají být projevy vyššího světa. Ve skutečnosti je to jen tvůrčí chaos, do něhož člověk uvrhl svou vlastní životní sílu mystickým úsilím, kterým nezískal nic jiného než urychlení bezčasného koloběhu nesmyslného dění. Proto by nikdo neměl přechodným stavům, jež provázejí mystické úsilí, věnovat pozornost. Měl by hledět vpřed k žádoucímu cíli a nepouštět jej ze zřetel, ať se děje cokoli. Když se tím bude řídit, nemůže zbloudit na mystické cestě, v mystickém vývoji.

Co na tom, že se při mystickém úsilí některé prožitky opakují od jedince k jedinci a tím budí domněnku, že jde o obecně platné zákonité změny na cestě zpět k původnímu stavu, označitelnému snad za stav čirého vědomí. Jsou to prožitky nebo stavy, které vždycky pramení z toho, že usilující člověk nevtáhne svou bytost do vědomí, nýbrž jen se do ní soustřeďuje. V tom případě zůstává bytost materiálem, jenž se chová jako voda, do níž vhodíme kámen. Hladina psychické bytnosti, která je v úzkém kontaktu s tělem, se vzbouří a její vlny začnou dosahovat styčného bodu mezi pozorujícím a jím pozorovanými jevy, čili bodu, kdy se projeví schopnost pozorovat tyto věci. A princip úsudku překládá tyto vjemové efekty do prožitkových stavů a kategorií.

V józe, kde se hned v první fázi duchovního vývoje žádá, aby usilující člověk pojal svou bytnost do vědomí, k mnohým mystickým stavům nedochází, resp. se tyto stavy nestávají zřetelnými. Již tím, že ji pojme do vědomí v náladě předepsané mravními příkazy jógy, přetváří mystické procesy ve stavy, síly a napětí,

jež působí proti vědomí jako síla v rovnoměrném toku. Mystické stavy se proto v józe projevují v procesech, které člověka psychologicky mění a povyšují, až ho bytostně uzpůsobí k pozdvižení k nejvyššímu stavu. Tento stav je předpokladem náhlých realizací Nejvyšší Skutečnosti. Jógin poznává, že většina tzv. mystických stavů, na nichž si mystikové zakládají, je výsledkem toho, že se usilujícím vyvkla jeho bytost z moci vůle.

Aby to bylo snáze pochopitelné, chci připomenout, že bytnost světského člověka se vyjadřuje sestupnými energetickými tendencemi, jež vykazují určitý řád nebo harmonii. Tato harmonie je závislá na karmických předpokladech a člověk do ní rušivě příliš nezasahuje, neboť se svou bytostí nechá vést i světem i svým životem. Když se však týž člověk oddá mystickým cvičením, obrací pozornost k sobě a tím často docíluje toho, že do své až dosud světské bytnosti nechává vtékat čisté esence duchovna. Tak vznikají přetvářecí a přetavovací tzv. mystické stavy, jež ruší obvyklý pořádek v bytnosti.

Jógin takto nikdy nepostupuje. Nevytváří psychickým úsilím řečiště pro vtok čistých sil do své bytnosti, nýbrž zpřítomněním své psychicko-fyzické bytnosti ve vědomí začne ihned a přímo vracet celou svou bytnost k jejímu prapůvodu. Tím se zabraňuje tomu, aby se bytnost přetvářela mechanickým působením protichůdných kvalit, totiž působení nižší bytnosti a bdělosti zkvalitněného vědomí. Ostatně k čemu je třeba mechanického přetváření, jež se projevuje mystickými stavy? Poznal jsem totiž mystiky, kteří se chlubili nesčetnými mystickými stavy, a přece postrádali k těmto stavům příslušící síly a znalosti mystiků – mudrců. Jevili se tedy stále jako lidé svěští, mysticky vůbec neškolení. Byli údajně stigmatizováni, prožili křty, byli v procesu božského znovuzrození, mluvili i o mystické svatbě a při tom všem to byli svěští lidé, kteří se nemohli stýkat s Bohem, i když jim jakýsi vnitřní hlas ledacos našeptával.

Když se tedy od našich mystiků dovídáme, že na mystické cestě k dokonalosti, ke spojení s Bohem, k adeptství, nesmrtelnosti a nejvyšší mystické moci existují spolehlivé znaky postupu vyjádřené stigmatizováním, mystickými křty, znovuzrozením z Ducha a Vody, rozvinutím vnitřního hlasu a dosažením mystické svatby, musíme toto tvrzení brát s velkou rezervou. Nezdá se, že tyto stavy byly skutečně milníky na jejich mystické cestě. Slyšel jsem o tom všem mluvit osoby hysterické, lidi, kteří trpěli velmi výraznými povahovými nedostatky, i lidi, jejichž myšlení postrádalo logiku. A přece si nemůžeme představovat cestu k nadlidství jinak než především jako vývoj k vrcholnému lidství, za nímž teprve to nadlidství může následovat. Naopak u nesčetných lidí, kteří tvrdili, nebo o nichž se tvrdilo, že těmito stavy procházeli nebo už prošli, to vypadalo

tak, jako by na samé hranici trosek průměrného lidství vznikalo mnohé z toho, co nacházíme u lidí duševně vadných nebo dokonce nemocných.

Předpokládejme však, že tato záhada kolem existence a významu mystických stavů má nějaké věčné pozadí, jež logické myšlení nemůže vystopovat. Přesto však je dobré nevzdat se požadavku, aby milníky na cestě k nadlidství, totiž mystické stavy, lidství zkvalitňovaly. Abychom podle nich viděli mystiky stoupat až ke stavu, kdy už je nemůžeme sledovat ani pochopit. A právě tyto znaky jsem nenašel ani u jednoho z těch, kdo těmito mystickými stavy údajně procházeli nebo už prošli. Právě proto chci uvést podstatné části ze svého duchovního vývoje, který jsem začal praktickým prováděním jógy.

Jógické úsilí jsem pochopil tak, že musím své myšlení ochránit před dalším komunikováním myslí s jevy a věcmi zevního světa. Proto jsem svou mysl od světa odtáhl a předmětem jejího zájmu jsem učinil výhradně svou bytost. Zabýval jsem se nadále pouze svou bytostí, ale nikoli jako prožívatel dojmů sbíraných smysly ve světě, nýbrž pouze jako pozorovatel s výjimkou toho, abych se mohl pohybovat ulicemi města a vykonávat své zaměstnání, dost náročné na fyzickou sílu i pozornost.

Protože jsem tuto směrnicí, jíž jsem podřídil celý svůj život, vůbec neporušoval, brzy jsem pocítil, jak se mentálně a duševně uvolňuji. Je to uvolnění, které pochází z vyproštění se z nehmataelných hradeb, jichž je mysl otrokem a vězněm, který se může pohybovat pouze v mezích jejich neviditelných zdí. Tehdy, protože jsem se nevzdal konkretizujícího uvědomování, jsem pronikl těmito hradbami do širých prostorů bezmezna vytržením. A konkretizující uvědomování mi umožnilo nerozplývat se, nýbrž pronikat dálavami bezmezna jako soudržná, duševní činnost schopná, dobře vše sledující bytost.

Nezůstalo však pouze při tom. Stejně jako je teplo, které je v nějaké hvězdě nepředstavitelným žářem a v nekonečném prostoru pro vymezené útvary nepředstavitelným mrazem, tak i mé tělo, zastupované nyní mocně rozepjatým vědomím, vychládalo nebo se zbavovalo pocitů fyziologického tepla. Pozoroval jsem to nebo identifikoval jako zmrazování, jež eliminuje i to, co se nazývá čas. – Tak jsem dospěl k zážitku bezčasnosti, k bezčasnosti vědomí, jež je běžně v těle vždy obětí tepelné krize rychle stravující každý stav příliš sám pro sebe vyhraněný.

Tehdy jsem pochopil a poznal, že kapacita, vykazující schopnost vymezovat rozsahy uvědomění, je současně rozvrstvením kosmu na sféry, které u mne vesměs měly povahu sfér rajských nebo nebeských nebo božských. Bylo tomu tak proto, že vytržení myslí mělo stále tendenci k dalšímu a dalšímu odpoutávání se od světa hmoty a tím ke stoupání k vyšším a vyšším kvalitám jsoucnosti.

Já jsem však neměl zájem na tom uniknout do obrovité prázdnoty, jež se už přede mnou otevírala. Naopak. Nasadil jsem velmi tvrdý kurs uvědomování se v rozměrech konkrétních a tedy vymezených; to bylo příčinou mého návratu na zemi se zkušenostmi, jež jsem nasbíral na „cestě nebesy“.

Když se konkretizování na úrovni sebeuvědomování proměnilo v pevnou tendenci, začal jsem trpět napětím, byť jen čistým, netepelným. U toho však nezůstalo. Když jsem šel jednou po ulici, dotkl se náhle temene mé hlavy oheň, zřejmě jako stav obměněného napětí, jež, jak jsem krátce nato poznal, bylo nesmírné. Proto tento vše spalující oheň krátce nato začal postupně pronikat temenem hlavy níž, do hlavy a dále pak do krku a trupu a postupně až do konce prstů nohou.

Snažil jsem se této vznikající situaci hned zabránit tlakem vůle proti tomuto ohni. Chtěl jsem ten oheň zničit jednak silou své vůle a jednak manipulací se svými duševními stavy. To se mi však nepodařilo. Proto tento oheň sestupoval svou všepřemáhající mocí níž a níž. Když už procházel krkem, uvědomil jsem si náhle, že musím silou své vůle a imaginace zabránit tomu, abych před jeho zlým vlivem uchránil alespoň „lotosy“, psychická nervová centra, jež už jsem znal a věděl něco o jejich významu. Avšak nechránil jsem je. Když totiž tento oheň sestoupil až do chodidel, obrátil se zase vzhůru; na tomto vzestupu „lotosy“ zasáhl. Hned na to jsem ucítil pach mrtvolné hniloby, protože „lotosy“ začaly zřejmě uhnívat.

Tím se zhroutila všechna má opatření proti působení tohoto ohně. A potom už mé tělo jenom žhnulo a trpělo vše spalujícím ohněm. Byl to pro mě žár, který se stával nesnesitelným, když sestupoval od hlavy do nohou, neboť nejen že ničil tělo, nýbrž i všechny hodnotné mystické stavy, jichž jsem dosáhl při prvním výstupu k výšinám mystického zasvěcení. Když však opět vystupoval vzhůru, vždy se mi ulevilo, protože jsem v souvislosti s tím opět stoupal mystickou cestou k vrcholu mystického vývoje. Když tento oheň vstoupil do hlavy, cítil jsem, že mám snad absolutní moc; když sestoupil do spodku chodidel, byl jsem bez síly jako vetčný, tělesně vyčerpaný stařec. A tento vzestup a opětný sestup se opakoval zpočátku sotva po jedné minutě a vše to trvalo celých osm dní. Přitom se ukázalo, že vystupování tohoto ohně je opětným procházením mystické cesty, kdežto jeho sestupování návratem do běžného stavu lidství. Tak se stalo, že jsem prošel mystickou cestou nesčetněkrát a poznal doslova každý odstín mystického vývoje.

Interval výstupu a sestupu ohně se pomalu prodlužoval. Za necelé tři měsíce už byl oheň relativně slabý a má fyzická síla zřejmě podléhala fázím měsíce, jak

za sebou následovaly. Při úplňku jsem se cítil mít snad absolutní moc, kdežto při novu jsem byl zcela bez síly. Pak stoupání a klesání mé fyzické síly podle fázi měsíce nebylo už tak zřetelné. Dostavovalo se v souvislosti s jiným intervalem, ale oheň, i když už značně zeslábl, jsem snášel velmi špatně. Při jeho posledním náporu jsem se domníval, že je to poslední okamžik mého života.

Za nějaký čas přišla vlna celý tento proces zakončující. Nesestupovala již od hlavy do nohou, nýbrž vystupovala od nohou k hlavě jako vlna čistě silová, svírající nejprve má lýtka, jako kdyby je sevřely skály, ale když už dostupovala ke středu prsou, byla dobře snesitelná a – vše mizelo ve stavu celobytnostné obrody. Bylo to za necelé dva roky po tom, kdy došlo k prvnímu dotyku ohně na temeni mé hlavy...

Ohnivý a všespalující proces nebyl však tím jediným, co se mi tehdy přihodilo. Intermezzo začalo již v prvních osmi dnech, jednou, když oheň začal vystupovat od chodidel vzhůru k hlavě. Pod tlaky, jejichž příčinou byl právě tento oheň, jsem byl skoro stále ve svém éterickém těle jako sobě samému už skoro cizí člověk. Proto jsem mohl všemi smysly sledovat jak vše, co se děje v mém těle, tak kolem mne v neviditelné sféře. Tak jsem se náhle ocitl před davem jinak neviditelných bytostí – byli to podle mne běžní lidé ve svých astrálních tělech, což je jev běžnější, než si kdo může myslet – a tento dav se vlnil a nepřátelsky si mě měřil. Tehdy jsem věděl, že stojím před nepřátelským davem, ale měl jsem čas v klidu sledovat, co se bude dál dít. Ale to už jsem ve své pravé ruce svíral cosi tvrdého a oblého. Když jsem to zvedl k očím, zjistil jsem, že držím v ruce krátký meč dosti podobný rapíru i dýce. Zvedl jsem jej tedy proti tomuto davu a mohl jsem už jen sledovat, že pod jeho účinkem přední řady davu padají, zasažené vlastně smrtící zbraní.

Měl jsem dost času na to, abych poznal a uvážil, že tato zbraň je sice mou dobrou osobní ochranou, ale pochopil jsem, že by mi mohla znemožnit poznat, co to mé postavení proti tomuto neviditelnému a nepřátelskému davu znamená. Proto jsem se rychle rozhodl: zvedl jsem meč oběma rukama, zlomil jej přes koleno a odhodil od sebe – zazněl, když dopadl, jako železný předmět spadlý na kámen.

Pak už události měly rychlý a samovolný spád. Dav se na mne vrhl, povalil mě, pak mě zvedl a bičoval; a mé tělo na to reagovalo tím, že se pod ranami biče prohýbalo. Na mou hlavu byla vložena trnová koruna, která na ni byla vtlačena, takže tvořila trnovou tiáru. I srdce bylo spoutáno pletencem z trní zvenku i zevnitř, takže každý tep srdce, systolický i diastolický, byl bolestivý, neboť byl omezován píchajícími trny. Tehdy jsem se učil být co nejtíší, protože, jak se zdálo, tepot srdce se zmírnil a píchání trny nebylo tak ostré.

Toto všechno však nebylo to nejhorší. Mnohem horší byl pocit, když má hrudní kost byla řezána pilou po celé délce; tehdy jsem ztratil ono druhé vědomí, vědomí éterického těla. Jenže ani do dokonalého bezvědomí jsem se nemohl dostat. Byl jsem totiž vztyčen na kříži; můj zrak se pomalu otevřel a mdle přehlížel onen dav, zaplňující celý prostor, jež jsem mohl přehlédnout. Přitom mým srdcem proniklo ostré kopí. Pak jakási pevná a velmi silná ruka sáhla mou hlavou až do srdce, chopila se něčeho a trhala to i s kořeny, jež sahaly až do špiček prstů u nohou. „Květina zla“, soudil jsem mdle a – ztratil vědomí.

Zatímco se toto vše dělo, slyšel jsem, jak se zvedá silný vítr, který začal burácet a snad bořit vše, co udělaly lidské ruce. Praskot hvízdajícího větru naplňoval celý prostor nade mnou; to vše posléze vyvrcholilo ve zvuk půlící se země.

Mé vědomí se zvedalo a znovu mizelo, zatím co jsem mohl vidět dav, zabírající všechnen prostor přede mnou. Vzmohl jsem se na myšlenku: přece tu nebudu dělat toto divadlo! A tak jsem se mocně vzepjal k uvědomění si těla a pak jsem sestoupil z kříže s úmyslem projít davem a odejít pryč z této neviditelné, truchlivé Golgoty...

První dotyk mého těla s davem mě poučil, že v něm je myšlenka vraždit. Proto ani mé pocity nebyly příjemné. Ale tu už něco, co bylo v prostoru nade mnou, na mne vkládalo plášť, jímž jsem se stal onomu davu nepocítitelným a ani on na mne nepůsobil. Kromě toho mi byla vsazena na hlavu čapka a já jsem zjistil, že jsem se tím stal onomu davu neviditelných lidských bytostí neviditelným. A tak jsem prošel davem a byl volný. V mém srdci se cosi rozehrálo a ten pocit mi už zůstal až do doby, kdy jsem si začal svůj osud určovat sám. Mezitím však uplynulo mnoho let...

To tedy byl můj mystický vývoj. Děлил se vlastně na dvě za sebou následující etapy. V první etapě, kdy jsem pochopil, že je nezbytné separovat mysl a v tomto stavu ji bez přerušování udržovat, se můj duch pomalu rozlétal směrem k transcenci. Přitom jsem mohl sbírat zkušenosti starých mágů, kteří svou mysl nikdy nesestoupili k lidským příbytkům, a proto byli v trvalém kontaktu s bytostmi různých nadsvětských sfér. S bytostmi, jejichž pouhá přítomnost každého cestovatele duchovněm vede k vytržení, v němž mysl dosahuje nepředstavitelného poznání. Ale to je pouze vedlejší výsledek této duchovní, případně mystické cesty. Pravý výsledek je v tom, když je duševní uvolnění provázeno postupnou sublimací jak sebeuvědomování, tak i celé bytnosti, aby se tak vytvořily podmínky k celkovému osvobození bytnosti podle vzoru biblického patriarchy Henocha, „jenž chodil stále s Bohem, až už nebyl viděn, neboť ho Bůh vzal“.

O této Henochově cestě jsem tehdy ještě nevěděl. Neměl jsem gurua, jenž by mě s takovou cestou seznámil. Ostatně takového gurua by nyní nenašel nikdo, protože už neexistují, leda kdesi za hranicí dnešního světa, nebo snad by mohl být v Asii, dokonale izolovaný od lidské společnosti. Proto jsem moudře nelikvidoval vyhraňující se sebeuvědomování, což je tak nezbytně nutné, když člověk touží po odchodu z tohoto světa „bez zanechání fyzické mrtvoly“. Naopak. Přímo úměrně k tomu, jak jsem se rozvíjel do čistých nadzemských sfér, v nichž jsem byl vítán nevýslovnou hudbou sfér, jsem sebeuvědomování až zhutňoval. Tím jsem sice vytvořil svod mezi těmito nebeskými a nadzemskými sférami a zemí, ale současně jsem tím připravoval podmínky pro nezbytnou realizaci, která mi měla umožnit žít stavy věčnosti jako osoba tvarem a osobním vědomím vyhraněná.

Toto je to podivné na mystické cestě. Když se nedodrží plán jednoznačného vzestupu od fyzické bytnosti až k její absorpci v kosmické prázdnotě, pak – když člověk přežije realizaci, jejímž účelem je „strhnout kvalitu duchovna na zemi“ – získá mystické zasvěcení. Toto zasvěcení ho učiní nositelem spásy, již pak dosáhne postupnou likvidací opor pro existenci bytí. Takovou možnost vysoce oceňuje karmické mládí, ale karmické stáří v ní nenachází žádné žádoucí východisko, neboť na vyhraněné existenci ztrácí zájem. Vcelku pak je lidství zasvěceného stavem, jenž není veskrze podroben jednoznačné tendenci k „vyvanutí“ nebo ke zhutnění. „Dar vůle“ mu umožňuje tendence měnit a případně ve tvaru fyzické bytnosti pomoci vnímání vysokých fyzikálních kvalit kosmu a za doprovodu sebeuvědomění vytvářet nebo vybudovat zvláštní stav, který praktická mystika zná jako zasvěcení dokonalých.

O žácích zasvěcovacích systémů se na nejvyšších úrovních předpokládá, že budou jednoznačně směřovat k resorpci bytnosti v absolutnu. Systémy jsou však různé a v Orientu se nejvyšší cení ty, které jedincům mohou poskytnout tzv. tvrdé zasvěcení. Jeho smyslem je absorbovat v bytnosti kvality duchovna a tak získat příslušné, tj. vysoké nebo nižší zasvěcení. To se nikdy neobejde bez oněch zvláštních mystických stavů, jež nahoře popisují. Stav biblického patriarchy Henocha je z tohoto hlediska mistrovské dílo. Jeho úspěch je možný pouze za předpokladu, že zasvěcovaný bude umět zbavovat vědomí vyhraňujících stavů, a to v přesném poměru k postupujícímu produchovnění bytnosti, způsobenému systematickým vnímáním nejvyšších nebo nejduchovnějších kvalit univerza. S ohledem na to nemají vůbec cenu mystické stavy dosahované přerušovaným úsilím a povznesením se k transcendentním kvalitám, mezi jehož jednotlivými akcemi se člověk vrací k všednímu způsobu života. Po stigmatěch, mystických

křtech a stavech znovuzrozování usilující upadne na starou základnu lidství. Je mylné domýšlet se, že tyto mystické procesy v rámci celkového duchovního vývoje znamenají něco podstatného.

Protože jsem toto všechno nevěděl, snažil jsem se v souvislosti se svým tušením zabránit rozplývání sebe sama stupňujícím se konkrétním sebeuvědoměním. Tím se stalo, že jsem postupnou sublimaci přerušoval, ale protože jsem dodržoval všechny mravní příkazy mystické nauky, došlo u mne k přenosu volných duchovních kvalit kosmu do mé fyzické bytnosti. Právě proto jsem dosáhl nahoře popsané realizace. V tomto postupu je všechno přirozené. Buď člověk dodrží podmínky postupné sublimace celé bytnosti a pak zmizí v přírodě jako onen biblický patriarcha Henoch, nebo je nedodrží a pak dojde k realizaci, pokud ovšem člověk do té doby „od cesty neodpadne“. Touto realizací se vyhne samočinnému duchovnímu prokletí a zabití, z něhož by se sice mohl opět pozvednout ke stavu lidství, ale pouze v rámci vývoje od primitivních stavů života a bytí.

Během realizace, do níž jsem vlastně upadl, jsem pochopil, že jediné, co mi umožní realizaci přežít, je trvalé a nepřestávající sebeuvědomování od já až po hmotnou úroveň. Právě to činilo mou realizaci tak drastickou. Ale vyšel jsem z ní, byť s dočasnou ztrátou vědomí. Nebylo to bezvědomí čisté; mé tělo bylo při něm ve stavu transu. Fyzická strnulost tu znamenala kompenzaci denního vědomí příslušným vědomím primitivním, které trvalo po dobu téměř tří dnů ve stavu tzv. nirvikalpasamádhí. Na konci této doby jsem se subjektivně cítil ležet v bezvědomí kdesi u nějaké cesty a matně jsem po ní tušil kráčet někoho, kdo se ke mně sehnul, vzal mě za rameno a probudil se slovy, abych vstal, že už je čas pracovat. V tu chvíli jsem si už dobře uvědomil, že ode mne dále kráčí mladý muž; Kristus, napadlo mi.

To je všechno, co o těch stavech vím. I když jsem měl živý zájem o to, co jsou ty stavy a proč jsou tak věrným obrazem tradovaných událostí na Golgotě, přece jsem se bezpečně dověděl pouze to, že k nim dochází následkem oné separace mysli od zevního světa při zachování stavu sebeuvědomění. Když vše dozraje k tomu, že se duchovní kvality získané mystickým úsilím promarní nebo převládnu, pak svým tlakem, jenž jim má umožnit vstup do bytnosti mystika, vyvolají mystickou realizaci kvalitativně špatnou nebo dobrou.

Není však správné předpokládat, že celý tento proces mystického zabíjení a znovuzrozování má přesný postup a pořadí mystických stavů. Vniknutí duchovních substancí do bytnosti je podmíněno zdrženlivostí před samovolným stykem mysli se zevním světem. Proto může dojít k různým odchylkám v boji

proti právě převládajícím sklonům mysli. To způsobuje změny v pořádku oněch tzv. mystických stavů.

Stigmata

Stigmata jsou prvním mystickým stavem pouze v takových případech, když s mystickým soustředováním začnou lidé, kteří nezachovávají přísnou kázeň v mysli, aby se nezabývala zevním světem. Za těchto okolností se střídá duševní odpoutanost od světa s připoutaností k němu a bytost vnitřně reaguje na tuto nekázeň v podobě pocíťování stigmat. Já, protože jsem ani připoutanosti ani přichylnosti k světu nepodléhal, dověděl jsem se o svých stigmatěch, až když jsem byl pod různými tlaky téměř zcela udušených osobních sklonů k světu z těla vypuzen do éterického těla. Když jsem se v tomto éterickém těle díval na sebe, zjistil jsem, že mám na nohou i na ruku skvrny asi jeden a půl centimetru v průměru, skvrny světlejší než ostatní éterické tělo. To však jsem již měl nejhorší nápor realizačního procesu za sebou a vůbec si nepamatuji, že bych kdy dříve měl vrtavou bolest v ruce a nohou.

Celá věc se má tedy takto: když člověk provádí mystická cvičení a nezachovává příkaz, že má držet mysl separovanou od jevů zevního světa, pak ty chvilky vzepětí mysli k nadpozemským skutečnostem mohou vyvolat pocity stigmatizování, ale vše zase skončí v tom, že člověk opět podlehne dřívějšímu běžnému stavu své mysli a ducha. U tohoto typu lidí tak dokonce skončí celá mystická cesta. Jsou běžnými lidmi jak před jejím nastoupením, tak i po domnělém projití celé mystické cesty.

Ti, kdo získali správné poučení o mystických snahách, vědí, že prvořadým příkazem pro ně je držet mysl absolutně odpoutanou ode všeho smyslového světa. Takoví lidé mentálně zakotví v oblasti transcendentní. Když pak realizují její stavy, nebudou mít za sebou žádné pocity stigmatizace ani pochody související se stavy mystické smrti.

Mezi těmito krajními typy lidí existují ti, kdo projdou „měkkými“ nebo i „tvrdými“ stavy mystické realizace.

S ohledem na toto všechno je velmi problematické, jaký význam mají mystické stavy, zejména ty okázalé. To je nutné uznat přesto, že křesťanství má světce, kteří měli stigmata případně i viditelná. Psychologové v nich sice vidí následek myšlenek na utrpení Krista, ale určitě nemají pravdu. Stigmata jsou totiž ústy éterického nebo duchovního těla, jimiž toto tělo dýchá duchovní vzduch, když se jej člověk nenaučí dýchat přímo fyzickými orgány, jak to dělají jóginové. Proto ve stigmatizaci nenajdeme ani plán Boha, jenž na počátku stvořil pustou

a nesličnou zemi, s níž pak ještě dále něco dělal, nýbrž podivnou shodu v procesech přechodu od extrovertních k introvertním tendencím v myšlení. Vím totiž z praxe, že duchovní vývoj znamená výměnu fyzikálních hodnot bytí, která se může uskutečňovat pouze příslušným mentálním uzpůsobením.

Mystik, který není ovlivněn klamem jevů a vizí, jež jsou odezvou na dychtivé popatření na Boha, nenajde ve vesmíru nikoho, kdo by měl úlohu Boha Otce, který vše pořádá. Všechno se ukazuje být „hromadou procesů“ příslušejících různým úrovním, jejichž útvary mají své vlastní starosti. Může se ovšem stát, že nějaký bhaktijógin hranice mezi sférami překlene a z nedostatku poznání propadne domněnce, že ten vyšší svět je světem stvořitele a jeho svět světem jím stvořeným. To je však filozofie nebezpečná pro každého průměrného člověka. Proto ji nebudeme rozvádět. Připomeneme jen znovu, že existuje mystická cesta, na níž se mystik s prokazatelnými stigmaty neseťká. Tato cesta je vyznačena schopností nacházet v sobě transcendenci a jejím pevným uchopením myslí a vědomím ji realizovat přímo, tj. dýcháním a bez výstupů a pádů fyzické bytnosti ze sansáry do sansáry. To vyvrací teorii o teologickém pořádku ve vesmíru i v procesech zvaných mystická cesta.

Vnitřní hlas

Vnitřní hlas je na mystické cestě něco nejošemetnějšího. Lidé slabých povah, kteří tak snadno přijímají špatné informace o tom, jak se mají mystikové chovat, tolik dychtí po mystických výsledcích, že velmi snadno propadnou našeptávání svého neočištěného myšlení, jakmile se jim v denním životě stane něco nepříjemného, co by si rádi vysvětlili. Vznikne v nich podezření proti té nebo oné osobě a víra, že mají vnitřní hlas, je našeptáváním v podezření upevní. To by jistě nic nebylo, kdyby z toho nevznikaly hmatatelné důsledky. Domnělí mystikové tohoto typu se už pohybují na okraji duševní choroby.

Duševní choroba to vlastně už je. Duševní slaboši, z nichž se rekrutuje tak mnoho stoupenců popularizované, avšak závadné mystiky, ji často rozvinou do plné síly svým neúspěšným a neovládnutým myšlením. Ale zda člověk tento závadný tzv. vnitřní hlas získá či nikoli, je vlastně otázka psychologická, nikoli mystická. Kdyby totiž každý žák mystiky dbal na mravní příkazy mystické nauky, a proto u každého druhého předpokládal pouze dobro a nejlepší úmysly, stal by se mezi mystiky tzv. vnitřní hlas velmi řídkým jevem.

Ostatně s tím vnitřním, údajně vždy božským hlasem, jsem měl ve svém životě velmi neblahé zkušenosti. Když jsem se z nějakých důvodů dostal do jednoho

veřejného mystického spolku, upozornil jsem na sebe prohloubeným pojetím praktické mystiky. Jeho členové se pak rozdělili do dvou odlišných skupin. Jedna skupina uvítala tohoto nového ducha mystiky. Druhá, složená většinou z lidí, kteří chtěli žít v pomyslných zázracích, propagovaných touto mystickou školou, pojala podezření, že se se mnou do jejich spolku dostal ďábelský zloduch. Pak stačily nějaké informace od těchto lidí zakladateli a předsedovi tohoto spolku a – tím se vynořil konflikt.

Nebylo by se nic stalo, kdybych nebyl zaměstnán u jednoho člena tohoto spolku. Nový duch v jejich učení způsobil, že se původní podezření změnilo jednak ve strach, jednak v nepřátelství. To vše vyvrcholilo zásahem předsedy tohoto spolku do mé existence, a to v době nejtěžší světové hospodářské krize.

Už dávno před touto událostí jsem pojal myšlenku, že své mystické zkušenosti odevzdám druhým, protože jsem viděl, jak mnoho lidí bloudí na neznámé jim cestě praktické mystiky. Proto jsem se už při svém rozhodnutí na neviditelné pláni střetl s nepřátelskou duchovní mocností, již nejzkušenější mystikové znají pod jménem Strážkyně prahu. Chtěla prostě můj úmysl překazit. Jenže se jí to stále nedařilo, protože jsem měl mnoho mystických zkušeností i obratnost bojovníka svého druhu.

Události v onom mystickém spolku vytvořily pro tohoto démona výhodnější pozici. To bylo doloženo tím, že když konflikt vyvrcholil, předstoupil tento démon jednoho dne náhle přede mne s vítězoslavou překrývající jeho nezměrný vztek. Mával mi před očima nějakým cárem papíru a prohlásil: „Vidíš, co mám? – To tě zničí!“

Přinutil jsem tohoto démona, aby mi ten cár papíru, dopis, dal přečíst. Bylo v něm mé odsouzení a nabádání k tomu, abych byl propuštěn ze zaměstnání.

Zeptal jsem se démona: „Jak jsi to udělala?“ – „Viz!“, řekla mi. A předvedla mi, jak jako malý duchovní hádek vnikla zakladateli tohoto mystického spolku uchem do středu prsou a pak mu v podobě vnitřního hlasu jednoduše dopis diktovala – a on jej napsal a odeslal.

Na pracovišti jsem hned po tom začal mluvit o tom, že tento odsuzující dopis není pravdivý a že mi chce pouze škodit. Lidé kolem mne zpozorněli. O žádném dopisu zatím nevěděli a tak se těšili, že mi tentokrát dokážou, že jsem posedlý ďáblem a že trpím fantazií. Nedošlo k tomu však. Nejbližší pošta tento mnou citovaný dopis doručila.

Byl jsem tedy uznán jasnovidcem – a při nejbližší příležitosti jsem byl propuštěn ze zaměstnání.

Něco jiného provedl tento hlas tehdy, když jsem uváděl do mystické praxe jednoho mladíka. Byl to člověk neohrožený a jeho mystický postup byl rychlý.

Prosazoval se velmi tvrdým nápořem na duchovní svět, a tak postupoval proti prudce se zvyšujícímu odporu. Měl pocit, jako by šel proti nějaké mystické zdi, která, jak vím, propouští zasvěcované pouze za předpokladu, že v kritickém momentě dokážou stáhnout ve vědomí celou svou bytost do tvaru jediného bodu, zcela obsáhnutelného naprostým a zevrubným uvědoměním zasvěcovaného.

Proto už vstoupil na pole, jež je rozhraním mezi světem viditelným a neviditelným, právě tam, kde formálně zasvěcování nejvíce propadají. V širokém okruhu tu ležely kosti ze zlámaných údů a lebky. Na zdi, tyčící se proti němu, byly ještě stopy po vyhrězlých mozcích jejich rozbitých hlav i krev jejich zničených těl. Byly to pozůstatky těl křesťanských světců, kteří s prostotou běžných lidí chtěli proniknout tuto hráz prostým prakticky uskutečňovaným úsilím špatně pojaté, tj. tzv. křesťanské mystiky.

To ho však nezaráželo. Věděl už, že chtít proniknout do zászvětní říše praktické mystiky vyžaduje nepouštět bytost z dohledu pozorné mysli a stahovat ji do jednoho pomyslného bodu s vůlí vše vnímat a tímto způsobem uskutečňovat výměnu duchovní náplně vlastní bytosti. Jenomže odpor sílil do míry neúnosné. Proto zauvažoval. V tom okamžiku, kdy zauvažoval, děs prahu vnikl nestřeženě do jeho bytosti a z jeho hrudi volal: „Tam ne! Zde!“ On toho hlasu uposlechl a dal se cestou podél zdi, dělící viditelný svět od neviditelného. Vůli k proniknutí zdi nepoužil.

Už se blížil ke srážu, do něhož spadnout znamená propadnout nějaké názorové vadě, jejímž konečným účelem je duchovní zničení zasvěcovaného. Proto jsem na něho vykřikl, zavolal jsem ho jménem. Uslyšel mě a náhle pochopil, že se nechal svést závadnou myšlenkou, a proto se zastavil. V okamžiku celé bojiště spadlo do propasti, takže mu zanikla možnost vstoupit do neviditelné říše jako její mocný obyvatel.

Druhý den, když mě – ovšem už fyzicky – navštívil, řekl jsem mu na uvítanou: „Tak jsi to prohrál.“ Budoucnost ukázala, že jsem měl pravdu. Názorově sice zůstal celkem zdravý, ale představy o mystické moci už zdravé neměl. Takto tedy může mysticky zradit tzv. vnitřní hlas.

Mně samému se vnitřní hlas projevil tehdy, když už se schylovalo k mé první mystické realizaci. Pracoval jsem tehdy mysticky, jat mánií zbavit se nevědomosti, tedy bez adekvátní míry. Realizace se však již připravovala, neboť jsem stav sebeuvědomění nepřetvářel jeho postupnou sublimací a ničením jeho hranic. Proto v mém těle byl už trvalý výstražný pohyb různých životních sil.

Právě tehdy v jednom okamžiku „promluvil prostor“, jímž jsem byl obklopen, a zavelel: „Už necvič!“ Zpozorněl jsem, neboť jsem už ledacos věděl

o neviditelných nepřátelích potulujících se prostorem duševnosti. Začal jsem sledovat, co se to vlastně ve mně a kolem mne děje. – Protože jsem nic mimořádného nezapozoroval, neposlechl jsem tento vnitřní hlas a pokračoval v náporu na mystický svět dále. Avšak už pouze dva dny. Začal jsem totiž pozorovat, že se můj mozek vlní a všechno nasvědčovalo tomu, že to je vlnění zlé, jedovaté. – Za několik dní nastala realizace, jejíž průběh by byl tím horší, čím déle bych byl setrval při vystupňované mystické snaze.

Když realizační proces skončil, ten „hlas prostoru“ se přemístil do mého nitra. Byl milý, ale netrvalo to s ním dlouho. Když jsem se vlivem zásahu předsedy onoho mystického spolku ocitl v existenční tísní, chtěl jsem přirozeně dělat nějaká opatření, abych se z té tísně dostal. Ale ať jsem chtěl podniknout cokoli, vždy mi můj vnitřní hlas zakazoval cokoli udělat. Tím se má situace stávala bezvýhodnou. Ale já jsem se s takovým stavem věcí nemínil smířit. Proto jsem začal svému vnitřnímu hlasu odporovat. Přesto však jsem jím byl vždy varován a vždy mé akce skončily nezdarem. Dokonce docházelo k tomu, že jsem utrpěl škodu. Vulgárně formulováno, býval jsem bit za své snahy pomoci si jakoukoli akcí k vyřešení mé tehdejší zlé situace.

Později jsem na varování reagoval často otázkou: „Jak bit?“ Dostal jsem přesnou odpověď. A to mě vedlo k dalšímu činu. Ptal jsem se: „Vydržím to? Nezničí mě to?“ Došlo pomalu k tomu, že jsem dostal ohledně toho zničení zápornou odpověď. A tak jsem si stavěl hlavu: „Já to stejně udělám!“ Tím se vyvinula situace až k tomu, že jsem věděl, jak mnoho budu bit a že zničen nebudu. A pak jsem už přešel k otázkám po důvodech, proč se to vše tak děje, a to mi pomohlo „přimět pánaboha“, aby mi vždy všechno zdůvodňoval a tím se mnou začal rozmlouvat občansky, srozumitelně. U toho zůstalo.

Od té doby totiž „mluvím s Bohem“ jako s každým druhým člověkem. A „chodívám i do nebe“ a tam se dovídám to, co nemohu u velmi složitých problémů vypátrat přímo. – Připomínám však, že toho používám pouze při řešení mystických otázek, týkajících se druhé osoby. Jsem toho názoru, že těchto informací a případně i rad pro sebe nepotřebuji. Ostatně většinou „Bůh ke mně mluví sám“ a zcela volně.

Nyní si můžeme položit otázku: co to je, ten vnitřní hlas? Je to snad hlas toho, jenž na počátku stvořil pustou a nesličnou zemi a pak s tím vším něco dále dělal? Jistě ne! Je to prostá rezonance vyvolávaná každou otázkou každého člověka, ať se ptá na cokoli. Tato rezonance je potenciální odpověď, která se dá upravit až do tvaru hlasité odpovědi na právě položenou otázku. – A proč tuto odpověď nedostává každý? Běžný člověk jednak lže a jednak klade stále a mnoho otázek, ale žádnou odpověď na ně nečeká, neboť stále slídí po vjemech a dojmech.

Kromě toho je vždy a trvale svou pozorností upřen ven. V takovém případě získává na svou věčnou zvědavost utlumenou odpověď pouze prostřednictvím činnosti svého uvažujícího mozku.

Mystikové, kteří nejsou přesně informováni o existenci a povaze vnitřního hlasu, dostanou jen málokdy správnou odpověď na své otázky, neboť stále slídí po nějakých vnuknutích; těch se jim velmi často dostává v podobě násilně vynucovaných nápadů, jež považují za hlas boží, za vnitřní hlas. Ale touha po odpovědi na zvědavé otázky je dovolená. Žádoucí odpověď pak přichází v různých podobách, ale pouze tehdy, když člověk psychicky na odpovědích nespolutracuje. To znamená, že jen mlčí jeho myšlenky a spekulace.

Kdo jsou velmi dobře vycvičeni v udržování se v absolutním tichu, ti vždy dostanou odpověď na své otázky a tyto odpovědi jsou výsledkem oné rezonance, jejíž smysl absolutně mlčící člověk vždy pochopí. A že ji může pochopit, to vyplývá prostě z toho, že když správně mlčí, také neustále pozoruje, neboť chce-li být mystikem, musí být vždy bdělý. Pak je tu ještě jedna věc: odpovědi bývají z různých úrovní a také se různých úrovní týkají. Proroky byli ti, kdo v extatickém stavu myslí kladně otázky týkající se někdy osudů světa, jindy velkých celků. Když tito lidé byli úplně odosobněni, dostávali odpověď i v podobě vizí, jež pak byly tak dalece správné, jak dalece si proroci dokázali své dojmy nevysvětlovat. Zdá se však, že tito proroci už patří jen minulosti.

Dnes se pravděpodobně můžeme setkat pouze s mystiky začátečníky, kteří ještě nemyslí na osudy světa, nýbrž jenom na své osobní osudy. Tito lidé tedy už nemohou vidět osudy světa nebo dostávat odpovědi na otázky o osudech světa, ale mohou se od svého vnitřního hlasu dovědět jen o svých osudových výhledech. Aby se však mohli dovědět o těchto výhledech něco pravdivého, musí být jejich zvědavost nezištná a také nikoli kramářská.

Mystikové, ať už typu vysokého, nebo nízkého, by si měli navyknout na ušlechtilé zájmy, např. zda se duchovní nauka bude moci činně uplatňovat na světě a zda tím bude každému možno sledovat mystickou cestu až k dosažení nejvyššího cíle. V tom případě mohu zaručit, že zvědavost tohoto druhu bude odměněna buď vizí týkající se osudů světa, nebo „rozmlouvou s Bohem“, jenž je o tom poučí. Osobní problémy bývají v takovém zájmu také obsaženy a odpověď na ně přijde proto třebaš i nepřimo. A bude to jistě odpověď pravdivá.

Co však je ten vnitřní hlas, můžeme se ptát znovu. Odpovídám opět: je to prostá rezonance vyvolávaná každou otázkou každého člověka, ať se ptá na cokoli. Jako odpověď tato rezonance ovšem přichází z různých úrovní. Je-li základna přirozeného uvědomování na zemi, v oblasti zcela světských osudů,

pak je tato rezonance odpovědí na věci a děje této úrovně. Ale základna uvědomování nemusí být pouze na zemi. Když mystik správně usiluje o duchovní vývoj, musí své zájmy zbavit „prachu země“; tím se tato základna pozvedne na úroveň duševní. Pak je zvědavost zaměřena do světa příčinného, tam, kde se osudy světa připravují v myslích různých lidí. Potom mají odpovědi na tuto zvědavost charakter prorocký. – Mají však tyto odpovědi cenu? Existují hráči na šachovnici osudů světa, ale existují i jejich protihráči, což dohromady dává vyhlídky na světový boj bez začátku a konce. Poznávající se z toho dovídá, že se má všeho zříci.

Na nejvyšší úrovni zvědavost a odpověď na ni nemají smysl. Na hranici světa postihovaného neovládnutelnými osudy, ať už je to svět příčinný, nebo skutkový, se hledajícímu otvírá nekonečno a po malé úpravě osobního postoje absolutno. Pro dnes a zítra přestávají mít všechny otázky smysl, ale začíná mít smysl už jen konec bezkonečné sansárové pouti.

Tak mystik dochází cíle stanoveného pro všechno žité, existující. A vnitřní hlas sám? – Může být slovním vyjadřováním prostoru, pohnutkou, nabádáním, neodolatelným nutkáním, vjemem i nápadem, ale nikdy proradným našeptáváním. Neboť tato forma „vnitřního hlasu“ je choroba, která už člověka zachvátila a jejíž kořen je v jeho zkažené povaze. Ostatně tento „hlas“ bývá charakterizován především objevováním „nepřátel“ takových „mystiků“ a popudy ke škodolibosti, byť skryté za hradbou náboženství nebo církevního cítění.

Mystická svatba

A nyní už pouze k „mystické svatbě“.

Když jsem v procesu očisty, zvané mystická realizace, pod tíhou nahromaděných nezásluh, vytvářejících každé lidské tělo, upadal do jámy, z níž šlehaly plameny a v níž bylo cítit peklo, samozřejmě jsem mocně pozvedl ducha kamsi k Bohu, na což jsem si ostatně při mystické výchově zvykl. Tím jsem způsobil, že cosi nade mnou zašelestilo. Byla to bytost, spíše anděl než co jiného, který mě zachytil v objetí, takže pouze má kolena a spodek těla byly málo ožehnuty oním pekelným ohněm. Pak jsem už rychle „nabyl ducha“ a vnitřně se rozvinul proti zářícímu bezmeznu. Anděl zmizel, rozplynul se a já jsem byl zase sám, abych mohl usilovat o upevňování imaginovaného světla ve své bytosti. Řekl bych to takto: podvědomě nemám rád milenky, jež by se mi staly manželkami, protože se pak nelze vyhnout hádkám. Jinak jsem člověk milující svobodu a také ji každému přeji. Že má jeden druhému pomáhat, to také vím a také to i činím.

Ale vím také, že absolutno může realizovat toliko jeden po druhém a nikoli dva nebo několik současně.

Z toho, co bylo o mystických stavech právě řečeno, vyplývá, že je naprosto nesmyslné klást důraz na symbolické přísliby těchto stavů např. ve snech, jak se také často tvrdilo. Ba je dokonce bezvýznamné pokládat za důležité i časově omezené prožitky a příznaky těchto stavů, neboť každý přechodný stav zaniká s momentálními podmínkami. Právě uskutečnění se naproti tomu musí projevit v přirozeném stavu vědomí, takže nevychýlí sebeuvědomování ze základní polohy, i když s konečnou platností změni životní názor. Povaha pravé duchovní nauky nepřipouští, aby se duchovní stupeň usilujícího člověka určoval ze symptomatických jevů. Žádá jen, aby se člověk bezvýhradně a s konečnou platností oddal nejvyšší kvalitě kosmu, totiž v přeneseném smyslu Bohu nebo absolutnu. Kromě toho se mystický cíl vždy hledá ve ztotožnění individua s absolutnem. A dospěje-li někdo k tomuto ztotožnění s vědomím, že se jedná o síly a napětí jistých kvalit, ten v nejvyšším Uskutečnění nevidí ani vůli bohů ani jejich milost, nýbrž jen zákonité kvalitativní ozvy na své snahy.

Postupy mystické nauky jsou bližší vědě než mystice v obvyklém pojetí, proto se skutečně může obejít bez teologického vesmírného uspořádání. Ať s bohy, nebo bez bohů, vždy jde jen o to, aby člověk uskutečnil nejvyšší, nadpomyslitelný stav, k němuž šplhá uskutečňováním nejvyšších jemu pochopitelných stavů. Tuto cestu zaměřením na bohy jenom zpestřuje, nebo ji bez ohledu na ně činí domněle suchou. Ostatně lze říci, že tajemství postupných realizací je obsaženo v náladách. Musí být vykořeněny negativní stavy pasivity, myšlenkové únavy a duševní nehybnosti a rozvinut nejvyšší stupeň optimismu, radostnosti a duševní svěžesti. Pak člověk začne umírat špatným stavům a rodit se v dobrých stavech. Když tyto dobré stavy rozvine a upevní (uskuteční), jde mystickou cestou i bez případných hmatatelných mystických projevů, bez ukřížování, křtů apod.

Při mystickém úsilí nechť tedy každému záleží na tom, aby se mravně a duševně očistil a zdokonalil a o nic jiného nechť se nestará. Musí dbát na to, aby nereagoval na žádné spontánní duševní hnutí ani na rozličné živočišné sklony, nýbrž aby se jen udržoval ve stavu myslí, která se nedotýká světa, a ve stavu čirého, tj. světa prostého vědomí. A vyvolá-li tato kázeň psychické a fyziologické zvraty, jež odpovídají v zevním projevu jmenovaným mystickým stavům, je lépe, aby od toho zcela odvrátil všechnu pozornost. Jsou to jen strašidla z pohádek, s nimiž se setkávali hrdinové, kteří šli osvobodit zakletou princeznu.

Správné a metodické úsilí o mravní a duševní čistotu a dokonalost má jisté své průvodní znaky, které, jak vím, nejsou ve vztahu k mystickým stavům, na

nichž si zakládají naši mystikové. Stupňující se mravní a duševní očišťování se projevuje především v psychickém uvolňování ze světských vztahů, v povýšení hladiny pocítování a ve stupňujícím se subjektivním pocitu bytostné svobody. To znamená, že jógický vývoj je hned od počátku provázen příznivými pocity a duševními stavy. Proto se v jógické nauce nesetkáváme se žádnou zmínkou o mystických stavech.

Máme před sebou absolutno, jež jediné má poutat naši pozornost. To, co je mezi ním a člověkem jako mezi dvěma konečnými stavy, je vždy vedlejší proces. Už dost jsme se nahledali kolem sebe. Proto jsme vytvořili tak velice komplikovaný společenský život. Máme bohy, duchy a svět a nevíme už dobře, co z toho je prvotní a nejskutečnější. Donedávna jsme byli poučovani, že to byli bohové a dnes se pokoušíme myslit si, že je to svět. Ale tento svět je jako ohnivá pec, v níž se upekl materialismus a ten se už ukázal jako názor nesmyslný, i když dosud mnohé lidi vábí. To však nevádí, aby se lidstvo znovu a brzy neobrátilo k bohům. V této souvislosti však vzniká otázka: budou lidé stále schopni žít z pouhé víry? Zakládají si na existencích a v tom je nebezpečí, že Boha nenajdou. Proto je čeká zmatek, jaký je postihuje i ve víře ve svět. Neboť i když budou materialismus pokládat za méně dobrý než dosud, stejně mohou Boha vidět jen jako bezduchou ideu, která je též chránit nebude, poněvadž ve vesmíru skutečně vládne pouze zákon. Proto se zdá zbytečné hledat něco významného v mezistavech, v tom, co je mezi člověkem a absolutnem. Potvrzuje to i učení velikých náboženství, která též poukazují na to, jak si má člověk počínat, ale nikoli kam a na co se má dívat.

Existuje-li vyšší zákonitá spravedlnost, bude vždy přihlížet k našim mravním a očišťovacím snahám a nikoli k mystickým značkám, které z určitých důvodů považujeme za směrodatné při určování naší duchovní hodnoty. Proto obraťme pozornost jen ke způsobu svého života a jinak se spokojme se zásahy, jejichž pomocí si zlepšíme své přirozené stavy, které ve svém životě nacházíme jako trvalé a neměnné, jako svůj vlastní charakter. Obvykle přece chápeme jako významné jen určité pocitové stavy, které můžeme prožít. Logika i zkušenost nás učí, že tyto stavy můžeme sami a přímo ovlivňovat. Proti tomu bývají mystické stavy jako sny, z nichž nikdo nemůže nic získat pro život, který je případně vystaven skutečným těžkostem a osudovým tlakům. Proto si všimějme pouze toho, abychom uvedli do pořádku své citění, abychom je učinili lepším a šťastnějším a sami a ze své vůle vykořenili citění nežádoucí. Když přitom nepodchytíme tělo vědomím a následkem toho se stane, že tyto snahy v nás vyvolají psychické bouře, zvané mystické stavy, nevšimějme si jich. Přestanou totiž být

významné v tu chvíli, kdy náš organismus přijme naše nové, dobrovolné citové naladění. I tato okolnost svědčí o tom, že nemá smysl všimát si těchto stavů. A budeme-li žít v citovém povznesení, ve stavu, kdy se naše srdce a rty budou dotýkat samého božství, pak budeme vždy procházet pouze jedním stavem, jenž znamená postupnou proměnu lidskosti v božskost. Tato proměna, pokud svůj vztah k božským kvalitám nezměníme morálním úpadkem, bude probíhat pouze v dobrých, jemných a potěšujících stavech, dotýkajících se vědomí v takové míře, že stigmatizace, křty atd. ani nepocítíme.

Práh smrti

Nezřekne-li se člověk světa úplně, a přece přitom usiluje o zkušenost duchovního života, může dojít k podstatnějším mystickým zkušenostem, jež souvisejí s doteky tzv. Prahu smrti a se Strážcem prahu. Pravím podstatnějším, neboť Prahem smrti jsou odděleny vibrační rozsahy, které tvoří určité sféry nejen pro smyslové vjemy, nýbrž i pro strukturální uspořádání jevů té které dimenze nebo světa. Strážce prahu je personifikace kvalit oblasti tvořící rozhraní mezi sférami, jež modelují nižší bytostné sklony; tyto kvality jógin aktivizuje bezprostředním uskutečňováním sklonů a zájmů nadsvětských. Na počátku tohoto úsilí nejsou nižší sklony a zájmy ihned „stráveny“, nýbrž pouze eliminovány. Každý takový psychický svazek, vylučovaný z bytosti, vytváří protějšek usilujícího a tento protějšek se mu stává pokušitelem, jenž ho pak provází až k hranici absolutna. Jinak řečeno: Strážce prahu je personifikací světských sklonů mystika, jež násilím potlačuje ve snaze žít podle mravních zásad mystické nauky. Tento strážce se pak duchovně vyvíjí ve stejném poměru jako mystik sám, takže ho doprovází od samého začátku cesty až na hranici absolutna.

Vraťme se však k Prahu smrti.

V józe jde vždy o to, aby člověk přesunul vědomí do oblasti nadvědomí. Ale nadvědomí je autonomní oblast, která svým rozsahem daleko přesahuje jak oblast denního vědomí, tak i možnosti, které denní vědomí člověku vůbec poskytuje. Snad proto je nadvědomí jako oblast uzavřená bytostí, které omezují skutečno na oblast denního vědomí. Je uzavřena tak dokonale, že ten, kdo se snaží přesunout do něho vědomí, naráží na nehmatnou překážku, hlídanou Strážci prahu. Ti v podobě zvýrazněných a personifikovaných negativních vloh člověka čelí jeho úmyslům tím, že v něm probouzejí strach a zničující duševní otrěsy.

Tyto dvě sféry, totiž Práh smrti a Strážce prahu, je možno překonat. Vyžaduje to však odosobnění, jež se musí promítnout i do případného odmítavého postoje

ke svému vlastnímu bytí. Když si člověk za těchto okolností zachová duševní svěžest a zájem o poznání kvality absolutna, může pomocí analytického sebezpozorování překročit hranici omezující oblast denního vědomí. Tím se uzpůsobí pro přestup do oblasti podvědomé, nadvědomé i vegetativní, aniž bude poděšen Strážci prahu, kteří se mu představí, nebo aniž ztratí vědomí tím, že ze strachu uteče vědomím do neznáma, kam utíkají ti, kdo právě končí svůj život smrtí.

Vzhledem k tomu je možno říci, že analytické sebezpozorování slouží k překročení hranic působících znaků, na jejichž základě určujeme, co je skutečnost nebo hmota. Odosobnění nám zase umožní překročit hranici personifikujících se napětí, která běžně vytvářejí charakterové složky. Jóga je proto úsilím o překonání vrozených dispozic pro vnímání a tím ovšem i úsilí o rozšíření hranic denního vědomí, jež bytosti překračují pouze smrtí. Odtud také původ termínu Práh smrti.

Obecný člověk se běžně k Prahu smrti nedostává. Svým vědomím se pohybuje pouze v hranicích smyslových postřehů, kdežto to, co je za nimi, je mu prázdnem nebo neskutečností. Tento názor pak uděluje jako osobní dědictví i svým potomkům, z nichž se rekrutují i jóginové. Jenom proto jednotlivé skupiny bytí tvoří pro člověka uzavřené celky, jež jsou od sebe odděleny tak, že je prostým uvědoměním nepřekročí. Musí uskutečnit to, co se nazývá přenosem vědomí, jeho obměnu; to se rovná smrti, poněvadž to vyžaduje, aby jeden druh vědomí zanikl a druhý se rozvinul.

Hranice vědomého vnímání lze jen nejobtížnějším školením v uvědomování rozšířit až za čáru červenou a fialovou, do neviditelných světů a sfér. Podaří-li se to člověku, odstraní Práh smrti zde. Pak ještě existují další prahy. Před člověkem, jenž se chce zdokonalit v józe, leží úkol, aby jednobodovostí mysli zvýšil variační schopnost uvědomování neomezeně a tím aby ze své životní cesty odstranil všechny „prahy“, které jeho vědomí omezují tak, že nemůže přecházet z jedné sféry života do druhé.

Jednobodovost mysli, pokud tento stav provážíme nejvyšším jasným uvědoměním, znamená jakési vytvoření nebo dosažení psychického nebo psychologického centra, jež sice leží v silokřivkách bytí, ale protože bytí je mikrokosmem, je to centrum nejen osobní, nýbrž i kosmické. Jestliže se nám podaří dosáhnout tohoto stavu mysli a udržet jej, budeme z tohoto kvalitativního centra pozorovat všechno bytí a dění. To znamená, že se nám všechen svět začne rozkládat v mnohé sféry. Tím si vytvoříme předpoklady pro všepoznání života a světa, což se může v jiném smyslu chápat jako vševědoucnost.

Než ovšem někdo dosáhne tohoto stavu, projde zkouškami, jež každému ukládá jeho vlastní bytnost. Vrozené uzpůsobení jeho bytnosti totiž dobře snáší

pouze to, když se člověk myslí i vědomím upíná jen na věci zevního světa. Obrací-li se k tomuto uzpůsobení s přesvědčením, že mysl a vědomí jsou další životní dimenzí, už to dobře nesnáší. Proto je obtížné pojmut bytost do vědomí jednou provždy. Spíš se daří vrhat do ní soustředěnou myslí mentální materiál, jenž je kvalitativně vyšší než ten, v němž člověk setrvává běžným uvědomováním. Tím se však vytváří v bytosti další bytnost psychická nebo duchovní, která pak upoutává mystikovo denní vědomí. Když své denní vědomí skutečně upoutá mentálním ponořením s mentálně výbojovou tendencí, je člověk svým denním vědomím strháván do další dimenze. Přitom se mu fyzický svět vzdaluje tak, že se často stává nezřetelným. To je stav, který se objektivně jeví jako vytržení; ve skutečnosti je to přechod Prahem smrti do další životní dimenze. Tento Práh lze vždy překročit jen s obtížemi. Proto se snažme o to, abychom místo pronikání do vnitřních složek bytosti pojali hloubáním do vědomí vše, co můžeme vnímat, především však vlastní tělo (bytnost). Tím učiníme Prahy smrti nezřetelnými a to je stav, který lze označit za jeden z nejvyšších v józe.

Uvážíme-li tedy všechno, co jsem právě řekl, pochopíme, že než se jóginovi podaří sjednotit všechny principy vlastní bytosti v nadosobním, čili od světa očištěném vědomí, bude při přechodech z jedné sféry do druhé vždy zřetelně pociťovat Práh smrti. Ale tím není všechno skončeno. Práh smrti je totiž rozhraním i v oblasti bytostného vyzářování, jež pod silou cvičení představivosti přetváří ono bytostné vyzářování v rozličné subtilní duchovité jevy a formy, což posléze vyvrcholí ve vytvoření personifikace, zvané Strážce prahu.

Strážce prahu

Strážce prahu je vždy velmi mocný v životě každého, kdo se oddal józe za účelem nejvyššího Uskutečnění. Zosobňuje citové emanace, resp. city, jimiž se člověk poutá na svět a které známe pod jménem pud. Tyto emanace citu se personifikují a odlučují od té části bytosti, kterou již cvičící člověk svým vědomím prostoupil a kterou pak zaměřením pozornosti (vědomí) do absolutna nechává rozplývat. – Ježto jsou tyto personifikující se emanace částí jeho bytosti, je přirozené, že se mu mohou stát mocným svědkem ve snaze nechat vědomí a vnímání rozplývat se v neomezeném kosmickém jasu. Mohou se mu stát mocným svědkem tím spíš, že pocházejí z dosavadního duchovně fyziologického materiálu jeho bytnosti, jehož světské tendence nelze vůbec identifikovat. Ba dokonce nelze identifikovat ani všechny světské tendence a tím ani působící svody jedné (kvalitativní) části tohoto materiálu. Proto nezbývá, než aby se každý usilující mystik chopil

jediné spolehlivé obrany proti Strážci prahu, totiž neměnného poutání se na kvalitu nadosobního vědomí, a držel se této směrnice, zvláště když v souhlasu s příkazy jógické nauky přibírá do okruhu svého vědomí nižší bytostné složky. Ve vztazích, vyjádřených upoutáním vědomí na kvality vědomí nadosobního za současného uvědomování si nižších bytostných složek, se Strážce prahu vždy stane viditelným, ale přitom si člověk vždy zachová schopnost bránit tomu, aby se jeho nadosobní vědomí zakalilo.

Personifikace není tedy jediným projevem Strážce prahu. Ostatně na počátku cesty k ní dochází jen zřídka, většinou jen při ohnivé snaze co nejrychleji prosadit nadsmyslovou čistotu v myslí, ve vědomí i v těle. A tak se usilujícímu stávají svědci sklony, oděné mnohdy dokonce i do hávu neosobní lásky k druhým lidem, do vnitřního hlasu mystiků a do jiných ušlechtilých projevů, pokud nejsou prostoupeny chťíci a vášněmi. – Když se však nespasitelná část bytosti usilujícího člověka zcela oddělí od její vyšší části světlem nadosobního vědomí, pak to, co nazýváme Strážce prahu, předstoupí před jeho oči jako bytost – svědce. V křesťanství ji známe pod jménem ďábel – pokušitel, kdežto v buddhismu pod jménem Mára. Nechtě se však Strážce prahu projevuje jako bytost, nebo ne, vždy se musí jógin držet směrnic, určených k jeho přemožení: dodržovat spásnou mravnost a mít trvalý zájem o nadosobní vědomí jako o kvalitu svého druhu.

Nechtě se však nikdo nedomnívá, že se nejlépe vyhne úskalím, jež tak zřetelně vystupují na mystické cestě, když jógu nebude provádět. Jógický vývoj je založen na uvědoměném žití, po němž každý člověk touží. Ani se mu nakonec nemůže vyhnout, protože ho na ně připravují životní zkušenosti, jež chtě nechtě musí sbírat. Proto je lépe, když jde člověk cestou vědomého žití dobrovolně než nuceně. Neboť předpokladem dobrovolné kázně vědomého žití je intelektuální pochopení, vyjádřené uznáním nezbytností. Toto uznání nezbytností dává člověku ještě trochu volnosti v rozhodování a úsilí. Když však musí na tuto cestu vstoupit díky své karmické zralosti, znamená to, že má vlivem zralé a zhuštěné karmy vymezenou jenom úzkou stezku. Na ní mnohdy narůstají odpor a nesnáze, jež dovedou život přeměnit v menší nebo větší drama nebo i v tragédii.

Jóga však neznamená jen marný zápas s ďábelskými pokušiteli, temnotou a zlem. Progresivní obroda osobního vědomí ve vědomí nadosobní dokazuje, že jóga je cestou jasu, na níž může být celá bytost povznesena až k bezčasnosti, ba i věčnosti. Možnost sdružovat všechny síly a složky bytosti ve vědomí, očištěném od světskosti, je netušené dobro, jež může člověk jako bytost více či méně nedokonalá na zemi získat. A před tímto dobrem, jež je možno reálně prožít,

zapadají všechny obtíže současnosti i bouřné temnoty do nenávratna a zůstává jen člověk, který je bytostně povznesen až k bohům. V božském prožívání, resp. na této své nové cestě, cestě světla, ztratí svou bytnost zatíženou temnotou a vrátí se konečně ke svému prapůvodu – k božství, s nímž se ztotožní a vstoupí do věčnosti.

Proto se nemusíme bát Strážce prahu, ale nesmíme ho také podceňovat. Má moc, kterou získává z našich mravních nedostatků, a může ji projevit vždy, jakmile skrytě nebo zjevně toužebně hledíme do světa, byť jako domněle dobří mystikové. A když již ve světě nic nehledáme, jsme přece jenom vystaveni své vlastní bytnosti, která je souborem realizovaných světských sklonů. Ty podmiňují vznik slabého nebo mocného vlivu Strážce prahu. Teprve když skutečným i rituálním zřeknutím se světa vytvoříme pro svou bytnost domov ve vysokých nebech nebo v transcendentnu, učiníme Strážce prahu bezmocným. A odejde od nás, jakmile opustíme jeho působiště – svět, fyzickou smrtí.

A nyní bych ještě rád dodal: v boji s překážkami na mystické a jógické cestě nepočítejte s boží pomocí, pokud jsme ji neučinili výkonnou permanentním upoutáním se na božské kvality. Bůh je v poměru k člověku, jenž akceptuje vlivy světa, naprosto bezmocný. A to je konečně i rozumné. Neboť tomu, kdo touží po smyslových radovánkách, by Bůh směl pomoci jen tím, že by mu jich dal víc a prudších, než si dovede opatřit sám. Velebnou čistotu a klid nirvánského stavu by totiž světský člověk snášel jenom jako peklo. A tak Bůh takovému člověku pomoci nemůže, a může-li, je asi dost rozumný, když to nedělá. – Proto stojí člověk v odpovědnosti za svou karmu zcela sám a zcela sám ji také může smazat tím, že si správně počíná. Tak místo pod mocí Boha stojí člověk před Zákonem, který je snad nemilosrdný pro lidi, kteří se nechtějí polepšit, ale spolehlivý a nejvyšší důvěru vzbuzující pro ty, kdo opravdu usilují. Jak by se totiž musili správně a mocně usilující lidé cítit, kdyby se právem mohli domnívat, že Bůh je tak nevypočitatelný, že pomáhá světským lidem zcela bez zásluh a je samé nechává propadat i přes jejich skutečné snažení a upřímnost? Nikoli! Vesmíru a všemu stvoření vládne Zákon a Bůh je jenom jednou z kvalit, které vesmír ve své nekonečnosti obsahuje.

KAPITOLA VII

PROČ BÝT JÓGINEM

Jóga je školení dlouhodobé a obtížné. Vyžaduje téměř bezmeznou kázeň a přitom nemůže slibovat žádné bezprostřední časné výhody, jaké slibují okultisté a mystikové šarlatáni. Vše je založeno jenom na způsobu života; jen jím měníme osudové dispozice. Prostý způsob života je přitom vzdálen extrémních napětí, jaká můžeme vyvolat při ryze technickém jógickém úsilí, k němuž jsme z nějakých důvodů pojali důvěru. Vzhledem k tomu je třeba pochopit, že mystický vývoj musíme založit na takovém způsobu života, jakým zesilujeme a rozmnožujeme harmonické napětí. Potom své školení doplnit snahou o absorpci bytnosti ve vědomí nebo v jeho kvalitě. K tomu jóga nabízí dvojí řešení:

1. osudové, pomocí mravnosti přijaté navždycky, neboť jenom takto založeným úsilím lze přetvořit osudové podmínky;
2. přetvářecí, které je založeno na zdokonalujícím se uvědomování svého počínání i bytnosti, neboť jenom tímto způsobem lze převést bytnost jakožto kvalitu na kvalitu, kterou je vědomí.

Mravní úsilí má pro obecný život snadno pochopitelný význam. Zamysleli se nad mocí pulsující životnosti, která nutí vědomí, aby se podrobovalo její utvářecí tendenci, můžeme snadno pochopit, v jaké situaci je naše vědomí. Podle své povahy je nakloněno nezaplétat se do utvářecích procesů sil a vibrací. Je však podmaňováno děním a nakonec se do dění zaplétá. Tím ztrácí svobodu svědka, který je úplně volný. Člověk jako nositel vědomí žije v grandiózním dění, které si podmaňuje vše, co se ocitlo v jeho víru – a v něm prožívá vlastní existenční prchavost. A tak je dění ohnivým jícnem, do něhož padá všechno živé, co se nechalo podmanit velkolepostí dějů a nikoli jasem, který se jako nepodplatitelná harmonie vznáší nad utvářejícími vibracemi sil ničím nespoutaných.

Ději podmaněný člověk nikdy nespatří živý vesmír v hlubokém míru kosmického dechu, který v astronomicky dohledné době nepřijme žádnou formu. Pro takového člověka je životem jenom dění, v jehož procesu zanikají povstalé již útvary. Je tímto děním tak zaujat, že vyrovnávající moc sebevlády, vrcholící v psychické nepohnutelnosti, v něm budí jenom hrůzu jako bezduchá zmrtvělost. Jak by si potom mohl uvědomit, že celý život, jak jej pochopil, je jen nepatrný úsek nebo výsek ŽIVOTA. Ten vytváří nespočetné formy kvalitativně si tak vzdálené,

že jedna pro druhou často znamená jen bezduché nic, ač se jinak samy sobě zdají být skutečností tak výraznou, že ji v tom žádná jiná nepředčí. Tak člověk spoutáván v názorech, jež se dál zužují zaujetím ději nejbližšími jeho hmotné bytnosti, přijímá své otroctví v omezenosti jako přirozený stav bytí. A tento stav dokonce pokládá za platný pro každou objektivně uvažující bytost.

„Veliké Rozechvění“ však nevytváří jenom skupenství, která se nám staví před oči jako hmotné skutečnosti. Jeho hroty pronikají do oblastí „nadpostřehnutelná“, jež v něm vytvářejí skutečnosti nezjistitelné zrakem, citem (hmatem) atd. Přesto však působí zpětně na své původce formou jemnějších, ale mocných pohnutek ke skutkům: ty se projevují např. v náklonnostech, v pudu, v povaze a v jiných charakteristických projevech bytí.

Pohnutky ke skutkům jsou síly pocházející z oblastí, v nichž se člověk nedovede orientovat ani v nich není pánem. Proto pokládáme za šťastný takový stav, kdy tyto pohnutky člověka neinspirují ke zlému konání. Jestliže však k němu přece nutí, pak se nám jako šťastný člověk jeví pouze ten, kdo jejich tlaky dobře ovládá alespoň na povrchu. A z toho je zřejmé, že lidé obecně ani dost málo nepronikají do oblasti za hranicí vymezující uvědomování, a proto jim největší rozsah vibrací vyvolaných niterným rozechvěním zůstává skryt v „neznámu“.

Nebudeme-li odpovídat na otázku, zda jsme nebo nejsme původci „neodolatelných pudů“ a jiných hnacích bytostných sil a uznáme-li jen, že každé rozechvění zasahuje svými hroty až za hranice smyslově postřehnutelné skutečnosti, domyslíme si, že jsme svou bytostí určitým způsobem začleněni i v „neviditelnou“, v duchovním světě. To by nebylo nijak důležité, kdyby odtud nevycházely různé popudy a nejasné vjemy. Ty nás zbavují klidu, probouzejí v nás touhu uniknout běžnému životu a dosáhnout štěstí naplněného jasným vědomím optimisty. Tušení mohou pro někoho znamenat problém, který je naléhavě třeba řešit, nemá-li se v něm zahnízdit nespokojenost končící v tupé rezignaci nebo v názorech, které ho vedou k destruktivní činnosti. Řešení však není jednoduché. ŽIVOT je chvění, jehož jeden pól je v oblasti tzv. mrtvé hmoty, druhý, horní, až ve sférách nadpomyslných. A mezi těmito dvěma póly mohou touhy hledat svůj specifický cíl. Ale touhy s sebou nesou znepokojení, jež vylučuje možnost pociťovat štěstí. Proto je nutné touhy poznat a získat zkušenosti vyúsťující v poznání, že všechno je pomíjivé, a proto neuspokojující. Z toho vzejde pochopení, že jenom klid ve smyslu nechtění je základním předpokladem šťastných stavů prožívání, které pro svou povahu nemohou být zničeny.

Celkový rozsah chvění, jež je nutné pokládat za život, se nejeví jako plynule se rozvíjející vibrace, jaké můžeme pojmut a obsáhnout vědomím. Vědomí

souvisí se zosobňováním alespoň v nižším aspektu a je vázáno na organickou soustavu; proto si analogicky tvoří jisté hranice. Tím se celkové chvění uzavírá do jakýchsi oblastí kvalitativně si tak vzdálených, že můžeme mluvit o světech v řádu života vyšších a nižších, které jsou pro jeden určitý svět neviditelné. Člověk se tím ocitá před otázkou mnohosti světů nebo sfér ve vymezených do sebe uzavřených vibračních rozsazích. Ježto se však v každé z těchto sfér projevuje něco z pravé kvality vědomí, mají obyvatelé každé z nich možnost, aby si ve vědomí zpřítomnili celé vibrační pole světů. To je cesta k vševědoucnosti. Popudy pravé kvality vědomí vnikají totiž do osobního vědomí bytostí a z toho vzniká i jejich vnitřní nepokoj a domněnky, že přece jen existuje štěstí z dokonalého vnitřního naplnění.

Oblasti existují a jsou v sebe uzavřeny. Jsou uzavřeny objemem osobitého vědomí, které je v přímém vztahu k pojatým rozsahům vibrací; v tomto rozsahu si mohou nositelé osobního vědomí nenásilně uvědomovat vjemy odpovídající jejich organické soustavě. Tak tu stojí vedle sebe světy jako objektivace jistých podmínek prožívání. V tom smyslu jsou si však tyto světy velmi cizí. Tají v sobě velmi odlišné životní podmínky, proto je obývají bytosti, jejichž niterné ustrojení se též velmi liší. Je to způsobeno převládajícím druhem karmy, tj. vibrací ze skutků povahově rozdílných. To znamená, že jsou světy, jejichž bytosti jsou jemně utvářené a ve svých bytostných složkách harmonicky vyrovnané, ale též světy, jejichž bytosti jsou drsněji organizované a ve svých bytostných složkách v disharmonickém napětí.

Člověk je bytost složená ze všech druhů vibrací, rozdužujících se ve světy a sféry obydlené útvary a bytostmi. Pak tomu ovšem nemůže být jinak, než že tyto složky jeho bytosti na sebe vzájemně působí a jejich působení se do jisté míry odráží v jeho vědomí. Tak v něm vznikají tušení o existenci lepších světů, do nichž by rád vnikl, aby mohl uniknout vnitřní disharmonii a konfliktům, jež jsou alespoň v jeho současném stavu karmickými průvodci života v lidské sféře. Obsah a objem lidského vědomí však nepojme vibrace nebo dění celého vesmíru. Lidské vědomí je proto omezeno a stojí proti určitým rozsahům vibrací jako proti světům rozkládajícím se za prahem uvědomovacích dosahů, a proto také za prahem skutečného bytí a života. Z toho vzniká otázka, jak může lidské vědomí vnikat do dalších vibračních rozsahů. Pronikání za práh rozsahu vibrací vymezených lidské uvědomovací schopnosti je totiž provázeno příslušnými zlomy v uvědomování. Řečeno mysticky: vnikání vědomí do sfér duchů, bohů, brahmů nebo strašidel bývá provázeno zánikem jednoho druhu vědomí a vystoupením jiného, pro tu kterou oblast příslušného vědomí. Leč vědomí je

jakoby upoutáno na vibrační rozsah lidského organického uspořádání, a proto se často stává, že práh vibračního rozsahu pro uvědomování je též prahem smrti pro organickou soustavu fyzické a psychické lidské bytosti.

Nesmíme si však představovat, že tzv. práh smrti nebo hranice pro jistý druh vědomí je něco podobného jako hmotná překážka. Vzhledem k psychické síle bytosti, jež má určitý druh vědomí, je další úsek za hranicí jejího přirozeného uvědomování a normální psychické únosnosti. Tím je vyjádřena překážka a její význam na cestě do dalších světů kosmického bytí.

Jógou však lze každou bytost vnitřně připravit na to, aby se rozsah jejího uvědomování rozšířil za hranice přirozené schopnosti pro vnímání. Za jakým účelem? Teprve když pozná skutečnost v celém rozsahu, člověk pochopí, že nemůže hledat trvalé štěstí v žádné sféře, jejíž jsoucnost je podmíněna děním. Neboť každé dění je chvěním, které pomalu přestává, až se nakonec zcela zastaví a tím prokáže svou konečnost. Konečnost je pro každou bytost smrt a smrt je utrpení.

V celkovém pojetí kvalit a konečností ve vesmíru jsou tedy světy nebo sféry života vibračními celky, jejichž vznik a zánik je podmíněn rozechvěním a jeho přechodem do klidu. Ale každý útvar je složen ze všech kvalit, jež můžeme najít v kosmu. Tím se člověku otevírají dveře k možnosti vnikat vědomím do nejvyšších kvalit, sdílet s nimi osudy principů, jež pronikají vším, a v okruhu vědomí s nimi dosáhnout všech variací chvění, které jsou životem.

Nejvyšší kvality jsou esencemi bytí a jsou v člověku obsaženy. Jsou ve struktuře jeho bytosti. Může do nich vnikat systematickým pronikáním bdělého vědomí vrstvami chvění od nejpovrchovějšího až do nejvnitřnějšího a za ně až do oblasti Vševědomí, jež je vesmírnou esencí. Každá tato vrstva, i když je pokládáme za vrstvy postupující od povrchu k centru vlastní bytosti, představuje také sféru plnou života a skutečností. Má své osudy, které odpovídají osudům bytostí v této sféře a projevují se i mimo vlastní bytost. Tím se stává, že integrální zvnitřnění je vlastně cestou životy, cestou, na níž člověk poznává i zažívá různé osudy. Získává tak zkušenosti, na jejichž základě pozná a správně zhodnotí rozličné osudy životů nebo bytostí. Když posléze pronikne až do centra své bytosti, překročí hranice celého zkušenostního života bytí, jež překonal. Pak může absorbovat kvalitu nejvnitřnějšího prvku univerza, jehož nejhrubším projevem je všudypřítomnost a vševědoucnost.

Zatímco člověk proniká různými vrstvami ucelených vibrací, naráží vědomím na rozličné překážky. Často se ocitá před otázkou mezi života a bytí. Všechno, co je za hranicí, k níž právě dospěl postupujícím zvnitřněním, se mu často jeví

jako bezduchá prázdnota. To v něm může vzbudit obavy. Ale když vystupňuje odvahu k uskutečňování dalšího stupně zvnitřnění, může svým vědomím prorazit nehmatatelnou překážku mezi viditelnem a neviditelnem a octnout se v novém druhu uvědomovacích možností, jimiž může hodnotit nový druh vjemů jako dosud nepoznaný psychický nebo skutečnostní stav. Ocítá se tak v nových světech, v nichž může objevovat nové, dosud nepoznané jevy, jako je může obecný člověk nacházet na hmotné úrovni. Pak již záleží jenom na povaze citění, myšlení a na duševních stavech, aby se mu objevily třeba zosobněné jevy dobré nebo zlé, krásné nebo ohyzdné, podle dobroty nebo zlovolnosti v těchto duševních projevech.

Život a všechny jevy jej provázející jsou skutečnosti veskrze relativní. Je vůbec otázka, zda to, co pokládáme za skutečnosti, je něco jiného než právě představa. Představa, která se osvobodila od nás, kdo jsme ji stvořili, a nyní žije svým vlastním životem jenom proto, že byla jako emanace naší životní síly přetvořena naší imaginací v určitý, třeba životní útvar. Neboť přísně vzato nelze sub specie aeternitatis ve vesmíru najít žádné jiné skutečnosti než útvary s prchavou existencí; jejich skupenství závisí na trvajícím pojmu vyhraněného já, když člověk zničí možnost, aby jeho vědomí mohlo vytvářet fixní představy. Takové vědomí již může zaznamenávat jen vibrující (pohybové) energie a kromě nich poslední vesmírnou skutečnost, tj. nepohnutelnost (netvárlivost) vědomí jako nejvyšší vesmírné esence.

Když se dostaví poznání nedokonalosti lidského stavu, člověk hned poznává, že poznání této nedokonalosti pochází z dokonalejšího stavu. Zájem a tužby člověka se proto obracejí k poznávajícímu principu jako k vyššímu a dokonalejšímu prvku, jenž může být realizován na úrovni prostého vědomí. To rozhoduje o pochopení hodnoty jógy a o přijetí myšlenky, která člověka vede k tomu, aby se stal jóginem. Přesto však tato okolnost nerozhoduje o tom, zda bude jóginem úspěšným. Jsou zde ještě komplexy a nezpracované složky bytosti, jež se v člověku zdají žít zcela nezávisle na jeho vůli a vědomí. To budí dojem, že sotva bude moci uvést celou bytost do stavu čirého, tj. ode všeho osvobozeného vědomí. Neboť zatím co se zmocňuje svého uvědomování a osvobozuje je od tendencí setrávat ve sféře smyslových skutečností, unikají jiné složky z dosahu vůle, jejíž pomocí se snaží je očistit. Někdy to vypadá, že nastoupí-li člověk mystickou cestu, začíná vlastně sisyfovskou práci, která mnohdy ničí všechnu jeho důvěru v dobrý výsledek.

Ne vždy je však situace tak zoufalá, jak se zdá. Metodická snaha připojit to, co dosud člověk nezpracoval, k tomu, co již zpracoval, pomalu vede k dobrým

výsledkům. Jedna složka za druhou jsou podchycovány a převáděny na úroveň očištěného uvědomění, kde mohou pozbyt tendenci ke zmrtvění. Kdo to zjistí, získává důvěru, že bude moci podchytit a zpracovat dosud nepodchycené a nezpracované složky. Tato víra mu dodá sílu k jejich skutečnému zpracování, resp. k jejich pozvednutí do sféry neformujícího se již vědomí. Jednou pak, když se člověk, v tomto případě již cvičící jógin, zmocní všech složek bytí vůlí a pozvedne je na úroveň vědomí, projeví se jako bytost osvobozená od kolotání existencemi, k nimž dochází pod stálým tlakem zmrtvující síly vnějších působení. Stane ve svobodě, která vylučuje smrt, utrpení a bolest.

Mnohý čtenář se snad pousměje nad tvrzením, že jógin vyloučí smrt ze svého života, neboť si jistě připomene obecnou platnost zákona o zániku života ve formě. Ale tím se otázka smrti nevyřeší. Podle jógické zkušenosti je možno ve vlastní bytosti nalézt prvek, jenž nepodléhá smrti jako orgány. Pak vzniká už jen otázka jak do tohoto prvku přenést osobní vědomí, aby se zabránilo zániku vědomí, vázaného dosud na orgány a na jejich harmonickou funkci. Bytostná smrt není totiž nic jiného než zánik vědomí, které hoří na bytostných složkách. K tomuto zániku dochází při vysokém stupni organických dysfunkcí. V takovém případě se dostávají bolesti, jež mohou vědomí (osobní) zničit nebo vypudit z těla. Teprve když je vědomí vypuzeno z bytosti, dochází k všeobecnému rozkladu v těle.

K snazšímu pochopení ještě připomínám, že táž choroba, kterou některý člověk přestál, druhého zničí, i když objektivní předpoklady byly pro oba naprosto stejné. Nechci tím tvrdit, že v tom kterém případě vzal člověk na pomoc něco z jógy. Řekl jsem již, že otázku jógy nelze zodpovědět formálním přijetím článků její teorie a praxe. Jóga, resp. jógická praxe, je praxí životní. Často ji můžeme najít ve způsobu života nebo v odolnosti některého člověka, i když se nikdy nesetkal ani s jejím jménem. Je to výsledek karmického (zkušenostního) zrání a to souvisí s reinkarnací nebo dědičností, přeje-li si někdo.

Karmicky starý člověk se stává jóginem tím, že žije. Kdežto karmicky mladý člověk, nechce-li zrovna čekat na své karmické dozrání v životě, obestřeném nevědomostí, mnohými záhadami a zdánlivě bezpříčinnými útrapami, musí své zrání urychlovat jógickou praxí. Neboť ať je tomu jakkoli, praktická jóga může vrhnout světlo do tajemství života, jenž se prostému a velmi objektivnímu pozorovateli zdá být jen jako mechanický proces, který nemá žádné příčiny v minulosti a žádné následky v budoucnosti.

Ke zničení takového bludného názoru stačí opravdu jen málo. Stačí, když člověk pozoruje sebe sama a nezaujme ani kladný, ani záporný postoj k objektivně

zjišťovaným procesům zachvacujícím jeho bytí. Pak již bude moci pozorovat, že mechanický proces v bytí má své příčiny v jeho vlastních chtíčích, ve vůli k životu a v jiných psychických vzduších, jež znamenají mentální a energetický čin. Před jeho zrakem se rozvine velkolepá souhra mezi světem viditelným a neviditelným a v ní se ukáže, že všechno, co trvá, vzniká ze svých zvláštních předpokladů, z nichž rovněž čerpá podmínky pro vznik a zánik bytí. Když to člověk pozná, pozná též, že život nebo žití zaujímá mnohem širší oblast než tu, v níž se vyčerpávají organické dispozice. Pohledem na tyto dispozice objeví i další tzv. duchovní podklady pro bytí. Podklady, které kotví ve sférách sice obydlených, ale pro člověka běžně nevnímání, a proto nezjistitelných. A těmito oblastmi musí projít, chce-li dospět k cíli jógy, totiž ke zrušení smrtelnosti v sobě samém.

Perspektiva, která se tu před člověkem rozvíjí, obepíná všechn zevní i vnitřní život se všemi jeho průvodiči, tu silovými, tu personifikovanými. Zatím co se člověk cvičící podle návodu jógy noří do centra své bytosti, proniká oblastmi bytí, jež existuje na základě pro něho dosud neobvyklých podmínek. Tím se přirozeně velmi často ocitá před novými vábivými zkušenostmi, jež v něm mohou probouzet touhu prožívat a nikoli poznávat a osvobodit se. Jóga však v tomto případě může velmi mnoho pomoci. Především tím, že nabádá k správnému postoji, jehož pomocí lze setřít všechny zdánlivé půvaby života v podmínkách pro současný stav jógina neobvyklých. A tak lze odstranit i nejzávažnější překážky na cestě k Nejvyššímu Uskutečnění.

Aby ten, kdo cvičí jógu, mohl překonat výkonnou moc půvabů niterných skutečností a tím se mohl udržet na výši člověka, který již dosáhl nepohyblivosti vědomí, musí projít všemi stavy a zkušenostmi života, nehledě ani k mezím, jako je narození a smrt. Musí svým postřehováním obsáhnout časově a prostorově mnohem víc, než je osobní žití a bytí, neboť jenom tak bude moci proniknout příčinami a následky žití a konání. Podle jejich hodnot se pak může rozhodnout žít dále v nekonečnosti nebo potlačit žízeň po žití a zaniknout v bezmezném míru bytosti úplně již uspokojené.

Také zde může člověku pomoci jenom jóga. Dosud neexistuje žádný jiný systém, jenž by dokázal proniknout za hranice poznání dispozic mechanicky se vyčerpávajících.

Tam, kde postřehování začne zaujímat oblast časově a prostorově větší, než je vyměřena lidskému bytí, ocitá se člověk na poli pozorování, pro něž jsou život a smrt jenom procesy, jimž vědomí nepodléhá nebo podléhá jen podmíněně. To však není prostý proces. Hranice života a smrti má člověk překročit všemi

složkami své bytosti. To se děje jejich vtažením do neohraničeného již vědomí, pro něž, jak jsem již řekl, je život a smrt pouhá událost, která někdy až nic neznamená. To je však pole, po němž toužícího člověka učí chodit zase jen jóga.

Zatím co jógin vtahuje složky rozkladu běžně podléhající do neohraničeného vědomí, procházejí tyto složky stavem zničení a obrození, čili smrtí. Jelikož tu však „neohraničené vědomí“ musí sestupovat do sfér těchto složek, bývá jeho kvalita pozměňována nebo i ničena. Proto musí být vyřešen i problém opětného výstupu a tím opětného očištění „neohraničeného vědomí“, a to vždy spolu se složkou, již chce jógin obrodit. Podaří-li se mu to, pak „neohraničené vědomí“ povstane opět ve svých kvalitách, jež sdělí povznesené nebo již vykoupené složce. Tím nastoupil cestu k obrození celé bytosti, a to právě v nejvyšších kvalitách, jež existují v našem vesmíru. V nich je utajeno všechno štěstí, které hledáme, neboť tyto kvality jsou světlem a čistotou, stavy, jež nejsou zastiňovány ani chtivými hnutími ani palčivými vášněmi.

Nechť každý pochopí tuto ideu a nastoupí cestu k svému vykoupení!

Květoslav Minařík

Světlo géniů

Vydavatelská řada Přímá Stezka

Svazek 4

Obálku navrhl Richard Bergant

Odpovědná redaktorka PhDr. Zora Šubrtová

Vydal CANOPUS

Vydání první

Stran 147